IURI TRIFONOV

Casa de pe chei

Altă viaţă

EDITURA EMINESCU

IURI TRIFONOV

Casa de pe chei

Altă viaţă

ROMANE

În româneşte de

ALEXANDRA NICOLESCU

ЮРИЙ ТРИФОНОВ
ПОВЕСТИ
ИЗДАТЕЛЬСТВО „СОВЕТСКАЯ РОССИЯ„
МОСКВА — 1978

ISBN 973-22-0093-6

Casa de pe chei

mai e azi pe lume. Unii au murit în război, alţii de boală, alţii au dispărut fără urmă. Iar unii, deşi trăiesc, au devenit alţi oameni. Şi dacă aceşti alţii, ca prin farmec, i-ar fi întîlnit azi pe cei dispăruţi, îmbrăcaţi în cămăşuţe de finet, încălţaţi cu pantofi de pînză cu talpă de cauciuc, n-ar fi ştiut ce să vorbească cu ei. Tare mi-e teamă că nici măcar nu şi-ar fi dat seama că s-au întîlnit cu ei înşişi. Dar să-i lăsăm în plata domnului pe aceşti oameni atît de puţin perspicace. Nu au timp, aleargă întruna, sînt purtaţi de torentul vieţii, dau din coate să ajungă tot mai departe, mai departe, tot mai repede, mai repede, zi după zi, an după an ; malurile îşi schimbă înfăţişarea, munţii se retrag, pădurile se răresc, îşi pierd frunzele, cerul se întunecă, vine frigul, trebuie să se grăbească, să se grăbească şi nu mai au putere să se uite înapoi să vadă roata ce s-a oprit, a împietrit, ca un nor la marginea bolţii cereşti.

În una din acele zile de arşiţă dogoritoare ale lui august 1972 — vară în care Moscova se sufoca de căldură în pîcla de fum, iar Glebov, parcă într-adins, era nevoit să petreacă multe zile în oraş pentru că aştepta să se mute în noua lor locuinţă proprietate personală — Glebov, deci, s-a dus pe la un magazin de mobilă, într-un cartier nou, la dracu-n praznic, lîngă piaţa Koptevski. Şi acolo a avut loc o întîmplare stranie. A întîlnit un prieten din timpuri străvechi. La început nu şi-a putut aduce aminte cum îl cheamă. Venise de fapt în căutarea unei mese. I se spusese că se poate cumpăra o masă, deocamdată nu se ştia exact unde, era o taină, dar i se prezentaseră datele ge-

nerale : mobilă veche, cu medalioane, tocmai potrivită la scaunele din lemn roşu cumpărate de Marina cu un an în urmă pentru apartamentul cel nou. I se spusese că la magazinul de mobilă de lîngă piaţa Koptevski lucrează un oarecare Efim care ştie unde se află masa. Glebov venise după prînz, pe o căldură de nesuportat, şi parcase maşina la umbră. Apoi s-a îndreptat spre magazin. Pe trotuar, la intrarea în magazin, stăteau printre grămezi de gunoi şi de hîrtie de ambalaj, abia descărcate sau aşteptînd să fie încărcate, dulapuri, canapele, tot felul de alte prostii lustruite. Tot acolo se foiau fără rost, cu un aer plictisit, cumpărători, şoferi de taxi şi bărbaţi îmbrăcaţi neglijent, dispuşi pentru trei ruble să facă orice treabă. Glebov a întrebat unde-l poate găsi pe Efim. I s-a răspuns : în curtea din spate. Glebov traversă magazinul, unde te sufocai de zăpuşeală şi miros de şerlac, şi ieşi printr-o uşă îngustă în curtea complet pustie. Un muncitor moţăia la umbră lîngă zid, stînd pe vine. Glebov s-a dus la el : „Dumneavoastră sînteţi cumva Efim ?“

Lucrătorul a ridicat o privire încetoşată, s-a uitat ursuz şi abia a schiţat o gropiţă dispreţuitoare în bărbie, lucru care ar fi trebuit să însemne : „nu“. Această gropiţă abia schiţată şi încă ceva nedesluşit l-au făcut pe Glebov să intuiască pe neaşteptate că acel hamal nenorocit, leşinat de căldură, ahtiat să tragă o duşcă, este un prieten de-al lui de pe vremuri. N-a înţeles-o cu ochii, ci altfel, cu un fel de instinct, de impuls interior. Dar, lucru groaznic : deşi ştia foarte bine cine e, uitase complet cum îl cheamă ! De aceea rămăsese neclintit, mut, bălăbănindu-se de pe un picior pe altul, în sandalele scîrţîitoare, privindu-l pe hamal şi scormonindu-şi din răsputeri amintirile. Întreaga viaţă îi năvălise în minte pe neaşteptate. Dar numele ? Un nume şiret, amuzant. Şi în acelaşi timp copilăresc. Unic în felul său. Între timp prietenul fără nume se apucase din nou de moţăit : îşi trăsese şapca pe nas, capul şi-l dăduse pe spate, buza îi căzuse în jos.

Glebov, tulburat, se retrase un pic, îşi băgă nasul pe ici pe colo în căutarea lui Efim, apoi trecu prin uşa din dos în clădirea magazinului, întrebă de el acolo. Dar Efim dispăruse fără urmă. Fu sfătuit să aştepte, dar el nu putea să aştepte. Blestemîndu-i în gînd pe oamenii pe al căror cuvînt nu poţi conta, Glebov ieşi din nou în curtea unde dogorea soarele, acolo unde atît de mult îl uimise şi-l pu-

sese pe gînduri Şulepa. Asta e ! Sigur : Şulepa ! Levka Şulepnikov ! Auzise el mai demult că Şulepa dispăruse, că ajunsese rău de tot, dar chiar într-atît ? Hamal la un magazin de mobilă ? Avea chef să vorbească cu el prietenește, ca niște vechi tovarăși, să-l întrebe ce și cum, și, totodată, despre Efim.

— Lev... spuse Glebov șovăitor, apropiindu-se de bărbatul care stătea tot acolo la umbră în aceeași poziție, tot pe vine, numai că acum nu mai moțăia, ci urmărea o forfotă în fundul curții, morfolind cu buzele o țigară. Mai tare și mai curajos adăugă : Şulepa !

Omul aruncă iarăși lui Glebov aceeași privire încețoșată, apoi întoarse capul. Sigur, era Levka Şulepnikov, dar mult îmbătrînit — se vede că viața îl călărise rău de tot —, un bețiv cu mustăți încărunțite, care nu mai semăna cu cel de altădată, deși într-o anumită privință rămăsese neschimbat : părea la fel de impertinent și înfumurat ca pe vremuri. Să-i dea bani, ca să se dreagă după beție ? Glebov pipăi banii în buzunarul de la pantaloni. Vreo patru ruble putea să-i dea fără nici o problemă. Dacă i-ar fi cerut. Dar hamalul nu-i acorda nici o atenție. Glebov își zise dezorientat că poate a greșit, și individul nu e Şulepnikov. Dar în aceeași clipă, supărîndu-se, i se adresă destul de grosolan și de familiar, cum obișnuia să vorbească cu personalul de deservire :

— Ce dracu, nu mă recunoști, ei ? Levk !

Şulepnikov scuipă chiștocul și, fără să se uite la Glebov, se ridică și porni legănîndu-se spre fundul curții unde începea să se descarce un camion. Glebov, neplăcut mirat, o luă spre ieșire. Îl uimiseră nu atît înfățișarea lui Levka Şulepa sau starea lui jalnică, ci faptul că Levka *nu voise să-l recunoască*. Indiferent ce se întîmplase, Levka nu avea de ce să se supere pe Glebov. Nu Glebov era vinovat, și nici oamenii, ci timpurile. Și atunci n-are decît *să nu dea bună-ziua* timpurilor. Și iarăși, pe neașteptate, răsăriră : casa de pe chei, curțile înzăpezite, felinarele electrice pe cabluri, bătăile în nămeții de lîngă zidul de cărămidă, amintiri de demult, prostești, sărăcăcioase. Şulepa se desfăcea în straturi, se descompunea și fiecare strat era altfel, nu semăna cu celelalte, dar atunci — cînd se bătuseră pînă la sînge, pînă la acel răgușit „mă predau", în zăpadă, în nămeții de lîngă zidul de cărămidă, și cînd, apoi, în odaia mare și caldă băuseră ceai din cești fine — atunci, probabil,

totul fusese adevărat. Deşi cine ştie ! În vremuri diferite adevărul arată diferit.

Dar dacă e să vorbim cinstit, Glebov ura vremurile acelea pentru că ele erau copilăria lui.

Seara, îi povesti tot Marinei, tulburat şi enervat nu pentru că se întîlnise cu un prieten care nu voise să-l recunoască, ci pentru că era nevoit să aibă de-a face cu oameni lipsiţi de simţ de răspundere ca acest Efim, care-ţi înşiră verzi şi uscate, iar pe urmă uită sau puţin le pasă. Uite-aşa masa stil cu medalioane va ajunge în mîinile altora. Au plecat să doarmă în afara oraşului, la „dacia". Acolo toţi erau în stare de alarmă, socrul şi soacra nu dormeau, deşi era tîrziu : Margot plecase de dimineaţă pe motocicletă cu Tolmacev, nu telefonase toată ziua şi de-abia pe la nouă anunţase că se găseşte pe Vernadski Prospekt în atelierul unui pictor. Îi rugase să nu-şi facă griji, Tolmacev o va aduce înapoi, nu mai tîrziu de miezul nopţii. Glebov fu cuprins de furie : „Pe motocicletă ? Noaptea ? De ce nu i-aţi spus idioatei să nu o mai ia razna, să vină imediat, imediat..." Socrul şi soacra, ca doi bătrînei dintr-o comedie, îndrugau cuvinte fără rost :

— Tocmai mă apucasem de stropit, Vadim Leksanici, dar au închis apa... Aşa că puneţi problema la conducere...

Glebov strînse din umeri şi urcă în odaia sa de lucru, la etaj. Zăpuşeala nu se potolea nici cu venirea serii. O adiere cu miros de frunze uscate şi calde venea dinspre grădina întunecată. Glebov îşi luă medicamentul şi se trînti îmbrăcat pe divan, gîndindu-se că azi ar trebui în sfîrşit, dacă totul se va termina cu bine şi fiica i se va întoarce vie şi nevătămată, să vorbească cu ea despre Tolmacev. Să-i deschidă ochii ce om de nimic este. La douăsprezece şi jumătate se auzi păcănitul motocicletei, apoi răsunară glasuri jos. Glebov auzi cu uşurare turuind glăsciorul subţirel al fiicei sale. În acecaşi clipă, ca printr-o minune, se linişti, dorinţa de a vorbi cu fiica dispăru ; se apucă să-şi facă patul pe divan ştiind că acum nevastă-sa va sta la palavre pînă noaptea tîrziu cu Margot.

Dar amîndouă au năvălit ca o vijelie, fără să ceară voie, în biroul lui ; lumina nu era încă stinsă şi Glebov stătea în chiloţi albi de bumbac, cu un picior pe covoraşul din faţa divanului şi cu celălalt pe divan, tăindu-şi unghiile de la picioare cu forfecuţa.

Nevasta nu mai avea pic de sînge în obraz ; rosti cu glas jalnic :

— Ştii, se mărită cu Tolmacev.

— Ce spui ! Glebov dădea impresia că s-a speriat, deşi de fapt nu se speriase, dar prea părea nefericită Marina. Cînd ?

— Peste douăsprezece zile, cînd se va întoarce din delegaţie, rosti Margot dintr-o suflare, subliniind prin cascada vorbelor că ceea ce trebuie să se întîmple se va întîmpla în mod categoric şi neîndoielnic. Vorbea zîmbind, iar feţişoara ei, ca de copil cu obrajii uşor umflaţi, năsucul, ochişorii negri ca nişte năsturei — la fel cu ai mamei —, toate străluceau, sclipeau ; părea oarbă şi fericită. Margot se repezi la tatăl ei şi-l sărută. Glebov simţi mirosul de vin. Grăbit se strecură sub cearşaf. Se simţea jenat ca fiica lui, care nu mai era un copil, să-l vadă în chiloţi ; dar mai neplăcut era faptul că ei nu-i păsa, ba chiar părea să nu observe înfăţişarea necuviincioasă a tatălui său. De altfel, acum *nu vedea nimic*. Cîtă copilărie în toate ! Şi această prostuţă voia să înceapă o viaţă independentă cu un bărbat. Mai exact vorbind, cu un şnapan. Glebov întrebă :

— Din ce delegaţie să se întoarcă ! Păi ce, Tolmacev lucrează undeva ?

— Bineînţeles că lucrează. Vînzător la o librărie.

— Într-o librărie ? Vînzător ? De uimire Glebov îşi aruncă ambele mîini peste cearşaf. Era ceva nou, o lucrătură. Dar cum se face că aud de acest lucru pentru prima oară ? Tu susţineai că e artist, ne-ai arătat nişte tablouri, nişte sfeşnice, fiare de călcat...

— Nu, nu, ne-a spus unde lucrează. Ne-a spus, ne-a spus, confirmă Marina, care ţinea totdeauna cu dreptatea. Dar nu despre asta e vorba...

— Mămică, cît de mult vă iubesc pe toţi ! exclamă Margot, sărutîndu-şi mama şi izbucni în rîs. Tată, eşti palid astăzi ! Cum te simţi ?

— Şi unde e logodnicul în clipa de faţă ?

— Tăticule, te rog, nu-ţi face probleme !

— Margot, răspunde-mi : unde aveţi intenţia să locuiţi ?

Vînzător la magazin. Ceva mai absurd nici că se putea. De mult nu mai văzuse nişte ochi atît de senini, de fericiţi,

nu auzise un rîset atî de lipsit de sens. Margot, rîzînd, spunea :

— Dar oare asta e atît de important ?

— Totuşi tata şi cu mine vrem să ştim...

— A, vreţi să ştiţi ? Vă chinuie curiozitatea ? Din nou un rîset. Ei, dacă am spune, aici... E rău ? Nu sînteţi de acord ?

— O să mergi cu autobuzul ? Ai să te scoli la cinci dimineaţa ?

— Mamă, astea sînt fleacuri şi prostii...

Apoi brusc dispărură amîndouă. Glebov auzi glasurile celor două femei care parcă zburau, la care se adăugară vocile surde ale socrului şi ale soacrei. Presimţind schimbările, inima lui Glebov începu să palpite ; el se hotărî să ia un somnifer ca să adoarmă mai repede. Deodată îi trecu prin minte un gînd liniştitor : „Dar poate n-o să se întîmple nimic îngrozitor ? Să lăsăm să meargă toate de la sine. Ca întotdeauna. O să se despartă peste un an, şi Dumnezeu cu ei.“ Şi gîndul îi zbură în altă parte.

Pe la unu noaptea sună telefonul. Glebov, pe jumătate adormit, se înfurie, palpitaţiile crescură. Sprinten, ca un tinerel, sări de pe canapea şi, în mare pripă, se repezi la telefonul care se afla pe masă : voia să răspundă înaintea lui Margot, să ridice receptorul de la telefonul de jos şi să-i tragă nesimţitului o săpuneală zdravănă ! Era convins că la telefon e Tolmacev.

Era însă o voce necunoscută, obraznică, voce de derbedeu.

— Salut, Dunia, anul nou... Nu mă recunoşti ? Ei ? mormăi răguşit huliganul. Ba mă recunoşti, ba nu mă recunoşti. A dracului otreapă. Ce oră e ? Ei, unu trecute, mare lucru, nu e tîrziu. Intelectualii la ora asta încă nu se culcă... Stau şi rezolvă probleme... Iar eu stau aici cu un tip... Îţi aminteşti ce cuţitaşe finlandeze aveam ?

— Îmi amintesc, zise Glebov, şi într-adevăr îşi aminti: erau cinci cuţitaşe de diferite mărimi. Cel mai mic era cît o ţigară. Levka le aducea la şcoală şi se făfea cu ele. Şi mai avea un revolver de oţel strălucitor cu mîner de fildeş, de ziceai că e adevărat.

În birou intră Marina şi întrebă cu privirea speriată : „Cine e ?“ Glebov îi făcu cu ochiul, apoi un gest cu mîna de parcă ar fi zis : nimic, fleacuri. Nu ştia de ce, dar se bucura de telefonul lui Şulepnikov.

— Bine, hîc, dormi liniştit, dragă tovarăşe... Iartă-mă că te-am deranjat... Trei ore ţi-am căutat telefonul pe la informaţii. M-auzi ? Cînd ai venit azi la mine n-am vrut să te recunosc. La dracu, mă gîndeam, ce nevoie am eu de el ? Mi-era îngrozitor de scîrbă de tine. Las' c-ai înţeles tu, Vadka, ce naiba ! Îţi spun : îngrozitor de scîrbă.

— Dar de ce ? întrebă Glebov, căscînd.

— Da' naiba să mă ia. Parcă nu mi-ai făcut nimic rău. Ei, tu eşti doctor, director, una-alta, rahat, toate astea nu mă interesează. Nu mă privesc în nici un fel. Eu lucrez pe altă linie. Pe urmă am venit de la lucru, m-am apucat de treburile mele şi am început să mă gîndesc : da' de ce l-am necăjit pe Vadka Glebîci ? Poate că a venit să cumpere nişte boarfe de care avea nevoie ? Mai vine altă dată, iar eu n-am să fiu... E vorba să plec în străinezia pe vreo trei ani...

„Doamne, Doamne ! se gîndi Glebov. Asta pînă la moarte nu se schimbă..."

— Lev, dă-mi telefon mîine, te rog.

— Nu, mîine n-am să dau. Numai azi. Ce eşti ministru? Telefonează mîine ! Ia te uită, acum face pe grozavul ! Nici un mîine. Ce-ai înnebunit, Glebov, cum vorbeşti cu mine ? Cum îţi permiţi ? Timp de trei ore m-am muncit să-ţi aflu telefonul, uite împreună cu tipul ăsta... El e din corpul diplomatic, un tip grozav... Prin serviciul de informaţii de la externe... Vadka, dar tu de mama mea îţi mai aduci aminte ?

Glebov spuse că-şi aminteşte şi vru să adauge că-şi aminteşte şi de tatăl lui Levka, mai precis de tatăl lui vitreg. Mai precis de cei doi taţi vitregi. Dar în receptor se auzi o păcănitură şi apoi nişte sunete scurte.

Marina continua să-l privească speriată.

— O prostie ! E ăla de l-am întîlnit azi la magazinul de mobilă... Glebov stătea desculţ lîngă birou şi privea dus pe gînduri telefonul. Totuşi e un neghiob... Chiar aşa, de ce mi-o fi dat telefon ?

Aproape cu un sfert de veac în urmă, cînd Vadim Aleksandrovici Glebov nu era încă chel, gras, cu un piept ca de femeie, cu coapse groase, cu burtă mare, cu umerii căzuţi, ceea ce îl obliga să-şi coasă costumele la croitor şi nu să le cumpere de gata, pentru că la haină îi venea bine nu-

mărul cincizeci și doi, iar la pantaloni abia încăpea în cincizeci și șase, iar uneori lua chiar cincizeci și opt ; cînd încă nu avea în gură punți și jos și sus, cînd doctorii nu-i găseau schimbări în electrocardiogramă, dovedind insuficiență cardiacă și un început de stenocardie, cînd nu-l chinuiau încă arsurile de dimineață. amețelile și acel sentiment de neputință în tot organismul, cînd ficatul lui funcționa normal și putea mînca lucruri grase, carne nu prea proaspătă, să bea cît vroia vin și votcă fără să se teamă de urmări, cînd nu știa ce-s durerile de șale ce apar după un efort, la o răceală sau după Dumnezeu știe ce altceva: cînd nu se temea să treacă înot rîul Moscova pe unde era mai lat, cînd putea să joace patru ore în șir volei fără să se odihnească, cînd era iute de picior, costeliv, cu plete, cu ochelari rotunzi, cînd chipul său amintea un raznocinețc* din anii șaptezeci ; cînd rămînea de multe ori fără bani și cîștiga cîte ceva ca hamal în gară sau spărgînd lemne prin curțile din Zamoskvorecie, cînd făcea foame, și era amenințat de tuberculoză, drept care a fost trimis în Crimeea și totul s-a rezolvat ; cînd mai trăiau și tata și mătușa Polia și bunica și locuiau toți împreună în micuța casă de pe chei, la etajul întîi, unde, în afară de ei, mai trăiau încă șase familii, iar la bucătărie se aflau opt mese ; cînd îi plăcea să cînte cu fetele, cînd i se spunea nu Vadim Aleksandrovici, ci Glebîci sau Baton** ; cînd visa, chinuindu-se cu insomnii și cu o neputință jalnică de adolescent, la toate cele ce pe urmă i-au venit plocon fără să-i aducă bucurie, pentru că-l costaseră prea multe eforturi și acel lucru de neînlocuit ce se numește viață ; în acele timpuri, cu aproape un sfert de veac în urmă, fusese un profesor Ganciuk, fusese Sonia, fuseseră Anton și Levka Șulepnikov, poreclit Șulepa, cu care Vadim Aleksandrovici era vecin, fuseseră mulți alți oameni, din care unii au dispărut apoi, și mai fusese el însuși, care nu aducea cu cel de acum, care era șters ca o omidă. Iar de Marina nici nu se pomenea.

Marina e, acum, undeva acolo pe verandă, la umbra mestecenilor, scriind cu grijă, cu scrisul ei de copil, pe celofanul prins cu sfoară la gura borcanelor de dulceață : „Coacăze 72“, „Căpșuni 72“. Anton nu mai e demult pe lume, nici Sonia nu mai e. Și despre profesorul Ganciuk nu

* Intelectual din altă clasă decît cea a nobilimii, în secolul XIX, în Rusia (n. tr.).

** Baton : pîine mare albă (n. tr.).

se știe nimic, probabil nici el nu mai este, iar dacă este e ca și cum n-ar fi. Levka Șulepnikov stă la umbră în curtea magazinului de mobilă, sprijinîndu-se cu spatele de zid, cu țigara în gură și moțăie : tot aceleași visuri, camere spațioase cu tavane înalte, uriașe abajururi pe toțalii din anii treizeci...

Seamănă a piesă de teatru : scena întîi, scena a doua, a treia, a optsprezecea. De ficcare dată omul apare puțin schimbat. Dar între scene trec ani, decenii. Șulepnikov a apărut la institut — era scena a doua — a ieșit la iveală din uitare atît de natural și de ușor cum se întîmplă numai în prima jumătate a vieții, cînd ai impresia că totul se întîmplă așa cum a fost gîndit — nu se știe de ce a apărut dintr-o dată direct în anul trei. Iar povestea cu Ganciuk și cu toți ceilalți s-a petrecut în anul patru și la începutul anului cinci. Șulepnikov a devenit, inexplicabil de repede, activist. Sau nu, explicabil : în culise se afla tatăl lui vitreg, care dispunea de uriașe posibilități. Despre asta puțini știau, dar știau, bineînțeles, Glebov și Sonia pentru care Levka Șulepnikov rămăsese dragul Șulepa cel de altădată. Era considerat un om deosebit de abil, foarte inventiv, care făcea carieră cu sîrguință și succes : iată-l în birou, apoi în comitet, și aici, și acolo, iar pe cele mai bune fete le și agățase. De fapt, era un prostovan, un prostovan de duzină. Dar acest lucru nu a fost înțeles de îndată, de accea la început îi scotea din sărite pe mulți. Odată, un tînăr, un tip vînjos din Harkov, pe nume Smîga, s-a apropiat pe coridor și a spus : „Glebov, se zice că tu ai fost coleg de școală cu acest Juliatnikov ?“ Glebov i-a răspuns : am fost, numai nu pociți numele, nu e frumos. „Bine, nu numele, o să-i pocim mutra, a promis Smîga. Spune-i lui Juliabiev, să nu mai umble după fetele din grupa noastră. Că-l facem harcea-parcea.“

Peste cîteva zile, Smîga a apărut la curs cu fața umflată de parcă ar fi avut un abces la măsea. Levka povestea puțin mirat :„Elefantul ăsta s-a năpustit asupra mea la toaletă și a început să strige : «Te-am prevenit, vită ce ești, de ce nu ne-ai ascultat !» O aiureală, ce mai. I-am tăiat-o cu o figură de sambo. A spart closetul cu dovleacul.“ Glebov nu l-a crezut, știindu-l pe Levka de mincinos, dar pe urmă a descoperit că într-adevăr closetul era spart și a dat crezare nu numai versiunii cu umilirea lui Smîga, dar și tuturor fantasmagoriilor pe care Șulepnikov le po-

vestea despre propria lui viaţă. De exemplu, faptul că, în timpul războiului, terminase o şcoală specială secretă, unde erau învăţaţi să tragă, să arunce cu cuţite, să omoare cu mîinile goale, dar să şi vorbească limbi străine, că el, Şulepa, se ocupa cu tot felul de lucruri secrete, departe, în spatele frontului nemţesc, că pe urmă a fost însă demobilizat, căci i se deschisese un ulcer la stomac. Autenticitatea acestei povestiri putea fi pusă la îndoială, pentru că Şulepnikov ştia prost nemţeşte, la aruncatul cuţitelor era mediocru şi, în general, era flecar, obraznic, mintea în lucruri mărunte, ceea ce nu se potrivea cu imaginea omului drept care se dădea. Glebov a rezolvat problema zicîndu-şi că probabil Levka a urmat într-adevăr şcoala aceea specială (l-a aranjat acolo tatăl vitreg) şi a avut intenţia să devină un nou colonel Lawrence, dar nu se ştie de ce afacerea a căzut baltă. Iar Smîga, care făcea la început pe grozavul, şi nu putea să-l înghită deloc pe Levka, deveni apoi cel mai credincios acolit şi linguşitor al său — asta cam peste vreun an, atunci cînd tatăl vitreg i-a dăruit lui Levka un BMW trofeu german şi Levka a început să vină la institut cu o rablă vişinie în formă de ploşniţă, trezind nu numai invidia bieţilor studenţi, dar chiar făcîndu-i să-şi piardă şi darul vorbirii. Smîga se căra peste tot ca o coadă după Levka, alerga să-i facă cumpărăturile şi-i prezenta fetele pe care le cunoştea.

Relaţiile lui Levka Şulepnikov în anii aceia — anii de culme ai destinului său, atît de întortocheat şi de capricios — puteau aveau numai două forme : sau sclavie, sau invidie de moarte. Glebov, cel mai vechi prieten al lui Levka, niciodată nu-i fusese sclav, nici măcar în clasele elementare, unde este atît de dezvoltată slugărnicia unor băieţi faţă de ceilalţi, puternici şi bogaţi, şi nu a vrut să-i ţină trena nici la facultate, deşi tentaţiile nu lipsiseră. În jurul lui Şulepnikov se grupau tovărăşii efemere, clocotea o viaţă aparte : vile la ţară, maşini, teatre, sportivi. În acei ani apăruse hocheiul pe gheaţă sau, cum era numit pe atunci, „hocheiul canadian“ sau, mai simplu, „canadă“. Era o pasiune modernă şi, să zicem, rafinată. La stadion veneau să asiste doamne în haine de blană şi bărbaţi în paltoane cu guler de castor. Şulepnikov se tot învîrtea cu nişte celebrităţi din echipa aviatorilor. Deşi ar fi ţinut să ia parte la această existenţă despre care avea o idee oarecum fantastică şi grosolană, în acelaşi timp şi oricît îl în-

demna şi-l chema Levka în numele vechii lor prietenii, totuşi Glebov se ţinu pînă la urmă departe de toate astea : nu numai din mîndria trufaşă de a nu fi a cincea roată la căruţă, dar şi dintr-un fel de prudenţă care se manifesta uneori fără nici un fel de motiv, din instinct pur. Şulepnikov îi oferea generos din bogăţiile sale : „Glebîci, există o solicitare la adresa ta !“ Însemna că una din fetele lui Levka pusese ochii pe Glebov sau auzise cîte ceva despre el, nu era nimic ciudat în asta. fetele, după expresia curentă a acelor timpuri, „puneau ochii pe el“ şi voiau să-l cunoască. Sau, poate — Levka mai şi mintea —, nu era nici un fel de „solicitare“, pur şi simplu voia să-l iniţieze pe prietenul său în plăcerile pămînteşti. Levka era un om căruia îi plăcea să fie înconjurat de lume. Glebov refuza. Inventa motive. Dădea vina pe Sonia : mă aşteaptă Sonia, m-am înţeles cu Sonia, Sonia e bolnavă. De fapt funcţiona un mecanism tainic de autoconservare ; lucru uimitor, căci la data aceea cine ar fi putut bănui catastrofele ce au urmat curînd ! Totuşi, de-a lungul anilor, începînd cu cei mai timpurii, Glebov nu se putuse elibera de un sentiment chinuitor, de conştiinţa unei jigniri ce-i măcina în adînc sufletul...

Şi nu reuşea nici s-o învingă, nici să se înalţe deasupra ei. Ca o boală de nelecuit : ba te simţi prost, ba e bine, ba ţi-e atît de rău că nu mai poţi suporta. Dar de ce, de exemplu, Şulepa avea şi una şi alta, toate le primea de-a gata, le căpăta fără efort, de parcă i s-ar fi cuvenit în baza unei sentinţe supreme ? Pe cînd Glebov ajungea anevoie, obţinea totul cu efort, trudind, punîndu-şi pielea la saramură. Pînă obţinea ceva, îi ieşea sufletul.

Chinul — l-ar putea numai *suferinţă în baza neconcordanţei* — începuse demult, prin clasa a cincea sau, poate, a şasea, cînd Şulepnikov se mută în casa de pe chei. Glebov locuia în căscioara cu etaj de cînd se născuse. Căsuţa lor se cuibărise în curtea din spatele casei — o casă cenuşie, imensă, cu o mie de ferestre, de părea un oraş întreg sau chiar o ţară întreagă — în spatele bisericii, după nişte dărîmături de piatră, lipite unele peste altele ca nişte ciuperci pe un trunchi de copac. Casa era cam strîmbă, cu un acoperiş ciuruit pe ici pe colo, cu patru pilaştri pe faţadă, era cunoscută de locuitorii cartierului drept „hanul lui Deriughin“. Şi ulicioara pe care se afla această frumuseţe cam strîmbă purta şi ea numele lui Deriughin. Gră-

mada uriașă cenușie domina străduța, dimineața îi fura soarele, iar seara, dintr-acolo, se auzeau radiouri, muzică de patefoane. Acolo, la etajele de lîngă cer, părea să se desfășoare o cu totul altă viață decît aici jos, în micuța căsuță vopsită conform tradiției seculare, în galben. Aceasta era *neconcordanța* ! Unii se făceau că nu văd, altora puțin le păsa, alții socoteau lucrul normal, pe cînd Glebov, din fragedă copilărie, își simțea sufletul mistuit de foc : era invidia, era altceva ? Tatăl lui lucra la o veche fabrică de bomboane, era maistru-chimist, mama făcea ba una, ba alta, în general, nimic. Nu avea școală. Ba cosea ceva, ba lucra în vreo întreprindere, ba era controloare de bilete la cinema. Acest serviciu al ei la cinema — unul nenorocit, într-o străduță de dincolo de rîul Moscova — devenise pentru Glebov obiectul unei adevărate mîndrii, căci îl deosebea de ceilalți prin privilegiul important de a putea intra la orice film fără bilet. Iar la spectacolele de după masă, cînd erau puțin spectatori, putea să intre și cu un coleg, ba chiar cu doi. Desigur, dacă mama era bine dispusă.

Acest privilegiu explica atotputernicia de care se bucura Glebov în ochii clasei. Se folosea de el în mod calculat și inteligent : invita băieții de prietenia cărora era interesat, de la care aștepta ceva în schimb ; pe alții îi purta mult timp cu promisiunile pînă să catadicsească a le face plăcerea, iar pe cei ticăloși îi lipsea pentru totdeauna de dărnicia sa. Așa au mers lucrurile, și puterea lui Glebov — hai să nu-i zicem puterea, ci autoritatea lui Glebov — a rămas de nezdruncinat pînă a apărut Levka Șulepa. Levka s-a mutat în casa cea mare de undeva de la periferie, se pare, chiar dintr-un alt oraș. Din prima clipă a produs o impresie puternică — avea pantaloni de piele ! În primele zile se arătă plin de îngîmfare, îi privea pe toți disprețuitor, cu ochii săi micuți de un albastru palid, nu intra în vorbă cu nimeni, ba chiar se așezase în bancă cu o fetiță. În timpul lecțiilor, pantalonii îi scîrțîiau cumplit. Clasa a luat hotărîrea să-l învețe minte, mai precis să-l umilească. Sau, și mai precis, să-l facă de rîs. Exista o răfuială care se numea „ohoho" : cel condamnat era ademenit în curtea din dos, toți se năpusteau peste el grămadă și cu strigătul „ohoho" îi smulgeau pantalonii. O asemenea „operație" s-au gîndit să facă și cu bobocul. Cînd te gîndești ce plăcere : minunații pantaloni ce scîrțîiau erau smulși, el trebuia să țopăie, să-i implore, iar

fetele ar fi privit de la fereastră (erau anunţate). Glebov îi tot îndemnase pe ceilalţi să-i vină de hac lui Şulepa pe care nu-l înghiţea — în general nu-i înghiţea pe cei care locuiau în casa cea mare ; dar în ultimă clipă s-a hotărît să nu ia parte. Poate i se făcuse puţin ruşine. Privea prin uşa care dădea pe scara din spate

L-au chemat pe Levka după ore în curtea din spate — erau vreo cinci: Medved, Siava, Maniunea, şi alţii — l-au înconjurat, au pornit să se certe, şi, pe neaşteptate, Medved, cel mai puternic din clasă, l-a apucat pe Levka după ceafă, cu o mişcare l-a trîntit pe spate, ceilalţi s-au năpustit strigînd „ohoho !“, Levka se împotrivea, dădea din picioare, dar, bineînţeles, a fost imobilizat, unul i s-a aşezat pe piept, cînd deodată s-a auzit o pocnitură puternică, de parcă ar fi explodat un cauciuc de maşină. În aceeaşi clipă toţi cinci s-au aruncat în lături, iar Levka s-a ridicat în picioare. Pantalonii de piele erau la locul lor, în mînă ţinea un pistol. A mai tras o salvă în aer. S-a răspîndit un miros de fum. A fost o clipă de groază. Glebov a simţit cum i se înmoaie genunchii. Medved venea în goană cu ochii ieşiţi din orbite, l-a împins într-o parte şi a fugit pe scară în sus, sărind peste trepte.

S-a aflat mai tîrziu că Şulepnikov avea un pistol cu dopuri, un pistol cu dopuri foarte frumos, adus din străinătate, care trăgea cu nişte pistoane speciale, ce făceau un zgomot ca de pistol adevărat. Şulepnikov a ieşit din această poveste erou, iar cei ce-l atacaseră au fost făcuţi de ruşine. Au încercat apoi în fel şi chip să se împace şi să se împrietenească cu proprietarul minunatului pistol cu dopuri. Cu ajutorul unei asemenea arme puteai deveni stăpînul tuturor curţilor de pe chei. Lui Glebov îi era mai uşor să se împrietenească cu Şulepa decît celorlalţi, căci el nu participase la atac. Şulepnikov nu părea a fi răzbunător din fire, şi apoi se vedea că era mulţumit că acum toţi se arătau slugarnici şi erau gata să dea o avere numai pentru a trage o dată cu pistolul. Dar lucrurile nu s-au terminat atît de simplu. Într-o bună zi a apărut directorul şi împreună cu el directorul de studii şi un miliţian. Directorul a început să strige că banditii trebuie pedepsiţi. Pe director nu-l mai recunoşteai ; ţipa — ceea ce nu se mai întîmplase niciodată — era palid, obrajii îi tremurau. Se vedea că va fi necruţător. Directorul de

studii spuse că e vorba de o uneltire, dușmănoasă. Miliţianul stătea tăcut, dar prezenţa lui nu pica bine nimănui.

Directorul ceru numele bandiţilor. Şulepnikov refuză să spună, sub motiv că nu i-a văzut: a fost o „oarbă“ şi apoi au luat-o la fugă. Directorul a mai venit de două ori, de astă dată fără miliţian. Numele de familie al directorului era Meşkover şi, nu se ştie de ce, se părea că acest nume straniu provine de la *pungile* * pe care le avea sub ochi. Avea o faţă prelungă, albă, nişte semicercuri albe umflate sub ochi. Era nervos, nu şedea liniştit, pe scaun, cum stau profesorii, alerga tot timpul prin faţa tablei de parcă ar fi fost un mecanism întors. Diriginta clasei, poreclită „Trompeta“, nu era iubiţă de nimeni, dar de director copiilor le era milă, părea abătut de tot.

— Prieteni, vă rog să fiţi bărbaţi... Bărbăţia nu constă în a acoperi, ci în a da în vileag... Chipul lui alb şi glasul ce se întrerupea nu aduceau însă deloc a bărbăţie.

Cu toată compasiunea pentru un om bătrîn şi bolnav, clasa tăcea totuşi. Şulepa tăcea şi el. A povestit mai tîrziu că tatăl său l-a pedepsit — l-a închis în baie toată seara, iar în baie era întuneric şi umblau gîndacii. Cerea să-i spună numele băieţilor. Dar Şulepa n-a spus nici un nume.

Astfel, Levka Şulepnikov, care urma să fie făcut de rîs faţă de toată lumea, deveni un erou. Şi de aici, probabil, din vremea aceea, de la pantalonii de piele, de la pistolul cu dopuri şi de la purtarea lui eroică — o fetişcană a compus chiar şi nişte versuri în onoarea lui Şulepa — de atunci, deci, s-a cuibărit în fundul sufletului lui Glebov acea greutate de plumb... Pentru că unui singur om nu trebuie să i se cuvină totul. În asemenea cazuri, dacă vreţi, şi natura va protesta şi va protesta şi ceea ce se numeşte fatalitate. Mai tîrziu Levka Şulepa a simţit acest *protest al fatalităţii*, aceşti dinţi ai dragonului pe propria-i piele nenorocită, dar atunci, cînd totul e pe jumătate vis, nimănui nu-i putea trece prin gînd că într-o zi totul se va răsturna. Numai Glebov presimţea ceva — acum nu prea ai cum să stabileşti exact ce anume — ceva alarmant, de parcă nişte voci surde ale realităţii ar fi pătruns în vis. Nu, invidia nu este cîtuşi de puţin un sentiment mărunt, urît cum este prezentat de obicei. Invidia este o parte a firii noastre ce protestează, este un semnal

* Pungi în lb. rusă meşki (n. tr.).

pe care sufletele simțitoare trebuie să-l înregistreze. Dar nu există oameni mai nenorociți decît cei stăpîniți de invidie. Și nu poate fi nenorocire mai distrugătoare decît aceea care i s-a întîmplat lui Glebov în clipa cînd părea că victoria îi era deplină.

În micul cinematograf de peste pod rula un film vechi „Expresul albastru". Niște aventuri sîngeroase, împușcături, omoruri ; toată lumea era înnebunită de acest film, toți visau să-l vadă, dar copiilor, nu se știe de ce, accesul le era interzis. Glebov a intrat datorită mamei sale. Filmul era, desigur, nemaipomenit de bun. O oră și jumătate Glebov a stat pe strapontină, tremurînd ca și cum ar fi fost cuprins de febră. Bineînțeles că trebuia să mai vadă acest film, și nu o dată. Au început zilele domniei indiscutabile a lui Glebov. Nu puteai spera să vezi acest film decît cu ajutorul lui Glebov — un film grozav, incomparabil, în care un tren cu ostași roșii era atacat de albi : aceștia se răfuiau cu femeile, cu copiii, cu bătrînii, dar în cele din urmă roșii ieșeau învingători. Schimbul de focuri, luptele se petreceau pe tampoane, pe acoperișurile vagoanelor, sub roți, în plin mers. Publicul, prost, nu mergea la acest film, așa că după masă sălița era goală.

Glebov alegea unul, doi din cei mai destoinici, se gîndea mult pînă hotăra alegerea, după ore își anunța hotărîrea și fugeau cu toții ca din pușcă peste pod, grăbindu-se la cinema. Mama lui Glebov putea să-i lase să intre și patru, și cinci. Dar Glebov nu se întindea prea mult. Nu avea unde să se grăbească. Dorința lui era ca Șulepa să-l roage și el, să cerșească ca ceilalți, dar acesta nu părea a fi deloc interesat. Odată spuse într-o doară :

— Păi eu l-am văzut de-o sută de ori !

Era bineînțeles, o minciună. În timpul orelor, Glebov se desfăta triind amatorii : unul îi propunea o serie de timbre din coloniile franceze, basca un clasor. Maniunea îi făgăduia să-l ducă la curse împreună cu tatăl lui. Erau și alte propuneri, erau chiar și amenințări. O fetiță i-a scris un bilet cu promisiunea de a-l săruta dacă o duce la film. Biletul îl tulbură pe Glebov. Nu mai primise niciodată bilețele de la fete și nu se mai sărutase niciodată. Pe fată o chema Dina, iar numele de familie era Kalmîkova. Dina Kalmîkova, poreclită Abajur. Era grăsulie, roșie în obraji, cu ochi negri, cu sprîncene negre, nu

prea frumoasă, Glebov nu-i acorda nici o atenție. Dar i se întipări în minte pentru toată viața.

Primind biletul, Glebov trecu printr-o clipă de groază cumplită. Îi era frică să se miște și cu atît mai mult să-și întoarcă privirea — Dina stătea cu două rînduri de bănci în spatele lui. Primul lucru care l-a făcut a fost să rupă biletul în bucățele mici de tot. Cuprins de tremur începu să se gîndească : ce să facă ? Desigur ar fi putut să-i spună : „Poftim, pot să te iau cu mine la cinema, dar nu e obligatoriu sărutul". Fata ar fi putut-o lua însă drept jignire. Lucrul cel mai important era că Dina era prea prea grăsuță, un adevărat trust de slănină, deși alerga repede, și la orele de educație fizică o lua înaintea multor fete. Mergea foarte bine pe bîrnă. Se urca destul de bine pe frînghie. Avea niște chiloți de gimnastică enormi de culoarea zmeurei cu volănașe, cineva îi denumise „abajur" și i-a ieșit porecla : Abajur. Dacă acest bilet i l-ar fi trimis Svèta Kirillova sau, de exemplu, Sonia Ganciuk Glebov ar fi fost cuprins de o tulburare cu mult mai mare. Sveta i se părea lui Glebov o frumusețe, se ținea mîndră, era zveltă, elegantă, părul roșcat închis îl purta împletit în cozi, și avea un aer de-ai fi zis că deține cine știe ce taină pe care nimeni altul n-o cunoaște. Sonia Ganciuk îl atrăgea pe Glebov nu prin frumusețe, ci prin altceva. Poate prin faptul că tatăl ei, profesorul Ganciuk, era erou al războiului civil și că în biroul lui, unde Sonia l-a adus într-o zi pe furiș, atîrnau pe perete pumnale, puști și un iatagan turcesc. Ei, dacă Sveta sau Sonia i-ar fi promis să-l sărute ! Dinka Abajur îl pusese doar în încurcătură.

Totuși, în pauză, prinzînd clipa în care Dina era singură — stătea la geam cu spatele la pervaz și, zîmbind, privea în tavan — s-a apropiat de ea și i-a spus, parcă în treacăt :

— Dacă vrei putem merge astăzi. O să meargă Morfik și Himius... După o clipă de tăcere, adăugă : Dacă vrei, bineînțeles...

— Vreau, a spus Dina, continuînd să zîmbească și să examineze tavanul.

— Numai să nu zăbovești, că întîrziem. La două și jumătate. Te îmbraci imediat și o luăm la fugă. Clar ? Vorbea sec, fără nici o aluzie la sentimente.

În timpul filmului, Dina i-a şoptit lui Glebov la ureche :

— Eu mă duc acasă.

El se miră. Cele mai importante schimburi de focuri din „Expresul albastru“ nici nu răsunaseră şi Glebov se pregătise să le vadă pentru a zecea oară. Dina i-a explicat în şoaptă : a apucat-o durerea de burtă. Se ridică şi ieşi din sală. După o clipă de gîndire, Glebov o urmă. Nu era prea clar de ce o făcuse, de aceea amîndoi se simţeau stingheriţi şi nu vorbeau. Dina mergea cu paşi repezi, aproape alerga, şi Glebov mergea la fel de repede alături de ea. Au străbătut în tăcere străduţa, au ieşit pe cheiul Kanava. Sub pod apa era neagră, din ea ieşeau aburi. Ici-colo mai pluteau sloiuri, era aprilie, cald, frig, nu se prea înţelegea nimic, dar lui Glebov îi clănţăneau uşor dinţii în gură şi tremura. Acum voia tare mult ca Dina să-l sărute. Dar nu ştia cum să i-o amintească. Că doar nu plecase degeaba, fără să vadă filmul pînă la sfîrşit ! Se potrivise cum nu se poate mai bine, pentru că Morj şi Himius rămăseseră la cinema, căci altfel s-ar fi întors toţi patru, şi ar fi fost jenant.

O privea dintr-o parte pe Dinka Abajur, îi vedea obrăjorul bucălat, năsucul în vînt, buclele negre, ieşite de sub căciuliţa de lînă ca de schior, observa cum abia îşi trage sufletul după goană, buzele ei groase erau deschise şi-i făcea plăcere s-o examineze. Pentru că Dinka Abajur, chiar dacă grasă şi nu prea frumoasă, era în acele clipe — o ştia — în stăpînirea lui. Fusese ea însăşi de acord cu acest lucru ! Inima îi bătea ; îşi strîngea pumnii. Deodată Dinka încetini pasul. Glebov şi el. Treceau prin faţa unei case vechi cu trei etaje, dar nu era casa ei. Ea locuia pe Polianka. Dina deschise uşa grea de la intrare, intră înăuntru, fără să privească în urmă, Glebov după ea. Alergă pe scară în sus la primul etaj, la al doilea, la al treilea, fără să se oprească, el fugea în urma ei. De la etajul trei pornea în continuare o scăriţă îngustă. Dina urcă. Glebov urcă şi el. Era o încăpere întunecată, cu miros neplăcut, din care se deschidea podul.

Dina se întoarse, respirînd greu, şi rosti :

— Ei !

— Ce ? întrebă el, cu sufletul la gură.

— Poţi să mă săruţi.

— De ce eu ? N-ai promis tu ?

— Prostule ! spuse Dina.

Stăteau în tăcere, trăgîndu-şi sufletul puţin cîte puţin. Dina nu voia să plece, îi mai spuse o dată încet :

— Of, ce mai prost...

Glebov era hotărît ferm să aştepte ce i se promisese. Au trecut, probabil, vreo trei minute în deplină tăcere şi nemişcare, apoi de după uşa care ducea la pod se auzi un mieunat subţire de pisică şi un foşnet. Amîndoi izbucniră în rîs. Pe neaşteptate Dina îşi apropie chipul grăsuliu şi înfierbîntat şi Glebov simţi pentru o secundă atingerea a ceva umed ca o adiere, pe buzele lui ; acesta a fost primul sărut în viaţa lui. Nimic prea plăcut, doar o uşurare. Au luat-o apoi la fugă pe scări în jos şi chiar aici, la intrare, s-au despărţit : ea trebuia s-o ia la dreapta după colţ, pe Polianka, el să treacă podul.

Iar peste o zi sau două, cînd puterea lui Glebov părea să înflorească din plin, s-a produs prăbuşirea. Şulepnikov i-a chemat pe băieţi după ore la el în vizită. În casa cea mare Glebov fusese de mai multe ori : ba la Morj la etajul nouă, de la fereastra căruia se vedea podul „Krîmski", copacii din parc şi, vara, roata cea mare din parc care se învîrtea, ba venea pe la Himius, care locuia pe aceeaşi scară cu un etaj mai jos. Himius şi cu Morj instalaseră în balcoane un „sistem de semnalizare cu sfori şi steguleţe". Ba se ducea pe la Sonia Ganciuk, ba pe la Anton în micul lui apartament de la parter unde Anton locuia cu mama lui, Anna Gheorghievna. Dintre toţi locuitorii din casa cea mare, lui Glebov îi plăcea cu adevărat Anton Ovcinnikov. Glebov îl considera pe Anton pur şi simplu un geniu. Şi mulţi alţii îl socoteau genial. Anton era muzician, un admirator al lui Verdi, putea să cînte pe de rost toată opera „Aida", iar în afară de asta era pictor, cel mai bun din şcoală, picta cu deosebită iscusinţă în acuarelă monumentele istorice, iar în tuş făcea portretele compozitorilor ; mai compunea şi romane fantastice, ştiinţifice, unde se vorbea de peşteri, de vestigii arheologice, îl interesau de asemenea paleontologia, oceanografia, geografia şi, parţial, mineralogia. Anton îi era simpatic nu numai pentru că avea aptitudini geniale, dar şi pentru că era modest, nu se lăuda, nu era îngîmfat, spre deosebire de ceilalţi locatari din casa cea mare, care toţi aveau o doză oarecare de înfumurare ce-i făcea silă lui Glebov. De altfel, Anton trăia modest într-o garsonieră, mobilată

simplu, obișnuit, nu avea ghete nemțești, pulovere de lînă finlandeze, tot felul de cuțitașe minunate în teci de piele, nu aducea la școală învelite în foiță sandviciuri cu șuncă sau cașcaval care răspîndeau miros în toată clasa.

Glebov nu se ducea cu plăcere în vizită la băieții din casa cea mare, nu că nu i-ar fi făcut plăcere, se ducea cu plăcere, dar și cu oarecare reținere, pentru că liftierii de la intrare se uitau întotdeauna bănuitori și întrebau : „Tu la cine mergi ?“ Trebuia să spui numele de familie, numărul apartamentului, uneori liftierul dădea telefon în apartamentul respectiv și se lămurea dacă aceștia așteaptă într-adevăr în vizită pe cutare. Era neplăcut să stai și să aștepți pînă ce se clarificau toate acestea. În timp ce vorbea, liftierul se uita vigilent și implacabil, de parcă îi era teamă că Glebov o să se năpustească în lift și o să plece fără voie, iar Glebov se simțea aproape un răufăcător, prins asupra faptului. Apoi, nu puteai ști ce se va răspunde de sus, din apartament : Morj avea o servitoare surdă, care nu putea nici pricepe, nici explica nimic, iar la Himius ridica adesea receptorul bunica, o bătrînă răuvoitoare, care-și urmărea neptul cu o vigilență mereu trează. Odată i-a spus liftierului să nu-i dea drumul lui Glebov, pentru că Himius nu-și făcuse lecțiile. Numai cînd se ducea la Anton, nu trebuia să suporte chinurile interogatoriilor și răsinterogatoriilor — apartamentul lui Anton se afla la parter și liftierul îl urmărea cu atenție severă pe Glebov cum sună la ușă, cum i se deschide. Glebov observase că pînă și băieții care locuiau în casa aceea se temeau de liftieri și se străduiau să se strecoare pe lîngă ei cît mai repede.

Levka Șulepnikov însă, deși era un locatar proaspăt, se purta altfel. Liftierul de la scara lui, un individ morocănos cu ochelari și obrajii lăsați, l-a salutat el primul pe Șulepa cu o mișcare scurtă din cap, ba chiar părea să se fi ridicat ușor în spatele mesei mari la care stătea și pe care se afla telefonul, dar Șulepa trecu fără să-i acorde vreo atenție. În lift au încăput cu greutate cinci persoane, abia s-a închis ușa. Liftierul a încercat să-i oprească, dar într-un fel timid, oarecum în glumă : „Ei, voi, tinerilor, vedeți să nu rămîneți între etaje !“ Levka răspunse semeț : „Ei, n-are nimic ! Riscăm !“ Toți, bineînțeles, urlară : „Riscăm ! Facem o experiență ! Verificarea capaci-

tăţii de ridicare !“ Chipul ochelaristului, ce privea liftul cum urcă, exprima o spaimă împietrită.

Apartamentul îl uimi pe Glebov prin dimensiunile sale gigantice — coridoarele şi încăperile aminteau de un muzeu. Aici continuă aceeaşi veselie care îndemna la prostească, la grozăvească de băieţandri. Şi-au scos ghetele şi au început să patineze în ciorapi pe parchetul bine frecat, strălucitor, cădeau, dădeau unul peste celălalt, rîdeau în hohote, veselia era mare. Deodată în uşa albă cu geam mat givrat apăru o femeie bătrînă cu o ţigară în gură şi spuse : „Ce-i banditismul ăsta ? Încetaţi imediat ! Încălţaţi-vă şi marş în camera copiilor !“ Levka, bombănind, se supuse. L-au întrebat : cine e, mama lui ? Le-a răspuns că este Agnessa. O învaţă pe mătuşa lui franceză şi îl pîrăşte la mama lui. „Într-o zi am s-o omor cu otravă de şoareci. Sau am s-o violez.“ Toţi au izbucnit în rîs, rămînînd în acelaşi timp uimiţi. Levka ăsta ştie să le spună ! Nici unul nu şi-ar fi permis să rostească acest cuvînt al cărui sens îl ştiau cu toţii — deşi alte cuvinte din cele mai indecente le spuneau fără mustrări de conştiinţă — pe cînd Levka o făcuse, referitor la el şi la bătrîna cu ţigară, şi atît de liber, de uşor. Cu cît Glebov simţea mai clar calităţile deosebite ale lui Levka Şulepnikov, cu atît devenea limpede apăsarea, greutatea din care mai apoi s-a născut acel plumb...

Iar Şulepnikov s-a obişnuit atît de mult de atunci din anii aceia prosteşti ai copilăriei să pronunţe acest cuvînt fără nici un fel de intenţie, ci doar ca o ameninţare goală sau o glumă nu prea deşteaptă, încît o repeta şi mai tîrziu, cînd era ditamai neghiobul de student la universitate. Se supăra pe cîte o profesoară şi : „Dacă nu-mi pune suficient, *am s-o violez*“.

Şi iată că aici, în camera copiilor, unde se afla un fel de mobilă din lemn de bambus, cu covoare pe jos, cu roţi de bicicletă şi mănuşi de box ce atîrnau pe perete, cu un glob uriaş de sticlă care se învîrtea cînd înăuntru se aprindea un bec, cu o lunetă veche la fereastră, bine fixată pe un trepied pentru a fi mai uşor de mînuit — Levka le-a spus că poţi să-ţi petreci de minune seara examinînd apartamentele din cealaltă parte a curţii — aici, în această încăpere, s-a prăbuşit fragila putere a lui Glebov. Dar lucrul acesta nu l-a observat nimeni în afară de el însuşi. Levka a adus un aparat de proiectat filme, a atîrnat pe perete

un cearşaf şi le-a arătat filmul „Expresul albastru". Aparatul trosnea, filmul vechi se rupea, titlurile erau absolut indescifrabile, totuşi a fost un entuziasm general. Iar Glebov s-a simţit dintr-o dată profund jignit. Se întreba : de ce dracu' un om trebuie să aibă de toate, absolut de toate ? Şi chiar acel lucru unic pe care-l are un altul, cu care se poate un pic mîndri, de care se poate folosi, acesta i se ia şi se dă celui ce are totul. Apoi încetul cu încetul s-a obişnuit. Te obişnuieşti cu toate cele, chiar cu o greutate peste puterile tale : obezii cară cîte treizeci de kilograme în plus şi se adaptează.

Glebov se obişnui apoi cu casa cea mare, care răpea străduţei soarele, se obişnui cu scările, cu liftierii, se obişnui să rămînă să bea ceai cu Alina Fedorovna, mama lui Levka Şulepa, care putea să-şi înfigă furculiţa într-o felie de tort şi apoi s-o dea la o parte, spunînd : „După părerea mea, tortul nu e proaspăt". După care, tortul era luat de pe masă. Cînd s-a întîmplat acest lucru pentru prima oară, Glebov s-a mirat în sinea lui. Cum poate tortul să nu fie proaspăt ? I s-a părut ceva complet absurd. La el acasă tortul apărea rareori, la cîte-o zi de naştere, îl mîncau repede şi nimănui nu-i trecea prin minte să clarifice problema dacă e proaspăt sau nu. Întotdeauna era proaspăt, nemaipomenit de proaspăt, mai ales unul pufos cu flori roz din cremă.

Glebov se obişnuise şi cu propria-i locuinţă, chiar după ce se întorcea din vizitele în casa cea mare. La început fusese cam trist, revăzîndu-şi, de parcă ar fi fost un străin, căsuţa cam strîmbă cu stucatură maronie ; cînd urca scara întunecoasă pe care trebuia să umbli cu mare grijă pentru că pe alocuri lipseau treptele ; cînd se apropia de uşa cîrpită ca o plapumă veche de o mulţime de tăbliţe, hîrtiuţe şi sonerii ; cînd se cufunda în aerul îmbibat cu miros dens de gaz şi de fiertură de varză ; cînd se spăla pe mîini în fosta baie, înghesuită din cauza scîndurilor care acopereau cada în care nu se mai spăla nimeni, nu se spălau nici rufe, pentru că pe scînduri erau înşirate diferite ligheane, albii, aparţinînd diverşilor locatari ; cînd vedea, simţea, observa şi multe alte lucruri, întorcîndu-se de la Levka Şulepnikov sau de la altcineva din casa cea mare ; dar încetul cu încetul impresiile acestea se estompau, pierdeau din ascuţimea lor, nu-l mai afectau.

Odată, cînd se întorsese din vizită, şi, emoţionat, descria lampa din sufrageria familiei Şulepnikov, şi coridorul în care te poţi plimba pe bicicletă, şi bomboanele servite la ceai — l-au uimit nu bomboanele în sine, ci dimensiunile cutiei — iar mama şi bunica îl descoseau pline de curiozitate despre una şi alta, tata spuse deodată, făcîndu-i cu ochiul lui Glebov :

— Ia ascultaţi, mie mi se pare că voi aţi vrea să locuiţi în casa aia ?

— Şi de ce nu ? întrebă mama. Aş vrea şi eu să am un coridor al meu, personal.

— Şi eu aş vrea să nu mai aud zdrăngănitul sufertaşelor, spuse baba Nila, plictisită că vecina care locuia în camera de vizavi, venind tîrziu de la lucru, începea pe la miezul nopţii să se tot plimbe din cameră la bucătărie şi invers, nu se ştia de ce, cu sufertaşele care zdrăngăneau. Baba Nila dormea pe laviţă la uşă şi alergătura vecinei, zdrăngăneala vaselor o trezeau. Tata se uită cu milă la mama şi la bunica.

— Ce să vă zic ? Ce e-n guşă şi-n căpuşă, fetiţele mele, prostuţelor, găinuşelor.

Astea erau glumele lui, lipsite de orice urmă de răutate. Avea obiceiul să-i spună mamei o mîngîiere „găinuşă pestriţă". Femeile se prefăceau indignate, se năpusteau asupra lui dînd din mîini — de fapt mama nu se supăra niciodată de-adevăratelea pe el — iar el îi trăgea cîte un ghiont lui Glebov, făcînd cu ochiul.

— Zi, Dima, cloşti nu alta... Ce găini... Dar oare nu-nţelegeţi că ai spaţiu mai mult dacă n-ai coridorul tău personal ? Iar zdrăngăneala sufertaşelor, păi, asta e muzică ! Nici pentru o mie două sute de ruble nu mă mut în casa aia...

Deşi tatăl era mai totdeauna într-o dispoziţie pe jumătate glumeaţă, veselă, întotdeauna cînd era cu mama, cu bunica şi cu mătuşa Polia, sora mamei, făcea haz, le păcălea, le speria şi uneori era greu să înţelegi dacă o făcea serios sau în glumă, de fapt — şi Glebov n-a înţeles-o decît după ce s-a făcut mare — el nu era un om superficial şi nici măcar vesel. Toate acestea erau o mască, teatru pentru cei de acasă. Iar în interiorul fiinţei sale, era o axă tainică în jurul căreia totul se învîrtea, calitate extraordinară — prudenţa. Ceea ce spunea cu ironie, glumind — „Copiii mei, respectaţi regula din tramvai — nu

scoateţi capu' afară !“ — nu era pur şi simplu o ghidușie. Era aici o înţelepciune tainică pe care încerca să ne-o insufle, pe furiș, timid şi parcă inconştient. Dar de ce *să nu scoatem capu' afară ?* Părea că acest lucru era important în sine. Poate că-l sufoca, aşa cum te sufocă o gheară în piept, o spaimă străveche, nelecuită. Era cu mult mai în vîrstă decît mama, arăta ca un bătrîn, un bătrîn cu păr cărunt şi creţ, deşi avea numai în jur de cincizeci de ani ; dar aceşti cincizeci de ani însemnaseră lupte, lipsuri, muncă pînă la istovire. Era dintr-o familie foarte săracă de funcţionari, tatăl său lucrase la uzina lui Duksa. Fratele tatii, unchiul Nikolai, fusese aviator, unul din primii aviatori ruşi şi căzuse în războiul cu nemţii. Familia se mîndrea cu el. Altă mîndrie nu mai aveau. Portretul unchiului Nikolai cu şapcă de elev de gimnaziu era aşezat la loc de cinste. Şi iată că şi în prietenia cu Levka Şulepnikov, care creştea mereu — Levka, nu se ştie de ce, se ataşa tot mai mult de Glebov, îl tot invita la el, îi dăruia cărţi care nu-l interesau, fiindcă pe el cărţile în general îl lăsau indiferent, iăr aceste cărţi probabil, le sustrăgea din biblioteca tatălui său, pentru că pe unele dintre ele era o ştampilă albastră ce reprezenta un om cu un ciocan, raze de soare şi o frază : „Din cărţile lui A.V.Ş.“ — deci, cum spuneam, chiar şi în prietenia unor băieţani tatăl vedea primejdii şi îl sfătuia „să nu scoată capu' afară“. Îi spunea lui Glebov să se ducă mai rar în casa aceea, să nu se lase ademenit de prietenia cu Levka, pentru că „Şulepnikovii îşi au drumul lor în viaţă, iar tu pe al tău şi nu are rost să vă amestecaţi“.

I se părea, nu se ştie de ce, că Levka Şulepnikov sau, şi mai rău, părinţii lui se vor plictisi curînd de Glebov, drept care vor urma neplăceri. Glebov o simţea şi el undeva în adîncul lui, el însuşi *nu prea voia* să se ducă în casa cea mare şi, totuşi, se ducea ori de cîte ori îl chemau, ba chiar şi fără a fi invitat. Casa-îl ademenea precum ceva neobişnuit — cîte şi mai cîte nu discuta cu Anton, ce cărţi îi arăta Sonia Ganciuk din biblioteca tatălui ei, cu cîte minuni nu se făIea Şulepa ! —, pe cînd acasă toate erau cunoscute, pînă la ultimul capăt de sfoară, mereu acelaşi cotidian, aceeaşi plictiseală.

Tată nu spunea nimic deschis, umbla cu aluzii, folosea glume. Glebov ar fi vrut însă să-i audă părerea clar şi răspicat despre Levka.

— De ce vorbeşti aşa ? De ce nu-ţi place Şulepa ?

Căci ceea ce nu-i plăcea lui la Levka, mai precis ceea ce-i trezea acel sentiment de plumb, acea repulsie, tatăl său nu avea cum s-o ştie. El trebuie să fi avut cu totul alte criterii. Tatăl se eschiva, nu explica sau recurgea la o glumă în genul : „Vezi, în principiu nu sînt împotriva lui Levka al tău, sau Şulepka, cum îi spui tu. Apropo, te sfătuiesc să nu mai foloseşti porecla asta... Spune-i simplu Lev... Nu-mi place pentru că e îngrozitor de prost crescut. El, de exemplu, nu mulţumeşte cînd se scoală de la masă după ceai."

Asta era un fleac, tata era şiret. Levka nu-i plăcea din alte motive, mai importante. Dar cînd Levka venea în vizită, tatăl era drăguţ, chiar foarte amabil, aşa cum era cu oamenii mari, şi-i spunea solemn „Lev", ceea ce-l amuza pe Glebov. În afară de aceasta, în prezenţa lui Levka tata devenea deosebit de vorbăreţ, discuta pe diverse teme şi, ceea ce-l indigna pe Glebov, din cînd în cînd mai trăgea o minciună sau se lăuda.

Odată, vorbind despre unchiul Nikolai, spuse că acesta fusese primul aviator rus, care doborîse într-o singură luptă trei aeroplane, printre care aeroplanul vestitului as. contele von Schverin. Aeroplanul contelui fusese lovit din plin, dar prin minune contele rămăsese în viaţă. Acesta, continuînd să facă pe aviatorul, anunţase că visul lui era să se întîlnească din nou într-o luptă aeriană cu rusul şi să se răzbune. Ştirea fusese publicată în toate ziarele.

Glebov asculta cu un sentiment chinuitor de jenă. Tata spuse :

— Nici măcar tu nu ştii asta. Nu ţi-am povestit niciodată.

Iar Levka Şulepnikov replică :

— Aţi spus altădată că a doborît doar două aeroplane.

— Eu ? Nu se poate ! Nu puteam să spun de două. Nu s-ar fi considerat un record. Două nu sînt un record. Asta e toată chestia că a doborît trei aeroplane într-o singură luptă...

Altădată tata povestea că în timpul războiului civil fusese în Caucaz şi luptase sub comanda tovarăşului Kirov — lucrase cîndva în Caucaz, asta e adevărat — şi se dusese cu un detaşament de cavalerie în Persia, unde îi văzuse pe oamenii ce se închinau focului. Levka Şulepnikov pe loc a tras o minciună despre tatăl lui : chipurile,

la Tiflis, acesta împuşcase cu propria lui mînă un fachir. Atunci tata a spus că a văzut în India de nord un fachir care în faţa tuturor a făcut să se înalţe în mod miraculos un om. (În India de nord tata n-a fost niciodată, asta e sigur.) Iar Levka a replicat că tatăl lui a prins odată o bandă întreagă de fachiri, i-a băgat într-o pivniţă, urmau să fie împuşcaţi ca spioni englezi, dar, cînd, de dimineaţă, au venit să-i scoată, n-au mai găsit pe nimeni, doar cinci broaşte. Fachirii fuseseră exact cinci.

— Trebuiau să împuşte broaştele, spuse tata.

— Aşa au şi făcut, spuse Levka. Dar ştiţi ce greu e să împuşti broaşte ? Mai ales în întunericul din pivniţă ?

Tata rîdea, ameninţîndu-l şiret dar şi aprobator din deget.

— Văd, Lev, că-ţi place să fantazezi ! Asta-i bine, asta-mi place. Dar lăsînd gluma la o parte, am văzut într-adevăr fachiri în carne şi oase... În primul rînd în India de nord, cum am mái spus, şi, în al doilea rînd, la noi la Moscova, pe bulevardul Strastnoi...

Tata şi Levka Şulepnikov aveau ceva comun. De aceea discuţiile dintre ei erau atît de paşnice, dar şi atît de vii; Lui Glebov însă nu-i plăceau. Îl scotea din sărite neadevărul. Nu faptul că tata mai mintea din cînd în cînd, ci faptul că de faţă cu Levka spunea un lucru, în spatele lui altul. De aceea i-a zis tatii :

— Ţie Levka nu-ţi place. Atunci de ce te porţi aşa cu el ? Zîmbeşti, povesteşti... De parcă ar fi şeful tău...

În această clipă tata s-a supărat. El care nu se supăra mai niciodată, nu ţipa, acum a început să strige :

— Ţîncule ! Îndrăzneşti să-mi faci observaţii ! eşti un mic impertinent ! — Era expresia lui preferată : „un mic impertinent". — Zîmbesc şi vă povestesc cîte ceva numai pentru că sînt un om bine crescut. Voi v-aţi obişnuit să vorbiţi aşa : Levka ! Dimka ? ! Măi ! Tu ! Nu ţi-e ruşine ! Ce impertinenţă nemaipomenită — să-i faci observaţie tatălui tău.

S-a înfierbîntat atît de tare că s-a plîns mamei şi babei Nila care s-au năpustit şi ele asupra lui Glebov. Seara însă, Glebov i-a auzit pe mama şi pe tata şuşotind după paravan :

— Ce tot faci pe grozavul în faţa acestui filfizon...

— Dar el e un impertinent ! Auzi, îi dă lecţii lui taică-su !

— Las-o mai moale cu amabilităţile...

— Sînteţi nişte proşti ! Nu mă-nţelegeţi !

Mai tîrziu, liniştindu-se, peste o zi sau două, tata explică foarte calm :

— Apropo, în legătură cu ce spuneai deunăzi... Că eu cu Levka mă port ca şi cum ar fi o persoană imp··'antă... Observaţia ta nu e fără rost! Aşa şi este, el — nu, nu Levka, să zicem, ci părintele lui — e într-adevăr *cineva*, dar eu personal nu ştiu nimic, n-am văzut nimic. Toate în jurul nostru sînt atît de încurcate, de încîlcite...

În curînd spusele lui s-au confirmat : lucrurile erau într-adevăr încurcate. S-a stîrnit pe neaşteptate istoria cu unchiul Volodea, soţul mătuşii Polia. S-au gîndit : n-ar putea fi ajutat prin tatăl lui Levka, prin Şulepnikov ? Unchiul Volodea şi mătuşa Polia locuiau pe Iakimanka, dar veneau aproape zilnic, mai ales mătuşa Polia. Mama şi bunica o iubeau. Era socotită cea mai frumoasă, cea mai norocoasă din familie şi avea o slujbă bună : făcea modele la o fabrică de jucării. Iar unchiul Volodea era zeţar. I se întîmplase un lucru neplăcut în tipografie, era aproape învinuit de sabotaj. Mătuşa Polia plîngea : „Tosia, dar ce fel de sabotor poate fi Vovka ? Pe el doar se sabotează, pe nimeni altcineva...“ Pe el se sabota foarte tare, pentru că era beţiv. Tata îl certa tot timpul. Iar mama şi bunica ba îi plîngeau de milă, ba o dojeneau pe Polia : „Tu singură, proasto, eşti vinovată, tu l-ai lăsat s-o ia razna ! De ce-i cumperi de băut ?“ — „Păi mai bine s-o facă acasă, se dezvinovăţea mătuşa Polia, decît pe stradă cu cine s-o nimeri“.

Baba Nila şi mama căutau să-i demonstreze că din cauza asta, din cauza vinului, s-a şi întîmplat lucrul neplăcut, dar mătuşa Polia nu era de acord : „Oamenii l-au nenorocit. Ştiţi ce om bun e el !“ Şi, într-adevăr, era un om foarte bun, fără urmă de viclenie. De atunci Glebov a înţeles că asemenea oameni buni la suflet şi fără urmă de viclenie sînt o nenorocire pentru cei din jur : mătuşa Polia plîngea, baba Nila suferea, mamei numai la asta îi era gîndul, iar tata bombănea. Voiseră să-i cumpere la primăvară lui Glebov o bicicletă, dar acum mama spusese că nu sînt bani, trebuie s-o ajutăm pe Polina.

Deodată le-a venit ideea : tatăl lui Levka...

Înainte se ferise ră de ei şi îi spuneau ameninţînd cu degetul : ţine-te mai departe, nu te-ncinge în hora lor,

iar acum iată-i că se duceau să le ceară ajutor. Pentru că pe toţi îi lăsase cu gura căscată povestea cu Bîciki.

Bîciki sau Bîcikovii, o familie veselă, trăiau în acelaşi apartament cu Glebov şi o duceau ca nişte boieri. Toţi se temeau de ei, toţi erau admonestaţi, iar ei făceau ce voiau. Închideau bucătăria seara şi nu mai dădeau drumul nimănui. N-aveai decît să chemi miliţia, sau pe cine voiai. Bătrînul Bîcikov Semion Ghervasievici punea la înmuiat piei într-o apă rău mirositoare. Cosea la domiciliu cizme, din cele mai scumpe, din cele mai moderne, de fapt nu le făcea el, ci le dădea la făcut altuia, el nu lua decît comenzile şi făcea rost de piele.

Cîtă zarvă era din cauza acestei bucătării închise noaptea ! Vecina, care locuia vizavi şi venea acasă tîrziu, se agita mai mult decît toţi ceilalţi. Mama lui Glebov era indignată şi ea. În primul rînd din cauza duhoarei. În al doilea rînd pentru că era o samavolnicie.

Uneori mama izbucnea din cameră strigînd :

— Vă arăt eu vouă !... Cu ce drept faceţi asta... ?

Bătrînul Semion Ghervasievici cu vocea lui joasă răspundea : „pam-pam-pam“. Tata, fără nici un chef, apărea şi el în coridor. Atunci toţi Bîcikovii năvăleau din „sală“ — camera cea mare în care locuiau toţi şase era numită, nu se ştie de ce, „sală“ — şi „pam-pam-pam“ începea o bubuială colectivă. Părea o furtună cu tunete, o ploaie biciuitoare. Dar cei mai ai dracului erau Minka şi Taranka. Taranka avea zece ani şi era în clasa a treia, iar Minka avea cincisprezece — nu învăţa nicăieri, pentru că rămăsese în clasa a cincea repetent de două ori, îl dăduseră afară, s-a băgat ucenic undeva, apoi s-a lăsat păgubaş. Se ocupa cu tot felul de afaceri dubioase, mai tot timpul şi-l petrecea în sala de biliard a parcului şi nu era exclus să se fi înhăitat cu hoţii.

Minka Bîcikov, poreclit, nu se ştie de ce, Mîncăul, era ţarul neîncoronat al băieţilor din străduţa Deriughin şi de prin împrejurimi. Nu era un ţar bun. Toţi se temeau să-l întîlnească, ştiau că nu umblă cu mîinile goale.

Vecina uneori la şcoală la sfîrşitul orelor şi se apuca să întrebe :

— Cine *s-a dat* ieri la Taras ? Cine l-a *agăţat* pe scară ? Tu, nemernicule ?

Ştia bine cine e, pentru că Taranka sau se plînsese sau minţise. De acest Taranka scrofulos toţi se fereau să

se atingă, erau însă și unii în necunoștință de cauză, care nu-l știau pe Minka — și cum Taranka se purta foarte obraznic, îi trăgeau una după ceafă sau o castană în cap, fără să bănuiască urmările îngrozitoare. Scurtă și crudă era judecata lui Minka în curte lîngă zidul de cărămidă, unde erau cărate victimele.

— Cum ai putut, javră ce ești, să te atingi de fratele meu ? Ce, ți s-a urît cu viața ?

Pe Iurka Medved, forțosul, care nu se temea nici de cei dintr-a zecea, l-a umilit și l-a călcat în picioare de față cu toată lumea. I-a răsucit mîna la spate încît acesta a început să urle de durere, Minka i-a răsucit-o și mai tare, așa încît Medved a căzut în genunchi, și i-a poruncit :

— Spune-i iertați-mă, Taras Alekseevici, că v-am necăjit... Și n-am s-o mai fac niciodată !

Iar Taranka, un puști plăpînd cu gene roșcate, stătea alături și rîdea. Medved a răbdat cît a putut, a gemut, a scrîșnit din dinți, dînd din cap a refuz — nu voia să spună — și totuși Bîcikov l-a învins. Taranka s-a apropiat de el, s-a lipit cu picioarele de fața lui. Iar Minka îl tot apăsa, îl tot apăsa :

— Zi-i, nemernicule, auzi, zi-i. Că rămîi fără mînă !

Medved a rostit abia auzit :

— Iartă-mă, Taras Alekseevici... și toate celelalte. Nimeni nu i-a luat apărarea : băieții mai mari nu erau prin curte, iar cei mici parcă puteau să se opună ? Glebov se temea și el de Minka Bîcikov, dar nu atît de mult ca ceilalți. Orice s-ar zice, Minka îi era vecin. Ba-l ruga cîte ceva, ba îi mai dădea cîte ceva. Uneori, Glebov se mai rîndrea în ascuns : uite toți se tem, se feresc să treacă pe străduța Deriughin, căci acolo e Minka Bîcikov cu banda lui, pe cînd el nu se ferește. Poate să treacă și seara tîrziu, și noaptea, de el n-o să se atingă nimeni. Glebov era conștient de acest privilegiu, simțea chiar — cu o oarecare rușine ascunsă, nerecunoscîndu-și nici sie însuși — că într-o clipă de cumpănă ar fi putut deveni și el *un pic Taranka*. Și Minka i-ar fi luat apărarea ! Ar fi venit de hac cui trebuia.

Glebov însă nu s-a plîns niciodată lui Minka de nimeni. În general nu se folosise de nici unul din avantajele oferite de vecinătatea cu Minka. Pentru că sub automulțumirea ascunsă în străfunduri era cu totul altceva —

o spaimă ce-ţi îngheţa sufletul. O spaimă cum nu mai cunoscuse nimeni. Căci nimeni nu-i cunoştea şi nu-i ştia pe toţi aceşti Bîcikovi atît de bine ca Glebov. De glasul lor mama pălea, iar bunica îşi făcea cruce.

Mama îi spunea tot timpul :

— Pentru Dumnezeu, nici cu Minka, nici cu Taranka să nu te încurci niciodată în nici un fel...

Şi cum să nu te încurci, cînd ei ţi se bagă în suflet ? Încearcă să nu ai de-a face cu ei... Aveau o soră, Vera, o fetişcană de vreo şaisprezece ani. Lucra la o fabrică. Arăta în toate privinţele ca o femeie în toată firea — sau, poate, aşa i se părea lui Glebov — era grasă, sînii stăteau obraznici, pantofii îi scîrţîiau şi totdeauna răspîndea o duhoare puternică de apă de colonie.

Taranka îl chema pe Glebov în coridor şi începea :

— Vrei să ţi-o arăt pe Vera goală ? Dă-mi douăzeci de copeici !

Glebov, bineînţeles, nu vroia. Nu-l interesa cîtuşi de puţin s-o vadă pe Vera goală. Numai gîndul acesta îi stîrnea o neliniste nèplăcută. Şi apoi de unde să ia douăzeci de copeici ? Să fure de la maică-sa sau să ceară de la baba Nila ? Taranka se ţinea de capul lui, îl urmărea cu răutate, cu insistenţă, bá chiar îl ameninţa cu cîinele : Bîcikovii aveau un cîine mare, negru, poreclit Abdul, considerat proprietatea lui Minka. Abdul îl ştia foarte bine pe Glebov, totuşi, dacă ar fi fost stîrnit, nu se ştie ce-ar fi urmat...

Se duceau la baie, scoteau de pe scînduri albia, puneau un scăunel, Glebov se urca pe el. Sus era un gemuleţ care dădea spre „sală“, acoperit de partea cealaltă cu o perdea. Dinăuntru Taranka dădea la o parte perdeaua, şi Glebov se uita cum se spală Vera în mijlocul odăii în lighean. Nu se ştie de ce, Vera nu se jena de Taranka. Glebov vedea totul...

După aceea Taranka nu-l mai slăbea : douăzeci de copeici, dă-le încoace imediat ! Toate cele le voiau aşa — dă, dă imediat ! Nu o dată s-a întîmplat ca mama să intre în cameră supărată, aproape cuprinsă de panică :

— Iar cere Alevtina maşina de cusut... Ce să-i spun ?

Alevtina era mama lui Minka, a lui Taranka şi a Verei, soţia celui mai mare dintre Bîcikovi. Mama nu voia deloc să dea maşina de cusut. Şi spunea ba una, ba alta, şi aşa şi pe dincolo, recurgea la tot felul de şiretlicuri, dar Alev-

tina pînă la urmă tot o obţinea. Nu exista nici o cale să scapi de Bîcikovi.

Iar domnia lor s-a terminat astfel. Într-o zi au intrat pe strada Deriughin Anton şi Levka. Nu se duceau la Glebov. Poate voiau să treacă prin această străduţă ca să ajungă pe cheiul Kanava, era o trecere prin curţi. Bîcikovii i-au văzut, l-au trimis întîi pe Taranka cu întrebări idioate : „Ei, puştiule, da du ce nu vre ?“ Asta însemna : „dar după ceafă nu vrei s-o iei ?“ La drept vorbind era o provocare la bătaie. Bineînţeles, Levka şi Anton nu s-au apucat să stea la taclale cu Taranka, l-au lăsat în plata domnului, dar în aceeaşi clipă s-a năpustit toată banda Bîcikovilor —, aşa era scenariul tradiţional — s-a pornit o bătaie, cineva i-a dat drumul lui Abdul, se pare că n-a muşcat pe nimeni, dar i-a speriat foarte tare şi le-a rupt hainele. Lui Levka nu-i prea păsa de haine, dar pentru Anton conta fiecare lucruşor. A doua zi în casă a apărut un bărbat într-o haină lungă de piele, care s-a dus să bată direct la uşa „săliі“. Abdul a început să urle tare.

Bătrînul Semion Ghervasievici şi Alevtina cu Taranka erau acasă. S-au auzit voci, zgomot, Alevtina striga, ciinele lătra cu schelălăituri (lui Glebov i s-a interzis să părăsească odaia şi toată familia a hotărît să nu iasă în coridor — stăteau, trăgeau cu urechea) apoi au răsunat trei împuşcături... Se spune că Abdulka s-ar fi băgat sub divan, încăpăţînîndu-se să nu iasă de-acolo.

Glebov rămase dezamăgit : îl considera pe Abdul un ciine viteaz, se temuse de el, iar acesta se purtase ca un laş. De ciine şi de Bîcikovi, mai ales de Alevtina şi Taranka, care plîngeau în hohote, le-a fost puţin milă; deşi toţi din apartament se bucurau. După moartea lui Abdul viaţa Bîcikovilor a luat-o razna dintr-o dată. Minka a fost arestat pentru furt, bătrînul Semion Ghervasievici a căzut în mijlocul curţii şi a fost dus la spital, şi curînd după aceea toţi ceilalţi Bîcikovi au şters-o nu se ştie unde, de parcă i-ar fi risipit vîntul. Şi în „sala“ împărţită în două, cu tapete noi, s-au instalat nişte locatari paşnici, familia Pomracinski, soţul, soţia şi fetiţa Liuba, care se strecurau prin coridor neobservaţi, ca nişte şoricei, şi vorbeau între ei totdeauna în şoaptă.

Îmi amintesc de toate aceste fleacuri din copilărie, de pierderi, de regăsiri, mi-aduc aminte cum sufeream din cauza lui cînd nu voia să mă aştepte şi mergea la şcoală

cu altul, cum a fost mutată casa cu farmacie cu tot, îmi mai amintesc că în curte era mereu un aer umed, mirosea a rîu și acest miros de rîu stăruia și prin odăi, mai ales în cea mare, odaia tatei, iar cînd trecea tramvaiul peste pod se auzea pînă departe zăngănitul lui metalic și zgomotul ritmat al roților. Și-mi amintesc : urcam dintr-o suflare uriașa scară laterală a podului ; seara, pe sub arcade, dădeam nas în nas cu banda de pe strada Deriughin, care venea în fugă de la cinema ca o haită de coioți ; le mergeam în întîmpinare, strîngînd pumnii, înlemnind de spaimă.

Toată copilăria era învolburată de un nor purpuriu de vanitate.

Oh, cîtă străduință, cîtă sete de glorie efemeră ! Lumea era mică, se reducea la patru-cinci oameni — Anton, Himius, Morj, poate și Sonia și Leva, și, bineînțeles, hazliul Iarik — și în acest cosmos clocotea dorința noastră arzătoare : de a ne impune, de a stăpîni trupul gingaș, suculent, sîngeriu, al copilăriei. Totul era unic, nu avea termen de comparație. Pentru prima oară în viață ieși în fugă pe chei în timpul recreației, pe asfaltul inundat de soare. Pentru prima oară în viață îți dai seama că primăvara este doar un vînt rece ce-ți clănțăne dinții. Un om slab, încovoiat, într-o haină scurtă, cu o beretă mare de damă de culoare cărămizie, merge repede vorbind de unul singur. O angoasă vecină cu nebunia îi macină obrajii supți, ochii cufundați în orbite. Privirea îi cade pe placa purtînd numele școlii noastre, se oprește brusc și începe să strige :

— Nu se poate ! Nu poate exista, e contrar firii ! Mă auziți ? Nu striga la noi, care ne strînsesem speriați, grămadă, lîngă parapetul de pe chei, ci la cineva nevăzut pe care-l ucidea cu privirea plină de ură. Școala medie LONO ? Cine e LONO ? Ce aiureală ? Dumnezeule, oare înțeleg ce fac ?

Și încă alte cuvinte pline de indignare, cu ochii scăpărînd. Pe neașteptate, se sui dintr-o săritură pe marginea îngustă de granit a parapetului și făcu cîțiva pași cu ușurința cu care ar păși pe trotuar. Noi înghețasem, fetele scoaseră un țipăt de spaimă. Omul cu beretă păru să ne vadă, și, oprindu-se, ne privi de sus, rostind :

— Copii nenorociți !

După care, cu un pas lunatic, făcu în fugă cîţiva metri pe parapet, sări jos şi se îndepărtă cu repeziciune în direcţia podului Moskvoreţki. Pentru prima dată în viaţă mi-a fost dat să văd un om nebun. Toţi stăteam încremeniţi. Cînd omul s-a îndepărtat la o distanţă respectabilă, am început să rîdem nebuneşte. Himius s-a apropiat de marginea de granit şi s-a urcat, ajutîndu-se cu mîinile. Vedeam că îi e frică, nu îndrăznea să-şi îndrepte spatele. S-a urcat totuşi primul pe parapet şi, cu o mutră suferindă, cu mîna ridicată, a exclamat : „Copii nenorociţi !“ apoi s-a prăvălit ca un sac pe trotuar. Toţi rîdeam în hohote. Dar iată că şi Anton Ovcinnikov, pălid ca un mort, muşcîndu-şi buzele, s-a apropiat cu paşi fermi de parapet, s-a suit şi el, s-a ridicat în picioare, s-a îndreptat, şi-a întins mîinile ca un echilibrist pe sîrmă....

Ştiam cu toţii că Anton are platfus, că e miop, că i se întîmplă să aibă crize de epilepsie, dar nimeni nu l-a oprit. Ne-a uimit nebunia. Ni s-a părut că este nemaipomenit de uşor să mergi, ba chiar să alergi pe parapet. După Anton s-a urcat Jorik, un grăsun poreclit Morj, s-a preumblat şi el pe potecuţa de granit, tîrşindu-şi tălpile, încovoiat ca o maimuţă, dar, cînd a sărit înapoi pe asfalt, l-au lăsat picioarele şi a căzut în genunchi. Pe urmă m-am suit eu, după mine urma Iarik.

Părea să nu fie chiar atît de greu. Cel mai important era să nu te gîndeşti la nimic, să te uiţi numai la picioare, la potecuţa de piatră a parapetului. Urletul îngrozitor al lui Nikfed ne-a smuls din acest vis cumplit. Probabil, acest urlet a însemnat salvarea lui Iarik, cel mai stîngaci şi mai neajutorat dintre noi, care nu ştia nici să alerge, nici să se bată, nici „să se înfrunte“ în curtea din spate a şcolii, unde aveau loc duelurile cu pumnii „pînă la prima picătură de sînge“. Iarik era roşcat, alb la faţă şi foarte moale, ca o jucărie de cauciuc. Părea o pasăre ce nu ştie să zboare. Îl băteau băieţii din celelalte clase care aveau drept să bată pe cineva. Era o pradă tentantă : atît de mare şi atît de lipsit de rezistenţă. Într-o zi l-a bătut chiar un băiat dintr-a treia. Totul se explica prin faptul că Iarik, pur şi simplu, nu putea lovi pe nimeni, nu-şi putea strînge degetele în pumn, nu se împotrivea cînd tăbărau pe el, chiar şi cei mai mici. Iar noi îl apăram întotdeauna pe Iarik şi din cauza lui se stîrneau bătăliile : el era proprietatea clasei noastre, cei care ridicau mîna asupra lui

ne jigneau pe noi toţi. Numai ce auzeai pe cineva strigînd : „Il bat pe Iarik !“ şi noi toţi ne năpusteam mîncînd pămîntul spre etajul unu sau la doi, sub acoperiş, în sala de sport sau în curte, unde ticăloşii îşi făceau mendrele cu Iarik ca şi cînd ar fi fost un bun al lor. Îl înghesuiau într-un colţ sau îl obligau să facă pe calul şi să care vreun voinic în cîrcă. Dar atunci, pe chei, cînd s-a apropiat de parapet şi cu aer disperat şi-a ridicat piciorul lung, slab, îndoit din genunchi, noi toţi l-am privit cu o curiozitate veselă, aşteptînd parcă un spectacol amuzant, deşi, mai mult ca sigur, ar fi căzut în apă şi s-ar fi înecat.

Atunci a început această încercare a voinţei. După ce au învăţat nu numai să meargă, dar şi să alerge pe parapet aproape toţi din *grupul nostru,* în afara unui băiat care-şi tîra un picior şi era scutit şi de sport, Anton a inventat o altă încercare — să treci seara prin strada Deriughin. Era locul cel mai sinistru de pe insulă şi, poate, chiar din toată zona de dincolo de rîul Moscova. Îşi făcuseră acolo leatul tot felul de persoane suspecte. Tîlhari, pentru care nu exista nimic sfînt, sperjuri, hoţi ce atacau caravanele paşnice de tîrgoveţi, piraţi şi aventurieri, cum era banda condusă de Silver cel şchiop. Orice puşti care intra pe străduţă era aici jefuit fără ruşine : de la unul zece copeici, de la altul cincisprezece, altuia îi lunu un semn de carte sau cuţitaşul. Părinţii interziceau copiilor să calce pe acolo.

Dacă aceştia nimereau prin curţile noastre, cîte nu li se întîmplau !...

Anton învăţa jiu-jitsu. Lecţiile se rezumau la faptul că de dimineaţă pînă seara — în timpul recreaţiei, al lecţiilor, acasă, citind o carte sau ascultînd muzică la radio — lovea cu latul palmei drepte ceva tare. Palma trebuia să devină de fier. Anton numea acest exerciţiu : blindarea palmei. Şi, ca orice lucru ce-l făcea Anton, datorită încăpăţînării sale supraomeneşti şi autodisciplinei, acţiunea de blindare înainta cu succes. După vreo două luni, palma se împodobi cu o bătătură foarte tare. Nimeni dintre noi nu ar fi avut răbdare să facă aşa ceva. Cînd au sărit la noi din casă, barîndu-ne drumul, un oarecare Minka, poreclit Bîk — învăţase pe vremuri la noi la şcoală, un vlăjgan, începuse să-i dea mustaţa — a întrebat : „Ce căutaţi pe aici ? Vă duceţi la Vadka ?“ Anton

a răspuns : „Nu !“. Anton şi Levka se duceau úneori pe la Glebov. Ziceau că nu e băiat rău, că nu e prea *ogloed*. Majoritatea băieţilor din clasa noastră erau, bineînţeles, *ogloezi*. Dar de data aceasta Anton răspunse hotărît „nu !“, deşi, dacă ar fi spus „Da, la Vadka“, nu s-ar fi atins de noi. Vadka şi Bîk locuiau în acelaşi apartament. Dacă am fi strigat „Ei ! Baton !“ — Vadka Glebov era poreclit Baton — şi Vadka ar fi scos capul pe fereastră, bătaia ar fi putut să nu aibă loc.

Dar tocmai aici era problema, Anton inventase toate acestea pentru a ne pune la încercare voinţa şi nu trebuia să ne uşurăm încercarea prin care treceam. Levka Şulepnikov anume nu luase cu el pistolul cu dopuri. Bietul Anton Ovcinnikov nu arăta cîtuşi de puţin ca un titan sau un atlet — mai tîrziu, după acea bătaie, au circulat legende despre el prin curţi — era robust, dar nu prea înalt, unul din cei mai mici de statură din clasă şi, pe deasupra, ca să-şi călească organismul, mai şi umbla în pantaloni scurţi pînă se lăsa gerul, drept care arăta ca un băieţel. Oamenii care nu-l cunoşteau nu-l luau în serios. Şi mai punea şi ochelari cînd se ducea la cinema sau cînd pleca în drumeţii în afara oraşului. Atunci, pe străduţa Deriughin, mi se pare că avea ochelarii. De aceea, cînd „ăia“ au început să se agaţe de noi, dar aşa, parcă din plictiseală, unuia i-au pus piedică, altuia i-au tras un ghiont, iar lui Anton au încercat să-i smulgă ochelarii de pe nas — s-a petrecut ceva neaşteptat, ca o explozie de bombă : Anton l-a lovit pe cel ce-l necăjise cu latul palmei în stomac şi acesta a căzut jos. L-a lovit pe cel de-al doilea şi acela a căzut şi el. A ridicat braţul spre cel de-al treilea... Toţi cădeau într-o clipă, pe loc, fără ţipăt, fără vreo mişcare de prisos, de parcă o făceau de bunăvoie, ca nişte clovni bine antrenaţi la circ, în arenă... Au fost nişte clipe ca de basm... Pe urmă „ăia“ ne-au bătut mărunt... Şi cîinele acela pe deasupra.., Anton a zăcut acasă în pat o lună cu capul bandajat... Şi cu toate acestea, noi eram grozav de bucuroşi ! De ce ne bucuram ? Ciudat, inexplicabil. Îl vizitam pe Anton care şedea la parter, într-o locuinţă întunecată, unde niciodată nu pătrundea soarele, unde pe pereţi, alături de portretele compozitorilor, atîrnau acuarelele lui galbene cu albastru, iar într-o fotografie cu ramă groasă de lemn, aşezată pe pian,

ne privea un om tînăr, complet ras, cu romburi la butoniere, (era tatăl lui Anton, murise în Asia Centrală ucis de basmaci) unde radioul mergea întruna, iar într-un sertar secret al biroului erau rînduite teancuri-teancuri caietele groase, de cincizeci de copeici, scrise toate cu un scris foarte mărunt, iar la baie foiau pe ziare gîndacii (pe scara aceea în toate apartamentele erau gîndaci), unde mîncam la bucătărie cartofi reci, presărați cu sare și o pîine neagră, minunată, tăiată în felii groase. unde rîdeam în hohote, fantazam, ne aminteam, visam și ne bucuram, nu se știe de ce, ca niște proști...

S-a iscat iar discuția despre unchiul Volodea : poate oare fi ajutat recurgîndu-se la tatăl lui Șulepnikov ? Părea că omul acela era atotputernic. Discuția o începea mama. Tata se tot codea: „Nu trebuie să deranjăm oamenii, spunea el foarte nervos. Pentru Șulepnikov e un fleac dar e jenant să-l rugăm". Mama spunea : „Tu n-ai ținut niciodată la Volodea. Iar mie mi-e drag. Și apoi mi-e milă de Polina, de copii. Eu am să-l rog neapărat pe Lev să vorbească cu tatăl lui". „Îți interzic să faci așa ceva !", strigă la un moment dat tata.

Mama rareori pornea discuții cu tata. de obicei făcea cum credea ea. Într-o seară apăru Levka Șulepa — Glebov îl ajuta la algebră, dar venea și așa, să mai stea la taclale — s-au așezat să bea ceai cu covrigi. lui Levka îi plăcea să bea ceai la Glebov, se plîngea că acasă nu se cumpără covrigi. Pe neașteptate, a început să povestească despre unchiul Volodea. Cum se poate afla ceva, cum să fie ajutat, căci la mijloc este o neînțelegere. Levka a fost de acord imediat : „Bine, am să-i spun lui taica". Mama i-a întins o hîrtie cu numele și prenumele. O scrisese dinainte. Glebov a simțit aproape fizic cum s-a încordat și s-a crispat taică-său, care pînă atunci amestecase zahărul din ceașcă cu lingurița. Deodată mișcarea mîinii, sunetul linguriței s-au oprit, tatăl a înlemnit. nu și-a mai ridicat capul. Iar mama zîmbea, ochii îi străluceau și. cînd s-a apropiat, Glebov a simțit că mirosea a vin. Nici lui nu i-a plăcut fapta mamei pentru că Șulepa era totuși colegul lui și dacă era să-l roage ceva, ar fi trebuit s-o facă el. Glebov.

●●

După ce Levka a plecat, tata s-a năpustit asupra mamei cu reproşuri : „Cum de nu ţi-e ruşine ? Eşti beată ! Doar cînd eşti beat poţi să discuţi aşa ceva !“ Mama, bineînţeles, spunea că nu-i adevărat, că nu e beată şi tatăl să nu mai trăncănească verzi şi uscate. Nici nu era beată, băuse un pic, doar cît să-şi facă curaj. Tata se înfierbîntase, ţipa, nu se prea înţelegea în ce constau ameninţările. Lui, în genere, îi plăcea să facă ameninţări cam nebuloase. Rareori îşi mai văzuse Glebov tatăl cuprins de o tulburare atit de mare. A trîntit chiar cu pumnul în masă şi mînios a pornit să strige lucruri de neînţeles : „Eu fac totul pentru voi ! Fiecare pas ! Iar voi, dracu să vă ia ! Minte de găină !“ Numai după aceea Glebov şi-a dat seama că taică-său se speriase de moarte. Îl mai caracteriza şi altceva : motivul pe care-l invoca cu voce tare nu era niciodată cel real. Motivul adevărat trebuia ghicit. Era destul de greu, uneori chiar imposibil. Şi acum, cînd o acuza pe mama pentru păhărelul băut în grabă într-un subsol de pe Polianka, motivul adevărat era clar : de ce pornise să discute despre unchiul Volodea. Doar îi interzisese cu desăvîrşire ! Dar mama nu-l ascultase !

Şi numai la sfîrşit, după ce s-a mai calmat, după ce a ţipat îndeajuns, a spus ca printre altele : „În ce-l priveşte pe Volodka, ai făcut o prostie... Cum ţi-a venit, proasto, s-o spui ?“ Mama a început să plîngă. Tata s-a supărat, a ieşit, trîntind uşa.

Iar baba Nila i-a spus liniştită lui Glebov : „Dima, tu să-i aduci aminte lui Levka al tău. Vorbele sînt vorbe, de temut ne temeam, dar de ajutat trebuie să-l ajutăm...“

Intotdeauna baba Nila ştia să spună ceva simplu, liniştitor, atunci cînd se iscau isterii şi se urlau tot felul de inepţii. Glebov o iubea mult pe această bătrînică încovrigată, micuţă, cu un conci îngrijit, cărunt spre gălbui, pe ceafă, cu o faţă mărunţă şi gălbuie şi ea, care tot timpul umbla prin casă, de colo-colo, se foia, se agita. Toată casa era pe seama ei, din zori şi pînă-n noapte stătea în picioare. Lui Glebov i se părea că numai ea îl înţelege *uneori*.

Într-o zi geroasă, Glebov juca şah în odaia lui Şulepa, cînd deodată a intrat tatăl lui Levka. Mai era un al treilea băiat, jucau pe rînd cu învingătorul. Pe Şulepnikov cel bătrîn Glebov îl văzuse rar, de vreo două sau trei ori în viaţă. Levka spunea că taică-său munceşte zi şi noapte,

uneori chiar doarme la birou. Levka îl numea „taica" deşi era tatăl lui vitreg, tatăl adevărat al lui Levka, cu un nume de familie dublu şi ciudat, Prohorov-Plunghe, murise sau dispăruse într-un mod tainic din viaţa lui Levka. Aşa-l chema pe tatăl lui Levka. Şi douăzeci de ani mai tîrziu Levka a început să poarte adevăratul său nume de familie : Prohorov. Fără Plunghe. Dar asta s-a petrecut în cu totul altă viaţă. Între Şulepnikov şi Prohorov-Plunghe cel ivit din nefiinţă — nu el însuşi, ci numele lui — a mai existat al treilea tată, ce se numea Fiveiski sau Flaviţki. Te puteai încurca cu taţii ăştia ai lui Levka. Totdeauna a avut însă o singură mamă. Şi era o femeie cum rar întîlneşti ! Levka spunea că e dintr-o familie nobilă şi că el, de altfel, este urmaşul prinţilor Bariatinski.

Alina Fedorovna era înaltă, oacheşă, vorbea sever, privea mîndru. Lui Glebov i se părea că ea este persoana cea mai importantă din familie şi că Levka se teme de ea mai mult decît de tată. Era ceva intermediar între boieroaica Morozova şi Dama de pică. Şulepnikov însuşi, tatăl vitreg al lui Levka, era cam slut, cu ochii bulbucaţi, de statură mică, vorbea cu voce joasă, pe Glebov îl uimise chipul lui ce părea complet lipsit de sînge. Glebov nu mai văzuse la nimeni asemenea faţă palidă şi nemişcată. Tatăl vitreg al lui Levka umbla într-o bluză militară gri, încins cu o curea îngustă caucaziană cu ornamente de argint, purta pantaloni gri bufanţi, ca militarii, şi cizme. Şi iată-l intrat în cameră. S-a uitat scurt timp la partida de şah şi a întrebat :

— Glebov Vadim, mi se pare că eşti tu ?

Glebov dădu afirmativ din cap.

— Vino o clipă cu mine.

Glebov se codi.. Nu prea-i venea să lase partida unde avea o poziţie avantajoasă — doi cai în plus.

— Gata ! Remiză ! strigă Levka şi amestecă piesele.

Mîhnit, gîndindu-se cît e de şiret şi de nedrept Şulepa, Glebov îl urmă pe tatăl vitreg al acestuia spre birou. Nici prin cap nu-i putea trece ce avea să audă acolo.

— Şezi !

Glebov se aşeză în fotoliul de piele vişiniu închis, atît de moale, încît i se păru că se prăbuşeşte într-o groapă, drept care se sperie puţin, la început, dar apoi îşi reveni repede găsind o poziţie comodă, liniştită. Tatăl vitreg al lui Levka spuse :

— Mi-a transmis Lev biletul mamei tale referitor la... Își puse ochelarii și citi : Burmistrov Vladimir Grigorievici. E rudă cu voi ? Bine, am să încerc să aflu cîte ceva despre el, dacă se va putea. Iar dacă nu, să-mi fie cu iertare. Dar am și eu la tine o rugăminte, Vadim !

În spatele biroului urîaș, Șulepnikov tatăl părea teribil de mic, de gîrbov și de obosit, cu umerii săi lăsați. Desena ceva pe o foaie de hîrtie.

— Spune-mi, Vadim, cine a fost instigator în atacul banditesc asupra fiului meu Lev în curtea școlii ?

Glebov a rămas cu gura căscată. Nu se așteptase la această întrebare. Crezuse că povestea era demult uitată, trecuseră cîteva luni de atunci ! Era și el unul dintre instigatori, deși în ultima clipă se hotărîse să nu mai participe. Dar cineva ar fi putut să trăncăne. Glebov și-a făcut toate aceste socoteli într-o clipă și s-a simțit un pic înspăimîntat. Văzînd că Glebov s-a fîstîcit și tace, Șulepnikov a spus sever :

— Nu e un fleac, un lucru fără importanță, să tabéri asupra fiului meu. Este o acțiune de grup, dar trebuie să existe și niște instigatori, niște organizatori. Cine sînt ?

Glebov a mormăit că nu știe. Nu se simțea în largul lui. Se simțea atît de stînjenit încît îl apucă o durere surdă în josul burții. Tatăl vitreg al lui Șulepa nu arăta a om rău, nu țipa, nu înjura, dar în vocea sa joasă și în privirea ochilor săi albaștri bulbucați era ceva ce te făcea să nu te simți în apele tale stînd în fotoliul moale din fața lui. Glebov își zise că nu există altă ieșire și că trebuie să spună. De asta, poate, depindea soarta unchiului Volodea. A încercat la început un șiretlic, s-a apucat să vorbească de Minka și Taranka, dar tatăl vitreg al lui Levka i-a tăiat-o scurt, spunînd că această afacere s-a terminat și nu mai interesează pe nimeni. Dar cine a fost instigatorul în curtea școlii ? Acele persoane nu au fost descoperite pînă acum și nu și-au primit pedeapsa. Glebov se chinuia, se tot codea, nu i se mișca limba-n gură, nu avea suficient curaj, și așa au stat cîtăva vreme în tăcere, cînd, brusc s-a întîmplat un lucru neprevăzut : lui Glebov au început să-i chiorăie mațele, se auzea un zgomot clar, șuierător. Era un lucru atît de neașteptat și atît de rușinos, încît Glebov s-a ghemuit tot, și-a retras capul între umeri și a împietrit. Chiorăitul nu se potolea. Dar tatăl

vitreg al lui Levka nu-i acorda nici un fel de atenţie. El spuse :

— Vezi tu, Levka are un mare defect, este încăpăţînat. S-a încăpăţînat şi nu vrea să depună mărturie dintr-un sentiment fals de camaraderie. Ştii, probabil, că nu-mi este fiu bun, este fiul Alinei Fedorovna, şi acest fapt complică lucrurile, pentru că nu pot, să zicem, să iau măsuri pentru a-l constrînge. Ce să facem ? Trebuie să-mi dai o mînă de ajutor, Vadim. Ai doisprezece ani, eşti un om matur şi înţelegi cît de serioase sînt toate astea. Este un lucru *foarte, foarte* serios. Şi ridică semnificativ degetul.

Chiorăitul maţelor încetă, dar Glebov se temea că putea reîncepe în orice clipă. Această spaimă îl făcu să rostească în grabă numele lui Medved, care într-adevăr jucase unul din rolurile principale şi pe care Glebov nu-l înghiţea, pentru că acesta, folosindu-se de forţa lui, îi dădea cîteodată, fără nici un fel de motiv, cîte una după ceafă, şi apoi numele lui Maniunea, vestit prin zgîrcenia lui. De fapt, făcea un lucru drept, urmau a fi pedepsiţi oameni răi. Rămase însă un sentiment neplăcut — parcă ar fi trădat pe cineva, deşi spusese adevărul despre nişte oameni răi — şi acest sentiment nu l-a părăsit pe Glebov mult timp, probabil, cîteva zile.

Mai apoi, Levka a trecut într-o zi pe la Glebov şi a spus că taică-său l-a rugat să transmită că nu a reuşit să afle nimic despre unchiul Volodea. Nimeni nu s-a necăjit în mod deosebit, pentru că îşi dăduseră seama şi aşa că nu reuşise nimic. Unchiul Volodea fusese deja deportat în nord şi trimisese de acolo o scrisoare. Cu Medved şi Maniunea nu s-a întîmplat nimic îngrozitor. Părinţii lui Medved au fost mutaţi undeva cu serviciul, au plecat din Mosoova şi Medved a plecat cu ei, iar Maniunea care învăţa foarte prost, a fost dat afară din şcoală, a nimerit într-o şcoală de corecţie, de unde a fugit, s-a înhăitat apoi cu nişte pungaşi şi cînd a izbucnit războiul se afla în lagăr închis pentru o afacere penală. A mai fost şi următoarea întîmplare : în primăvara aceea, cînd l-au eliminat, Maniunea a venit în curtea casei mari, l-a pîndit pe Levka şi i-a tras o scatoalcă. Se spunea că pentru o fetişcană, dar Glebov ştia pentru ce.

Totul aparţinea unui trecut atît de îndepărtat, se petrecuseră atîtea schimbări, se cufundase totul în ceaţă,

se destrămașe ca o pînză putrezită în bucăți, că acum nici nu mai puteai ști : ce fusese atunci de fapt ? De ce se întîmplaseră toate cele ? Și el de ce făcuse așa și nu altfel ? Rămîn clare numai fleacurile. Ele sînt veșnice, fără de moarte. De exemplu, chiorăitul mațelor. Dar din cele ce s-au întîmplat mai tîrziu, peste cîțiva ani, cînd soarta l-a făcut să-l întîlnească iar pe Levka Șulepnikov la facultate și iar au apărut Sonia și tatăl ei, profesorul Ganciuk, ce a mai rămas în amintire ? Ce a rămas înfipt, bine înțepenit, ca un cui, ca o floare scînteietoare de oțel ? Tot un fleac ; profesorul Ganciuk, după ședința aceea la care fusese făcut praf, s-a dus la cofetăria de pe strada Gorki să mănînce cu multă poftă o prăjitură „mille feuilles". Glebov trecuse întîmplător pe acolo și-l văzuse prin geam.

•

Cînd în toamna lui patruzeci și șapte Glebov l-a văzut pe Șulepnikov în curtea institutului, l-a recunoscut pe dată, deși în acești șapte ani Levka devenise alt om — era înalt, avea frunte mare, cu un început de chelie, o mustață în pătrățel, roșcat închisă, care era nu numai de tip caucazian foarte la modă, dar reflecta și caracterul, stilul de viață, ba chiar, să zicem, o anume concepție de viață — Glebov, în afară de mișcare, curiozitate, simți chiar din prima clipă prezența acelei greutăți de *plumb* de mult uitate, dar pentru totdeauna legate de Șulepnikov. Rîdeau, se strîngeau în brațe, se burdușeau, strigau, se veseleau — „Asta cine mai e ?" „Cine-i individul ăsta ?" „Ce face aici ?" — dar tot timpul pe Glebov îl apăsa greutatea cunoscută. Era din nou același : haina strîmtă, cămașă cadrilată, pantaloni cîrpiți, chiar dacă nu o rudă săracă, dar un prieten sărac al acestui favorit al soartei. Șulepnikov purta o scurtă americană, din piele maro, grozavă, cu o mulțime de fermoare. Asemenea scurte mai găseai din cînd în cînd pe la consignația și costau o avere. Glebov nici nu putea visa așa ceva. Și totuși o visa. În vremea aceea, cînd se ducea deseori pe la Sonia Ganciuk, unde se aduna lume aleasă, în mijlocul căreia el nu se simțea întru totul la largul său, deși era un vechi prieten al Soniei, visul lui cel mai scump era o asemenea scurtă. Era tocmai ce trebuia : elegantă, practică, ultimul strigăt al modei, și-ți dădea un aer bărbătesc. Ar fi fost în stare să dea orice pentru o asemenea scurtă ! Discutînd cu Levka,

nu-şi putea lua ochii de la cutele moi de piele ale scurtei. Levka îi povestea despre Germania, despre o căsătorie nereuşită, despre tatăl său, despre casa în care locuia acum : vizavi de telegraf, unde era o cafenea. Glebov îi povestea şi el. Glasurile lor erau de bărbaţi şi vorbeau ca bărbaţii despre lucruri brutale. Războiul spulberase tot ce fusese copilăros în ei, sau cel puţin aşa li se părea.

De fapt însă rămăseseră nişte băieţandri.

Glebov spuse :

— Grozav de mişto e scurta ta. Cum să fac şi eu rost ?

— Dar te rog, nu e nici o problemă.

— Nu, eu te întreb serios. Cum să fac rost ?

— Am să-l rog pe taica, o să spună el unui tovarăş...

Peste două ore şedeau în cafenea, pe scaune înalte — Glebov se afla aici pentru prima dată, scaunele i se păreau idioate, incomode, parcă nişte prăjini pe care dorm găinile — şi, bălăbănindu-şi picioarele, fumînd încontinuu, sugînd cu paiul un „kobler“ foarte tare, îmbătîndu-se treptat, îşi povesteau aventurile grozave petrecute în cei şapte ani. Cîte mai erau de povestit ! Glebov fusese evacuat la Glazovo. Mama îi murise pe stradă — făcuse un stop cardiac. Glebov lucra în vremea aceea în pădure, la exploatări forestiere ; nu ştiuse nimic. Levka fusese trimis curier diplomatic la Istanbul. De acolo, cu avionul şi cu un paşaport străin a fost debarcat la Viena. Glebov s-a întors din pădure după înmormîntarea mamei, a făcut o congestie pulmonară, era să moară, l-a scos la liman baba Nila. Apoi s-a întors tata, fusese rănit la cap. Nu mai putea face nici un fel de muncă care cerea efort intelectual. Lucra ca matriţer într-o secţie. Morj a murit lîngă Leningrad, Medved, Skapa, Himius nu se ştie unde. Din casa aceea toţi s-au împrăştiat nu se ştie pe unde. Nu a mai rămas nimeni în afară de Sonka Ganciuk. Soţia lui Şulepa fusese o italiancă, Maria, o femeie de o frumuseţe rară. La Glazovo lumea murea de foame, Glebov s-a învăţat să mănînce supă din iarbă, să bea ceai de ghindă. Maria era cu şapte ani mai mare decît Levka Şulepka. Într-o vreme îi plăceau femeile mai în vîrstă. Dar pe urmă s-a plictisit de ele. Toate au complexe. Nu, femeile lui Glebov au fost mai tinere ca el. Toate, toate femeile lui au fost mai tinere, în afară de una. Ei, asta, una, era o poamă bună ! Altă dată, cu altă ocazie, e mult de povestit. Dar Anton cînd

a murit ? Se spune că în toamna lui patruzeci şi doi. E de neînţeles cum de l-au luat pe front : era atît de bolnav, miop, făcea crize. Şi auzea foarte prost. Anton auzea prost ? Desigur. Întotdeauna la ore mai întreba o dată şi se aşeza în banca întîi. Dar era foarte muzical, ţinea minte toată opera „Aida“ pe de rost. Ei şi ? Dar Beethoven ? Da, de cine-mi pare rău, e Antoşka. Era un om genial. Desigur, era un geniu. Un geniu de tipul lui Leonardo. Un geniu absolut, nimic de zis. Ar trebui să mergem s-o vedem pe mama lui. Se spune că a dus-o tare greu în timpul evacuării. Mama lui locuieşte tot acolo, în camera de la parter, în curtea din mijloc. „La scara cu gîndaci“. Levka l-a împuşcat pe un intendent din armatele aliate, a fost citat în faţa tribunalului, ameninţat cu pedeapsa capitală, dar pe urmă a ieşit la iveală că intendentul era o persoană dubioasă, legată de Abwehr, au vrut chiar să-l decoreze pe Levka, dar n-au făcut-o. Toate astea erau probabil fantasmagorii. Dar atunci Glebov dăduse crezare fiecărui cuvînt rostit şi se bucurase că l-a întîlnit pe Şulepa, era în stare să scoată pentru „kobler“ ultimii săi bani, ceea ce nu fusese necesar pentru că Levka a plătit consumaţia. Apoi Glebov mai avea o dorinţă, să aibă şi el o scurtă de piele la fel.

S-au plimbat apoi în sus şi-n jos prin faţa telegrafului, legîndu-se de trecători, agăţînd femeile, iar miliţianul se uita la ei blajin ; Levka se lăuda :

— Pe mine aici mă ştiu toţi, n-ai grijă ! O duc bine pentru că nu mă ating de ei...

Se încrunta sever şi-l ameninţa pe miliţian cu degetul. Au urcat apoi la etajul trei. Iar au băut ceva. Mama lui Levka, Alina Fedorovna, era aceeaşi ca înainte de război. Uimitor lucru ! Toate împrejur se schimbaseră. Levka se îngrăşase şi chelise, mama lui Glebov murise, el însuşi fusese la un pas de moarte, mai întîi la Glazovo, de congestie pulmonară, apoi de mai multe ori cînd se bombardase aeroportul, cîţi oameni au murit sau au dispărut, iar mama lui Levka era ca şi altădată oacheşă, cu obrajii supţi, fuma şi privea ciudat, puţin cruciş, mijindu-şi ochii.

— Iartă-mă, te rog, pentru întrebarea banală, nu te-ai însurat încă, Vadim ? Bravo ţie, ai fost totdeauna om cu judecată. Nu te superi că îţi vorbesc cu „tu“ ?

Şi vocea era cea dinainte : puţin răguşită, leneşă, grasseind uşor. Deşi era o femeie neobişnuită şi foarte inte-

Igentă (Levka avea obiceiul să spună : „Mă închin în fața mamei, e un talent în felul ei, dar are un caracter ca Ivan cel Groaznic“) — nu era cazul să i se adreseze cu „tu“. Glebov voia să apară plin de demnitate. Răspundea scurt, zîmbea reținut, căuta să nu vadă covoarele, tablourile, tot felul de fleacuri care atîrnau peste tot, să pară că nici nu le observă. Mai tîrziu, după ce s-a uitat mai atent în jur, a descoperit că interiorul e mult deosebit de cel din apartamentul de altădată, din casa mare : era mult lux, mai multe lucruri vechi și multe pe temă marină. Acolo, pe dulap, niște machete de ambarcațiuni cu pînze, dincoace în ramă un peisaj marin, dincolo o bătălie navală, s-ar zice un Aivazovski — pe urmă s-a dovedit că era chiar un Aivazovski veritabil — niște ancore aurite pe pereți. Zise :

— Alina Fedorovna, nu prea văd nimic din vechea dumneavoastră mobilă. Totul parcă e altceva.

De n-ar fi fost în clipa aceea destul de „matolit“, nu și-ar fi permis atare obrăznicie și un asemenea ton. Dar parcă-l tot împingea ceva dinăuntru : spune, mai spune! Oamenii din timpul războiului vînduseră totul, pînă la ultima ață, pentru a supraviețui : baba Nila vînduse lingurițele de argint, suportul de la paharul de ceai, covorașul, șalurile, tot ce avea cît de cît valoare, ce luaseră de la Moscova, chiar și cruciulița de botez, pentru că Glebov era pe moarte, iar un litru de lapte la piață costa cam tot atît cît o linguriță de argint. Aici însă se acumulaseră lucruri noi, chiar, uite, un Aivazovski. Nu-i un fleac să pui mîna pe-un Aivazovski. S-a apropiat într-adins de perete și a început să examineze tabloul cu atenție, de foarte aproape, ca un cunoscător. Levka rîdea.

— Ce spirit de observație ! Ce zici, mamă, beat, beat, dar le vede.

Alina Fedorovna răspunse :

— Anticii spuneau : nu poți să intri de două ori în aceeași apă a rîului. Parcă așa ? Nu greșesc, tinerilor ? Tu, Dima, ai intrat în apele noastre — cu un gest arătă spre ea și fiul ei — cam în ce an ? Cînd ne-am mutat în casa aceea îngrozitoare, cam în treizeci și ceva...

— Ei, n-are importanță. Acum zece ani, spuse Glebov. Îmi aduc aminte foarte bine de apartamentul dumneavoastră. Îmi amintesc că în sufragerie era un bufet enorm din lemn roșu, partea lui de sus se sprijinea pe

niște coloane subțiri parcă împletite. Iar pe ușițe avea tablouri ovale din majolică. Un ciobănel, niște văcuțe. Nu ?

— Era un bufet ca ăsta, spuse Alina Fedorovna. Eu am și uitat de el, iar tu-l ții minte.

— Bravo ție ! Levka îl bătu pe Glebov pe umăr. Spirit de observație diabolic, memorie fenomenală. Poți să lucrezi acolo. Am să-ți dau o recomandare...

Cînd am rămas singuri în odaia lui, Levka i-a explicat : Alina Fedorovna avea acum un alt soț. Șulepnikov a murit. Și acest apartament cu toate drăcoveniile de aici aparține lui Flavițki sau Fiveiski, noul soț al Alinei Fedorovna. E și el un om important. El a fost cel ce s-a ocupat de cazul lui Șulepnikov : acesta murise într-un chip ciudat, fusese găsit mort în mașină, într-un garaj închis. Poate a fost o diversiune, l-au otrăvit cu gaze, sau poate, pur și simplu, i se oprise inima. Lucrase zi și noapte, mereu, Fiveiski cercetase acest caz și așa făcuse cunoștință cu mama lui. Lui Glebov îi stătea pe limbă să întrebe : de ce n-au mutat lucrurile din vechea locuință la Fiveiski ? Era ceva neclar la mijloc. În viața lui Levka erau multe lucruri neclare. Era mai bine să nu-ntrebi. Levka spuse că noul „taică" nu era om rău, fost marinar, amator să bea cîte ceva, să facă puțină curte la balerine, l-a invitat o dată și pe el, pe Levka, într-o societate de actori, a fost foarte simpatic, deși puțin cam de modă veche. Fiveiski are șaizeci de ani, dar e sănătos tun. Glebov întrebă : „Și ce zice mama ? În legătură cu balerinele ?" Levka ridică din umeri : „Păi ea de unde să știe ? E o chestiune între bărbați."

Glebov asculta, se mira, și căuta să nu se enerveze : lasă-i în plata domnului, n-au decît să trăiască cum vor ei. Îl agasa însă ceva, îl enerva de parcă avea o veche mîncărime. Pe urmă l-a văzut pe acest Fiveiski sau Flavițki de vreo trei ori în apartamentul din strada Gorki, și o dată la stadionul Dinamo. Acest om mai era și un suporter înrăit care proteja nu știu ce echipă specială unde, datorită relațiilor sale, reușise să aducă pe cei mai buni fotbaliști din alte cluburi. Într-o vreme și Levka era pasionat de toate prostiile astea. Noul „taică" al lui Levka era de statură uriașă, vorbea asurzitor, îți strîngea mîna ca-ntr-o menghină, avea un cap ca o ghiulea, chel strălucitor, mustăți de zaporojean și, după toate, purta ochelari cu ramă de aur. Într-un cuvînt, era un tip !

Casa aceea mare, care însemnase atît de mult altădată în viaţa lui Glebov — îl apăsase, îl entuziasmase, îl chinuise şi îl atrăsese cu un magnet tainic, de neînvins — acum, după război, pierduse orice importanţă. Nu mai aveai la cine să te duci. Doar la Sonia Ganciuk. Dar la început Glebov nu se ducea la Sonia — Sonia rămăsese pentru mult timp un accesoriu al copilăriei, ce dispăruse fără drame din sufletul lui împreună cu tot restul, devenit inutil şi uitat în negura vremilor — Glebov se ducea la tatăl ei, la profesor. Era pur şi simplu o coincidenţă, pe care Glebov o descoperise uşor, fără emoţie, fără grabă. Trecuse, probabil, aproape o jumătate de an de cursuri la facultate, cînd el şi-a luat inima în dinţi şi i-a spus profesorului aşa şi pe dincolo, ştiţi, Nikolai Vasilievici, în oarecare măsură, eu vă cunosc dinainte. Am fost pe la dumneavoastră pe acasă. Profesorul, frunzărind o carte, spuse tărăgănat şi indiferent : „Zău ?“ Atunci, prima dată, totul s-a terminat aşa. Sau n-a înţeles, sau n-a vrut să înţeleagă.

Glebov nu s-a fistîcit prea tare, şi a hotărît să-i amintească cu mai multă insistenţă — Sonia îl interesa prea puţin, dar Ganciuk era o figură impunătoare şi, aşa cum şi-a dat seama Glebov, foarte valoroasă pentru el, acum la început — de aceea, într-o zi, după cursuri, a prins un moment favorabil şi i-a transmis salutări Soniei.

— Dar de unde o cunoaşteţi pe Sonecika ? se miră Ganciuk.

— V-am povestit, doar, Nikolai Vasilievici...

Cum ? Ce ? A, da ! E adevărat, mi-aduc aminte, pe la noi veneau totdeauna mulţi tineri, mi-amintesc şi de dumneavoastră. Dar busturile mici, albe, ale filozofilor mai sînt în birou ? Ia te uită, vă mai amintiţi de busturi. Profesorul zîmbi, mulţumit. Viaţa intra în cursul ei normal. Mai sînt cartéle, dar bucuria de a trăi era tot mai puternică, oamenii mai prietenoşi. Busturile sînt tot acolo ! Au trecut prin război, prin evacuare, au cunoscut atîtea greutăţi, au văzut atîţia morţi, au murit oameni, au murit idei, iar ei au rămas — nu degeaba sînt filozofi. Nu se ştie de ce, Ganciuk s-a bucurat foarte tare şi s-a înviorat cînd Glebov i-a amintit de busturi. S-a bucurat mult mai mult, decît deunăzi, cînd a amintit de Sonia. Şi pe loc l-a invitat :

— Vino într-o seară la ceai, Sonia se va bucura...

Pe urmă au venit salutări din partea Soniei şi apoi o invitaţie. Ganciuk era adesea bolnav, studenţii veneau la el acasă pentru consultaţii, şi tot acolo se ţineau uneori colocviile.

Sonia devenise o domnişoară înaltă şi palidă, puţin cam slabă, cu nişte buze groase palide şi ele, în ochii ei mari ce exprimau bunătate şi atenţie, stăruia o albăstreală palidă. Era studentă la institutul de limbi străine.

— Vadka, ce s-a întîmplat ? Ce-nseamnă asta ? au fost primele ei cuvinte după o despărţire de şase ani. De ce te-ai dat complet la fund ?

De parcă, despărţindu-se, şi-ar fi făgăduit să rămînă prieteni pe vecie.

Relaţiile dintre ei şi atunci, şi acum, erau numai colegiale, egale, ca un perete. Sonia era doar un accesoriu al copilăriei însorite, pestriţe, variate. Şi dacă nu i-ar fi ieşit în cale profesorul Ganciuk, probabil că Sonia ar fi dispărut pentru totdeauna. Glebov şedea în biroul profesorului pe un divan cu spătar tare din lemn roşu — pe atunci asemenea divane se cumpărau ca lemn la magazinele de achiziţionări, iar acum pas să obţii unul, oriciţi bani ai pune la bătaie — şi, în culmea fericirii, discuta despre „tovarăşii de drum", despre formalişti, RAPP, Proleteult, despre multe lucruri care pe vremea aceea îl interesaseră în mod serios pe Glebov. Profesorul ştia o groază de anănunte. Îşi amintea cu multă precizie de diferitele cotituri şi peripeţii ale luptelor literare din anii douăzeci-treizeci. Vorbea clar, hotărît. „Atunci am dat o lovitură lui Bespalov şi acoliţilor săi. Era o recidivă, a trebuit să-i lovim puternic... Am dat o bătălie..." Da, fusese într-adevăr *bătălii*, şi nu discuţii. Înţelegerea adevărată a faptelor se năştea în bătălii sîngeroase. Glebov asculta cu respect, şi îşi imagina cum se dezlănţuiau masacrele, cum se destrămau prestigiile, cum se aruncau cărţile peste bord în marea învolburată şi bătrînelul acesta voinic, grăsuliu, cu obrăjorii rumeni îi părea un bogatîr *, un viteaz, un adevărat Erusian Lazarevici. De altfel, cam aşa şi fusese în oarecare măsură. Lui Glebov îi plăcea mult servitul ceaiului în birou, amintirile, intimitatea. „Ştiţi, l-am dezarmat, şi ştiţi cum ? Ca om de ştiinţă era o nulitate, dar se menţinea datorită unei persoane..." Lui Gebov îi plăcea mirosul covoarelor, al cărţilor vechi, cercul ce-l lăsa pe

* Bogatîr, un erou voinic şi viteaz din folclorul rus (n. tr.).

tavan abajurul imens al lămpii de pe masă, îi plăceau pereții căptușiți pînă la tavan cu cărți și sus de tot, stînd în rînd, ca soldații, busturile de gips. Unde-i Platon, unde-i Aristotel ? De jos era imposibil să-i deosebești, tavanele în casa aceea erau foarte înalte — nu precum cele ce se construiesc acum —, aveau probabil trei metri și jumătate înălțime, nu mai puțin. Statuetele albe ce nu se puteau identifica de jos — podoabe bune de școală, fuseseră achiziționate în Germania în anii inflației, cînd tînărul Ganciuk, fost ostaș al cavaleriei roșii, poet agitator și orator la mitingurile soldățești, însetat de cultură, venise aici cu dorința școlărească încă vie de a pătrunde tainele științei. Lui Glebov i se părea că înțelepții aceștia de ghips luau și ei parte la lupte, dădeau lovituri, desființau, demascau, hotărau dezarmarea.

Glebov pătrundea din nou treptat. în *aura casei celei mari*. Nu mai erau liftieri la fiecare scară. Și nici chiriașii nu mai semănau cu cei dinainte : erau mai simpli la înfățișare și modul de a vorbi era altul. Totuși, în lifturi, se simțeau ca și altădată mirosuri neobișnuite : de frigărui, de mîncăruri de pește, de roșii, uneori de țigări scumpe sau de cîini. În anii războiului, Glebov se dezobișnuise de cîini. Cîinii făceau și ei parte din copilărie, la fel cu înghețata în vafe rotunde, săriturile de la trambulină și tot felul de alte fleacuri. Mergînd la Ganciuk, a văzut în lift, pentru prima dată după mulți ani, de aproape, un cîine, a început să-l examineze cu atenție. Era un cîine de vînătoare, imens, galben spicat cu negru, bine hrănit, care ședea modest, dar cu demnitate lîngă peretele din fundul liftului, sub oglindă și-l examina și el pe Glebov, la fel de atent. O bătrînă tristă, cu un batic în cap, ținea cîinele în lesă. Buna educație și modestia cîinelui uriaș l-au uimit pe Glebov ; în același timp, în ochii lui ficși, de culoarea nucii, citi un sentiment de superioritate calmă : cîinele se simțea locatar al acestui imobil, pe cînd Glebov era doar un musafir. Îi veni în gînd să mîngîie cîinele. O dorință spontană, o mișcare naivă, ce venea din amintirile copilăriei. Întinse mîna, dar cîinele mîrîi, ridică botul și clănțăni din dinți. „Nu e voie ! Stai pe loc ! păru scris pe botul negru și vanitos. Faptul că ți se permite să vii în casa asta și că mergi cu liftul, nu înseamnă că ești de-al casei." Glebov ieși din lift la etajul nouă prost dispus.

— În liftul vostru pute a cîine, zise el Soniei.

Uneori avea chef să-i spun ceva neplăcut.

O ducea greu pe atunci, făcea foame, dar era vesel, avea o sete imensă de viaţă. Ca mulţi alţii. Dacă stai să te gîndeşti, era de fapt o adevărată sărăcie. Nu avea în plus nici o pereche de ghete, nici o cămaşă, nici o cravată. Şi tot timpul îi era foame. Pretutindeni, la institut, în vizită, se ducea în vechea manta militară nu numai pentru că nu avea nimic altceva potrivit — lucrurile de dinainte de război îi rămăseseră mici, altele nu avea cu ce cumpăra — dar şi pentru că voia să amintească tuturor că *fusese acolo*. În ultimul an fusese mobilizat, făcuse parte din aviaţie, la unităţile de deservire a aerodromului. Acasă, după moartea mamei, era o atmosferă sumbră. Taică-său începuse să bea. Baba Nila mai rezista cu ultimele forţe, toată casa era pe umerii ei. Acum nici că poţi înţelege cum se aranjau toate, de unde erau bani. O dată pe săptămînă, baba Nila, cu un coş în mînă, se ducea cu tramvaiul pînă la piaţa Danilovski după verdeaţă, ciuperci uscate, măcriş, măceş. Cît ceai de măceş mai băuse! Acum pentru nimic în lume n-ar mai lua în gură lichidul ăsta. Dar atunci, baba Nila, ca să-l trezească după beţie, insista să-i bage pe gît ceaiul rece şi foarte folositor : „Bea, Dimocika, e *de măceş*, o să te ajute...“ Ce naiba ajutor o fi fost ! Da, probabil că a fost, ca şi toată viaţa aia în străfundul ăla, în strada Deriughin, în întunecimea de acolo, în camera lunguiaţă asemănătoare unui coşciug, de vreme ce a reuşit să le biruiască pe toate, să supravieţuiască. Baba Nila se încovoia tot mai tare, umbla tot mai încet, se apleca în jos tot mai mult. Tata era mereu la ore suplimentare, făcea o jumătate de normă în plus. De atunci a început boala lui. Dar el nu observa nimic ! Prieteni, înghesuială, rîsete, goană, sîmbăta, cu ultimii sfanţi, la o crîşmă ieftină sau la bar pe Serpuhovka...

Cînd venea în casă la Ganciuk, lua o înfăţişare severă, academică. La început părea că face toate pe bîjbîite. Sonia chiar îl deranja. Voia să-l ia de lîngă profesor, să-i povestească de ale ei, despre prietene, despre lucruri ce nu-l interesau.

El se speria în adîncul său. Nu cumva, se gîndea, biata Sonia speră ceva ? El unul nu-şi făcea nici un fel de vise sentimentale, în afară de dragostea profesorului în cadrul programelor de învăţămînt. Pe de altă parte, îşi formase

despre sine, foarte devreme, părerea că este o persoană periculoasă și atrăgătoare pentru inimile feminine. Totul începuse cu femeia aceea de vreo patruzeci de ani din timpul refugiului. La început i se păruse că îi era necesar doar pentru puțin timp, la fel și ea lui. Dar pe urmă s-au aprins patimile, au venit amenințările prostești. Doamne, ce se mai speriase ! Și înțelesese că trebuie să fii cu ochii în patru. Asemenea jocuri se pot termina prost. Simțea în interiorul său — nu fără oarecare automulțumire — un soi de rezerve de radioactivitate, ale cărei victime deveneau multe femei, nu toate, de altfel, ci doar cele de un anume tip. Deosebit de distrugător acționa el asupra femeilor de profesii intelectuale și mai în vîrstă decît el. Și cele tinere, serioase, nu prea frumoase, adesea cu ochelari, adesea primele la învățătură, cădeau ușor victime farmecului său.

Și iată de ce, era puțin neliniștit cînd observase cum strălucesc ochii buni, albăstrui ai Soniei, și buzele ei pline și palide schițează un surîs. Soniei îi plăcea să aibă musafiri. Veneau prietenele ei de la institutul de limbi străine, fete sclipitoare, îmbrăcate luxos, ciripeau, rîdeau, erau fete moderne, niște fufe ; unele dintre ele, din prima clipă, îl atrăgeau în mod chinuitor. Dar se stăpînea, știind că asupra unor *asemenea* femei radiațiile lui nu acționează.

Cînd Glebov a fost numit secretarul seminarului, vizitele sale în casa lui Ganciuk au devenit aproape săptămînale. Profesorul era un aiurit, un uituc, la drept vorbind un dezorganizat. Uneori se iscau discuții fără rost. Stătea în pijama în ușă și își rotea ochii a mirare : „Dragul meu, te-am rugat doar să vii luni !“ — „Nu, Nikolai Vasilievici, sîmbătă...“ — „Cum puteam să spun sîmbătă, cînd...“ — „Dar îmi aduc aminte foarte exact !“ Discuția avea loc la intrare pe scară, Glebov se enerva, se simțea ridicol, dar ca prin minune apărea Sonia, asemenea unui vultur : „Tată, cum nu ți-e rușine să ții un om la ușă ! Ți-ai ieșit din minți !“ De fapt, Ganciuk era întotdeauna bucuros de venirea lui Glebov și-și găsea imediat ceva de lucru. A căpătat o simpatie deosebită pentru Glebov mai ales după ce acesta i-a făcut toată bibliografia pentru o temă foarte importantă, la care Ganciuk lucra personal, și a făcut-o neobișnuit de repede. Ganciuk a fost mișcat. Glebov nu i-a spus că a stat nopțile. Nu avusese

nici o obligație să se străduiască, dar, cum s-a văzut, această faptă „eroică“ s-a dovedit a fi excepțional de folositoare.

Sonia a organizat o petrecere. Se adunaseră toate fufele, tineri de tipuri diferite, veniți în goană, din toată părțile, cum se obișnuia în acea vreme, la băutura și gustarea profesorală. Una din fufe își adusese cunoștințele, acestea pe ale lor. Din fericire, în salonul profesorului puteau încăpea vreo cincizeci de persoane. Acum asemenea odăi au dispărut cu desăvîrșire. Poate doar în unele apartamente proprietate personală, făcute după proiecte speciale. Veniseră niște muzicieni, un jucător de șah, un poet cunoscut de pe la serile studențești, unde urla de te asurzea, citindu-și versurile metalice — în acea vreme nu se știe de ce treceau drept muzică — erau, desigur, tot felul de studioși, unii insipizi, alții zgomotoși, timizi și obraznici. Poetul a căzut ca din senin. Nimeni nu-l cunoștea, în afară de o singură persoană, care cunoștea din vedere pe una din fufe și venise și el la Sonia pentru prima oară. Poetul, abia a intrat în salon și, fără să spună bună ziua, întrebă cu voce tare, teatral : „Unde este closetul ?“ S-au auzit șoapte pline de entuziasm : „Poet... Frapează... Nici un fel de convenințe...“ Versurile pe care le-a urlat toată sèara au fost uitate, dar „closetul“ nu... Azi, după treizeci de ani, poetul continuă să scoată zăngănituri metalice, numai că nimeni nu mai are impresia că ar fi muzică. Tinichea, nimic mai mult. Unul dintre studioși, forțînd clapele, începu să cînte cu glas pătrunzător, isteric :

Maurul venețian Othello
Vizita o casă mică...

Corul urlă vesel :

Shakespeare ! A observat ! Acest ! Lucru !
Și a făcut un vodevil...

Această prostioară plăcea la nebunie pe atunci. Urlau pînă la răgușeală, pînă la lacrimi. „Pe fată o chema Desdemona, cu fața ca o lună albă, după tresele de general a întins mîna ea.“ Cu ce putea înflăcăra prostia asta ? De ce îți tremura inima ? De ce simțeai atîta plăcere și de ce voiai s-o transmiți și altora ? Trebuie spus însă că la mesele din casa lui Ganciuk, în jurul tăcutei și palidei Sonia, ce surîdea plină de bunătate, se auzeau și alte lu-

cruri. Venea Nikolai Vasilievici, ciocnea cu tineretul un păhărel de votcă preparată special cu coajă de lămîie, se aşeza şi Iulia Mihailovna, mama Soniei şi, dirijaţi de furculiţa bătrînului, toţi cîntau în cor „Prin văi şi munţi trecea divizia“ sau „Acolo, în zare, dincolo de rîu“.

Sonia putea să stea în tăcere ceasuri întregi, ascultîndu-i pe ceilalţi cu gura întredeschisă din cauza polipilor. Odată lui Glebov i-a trecut prin cap că ar putea fi — pentru altul — o soţie minunată, cea mai minunată soţie din lume. Avea atîtea calităţi uimitoare ! Pînă şi această tăcere cu gura întredeschisă. S-a gîndit distrat ca la un lucru străin, fără nici o legătură cu el însuşi. Ca şi cum i-ar fi venit o idee : „Păi Sonia ar fi o soţie minunată pentru Levka !“ Da, într-o vreme îi trecuse prin minte această idee, zicîndu-şi că Sonia poate avea într-adevăr o influenţă binefăcătoare asupra neghiobului de Levka, că acesta se va potoli puţin în faţa calmei strălucirii albastre din ochii Soniei, care-l îngrijora atît de mult pe Glebov. Căci el nu putea să răspundă cu nimic la această strălucire ! Nu avusese niciodată dorinţa de a o înghesui pe Sonia într-un colţ, ceea ce i se întîmplase cu alte fete, chiar cu cele care veneau în vizită la Sonia, de exemplu cu prietena ei de la Institutul de Limbi Străine, una cu ochi negri, cam îndesată, cum naiba o chema ? Numele i-l uitase, în schimb îi rămaseră întipăriţi adînc în memorie umerii ei îndesaţi, mîngîierea furată o clipă în întunericul de la cuier, printre blănurile moi...

Aşa era cu unele, fricos şi sever, parcă împietrit, cu altele se obrăznicea dintr-o dată, nu se ştie de ce, se dezlănţuia, nu mai semăna cu el însuşi. Pe aia, mică şi îndesată o descoperise imediat, trebuie să fi fost şi ea tot de pe o stradă ca „Deriughin“. Sonia însă era închisă ermetic. Cu ea nu trebuia nici să se încordeze, nici să se dezlănţuie. Nu-l emoţiona defel. Pe urmă a venit o perioadă cînd dorea acest lucru. Şi, pe urmă, în sfîrşit, Sonia a încetat să-l tulbure, dar pînă a ajuns la acest punct au trecut, probabil, doi ani.

La serata de pomină cu poetul — atunci a mijit ceva — s-a băut prea mult, lumea s-a îmbătat, gazdele s-au speriat. Bărbaţii ieşeau pe scară să fumeze. Era acolo un tînăr, numele-i, desigur, a dispărut, nici el n-a mai apărut pe scenă, un tînăr ciufulit, cam obraznic, un nătărău cu ochelari, cu cravată, foarte robust la înfăţişare. Avea un

aer de halterofil. Stînd în cercul de bărbaţi ce fumau de pe scară, el a întrebat cu glas subţirel :

— Băieţi, nu prea pricep, dar cine-i trage clopotele gazdei ? Sonecikăi ăsteia ?

În jargonul de atunci aşa se spunea pentru ceea ce se cheamă „a face curte". Pur şi simplu băiatul se interesa dacă locul e liber. Dar tonul era de o mitocănie deplasată, toţi rămaseră scîrbiţi. Au dat din umeri. Deodată unul dintre studioşi făcu un semn cu capul spre Glebov.

— Se pare că dînşul, tovarăşul Dima...

— Eu ? se miră Glebov. Pentru mine e o noutate !.. S-a simţit jenat : alţii văd ceea ce tu singur nu bănuieşti. Ceea ce nu există. Sau înseamnă că există totuşi ceva ? Nu se ştie de ce s-a apucat să povestească de anii de şcoală că a fost coleg cu Sonia. Tînărul acela a adăugat :

— Păcat, băieţi ! Să pătrunzi într-un asemenea iatac ! arătă spre uşa deschisă a apartamentului. Nu vă aprob... Şi de altfel nici fata nu e rea. Ce zici ? Nu e rea... O eroină a lui Turgheniev...

— Taci, viţă, i-a răspuns cineva.

Tînărul s-a supărat, a aruncat chiştocul şi s-a dus în casă.

Cei rămaşi erau toţi împotriva lui.

— Cine a adus mutra asta ?

— Dracu' ştie. Parcă e de la Institutul de Literatură !

— Haideţi să-i dăm o chelfăneală.

Căzură de acord. Unul s-a dus în casă să-l cheme iar afară pe scară. S-a întors cu oarecare întîrziere ca să spună că tipul s-a prins că vor să-l bată şi a refuzat să vină. Bine, fie, o să i-o tragem mai tîrziu. N-o să ne scape. Se înfierbîntase mai ales şahistul. Toţi erau destul de bine „moleşiţi". Iată ce s-a petrecut însă cu Glebov : pe neaşteptate, într-un mod ciudat s-a trezit. L-a trezit ideea exprimată într-o formă atît de idioată de acel tînăr. „Păi nu e prost, se gîndi Glebov. Noi sîntem nişte proşti !" Şi a simţit şi mai puternic dorinţa să-l bată pe ăla, dacă nu să-l bată, cel puţin să-l zvîrle cît mai departe. „Vrea să pătrundă... Ia te uită, pătrunzătorul !"...

Cu paşi înveşunaţi Glebov trecu în salon.

Nu au reuşit să-l bată pe ochelarist pur şi simplu pentru că acesta, peste o jumătate de ceas, era beat mort. La douăsprezece şi jumătate musafirii şi-au luat rămas bun, grăbindu-se să mai prindă metroul. Toţi au plecat, dar pe

ochelarist nici vorbă să-l pună pe picioare, n-au reuşit nici măcar să-l mişte de pe divanul pe care se întinsese urît ca o plăcintă, expunîndu-şi peticele de la pantalonaşii studenţeşti, tricoul tras în sus şi, în spaţiul dintre tricou şi cureaua pantalonilor, goliciunea cenuşie a burţii şi buricul. Mîinile şi le pusese sub cap, capul îi atîrna de pe speteaza divanului şi pe deasupra mai şi sforăia îngrozitor. Cel care îl adusese plecase de mult cu fufa lui, prietena Soniei. Nimeni nu ştia nici măcar cum îl cheamă. Ganciuk era complet dezorientat. Femeia în casă, Vasena, i-a sfătuit să cheme miliţia. Iulia Mihailovna, cu bun-simţul nemţesc pe care nu şi-l pierduse în treizeci de ani, propuse să i se aşeze alături un pahar cu apă gazoasă şi o pastilă de piramidon. Vasena rîdea pe furiş : „Mare nevoie are el de piramidonul tău... Să vezi cum o să se pună pe căutat, pe spart dulapurile la miez de noapte..." Iar bătrînul Nikolai Vasilievici se tot străduia să-l trezească cu metoda lui veche de husar — frecîndu-l în spatele urechilor. Sonia însă luă apărarea nerodului beat şi porunci să nu-l atingă nimeni.

— Oare nu vă e milă de el ? Priviţi ce feţişoară drăguţă, ce căpşor simpatic de buldog...

Glebov propuse hotărît : rămîne şi el aici pentru orice eventualitate. În salon pe un pat pliant. Iar ăsta să doarmă pe divan, numai să i se scoată ghetele.

Şi aşa a rămas Glebov noaptea în apartamentul Soniei şi mult timp n-a putut să adoarmă pentru că a început să se gîndească la Sonia cu totul altfel. Pur şi simplu : nu-i venea somnul şi se gîndea. Aţipea, avea nişte vise scurte confuze, se trezea şi iar se gîndea. Nu s-a întîmplat nimic, Sonia dormea dusă în camera ei, în spatele uşii bine închise, beţivul nu se mişca, cu Glebov însă s-a petrecut ceva în noaptea aceea — dimineaţa s-a sculat alt om. A înţeles că se poate îndrăgosti de Sonia. Acest sentiment nu se ivise încă, dar era undeva pe drum, se apropia, ca aerul călduţ ce venea plutind dinspre sud. Vremea încă nu se schimbase, dar oamenii cu boli vasculare simt schimbările apropiate. În zori, pe la şase, nerodul s-a răsucit, a alunecat de pe divan şi a început, cum prevăzuse Vasena, să umble prin cameră, murmurînd şi sughiţînd. Glebov l-a

cărat în antreu, i-a îndesat șapca în cap și a încercat să-l dea afară. Celălalt nu se lăsa, se certau în șoaptă.

— Unde mă împingi, brută ? nu am unde să mă duc, ce ești idiot, ce nu înțelegi ?

— De unde ai venit, acolo să te cari.

— De unde am venit ? Poți să înțelegi ce a scris Dostoievski ? Fedor Mihailovici... Cînd omul n-are unde să se ducă...

În vremurile acelea erau asemenea studenți aproape cerșetori care trăiau pe stradă : erau mereu eliminați, exmatriculați, se tot învîrteau pe la prieteni, treceau din cămin în cămin, înnoptau prin gări. Omul privi cu nostalgie „iatacul“ din care era dat afară. Glebov l-a prelucrat, cam vreo jumătate de oră, pe urmă l-a dat afară, după care s-a întors în salon și s-a culcat în pat. Peste o oră Sonia a trecut pe lîngă el în halat. I-a văzut picioarele palide și albe cu glezne gingașe. Apoi Sonia a întredeschis încă o dată ușa și a întrebat :

— Dar omul acela ?

— I-am făcut vînt. Glebov imită cu piciorul o lovitură în fund.

Se simțea erou, apărătorul celor slabi.

Dar Sonia se supără pe neașteptate.

— Cine te-a rugat ? El nu voia să plece, așa-i ?

— Nu voia. M-am tot înghiontit cu el în antreu o oră întreagă...

— Și l-ai alungat ? Ce porcărie Dimka, cum nu ți-e rușine ! Să alungi un înfometat. Poate nu avea unde să se ducă...

— Nu avea. Pentru că e un golan.

— Nu știu ce sînt golanii.

— Iar eu știu. Eu trăiesc printre golani. În strada Deriughin — peste tot sînt golani.

Sonia clătină din cap, privindu-l într-un chip nou, neîncrezător. Plecă la ea în cameră nemulțumită. Glebov nu știa ce să facă. Să plece și el ? Nemulțumirea Soniei îl uimise. Mai tîrziu, cunoscînd-o mai bine, a înțeles că trăsătura cea mai importantă a caracterului ei este mila bolnăvicioasă pentru alții, fără deosebire. Pentru toți la rînd, pentru cei întîlniți pe stradă, pentru cei pe lîngă care trecea. La început uneori asta îl sîcîia și chiar îl chinuia, mai apoi s-a obișnuit și nu-i mai dădea atenție. Prima ei reacție la orice înfruntare cu viața, cu oamenii, era mila. Mai

apoi, el învăţase s-o ia peste picior : „Mi-e atît de milă de el, bietul huligan, care a bătut în staţia de tramvai trei oameni... Îţi imaginezi ce poate să fie în sufletul lui..." Sonia însăşi simţea cît de absurdă e această milă şi suferea din cauza asta.

Cînd s-au aşezat să ia micul dejun în doi la măsuţa rotundă din bucătărie, pusă comod la fereastră, Sonia se simţea jenată şi se scuza pentru replicile tăioase de dimineaţă : „Dacă, măcar, l-am fi servit cu un ceai..." „Nu-i nimic, a spus Glebov. Şi aşa o să-i fie bine". Aruncînd priviri în jos, spre întinderea gigantică a podului pe care alergau maşini şi se ţîra un tramvai, spre malul opus unde se înălţa zidul, palatele, brazii, cupolele — totul de la acea mare înălţime era atît de decorativ şi apărea deosebit de proaspăt şi de limpede — Glebov se gîndea că în viaţa lui, după toate probabilităţile, începe ceva nou...

În fiecare dimineaţă, la micul dejun, să vezi aceste palate de la înălţime ! Şi să-ţi fie milă de toţi oamenii, de toţi, fără excepţie, care aleargă ca nişte furnicuţe acolo jos pe limba de asfalt ! Parcă îşi continua gîndurile din noaptea aceea, dintre vis şi veghe. Îi zise :

— Ştii ce ? Mai bine ţi-ar fi milă de mine.

— Păi mi-e milă. Sonia îl mîngîie pe obraz. Pari aşa de singur şi de neajutorat...

A început să vină în casa lor aproape în fiecare zi. Ba venea la profesor, ba venea la Sonia. La început profesorul i se adresa cu „dragul meu" sau „Vadim Aleksandrovici", acum îi spunea Dima. Îl invita să-l însoţească în plimbările lui de seară. Cînd îşi punea căciula de caracul, se încălţa cu pîslarii albi tiviţi cu piele de culoarea ciocolatei, îmbrăca haina lungă căptuşită cu blană de vulpe, semăna cu un negustor din piesele lui Ostrovski. Dar acest negustor, plimbîndu-se cu paşi mărunţi, fără grabă, pe cheiul pustiu, pe înserate, povestea despre campania în Polonia, despre diferenţa dintre felul de a ataca cu săbiile al cazacilor şi al ofiţerilor, despre lupta nemiloasă cu sîhia mic-burgheză şi cu elementele anarhice, sau analiza confuziile teoretice ale lui Lunacearski, rătăcirile lui Pokrovski, oscilaţiile lui Gorki, greşelile lui Aleksei Tolstoi. Nikolai Vasilievici îi cunoscuse pe toţi, cu toţi băuse ceai, îi vizitase. Şi despre toţi, chiar despre cei renumiţi, ca Gorki, vorbea, deşi cu respect, totuşi cu o nuanţă de tainică superioritate, ca un om care ştie ceva mai mult decît

știau ei. „Dacă Aleksei Maksimovici ar fi înțeles pînă la capăt...“ spunea el. Sau : „Îi explicam odată lui Aleksei Nikolaevici...“

Glebov îl asculta pe Ganciuk cu mare atenție. Totul era interesant și important. Uneori, Nikolai Vasilievici îl uluia pe Glebov cu declarațiile sale uimitoare. De exemplu, povestindu-i de „dacia“ lor de la Bruskovo și despre problemele legate de ea (Sovietul sătesc tărăgăna inadmisibil cu asfaltarea drumului), a încheiat în mod cu totul neașteptat : „Peste cinci ani fiecare om sovietic va avea o casă la țară“. Glebov s-a mirat, dar nu s-a apucat să-l contrazică.

Uneori erau nopți cu un ger năprasnic de minus douăzeci și cinci de grade, cînd oamenii deștepți preferau să stea acasă, dar Nikolai Vasilievici, la nouă fix, își înfășura fularul în jurul gîtului, își trăgea pînă peste ochi căciula, se încotoșmăna în blănurile sale de negustor și întreba pe un ton poruncitor : „Mergeți cu mine ?“ Cum nu-i venea lui Glebov să iasă în ger ! Una e să străbați în fugă curțile din spate pînă în străduța ta, și alta să te plimbi pe cheiul înghețat... Glebov răspundea ca un condamnat, pregătit pentru soarta ce-l așteaptă : „Desigur, desigur ! Sînt gata.“ Tremura și se zgribulea în paltonașul său de student, transformat din unul vechi al tatălui său, stăpînindu-se cu greu să nu o ia la fugă, ci să umble cu pași mărunți, măsurați, alături de bătrînul ce pufăia dulce în blana-i ca o sobă. „Ce egoist mai e ! se enerva uneori Glebov. Nici prin cap nu i-ar trece...“ Se mai gîndea și la altceva : poate că îl scoate din casă într-adins, să nu rămînă cu Sonia ?

Dar o altă explicație i-a oferit Vasena, muiere șireată, care observa totul. Ea l-a întrebat odată compătimitor : „Ce te tot cară ? Pesemne te ia ca pe o gardă personală...“ „Eu sînt gardă pentru el sau el pentru mine ?“ întrebă Glebov. Vasena șopti : „Nu știu, numai că știa, în blănuri, nu prea sînt iubiți...“

Uneori li se alăturau în aceste plimbări Sonia, și Kuno Ivanovici, sau Kunik, un om apropiat de familia lui Ganciuk, care-l ajuta pe Nikolai Vasilievici în munca lui la Academie. Acest Kunik era în familia lor aproape ca o rudă. Glebov observă că lui Nicolai Vasilievici nu-i prea plăcea să se plimbe cu Sonia, iar lui Kuno Ivanovici, dacă venea și el, nu-i acorda nici un fel de atenție. Lucrul,

pare-se, era ușor de explicat : cînd era de față numai Glebov, Nikolai Vasilievici se înflăcăra, începea să peroreze, povestea și-și amintea întruna, nu mai tăcea, în schimb atunci cînd alături se afla Sonia, era plictisit și nu scotea o vorbă. Căci Sonia îi putea spune sever : „Tată, taci ! Nu ai voie să vorbești cînd e ger.“ Sau : „Tată, te repeți“.

Iar Iulici Mihailovna nu-i plăceau străzile, mașinile, vînturile, gerurile. Avea stenocardie. Era adeseori bolnavă, nu se ducea la ore. Iulia Mihailovna preda limba germană la același institut unde învăța Glebov și unde Nikolai Vasilievici era șef de catedră. Deși trăia în Rusia de cîteva zeci de ani, Iulia Mihailovna rămăsese în bună măsură o nemțoaică aspră și rigidă. De altfel, vorbea rusește cu accent evident. Tatăl ei murise în timpul răscoalei din Hamburg. Iulia Mihailovna mai păstra legături cu unii bătrîni antifasciști, ce supraviețuiseră nenorocirilor, nemți, austrieci, care apăreau din cînd în cînd în casa lui Ganciuk. Kuno Ivanovici era dintre aceștia. Mama lui, care murise înainte de război, era o veche prietenă a Iuliei Mihailovna din anii studenției de la Viena. Familia Ganciuk purta de mult timp de grijă lui Kunik, pe care-l știa de cînd era băiețel. Kunik, Kunik, Kunik, Kunik, Kunik ! Un nume de cățel. Un cățeluș micuț de casă, capricios, cu ochi mici și inteligenți.

— Trebuie să-i dăm de mîncare lui Kunik ! spunea Sonia.

Rugați-l pe Kunik... Telefonați-i lui Kunik... Trebuie să-l trimitem pe Kunik după bilete, deși e foarte delicat...

Era slab, ușor adus din umeri, își ținea capul puțin aplecat și într-o parte, de parcă ar fi tras tot timpul cu urechea la ceva, deși nu trăgea cu urechea niciodată la nimic și de multe ori se întîmpla să nu audă cînd i se adresa cineva. Din cînd în cînd își scutura căpșorul aplecat — oare avea un tic ? — dînd pe spate părul lung, roșcat, cam spălăcit, păr tipic de neamț. La început, Glebov îl credea scrofulos.

Lui Glebov, Kunik nu-i plăcea în genere. Era foarte tăcut, neprietenos, bolnăvicios, un om ascuns. Kunik trăia de mult singur. Familia Ganciuk mereu era îngrijorată : Nu s-a îmbolnăvit ? Nu are nevoie de ceva ? Nu se știe de ce, credeau că are mereu nevoie de ajutor și că e nefericit. De altfel, pe fețișoara lui uscată și îndurerată, cu

gura mereu strînsă, părea într-adevăr scris : „Sînt nefericit !“ Dar în ce consta, de fapt, nefericirea lui ?

Odată, la cină, Glebov aduse pe departe vorba despre un articol al lui Kunik, apărut în revistă. Auzise de mult că articolul este în lucru, că redacţia cere modificări, dar Kunik se încăpăţînează, dînd dovadă de o principialitate extraordinară. Luptînd cu redacţia, a reuşit să ajungă la instanţe superioare şi în cele din urmă a reuşit să-şi *impună punctul de vedere* şi articolul a fost publicat. Se vorbea ca despre un mare eveniment în lumea ştiinţifică. Se agíta mai ales Iulia Mihailovna. După ce l-a citit, Glebov a văzut că articolaşul era de nivel mediu, nu ieşea din comun prin nimic, în afara faptului că unele elemente greu de surprins arătau că limba rusă nu era limba maternă a autorului. Părea că toate cuvintele se sufocă, nu au sevă. Pe această temă a şi început discuţia la cină : spunînd că, din păcate, lucrările istorico-literare sînt scrise adesea într-o limbă ce nu are nimic de a face cu literatura. Nikolai Vasilievici l-a susţinut, s-a vorbit mult şi abia spre sfîrşite, în nici un caz imediat, şi foarte delicat, Glebov a citat două-trei exmple din articolul lui Kunik. Erau într-adevăr exemple concludente de neînţelegere a stilului şi spiritului limbii.

Nikolai Vasilievici rîse, Sonia zîmbi, dar Iulia Mihailovna observă sec că „asemenea critică răuvoitoare trebuie făcută în prezenţa autorului“. Glebov spuse că nu era cea mai mică intenţie de răutate în observaţiile sale, dar Iulia Mihailovna îi replică :

— Nu este adevărat, Dima, nu mai face pe şmecherul. Ai spus ce părere ai despre articolul lui Kuno Ivanovici în întregime ?

Glebov, ridicînd din umeri, bălmăji :

— Ce părere am ? Ca să spun cinstit... Nici entuziasmat nu sînt, dar nici...

— Ah ! Deci am dreptate ! Iulia Mihailovna ridică mîndră şi războinică degetul. Permite-mi însă să te-ntreb...

Sonia însă o întrerupse : De ce nu are Glebov dreptul la o părere personală, diferită de părerea familiei Ganciuk ? De ce trebuie trecut imediat la atac ? Nikolai Vasilievici precizează că opinia familiei Ganciuk nu este cîtuşi de puţin univocă. La care Iulia Mihailovna observă că a ataca este privilegiul lui Nikolai Vasilievici, fost luptător în cavalerie, pe cînd ei nu îi place să mînuiască sabia.

— Şi totuşi o mînuieşti, spuse Sonia. Şi uneori foarte puternic.

-Lui Glebov îi părea rău că deschisese discuţia. Trebuie spus că această Iulia Mihailovna — fragilă la înfăţişare, deosebit de firavă, de bolnăvicioasă, cu mîini subţiri, cu un chip alb ca de hîrtie — era neobişnuit de încăpăţînată. Putea să discute şi să-şi apere punctul de vedere *bis zum Schluß*, adică pînă la un atac de cord. Începu prin a spune că orice critică trebuie să fie în primul rînd obiectivă, să aprecieze întregul, şi după aceea să caute nod în papură. Kunik a scris un articol minunat. Micile observaţii critice trebuie făcute în subsol. Articolul vorbeşte despre un lucru foarte important : despre pericolul stihiei mic-burgheze. Acum, după victorie, după o încordare imensă, oamenii sînt înclinaţi să se destindă şi să se odihnească, şi emoţiile mic-burgheze, frînate în conştiinţă pot izbucni. Acest pericol nu trebuie subapreciat !

• Nimic din toate acestea Glebov nu le citise în articolul lui Kunik. Îndrăzni să-i replice cu timiditate :

— Mă iertaţi, Iulia Mihailovna, dar dacă am făcut două observaţii cu privire la limbă, nu înseamnă că subapreciez pericolul mic-burghez.

— Întocmai ! rosti Nikolai Vasilievici şi lovi cu pumnul în masă. Avea obiceiul să reducă totul la glumă. Una nu are nimic de a face cu alta, la dracu !

— Ba nu, dumneata subapreciezi pericolul burghez, spuse Iulia Mihailovna, căreia nu-i ardea de glumă.

— Dar de unde rezultă asta, Iulia Mihailovna ?

— Am să-ţi spun. Vrei să vorbesc sincer ? De mult te urmăresc, Dima... Şi porni să înşire nişte bazaconii incredibile, uluitoare, încît Glebov rămase cu gura căscată. Îl acuza că examinează cu deosebită atenţie apartamentul lor, că la bucătărie îl interesează frigiderul de sub fereastră şi uşa liftului de marfă. Că odată o descususe cu lux de amănunte despre vila lor de la Bruskovo, cîte camere au acolo, dacă au canalizare, cîte pogoane are bucata de pămînt, de parcă ar fi vrut să le cumpere...

— Mamă ! Despre ce vorbeşti ? exclamă speriată Sonia.

— Vorbesc despre lucruri pe care le observ la tineretul din ziua de azi, spuse încăpăţînată cardiaca, sufocîndu-se de propria ei principialitate. Şi mă refer nu numai la Dima. Despre Dima am, dimpotrivă, o părere bună, nu

vreau să-l supăr în nici un fel. N-ai grijă, o să rămînem în cele mai bune relaţii. Observ la mulţi atîta pasiune pentru lucruri, pentru confort şi bunuri, pentru ceea ce nemţii numesc *das Gut*, iar ruşii bunuri... De ce ? Ce te atrage în acest apartament ? Ridică din umeri şi privi odaia cu silă, aproape cu repulsie. Dumneata crezi că în cămăruţa dumitale, în căsuţa de lemn unde stai nu poţi munci ? Nu poţi fi fericit ?

— Dar tu, de ce nu te muţi de aici într-o căsuţă de lemn ? întrebă Sonia.

— De ce-ar trebui s-o fac ? Mi-e absolut indiferent unde trăiesc, într-un palat sau într-o izbă de lemn, dacă pot trăi după principiile mele lăuntrice...

Iulia Mihailovna a avut dreptate, relaţiile ei cu Glebov nu s-au înrăutăţit după aceste ciudate acuzaţii. Glebov şi-a zis că nu trebuie să se supere. Ghicise despre ce era vorba : mama Soniei nutrea o simpatie deosebită pentru Kunik, se pare că vedea în el ginerele ideal, dar Sonia era de altă părere în această privinţă. Fără să-şi dea seama, Glebov atinsese un loc dureros.

Simţea, nu fără oarecare satisfacţie nemărturisită, că enervarea Iuliei Mihailovna, împunsăturile şi atacurile ei erau o dovadă a faptului că balanţa înclină *înspre el*. Mai neînţelese i se păreau învinuirile despre păcatele mic-burgheze. Nici o clipă nu se simţea vinovat de aşa ceva. Vorbise ea oare cu toată seriozitatea ? Nu era oare o comedie bine jucată ? Nu degeaba Ganciuk însuşi şezuse tăcut, surîzînd ironic. Dar cum rămînea cu liftul cu lambriuri de lemn roşu şi cu o oglindă pusă la înălţimea omului? În fiecare zi Iulia Mihailovna nu urca pe jos la etajul opt, ci mergea cu liftul ăsta în sus şi în jos, se privea în oglindă şi respira aerul cu miros de ţigări scumpe, de cîini scumpi şi de alte lucruri scumpe. Jos, la intrare, nu se mai plimbau, ce e drept, liftieri, cu privirea ascuţită şi chipiu de uniformă, totuşi şedea, într-un fotoliu rupt, o bătrînică în pîslari şi interoga pe oricine intra, cu un glas tărăgănat, ca din burtă : „La ce apartamentu' mergeţi ?“ La Bruskovo exista o casă, e drept, dărăpănată, aproape în ruine, cu pridvorul putrezit, cu etajul neterminat, unde ferestrele erau bătute cu placaj, totuşi această casă cu o bucată de pămînt de aproape o jumătate de hectar, cu gard, pini, viţă sălbatică în jurul verandei şi o mică grădină de zarzavat, era acea detestabilă proprietate privată, acel *das*

Gut din care se înălţa, ca ceapa din pămînt, copacul otrăvitor al spiritului mic-burghez.

Cînd începea primăvara, şi deci vilegiatura, familia Ganciuk pleca la Bruskovo să muncească : toţi lucrau în livadă, în grădină, în casă. Dar ce muncă era aceea ! Iulia Mihailovna, din motive de sănătate, se foia neajutorată. îi plictisea pe toţi cu indicaţii fără sens, Sonia era cam leneşă şi nepricepută, iar Nikolai Vasilievici dispărea în biroul lui, printre cărţi vechi şi hîrţoage. Toată munca apăsa pe umerii bietei Vàsena, femeie bătrînă, şi dădea o mînă de ajutor şi şoferul Anikeev, care lucra o dată la două zile pe „Pobeda“ lui Ganciuk. Acest Anikeev, un bărbat în vîrstă, morocănos, fusese şi el cineva înainte de război, un şef nu prea mare, dar zburase nu se ştie de ce. Făcea totul cu încetinitorul, umbla fără să se grăbească. de la muncile grele se eschiva cu pricepere, alegea ce era mai uşor şi apoi pigulea ore de-a rîndul : putea timp de o jumătate de zi să agaţe un abajur sau să bată o scîndură în gard. Odată, cînd Glebov transporta în roabă gunoiul în fundul curţii — îi propusese bucuros ajutorul său lui Nikolai Vasilievici, fiind nerăbdător şi curios să vadă ce fel de vilă e — Anikeev i-a şoptit : „Să care baba singură ! Ce, v-aţi tocmit pentru gunoi ?“ Îl luase drept un zilier...

Vara a fost despărţirea, — Kubanul, munca în satele îndepărtate, undeva la poalele munţilor ; începuse, pe neaşteptate, să-i fie cu adevărat dor de Sonia. Atunci a înţeles că nu e glumă.

În ajun de Anul Nou — era o iarnă blîndă —, au plecat cu o droaie de studenţi la Bruskovo, au făcut foc în casă, au făcut un brad în grădină cu becuri. A fost plăcut... Atunci a apărut pentru prima dată în mijlocul lor Levka Şulepnikov care intrase la institut cu un an în urmă, dar îşi ducea viaţa lui aparte, nu se ştie unde. „Sînt ca motanul lui Kipling, mă plimb de unul singur“, spunea el. La Bruskovo venise cu o fată foarte frumoasă. o chema Stella. Era dansatoare în ansamblul „Beriozka“. care abia apăruse la Moscova, dar era foarte la modă. S-a pornit o lungă discuţie în contradictoriu. Urlau, strigau. au ajuns să se ia aproape la bătaie. Totul a început de la Astrug, profesorul de lingvistică, pe care atunci îl bubuiseră cu tam-tam, dar discuţia a pornit de la un fapt anecdotic : de ce culoare erau izmenele lui Astrug ? Mo-

tivul ascuns era, bineînţeles, altul. Cu totul şi cu totul altul ! Şi aici nu era vorba de bietul Astrug. El, de altfel, făcea parte din anturajul lui Ganciuk. Dar nici acest lucru nu avusese importanţă în ziua aceea. Se acumulase, se vede, un fel de enervare ca o lavă vulcanică, care zăcea în adîncuri, ascunsă de lumina zilei şi, dintr-o dată, izbucnise la suprafaţă. Ca întotdeauna, Levka Şulepnikov îi aţîţa. Dar uşuratec cum era, nu-şi dădea seama de aceasta. Şi, bineînţeles, faptul că era multă votcă şi deloc de mîncare. Un chef tipic studenţesc. Toate s-au aşezat peste foame, peste oboseală, peste tensiunea nervoasă dinainte de sesiune, peste vulcanul ce clocotea undeva, adînc, în interior...

Venise şi un oarecare Ceremisin, un flăcău antipatic, nu se număra printre prieteni lui Glebov, dar venise o dată cu ceilalţi, pentru că se strînsese o ceată pestriţă — cine punea bani la comun, ăla era bun. Erau cu totul vreo douăzeci. Li se păruse aşa : casa e mare, mai are şi o bucată de pămînt, puteau să se distreze şi o sută de persoane. Iar de ieşit a ieşit înghesuială şi bătaie. Acest Ceremisin, cînd a început să se vorbească despre Astrug, a povestit următoarea scenă. Spunea că la colocviu acesta îl întrebase : „Ce este morfemul ?“ Ceremisin nu ştia. Astrug i-a spus : „Cum puteţi şti limba, dacă nu ştiţi ce e morfemul ?“ Iar Ceremisin l-a întrebat : „Dvs, ştiţi ce înseamnă *şnapan* ?“ Astrug, bineînţeles, a ridicat din umeri. Ceremisin l-a mai întrebat : „Dar ce e *mişto* ?“ Nu ştia nici asta. „Cum de puteţi, Dvs., profesor, să ştiţi limba, dacă nu cunoaşteţi nişte cuvinte atît de simple ? La noi le înţelege orice bătrîn şi orice ţînc. *Şnapan* e un fel de pungaş. Iar *mişto* spunem despre ceva care e grozav, foarte bun.“ Profesorul a început să rîdă, a dat din mînă şi i-a pus un suficient.

— Dar, una peste alta, am făcut bine că l-am dat afară, a mai spus Ceremisin. Avea ceva slugarnic în el. Nu o arăta, dar aşa era. Asta-i sigur. Poate că ştia el limba cărţilor, dar pe cea adevărată, populară, nici o iotă.

O fată zise :

— Nu ştiu ce ştia şi ce nu ştia, dar sînt foarte bucuroasă că n-o să-l mai avem. Îţi venea greaţă : se aşeza pe scaun, punea picior peste picior, îşi legăna piciorul, iar cracul, nu ştiu de ce, se tot agăţa şi i se vedeau pe dedesubt izmenele bleu băgate în ciorapi. Cîh, ce porcărie !

Fata se strîmbă de repulsie. Nu puteam să mă uit, îmi venea să-nchid ochii... Şi-n cap nu-mi intra nimic...

Ceremisin rîdea în hohote.

— Aşa e. Aşa, exact aşa. Numai că nu erau bleu, pardon, ci albe. Nu-mi aduc aminte să fi fost bleu...

— Acum să stea la el acasă şi să-şi legene piciorul, spuse fata.

Au inceput să se enerveze şi să se certe nu numai pentru că băuseră prea mult, dar şi pentru că nu se adunaseră prieteni, ci oameni care se nimeriseră din întîmplare la un loc. Fufele Sonici, cunoştinţele fufelor formau un grup, prietenii lui Glebov altul, şi mai apăruseră şi unii nechemaţi şi întîmplători, ca acest Ceremisin. Toţi strigau înfierbîntaţi, încinşi, făceau cunoştinţă, beau imediat *Bruderschaft*, şi într-o clipă deveneau cei mai buni prieteni, pentru ca peste o clipă să apară animozităţile, gata să explodeze. Discuţiile erau foarte aprinse. Nişte prietene ale Soniei au început să glumească pe socoteala fetei ce vorbise despre izmenele lui Astrug. Levka Şulepnikov l-a întrerupt mitocăneşte pe Ceremisin zicînd : te-ai gudurat pe lîngă Astrug, iar acum îl iei în rîs, pentru că ştii că e uşor. Levka nu era deloc un principial, puţin îi păsa de soarta lui Astrug — că doar Glebov îl ştia pe Şulepa pînă la ultimul fir de păr — dar, probabil, tipul îl enervase cu ceva, poate fusese prea liber la gură, sau cine ştie ce altceva. Ah, da ! începuse să-i dea tîrcoale frumoasei din ansamblul „Beriozka". De ce o făcea ? Cum a reieşit din ceartă, ca să-i facă în ciudă lui Levka. Nu putea să-l sufere pe Levka. Şi nu numai el. „Toţi băieţii noştri, striga, alb de furie, Ceremisin, cu pomeţii ieşiţi în afară, nu dau doi bani pe tine, cu toate maşinile tale, cu toţi babacii tăi, şi mămicuţele ! Eşti un zero pentru noi ! Vacs !" Şi, pentru a fi mai expresiv, scuipă înspre Levka. Poate că n-a scuipat cu adevărat, a făcut doar gestul. Frumoasa Stella a scos un ţipăt. Levka s-a repezit peste masă la bătaie. L-au reţinut. Dar a devenit clar că va urma o bătaie pe cinste. Ceremisin era cu doi fîrtaţi de la cămin, Glebov îi ştia bine, unul din băieţi, din aceeaşi grupă cu el, era potolit şi deloc prost, dar toţi erau îngrozitor de beţi ! Pînă pe la două noaptea, cît au stat la masă, s-au mai ţinut oarecum în frîu, dar mai tîrziu, cînd s-au sculat, au dat la o parte scaunele, au început să se caţere pe ici, pe colo, s-au împrăştiat prin camere, pe la etaj, au ieşit

în curte, în zăpadă, acolo a şi început, în zăpadă... De acolo au intrat în casă, prin odăi, pe podea, sfărîmînd scaunele, fetele ţipau, geamurile se spărgeau... Glebov, simţindu-se oarecum gazdă, încerca să-i despartă, dar nu o făcea cu destulă hotărîre, drept care a şi avut de suferit : cineva i-a băgat un cot drept în ochi, care s-a umflat ca un pepene. Iar lui Levka, bietul, i-au mutat nasul într-o parte. Şi mult timp, cam o jumătate de an poate, a umblat el cu nasul strîmb. Se zice că frumoasa Stella s-a purtat eroic, şi că, apărîndu-şi cavalerul, şi-a scos pantoful din picior şi-i lovea pe atacanţi cu tocul, încercînd să le spargă ochelarii. Loviturile şi traumele nu s-au descoperit a doua zi de dimineaţă, pentru că în zori, toţi cîţi erau în picioare, ruşinîndu-se unul de altul, au plecat grăbiţi, în fugă, să prindă trenul electric, şi la micul dejun Glebov n-a mai văzut aproape pe nimeni, abia peste vreo trei zile i-a întîlnit la institut la consultaţiile pentru examenul ce se apropia.

Dar atunci, la Bruskovo, cînd toţi au dispărut şi Glebov a rămas singur cu Sonia, s-a întîmplat un lucru foarte important. Nu era ger, ningea cu fulgi mici şi liniştiţi. Au ieşit cu lopeţile să facă o potecă, se înserа, ziua fusese mohorîtă, au aprins devreme lumina. Cîteva ceasuri au avut treabă, să pună casa la punct, şi au obosit îngrozitor — Sonia se grăbea să facă ordine, îi era teamă că-i vor veni părinţii — apoi au stat la bucătărie şi au băut ceai din căni de lut. Părinţii n-au venit. Cănile erau grele, de culoarea ciocolatei, iar ceaiul neobişnuit de gustos. Cănile de lut i s-au întipărit în minte pentru totdeauna. Apoi, la un moment dat, Sonia s-a dus în vecini să ducă nişte vase, iar el era sus la mansardă, în cea mai caldă cămăruţă din toată vila ; fereastra dinspre grădină era deschisă, mirosea a zăpadă, de undeva venea un iz de brad ars ; el stătea culcat cu mîinile sub cap, pe un divan de modă veche, cu rulou şi franjuri, se uita la tavanul tapetat şi îngălbenit de vreme, la pereţii mansardei unde pîsla ieşea printre scînduri, la nişte fotografii, la o mică gravură antică sub sticlă ce înfăţişa o scenă din războiul ruso-turc ; deodată sîngele i-a năvălit în cap şi l-a cuprins ameţeala ; a simţit că toate acestea pot deveni casa lui. Şi poate chiar acum — nimeni nu-şi dădea încă seama, dar el o ştia — toate aceste scînduri îngălbenite cu căţeluşi, pîslă, foto-

grafii, rama ferestrei scîrţîind, acoperişul încărcat de zăpadă, îi *aparţin lui !* Era o moleşeală dulce, pe jumătate amorţire, oboseală, urme de beţie, toate laolaltă...

Avea chef să bea imediat ceva, măcar o gură de bere, fie şi trezită. Coborî, căută peste tot, dar nu găsi nimic. Ningea domol. Cînd s-a întors Sonia, a simţit pe neaşteptate cum îi cresc forţele. Ochii Soniei străluceau, obrajii îi erau umezi de zăpadă. I-a sărutat buzele reci, degetele reci, murmînd că nu poate trăi fără ea, îl cuprinse cu adevărat dorinţa, cum nu i se mai întîmplase niciodată cu Sonia, şi s-a simţit copleşit de bucurie. Sonia a început să plîngă şi a spus : „De ce am pierdut toată ziua ?“ Deşi era devreme, cam şapte seara, au făcut patul în mansardă pe divan, au stins lumina şi s-au năpustit goi unul spre celălalt, nevrînd să mai piardă nici o secundă. A trecut cîtăva vreme, deodată jos s-au auzit bătăi în uşă. Cineva bătu la uşa de la intrare mai întîi, apoi începu să ciocănească în uşa de la verandă. Probabil, unul din băieţi se întorsese că continue cheful. Bătăile erau insistente, se auzea cum cei de afară, vreo doi sau trei, umblă prin zăpadă în jurul vilei, stau de vorbă, se sfătuiesc. Cineva strigă : „Vadim ! Deschide, ticălosule !“ Şi o voce de femeie : „Sonecika, noi sîntem !“ Au mai strigat glumind : „Hei, ce-o să vă faceţi la noapte ?“ Apoi au rîs. Glebov nu şi-a dat seama după voci cine era. Sonia voia să coboare şi să deschidă, dar Glebov n-a lăsat-o : „Stai liniştită !“ Strîngea în braţe corpul ei moale, supus, slăbuţ, umerii slabi, spatele slab ; trupul părea lipsit de greutate, dar îi aparţinea — şi asta o simţea prea bine, că-i aparţinea împreună cu tot restul — cu casa cea veche, cu brazii, cu zăpada ; îl săruta, îl îmbrăţişa, făcea tot ce voia, dar se străduia s-o facă fără zgomot, pînă cînd cei de jos, după ce s-au tot învîrtit, au tot strigat, au înjurat, au plecat.

În noaptea aceea în casă s-a făcut o căldură de nesuportat. Neştiind cum se face focul la cazan, a băgat prea mulţi cărbuni şi s-a făcut căldură ca în cuptor, de nu puteau dormi. Toate ferestrele casei erau larg deschise, dar nu ajuta la nimic. Pe deasupra, afară era călduţ, un adevărat dezgheţ, zăpada topită aluneca cu zgomot de pe acoperiş, mereu curgea ceva, picura, răsuna sub fereastră. Glebov şi Sonia dădura la o parte plapuma şi rămaseră culcaţi goi pe cearşaf, sufocîndu-se de zăpuşeală şi vorbind în şoaptă — abia se auzeau. Nu se mai ruşinau

deloc unul de celălalt. Sonia îl întrebă : „Cînd te-ai îndrăgostit de mine ?“ Glebov era încurcat. Într-adevăr nu putea răspunde exact. I se părea că se întîmplase foarte de curînd, dar nu se hotăra să i-o spună.

Îi răspunse :

— Ce importanţă are ? Important este că aşa s-a întîmplat...

— Singur că da ! şoptea ea fericită. Te am întrebat numai pentru că eu îmi amintesc foarte bine... Iar tu ai putut să uiţi...

— Dar tu, întrebă el, cînd ?

Şi află un lucru uimitor : încă din clasa a şasea. Cînd a venit pentru prima dată la ea acasă împreună cu Iarik cel roşcat şi cu Antoşa Ovcinnikov şi i-a povestit despre o pisică foarte deşteaptă pe care o găsise bolnavă pe stradă, o luase acasă şi apoi ea îl conducea în fiecare dimineaţă la şcoală pe chei. S-au dus împreună să vadă pisica la Glebov acasă. Glebov nu-şi amintea nimic din toate astea.

— Şi mai ţin minte, spuse Sonia, altădată, o adevărată revărsare de dragoste pentru tine... A durat doar o clipă, dar a fost puternic, dureros şi în acelaşi timp dulce, îmi amintesc foarte clar... Ai venit într-o scurtă cafenie cu un cordon uite atîta, scurta nu era nouă, dar nu te mai văzusem în ea, de aceea am remarcat. În general te observam cu foarte mare atenţie. Şi, cum stăteai atunci în dreptul ferestrei, am văzut pe scurtă la spate un petic mare, cît o foaie de caiet, cusut cu mare grijă. Nici nu-ţi poţi închipui cît te-am iubit în acea clipă !

Se simţi jignit. Ce motiv de dragoste era în asta ? Dar nu-şi arătă jignirea, murmură doar :

— Bunica mea ştia să pună peticele în mod genial...

Sonia întrebă cu viu interes :

— Aşa, bunica, deci ? Nu ştiu de ce, dar eu credeam că mama ta e atît de pricepută la lucru de mînă.

Mai tîrziu Glebov a observat nu o dată că Sonia se interesa în mod deosebit de tot felul de nimicuri din copilăria lui, din viaţa acasă cu tata, cu mama, îl tot întreba despre tot felul de amănunte ciudate, inutile din trecutul lui. Elanul acela de dragoste, provocat de peticul de pe scurtă, a devenit apoi pentru ea un vis scump : să facă rost de undeva de bani şi să-i cumpere o scurtă nouă, punîndu-i un bilet : „De la un prieten necunoscut“. Şi mai păstra o impresie neobişnuit de puternică : groaza şi

dragostea pentru el, unite pentru o clipă, cînd l-a văzut de la fereastră pe balconul apartamentului ei. Himius dincolo de balustradă, deasupra prăpastiei, iar Glebov cu chipul împietrit, pe jumătate mort. Ai fi zis că el era deja acolo jos, pe trotuar. Fusese o clipă de groază ! El își mai amintește ? Sigur că da, bineînțeles, cum să nu-și amintească. O nebunie copilărească, rămasă în amintire pentru toată viața.

— Și încă alte mici suferințe, spuse Sonia. De exemplu, cînd te-ai îndrăgostit de proasta aia, Tamara Mișcenko...

Aici Glebov izbucni în hohote. Care Tamàra Mișcenko ? Aia grasă, imensă, care semăna cu un rond de flori ? Au rîs amîndoi. Trupurile lor erau ude de zăpușeală și se ștergeau unul pe altul cu prosopul.

A doua zi — era, se pare, o duminică — au sosit părinții Soniei cu Vasena. Glebov se temea că-și vor da seama fără doar și poate de ce se petrecuse cu fiica lor și se pregătise să înfrunte răul. I se părea că nu e nevoie să ai prea mult simț de observație pentru aceasta. Dar Sonia s-a purtat atît de firesc cu ei, cu atîta stăpînire de sine, i-a întîmpinat atît de călduros, atît de drăgăstos și de atent, a avut atîta grijă de ei, încît Glebov o rămas uimit în sinea lui, iar părinții nu și-au dat seama de nimic. De altfel, pînă la urmă, erau totuși niște *blegi*. De aci și explicația. Niște *blegi* buni, cumsecade, complet cufundați în treburile lor. Și amîndoi de același tip.

Nici Vasena cea cu ochi ageri nu a văzut atunci nimic. Mai tîrziu a fost prima care și-a dat seama.

In ziua aceea Nikolai Vasilievici nu părea în apele lui, era morocănos și nu observa nimic în jurul său. La prînz a domnit o posomorceală generală. Glebov s-a gîndit : nu cumva prezența lui îi împiedică pe ceilalți să stea de vorbă ? I-a șoptit Sonici : să plec ? Sonia a clătinat din cap.

— In nici un caz ! Are probabil o supărare. Tu n-ai nici în clin, nici în mînecă cu asta.

După masă s-au dus să se plimbe împreună. Spre seară, după un somn de vreo două ore, bătrînul s-a mai muiat, și-a dat drumul la gură și a explicat că este supărat din cauza poveștii cu Astrug. Aseară, el și Iulia Mihailovna n-au putut veni pentru că, pe neașteptate, s-au invitat cei doi Astrug, Boris Lvovici cu soția. Nu se putea să-i

refuze. Erau abătuți, distruși, nu se duseseră nicăieri de Anul Nou, cum puteau să nu-i primească ? Astrug i-a povestit amănuntele. Nikolai Vasilievici nu asistase la ședința Consiliului Științific unde avusese loc demascarea și, de fapt, se definise cursul ulterior al întregii istorii.

— Înțelegi, Dima, ce porcărie ! eram plecat în delegație ! spunea Ganciuk, adresîndu-i-se lui Glebov și înfierbîntîndu-se tot mai tare, în timp ce Iulia Mihailovna prin gesturi, mimică și interjecții înciudate încerca să-l facă să vorbească mai liniștit și chiar să tacă. Trei săptămîni și jumătate, doar îți aduci aminte, am fost la Praga, am lucrat în arhive, și ei s-au folosit de absența mea...

— Tată, de ce aveau nevoie de absența ta ? întrebă Sonia.

— Cum de ce ? Ce întrebare ridicolă ! De aș fi fost prezent, aș fi luat cuvîntul ! cu toată hotărîrea.

— Era tocmai ceea ce trebuia, interveni Iulia Mihailovna.

— Lasă-mă, te rog ! Nu-nțelegi nimic.

— Ba da, înțeleg. Tu nu înțelegi, pentru că te duci pe acolo arareori, pe cînd eu mă duc în fiecare zi. Ei n-ar fi avut nimic împotrivă să te bagi în povestea asta.

— Oricum am să mă bag ! se răsti Ganciuk.

— Acum nu mai are nici un rost. Absolut *sinnlos*.

— O să vedem !

Se posomorî din nou, se bosumflă, se sculă de la masa unde beau ceaiul și se retrase în micul lui birou. Sonia și Glebov urcară la mansardă pe scara scîrțiindă. Încuiară ușa și, fără să aprindă lumina, Sonia se aruncă în brațele lui Glebov, începu să-l sărute, șoptind :

— Ce milă mi-e de Astrug ! Bietul, bietul, bietul meu Astrug... Fiecare „bietul“ era însoțit de un sărut.

— Și mie, șoptea el, sărutîndu-i adîncitura gingașă de deasupra claviculei, mi-e tare milă de el...

— Nici nu pot să-ți spun... Cît mi-e de milă de Astrug...

— Și mie...

Îl strîngea din răsputeri pe Glebov cu brațele-i slabe. El o mîngîie pe spate, pe omoplați, pe șolduri, pe tot ceea ce acum îi aparținea. De jos se auzeau vorbind, zăngănind din farfurii, Vasena și Iulia Mihailovna. Pe urmă Iulia Mihailovna strigă :

— So-niaa !

Şi Sonia, brusc, se desprinse de Glebov şi şopti :

— Noi ne ţinem de prostii, iar mie chiar mi-e milă de el... Nu mint, să nu crezi aşa ceva... Dacă o să vină, ai să-l cunoşti mai îndeaproape...

Glebov se gîndea : pentru ce o spune ? De jos se auzi o nouă chemare, de astă dată supărată :

— Sonia, ce se întîmplă ?

După ce-l sărută pe Glebov, Sonia coborî scările în fugă, ţăcănind cu tocurile. Glebov, fără să aprindă lumina, se apropie de fereastră şi o deschise cu o lovitură de palmă. Frigul pădurii şi negura îl învăluiră. Chiar în faţa ferestrei se legăna o cracă de brad grea de zăpadă umedă, care abia dacă se întrezărea în întuneric. Craca aducea miros pătrunzător de conifer.

Glebov rămase un timp la fereastră, respirînd adînc şi zicîndu-şi : „Şi craca asta tot a mea este !“

A doua zi de dimineaţă, la micul dejun, cînd sosise deja Anikeev să-i ia pe toţi trei la Moscova cu maşina — Ganciuk şi Vasena mai rămîneau la vilă pentru cîteva zile — se redeschise discuţia despre Astrug. Iulia Mihailovna întrebă :

— Bine, dar uite, dumneata, Dima, taci tot timpul, dumneata cum îl apreciezi pe Boris Lvovici ? Ce părere ai despre el ca profesor ?

— Mi-e greu să mă pronunţ. Nu ne-a predat decît un semestru. Un curs special despre Dostoievski...

— Tocmai asta am şi vrut să aud ! rosti Iulia Mihailovna, cu un aer oarecum victorios. Faptul că eziţi să-ţi exprimi părerea spune multe. Numai un semestru ! Păi un semestru e mult timp. Tu, Ganciuk, eşti întotdeauna părtinitor cu oamenii, îţi place să-i supraapreciezi.

— Ce-mi place să supraapreciez ?

— Îţi place să supraapreciezi neplăcerile şi nedreptăţile. De ce nu admiţi *nici un pic* de adevăr în critica făcută lui Boris ? Este el un om ideal, impecabil, fără lipsuri ? Cred că are lipsuri, şi nu mici. Cred, mai curînd, că are lipsuri mari !

Cînd Iulia Mihailovna se enerva, anumite cusururi ale limbii sale ruse ieşeau în evidenţă. Totul părea corect, nu făcea greşeli, nici gramaticale, nici lexicale, totuşi deodată se strecura o inexactitate abia sesizabilă. Enervată, începu să enumere lipsurile lui Astrug : nu a reuşit să se facă iubit de studenţi, nu a lăsat nici o impresie după un

semestru de cursuri. Şi ea predă şi ştie foarte bine — poate să facă şi pariu — că poate să cunoască masa studenţească în două ore de curs. Nu are nevoie de mai mult. Şi studenţii vor începe să vină pe la ea pe acasă, să-i dea telefoane şi să-i dăruiască flori de sărbători. În două ore!

Cu mîinile în şolduri, Iulia Mihailovna îşi privea soţul şi pe Glebov oarecum de sus. De altfel, spunea adevărul curat. Studenţii o iubeau. Apoi, Iulia Mihailovna mai atrase atenţia asupra altui defect al lui Astrug: îi cam place să se laude, să-şi etaleze cunoştinţele. În general, şi el, şi soţia lui, Vera — ea mai ales — aveau obiceiul să-şi cam dea aere. Aveau o părere deosebit de bună despre ei înşişi. Se pune întrebarea, de ce trebuiau să-şi dea aere în faţa lui Ganciuk? Era caraghios. Bineînţeles, îi e milă de el acum. Dacă Astrug va rămîne fără o muncă adevărată s-a zis cu el, se va veşteji. Iar ea se va veşteji dacă i se va lua posibilitatea *să-şi dea aere*.

Sonia îşi asculta mama, surîzînd uşor compătimitor, aşa cum ascultă cei mai în vîrstă flecărelile copiilor. Nikolai Vasilievici nu voia să continue discuţia. Adresîndu-i-se lui Anikeev, care stătea la uşă şi zornăia nerăbdător cheile, spuse:

— Ivan Grigorievici, măcar dumneata să nu te mîndreşti! Ia loc, serveşte un ceai...

Iulia Mihailovna era însă hotărîtă să pună punctul pe „i".

— Nu, dragii mei, trebuie să priviţi lucrurile mai larg, mai larg! Faptul că visau să scape de Ganciuk este un adevăr. Şi faptul că Boris, din păcate, este vulnerabil la critică şi că reprezintă o ţintă bună, este şi ăsta un adevăr.

— Oricum însă, eu mă bag în afacerea asta, se răsti Nikolai Vasilievici. Şi ajunge cu toată povestea!

În maşină au mers aşa: în faţă, alături de Anikeev, şedea Iulia Mihailovna, în spate Glebov şi Sonia şi zăcea un balot de rufe murdare înfăşurate într-o faţă de masă. Iulia Mihailovna povestea tot timpul despre treburile de la institut, foarte încurcate, despre care Ganciuk n-avea habar, pe cînd ea se descurca în ele. Directorul nu-l iubeşte pe Ganciuk — întotdeauna, şi cînd era şi cînd nu era de faţă, îi spunea soţului său Ganciuk — pentru că Ganciuk este independent, lui nu i se poate comanda, e un nume mult prea mare, iar directorul de studii, Dorod-

nov, o nulitate, nu va uita niciodată că Ganciuk a refuzat să-i țină partea în aventura cu titlul de doctor docent. Și nu numai asta. Sînt și socoteli mai vechi. Visează să-l dea jos pe Ganciuk de la șefia de catedră, da' numai să încerce ! Nu e așa de ușor. E comunist vechi, a participat la războiul civil, a scris o sută optzeci de lucrări, a fost tradus în opt limbi europene și șapte asiatice... Iar Boris Astrug e elevul lui, și e un instrument foarte comod pentru... Glebov și Sonia n-o prea ascultau pe Iulia Mihailovna. Erau preocupați unul de celălalt. Tot drumul s-au mîngîiat cu degetele : el cu mîna dreaptă, iar ea, care ședea la geam, cu stînga. El mai trebuia, cu mîna stîngă, să țină și balotul de rufe care, la frîne, era gata să cadă jos. Glebov vedea cum se înroșește obrazul Soniei și auzea cum îi tremură ușor glasul cînd rostea uneori : „Da, mamă... Sigur, mamă... Ai dreptate..."

— Și, totuși, Soneczka, aș vrea ca Ganciuk să plece din institut. Ei ? Ce părere ai ? Iulia Mihailovna se întoarse pe neașteptate, păru să vadă pe chipul Soniei ceva ce o uimi, se întoarse din nou cu spatele și tăcu.

Sonia nu-i răspunse.

Și numai cînd s-au apropiat de Moscova, a spus :

— Probabil că ai dreptate, mamă... Dar tata n-o să plece niciodată...

Noaptea aceea la vilă cînd se auzeau picăturile căzînd, cînd ningea și nu aveau ce respira de zăpușeală... Sonia o revedea, șezînd în mașină. Glebov își amintește și acum de ea, după douăzeci și cinci de ani, deși ar fi fost mai bine s-o uite. Urmară alte nopți, în pofida lui ianuarie, a examenelor, a gerului aprig care se abătu pe neașteptate și îngreună deplasările. Se duceau la Bruskovo pentru că acolo nu-i deranja nimeni și era *mai comod să se pregătească de examene*. Se duceau cu trenul electric, străbăteau în fugă pădurea înghețată, se năpusteau în vila înghețată bocnă, ca un cavou, dar peste două ore se făcea cald. Glebov se tot gîndea : oare părinții ei nu-și dau seama ce se întîmplă ? Se pregăteau pentru examene diferite, ce aveau loc în zile diferite. În esență, totul era absurd : să te cari în afara orașului, să pierzi două ore pe drum și să stai acolo în camere diferite să înveți la materii diferite. Părinților li se spunea că merg mai mulți colegi. Dar era de necrezut că ei nu observă cum s-a schimbat

Sonia ! Şi totuşi, nu vedeau, nu observau. Sonia o spunea cu siguranţă : nu-şi dau seama de nimic.

Chiar şi atunci cînd Sonia a picat la un colocviu şi a povestit-o rîzînd — era neobişnuit şi faptul că picase şi şi că ridea cînd povestea — nici mama, nici tatăl ei nu au sesizat. Erau convinşi că Sonia oricum va trece la colocviu şi va avea numai calificative de „foarte bine". Îi era dat de fire să fie premiantă, aşa cum îi era dat să fie palidă. Şi aveau dreptate în această privinţă. Îşi cunoşteau bine fata. Sonia a trecut chiar şi la materiile la care abia dacă reuşise să citească cîte ceva în dimineaţa examenului. Studenţii în sesiune învaţă de obicei noaptea, iar Sonia şi Glebov îşi petreceau nopţile altfel, Glebov însă a rămas cu o mulţime de restanţe.

El socotea însă că ceea ce se petrecuse între el şi Sonia în ianuarie a fost principalul lui examen, cu mult mai important decît toate celelalte.

Prima s-a prins Vasena — aşa slabă şi cu faţa galbenă şi osoasă, bătrîna îi amintea lui Glebov de desenele medievale ce reprezentau moartea cu coasa. Şi într-adevăr ea l-a atins pe Glebov, întocmai aşa, cu coasa. Odată ea i-a spus Soniei, el era prin apropiere şi a auzit, de altfel bătrîna o spusese aşa ca să audă şi el :

— Gagiul tău niciodată nu se şterge pe picioare... Întotdeauna parcă ar intra în crişmă...

— Despre ce vorbiţi, Vasena ? întrebă Glebov, apropiindu-se. Şi ce-nseamnă gagiu ?

— Da' eu de unde să ştiu... Aşa se spune... a murmurat Vasena.

Sonia, pălind mai mult ca de obicei, a îmbrăţişat-o pe bătrînă.

— Dădacă, de ce spui aşa ? Că doar eşti bună la suflet, te ştiu eu doar...

Iar la sfîrşitul lui ianuarie. Sonia, tulburată, i-a spus lui Glebov că s-a întîmplat o nenorocire ! Iulia Mihailovna s-a dus pe neaşteptate la vilă cu Anikeev să ia ceva şi a descoperit nişte urme de netăgăduit, lăsate de ei, fuseseră fie distraţi, fie neatenţi — se grăbeau să prindă trenul. Şi ce ? Mama, deşi îl ceartă pe tata că e miop şi naiv, ea însăşi e şi mai naivă şi are obiceiul să îndepărteze de ea tot ce o poate supăra, face acest lucru inconştient, un fel de struţ casnic ; deci iată la ce concluzie a ajuns : „Sonia, trebuie să-ţi comunic un lucru neplăcut. La noi în vilă

au înnoptat niște oameni străini. Nu au luat, nu au furat nimic, au venit doar ca să înnopteze.“ „Ce spui !“ s-a speriat Sonia. „Da, din păcate, așa este. Există niște probe destul de nesimpatice. Tatei n-am să-i spun ca să nu-l supăr zadarnic. Acum oricum nu se mai poate face nimic.“

Glebov, după ce s-a gîndit, și-a zis : dar dacă Iulia Mihailovna a priceput totul perfect și acum încearcă să le dea de înțeles așa pe ocolite ? El unul nu vedea în asta nici o nenorocire. Nu erau deloc obligați să păstreze atît de sfînt această taină. Căci s-au hotărît să devină soț și soție, e decis, e doar o problemă de timp, acum peste șase luni, peste un an, ce diferență e ?

Gîndea sincer, pentru că i se părea că așa va fi în mod sigur, definitiv, nu va mai fi nimic altceva. Intimitatea lor devenea din ce în ce mai strînsă. Nu mai putea sta o zi fără s-o vadă pe Sonia. Acum, cînd au trecut atîția ani de la iarna aceea, poate să judece liniștit : ce fusese ? O iubire adevărată, ce se pîrguise încet și îndelungat, sau o furie trupească de om tînăr care izbucnise neașteptat ca o boală care apoi va trece ? A fost, mai curînd, cea de-a doua. O pasiune oarbă, fără sens, care i se potrivea atît de puțin, din cît se cunoștea pe sine însuși. Fapt e că și Sonia se dovedi a fi cu totul alta decît aceea pe care o știa, cu care, de ani de zile, de mult, se obișnuise. Tăcerea ei, timiditatea ei, aerul ei anemic, toate acestea aparțineau unei alte vieți trecute, îndepărtate. Numai bunătatea și supunerea de altădată rămăseseră în această ființă nouă.

Îmi amintesc cum mă chinuia și cum, totuși, eu îl iubeam. Telefona de dimineață — tata și mama știau că el e la telefon și căutau să nu ridice receptorul pentru că eu mă supăram cînd o făceau — și eu mă năpusteam ca un iureș de oriunde m-aș fi aflat în clipa aceea : din bucătărie în care îmi mîncam grișul cu lapte, cleios și cu cocoloașe respingătoare, din baie și chiar din locul acela, de unde, auzind prin ușă telefonul, săream fără să mă închei la pantaloni. „Da ! strigam eu. Cine e la telefon ?“ Voiam să-i aud numele. El nu-și spunea numele, ci inventa de fiecare dată ceva deosebit. „Sir, spunea, vă aștept exact la opt și un sfert sub ceasul din curtea din mijloc și vă rog să veniți înarmat cu sabia. Am să vă ucid ca pe un iepure... Ce friptură grozavă voi face din dum-

neavoastră, sir !“ — „Iar eu din dumneavoastră, strigam eu, înecîndu-mă într-un hohot de rîs fericit, eu din dumneavoastră, sir, voi face o chiftea foarte bună. Chiar așa, sir ! Așa, prăjită, cu crustă, o chifteluță gustoasă, sir !“

Îngrozitor ! Îl imitam întotdeauna. Nu-mi venea nimic original în cap, și chiar dacă îmi venea, era cu mult mai tîrziu decît trebuia. Veneam în fugă, cu cinci minute mai devreme, și-l așteptam murind de nerăbdare. Nu-mi amintesc ca mai tîrziu, în toată viața mea cît de lungă ar fi fost, să mai fi așteptat pe cineva cu atîta nerăbdare și veșnică teamă de a rata întîlnirea, pentru că Anton Ovcinnikov, așa cum se cuvenea unui adevărat savant, unui mare savant, era foarte distrat, uituc și neconsecvent. După ce se înțelegea cu mine, putea chiar atunci să se înțeleagă în alt fel cu Morj sau cu Himius și-i vedeam, deodată, cum se plimbă liniștiți în partea cealaltă a curții, îndreptîndu-se spre altă poartă fără să mă bage cîtuși de puțin în seamă. De parcă nici n-aș fi existat pe lume ! De parcă nu el mi-ar fi dat telefon cu puțin timp înainte și cu un ton conspirativ mi-ar fi cerut să-l aștept la ceas !

Cînd s-a întîmplat asta pentru prima dată, m-am năpustit asupra lui cuprins de mînie : „Sir, ce înseamnă asta ? Te aștept, ca un prost, iar tu te duci pe poarta cealaltă ?“ M-a privit, după cum mi s-a părut, cu un dispreț rece și a rostit : „Stimabile, oare ne-am înțeles că voi veni dintr-un punct anume ? Aveam dreptul să traversez curtea în orice direcție și cu orice însoțitori, iar treaba dumneavoastră e să-mi urmăriți mișcările, și, dacă o doriți la timpul indicat să vă alăturați...“ Mi-a expus aceste nerozii pe un ton sec, care nu suporta contrazicere și ca pe o idee grozav de deșteaptă. Mori și Himius chicoteau : eu am rămas încremenit, nu știam să port cu el o discuție în contradictoriu, dar nici nu puteam să mă supăr pe el. Cu capul plecat, m-am alăturat lui. Slăbănogul Himius și grăsanul Morj mergeau de o parte și alta a lui Ovcinnikov. Acesta, mic de statură, dar voinic, era desigur, fără căciulă, cu toate că era ger, părul bălai îi fîlfîia, purta pantaloni scurți, jambiere, picioarele goale dintre jambiere și pantaloni aveau reflexe albăstrui ; trecătorii se uitau la el, minunîndu-se, el însă vorbea mereu, povestea, iar Morj și Himius îl ascultau cu gurile căscate.

În iarna aceea pasiunea lui era paleontologia, își făcuse niște albume unde desena diferiți dinozauri și ptero-

dactili şi povestea la nesfîrşit tot ce ştia despre aceste animale. Şi eu n-am găsit nimic mai bun de făcut decît să mă pasionez de acelaşi lucru. Mi-am făcut şi eu un album, am încercat şi eu să desenez, mai precis să copiez, şi mai exact să copiez cu ajutorul foiţei de ţigară, din diferite cărţi, nişte lighioane oribile, dar cum desenele ieşeau prost, nu făceam decît să stric îngrozitor cărţile decupînd poze. Eu eram cel cu care ar fi trebuit să poarte discuţii despre şopîrlele uriaşe, nu să-şi irosească energia pentru a-i lumina pe Morj şi Himius, care erau, dacă e s-o spunem pe şleau, nişte *ogloezi*. Anton şi cu mine îi numeam ogloezi pe cei ce-şi limitau cunoştinţele la programa şcolară, iar *superogloezi* pe premianţi. Aceştia erau o adunătură de nenorociţi, în general fete, dar se mai nimerea u şi băieţi, doi sau trei — nişte stîrpituri jalnice. De altfel, *osminogi* — aşa erau numiţi cavalerii nobili şi curaţi ai ştiinţei care se interesau de orice cu condiţia să nu figureze în programa şcolară — nu erau chiar aşa de mulţi. Să zicem, Anton Ovcinnikov, să zicem, mai erau poate unul sau doi — iar dintre fete, era numai Sonia Ganciuk, care studia literatura mistică, de exemplu : povestirile lui Edgar Poe. Pe lîngă aceasta, tatăl Soniei avea o bibliotecă minunată — cred că nu era mai puţin bogată decît cea a căpitanului Nemo — şi nu o dată am dat o fugă pînă la Sonia pentru a căpăta unele informaţii ştiinţifice.

Lui Anton i-a venit în minte o idee fantastică : să organizăm STIV, adică Societatea Tainică de Încercare a Voinţei. Asta s-a întîmplat după ce am fost bătuţi măr în strada Deriughin. Cînd Anton s-a pus pe picioare, ne-am hotărît să ne ducem din nou acolo. Noi, adică Anton, Himius, Morj, Levka Şulepa şi eu. În acest moment s-a pus însă problema ce facem cu Vadka Glebov, poreclit „Baton“, care locuia pe strada aceea. Să-l invităm şi pe el în societatea noastră secretă ? Odată, demult, adusese la şcoală batoane şi în timpul lecţiilor ciupise din miez şi oferise tuturor amatorilor. Iar amatori fuseseră mulţi ! Părea a fi un fleac : să aduci nişte batoane pe care oricine poate să le cumpere de la brutărie cu cinci copeici unul. Dar uite că nimănui nu-i trecuse prin minte, pe cînd lui, da. Şi, în recreaţie, toţi se rugau să le dea cîte o bucăţică de pîine şi el împărţea la toată lumea, precum Cristos. De fapt, nu la toată lumea. Unora nu le dădea. De exemplu, celor care aduceau la şcoală sandvişuri cu caşcaval

şi salam. Dar şi lor, sărăcuţilor, le venise cheful să mănînce pîine ! Acest Vadka Baton mă preocupase multă vreme ca un personaj misterios. Nu ştiu de ce, dar mulţi voiau să fie prieteni cu el. Poate pentru că se potrivea cu toţi. Era şi aşa, şi pe dincolo, şi cu unii, şi cu alţii, nici prea rău, nici prea bun, nici prea lacom, nici prea darnic, nici pe de-a-ntregul *osminog*, nici *ogloed* de tot, nici laş, şi nici viteaz, nici nu părea prea vicleān, dar în acelaşi timp nu era chiar un papă-lapte. Putea fi prieten şi cu Levka şi cu Maniunea, deşi Levka şi Maniunea nu se puteau înghiţi. Era în relaţii bune cu Anton, se ducea în vizită la Himius şi la Levka, dar trăia în pace şi cu cei de pe strada Deriughin, care nu ne puteau suferi pe noi. Era prieten în acelaşi timp şi cu Anton şi cu Minka !

De aceea, nici nu ştiam cum să ne purtăm cu el. Să-i împărtăşim taina noastră ? Şulepka îl susţinea cu căldură. Spunea că Baton n-o să ne trădeze niciodată. Anton înclina şi el să-l primească în STIV, zicînd că ar putea să ne aducă foloase. Nu-mi mai amintesc de toate părerile şi discuţiile, ştiu doar că lucrul cel mai plăcut era că soarta cuiva depindea de tine. E bun sau nu e bun *pentru noi*. Şi-mi amintesc că soarta lui Vadka Baton mă preocupa în mod deosebit. Voiam tare mult să nu fie primit în societatea noastră secretă, dar nu puteam spune asta cu voce tare şi nici nu ştiam să explic din ce motive. Pentru că la mijloc era o femeie. Bineînţeles, asta era problema ! Sonia Gancıuk era îndrăgostită de acest Baton insipid, indefinibil, fără sare şi piper. Ce-o fi găsit la el ? Urechi clăpăuge, pistrui pe jumătate de faţă, dinţii îi avea rari şi umbla legănîndu-se, părul îi era închis la culoare, strălucitor, cu cărare într-o parte şi atît de drept de parcă ar fi ieşit atunci din apă şi s-ar fi pieptănat. Eu unul nu înţelegeam nimic. Dar era clar pentru toată lumea : Sonia se înroşea cînd vorbea cu „Baton", căuta să rămînă în clasă cînd era el de serviciu, îi punea întrebări prosteşti şi rîdea cînd el încerca să fie spiritual. De fapt însă „Baton" nu ştia să fie spiritual. În glumele pe care le spunea era mai mult batjocură decît spirit. De exemplu, îi plăcea să-şi bată joc de Iarik, făcea la adresa lui tot felul de glume răutăcioase. Dar, poate că toate astea doar mi se năzăreau pentru că mi-era necaz ! Căci şi Iarik se tot învîrtea pe lîngă „Baton" şi voia să se împrietenească cu el...

Acest Vadik „Baton“ nu era de *nici un fel*. Dar, cum am înţeles mai tîrziu, e o calitate neobişnuită să nu fii *de nici un fel*. Oamenii care ştiu să fie în mod genial *de nici un fel* ajung departe. Esenţialul constă în faptul că cei care au de-a face cu el completează acest fundal *de nici un fel* imaginînd şi zugrăvind tot ceea ce le şoptea dorinţa lor sau teama lor. Oamenii *de nici un fel* au întotdeauna noroc. Mi-a fost dat să mă întîlnesc în viaţă cu vreo două sau trei exemplare din această rasă minunată. „Baton“ mi s-a întipărit în minte numai pentru că a fost primul care a avut noroc cu carul fără *nici un fel* de merite. Şi întotdeauna am rămas uimit de cîte privilegii din partea soartei se bucurau asemenea oameni. Căci şi Vadka Baton a devenit în domeniul lui un grangure mare. Nu ştiu în care exact, nu mă interesează. Dar atunci cînd cineva mi-a povestit despre el nu m-am mirat : aşa şi trebuia să fie ! Cu un veac în urmă, cînd cinci băieţi trebuiau să rezolve o problemă arzătoare — să-i împărtăşească sau să nu-i împărtăşească taina lor — el, bineînţeles, a avut noroc. Au hotărît să i-o împărtăşească şi să-l primească. Anton a spus că războiul cu cei de pe strada Deriughin va fi lung, pînă la istovire, şi e nevoie să avem un om de-al nostru în tabăra lor vrăjmaşă. Odată, după lecţii, l-am dus pe Vadka Baton în curtea din dos şi i-am povestit totul. El bănuise deja ceva. Se vedea cît de colo că se bucură, cînd i s-a propus să intre în STIV. Dar, a răspuns... O, a fost un admirabil răspuns. Nu i-am înţeles atunci cu adevărat tîlcul, dar au trecut anii, a trecut viaţa şi, recapitulînd lucrurile, îţi dai seama pe neaşteptate : iată ce putere au cei fără *nici un fel* de caracter !

El a spus că intră bucuros în STIV, cu condiţia să poată ieşi din societate oricînd ar vrea. Cu alte cuvinte, voia să fie şi în acelaşi timp să nu fie membru al societăţii noastre. Brusc a ieşit la iveală avantajul neobişnuit al unei asemenea poziţii : el ne cunoştea taina, fără să fie pe de-a-ntregul omul nostru. Cînd ne-am dat seama de acest lucru era prea tîrziu. Ne-am trezit în mîinile lui. Îmi amintesc că am plănuit o nouă incursiune pe strada Deriughin şi am stabilit ziua, dar Baton a spus că nu e o zi bună, că totul trebuie amînat cu o săptămînă. Pe urmă cu încă o săptămînă, pe urmă cu încă trei zile, fără să ne explice motivele, arătîndu-se secretos, şi noi nu ne împotriveam. Pentru că era de-al nostru, dar nu pînă la ca-

păt, şi în orice clipă putea ieşi din joc. „Dacă vreţi, se poate chiar azi, dar atunci o faceţi fără mine...“ Am început să ne temem că-l va preveni pe Minka Bîk şi toată povestea cu atacul neaşteptat al străzii se va prăbuşi. Ce voiam ? Pur şi simplu să traversăm într-o parte şi-n alta strada Deriughin, unde erau bătuţi şi prădaţi băieţii din casa noastră. Şi, de vom fi atacaţi, să le arătăm ce putem. Levka Şulepa promisese să ia arma : un pistol nemţesc cu dopuri care pocnesc ca un revolver adevărat.

În sfîrşit „Baton“ spuse : în ziua cutare. Ne-am pornit pe la cinci seara. Cînd ne-am apropiat de gangul ce da spre strada Deriughin am văzut la etajul întîi mutra palidă a „Batonului“, ne-a văzut şi el şi ne-a făcut semn cu mîna. Am străbătut strada, dar nimeni nu a sărit la noi. Cîinele cel negru n-a apărut. Cîţiva puştani, care se dădeau pe derdeluş pînă în mijlocul străzii pe nişte tălpici şi nişte scînduri, nu ne-au băgat în seamă. Am stat lîngă un gang, lîngă altul, piraţii nu au apărut, nici Minka Bîk, nici Taranka, nimeni. Şulepa trase un foc în aer, am mai aşteptat cît am mai aşteptat şi am plecat. Toţi erau dezamăgiţi. Nu am reuşit să ne încercăm voinţa. Ne-am mai dus pe acolo de vreo două ori, dar tot aşa fără nici un rezultat. Ce se întîmplase ? Unde dispăruseră cu toţii ? N-am aflat niciodată, sau, poate, am uitat cu trecerea anilor. În minte nu mi-a mai rămas nimic în afară de un oarecare regret şi un sentiment ciudat, că toate astea — spre nemulţumirea noastră şi spre liniştea sa proprie — le-a aranjat Vadka Baton.

Au mai fost apoi şi alte „probe“, momente de groază, expediţii nocturne în nişte cavouri. Prin coridoarele subterane ale bisericuţei noastre. Şi balconul de la apartamentul Soniei, spînzurat deasupra beznei. Balconul acela ! Frigul, un ger de moarte, de nu-ţi mai simţeai degetele ! Şi chipul Soniei cu o privire palidă, albă ! Rămăserăm numai patru. „Baton“, pînă în ultima clipă, nu spusese nici da, nici ba. Iar Morj cel grăsan, ruşinîndu-se de moarte, a refuzat, suferea de vertij. Rămînea să mai stabilim apartamentul. Himius de la început nu intra la socoteală pentru că apartamentul lui era totdeauna plin de lume, deci imposibil să te izolezi pe balcon. Şi pe la Levka se perinda multă lume : rude, tot felul de lingeblide, mama lui stătea toată ziua acasă. Anton locuia la parter, eu la etajul doi. Rămînea nenorocitul de inva-

lid Morj. Locuința lui era ceea ce ne trebuia : stătea la etajul șapte cu mama lui, o femeie foarte activă care era la servici de dimineață pînă seara, și cu o femeie de serviciu bătrîna și surdă, care putea fi încuiată în bucătărie, dîndu-i-se să citească „Pravda pionierului". Bătrînichii îi plăcea să citească „Pravda pionierului". Morj însă, se împotrivi pe neașteptate. În general începu să protesteze împotriva acestei încercări, spunînd că nu este o încercare a voinței, ci un mod de a-ți încerca sănătatea. Și atunci, mi-am amintit de Sonia. La drept vorbind, nu o uitam niciodată.

Sonia locuia la etajul opt și tocmai atunci părinții ei plecaseră undeva. Era acasă femeia de serviciu, dar aceasta dispărea adeseori și Sonia rămînea ore în șir singură. Ea stătea la etajul opt. Bineînțeles, era extraordinar de tentant. Exact ceea ce ne trebuia. Cu cît mai sus, cu atît mai bine. Cu atît încercarea era de clasă mai înaltă. Ne-o spuneam unul altuia, deși simțeam cum ni se întoarce stomacul pe dos de groază. Singurul lucru care-l făcea pe Anton să se îndoiască era că taina urma a fi împărtășită unei femei. El era categoric împotriva femeilor. „Nici mamei nu i-am povestit, iar eu mamei îi spun tot"...

Ce-i drept, e drept, mama lui Anton era la curent cu toate planurile și lucrările sale. Se întîmpla să telefonez : „Ce face Antoșka ? Ea răspundea : „Acum termină partea a treia a albumului paleontologic. Pangolinele zburătoare. Și albumul italian e pe jumătate gata, a ieșit foarte bine, mai ales Vezuviul...".

Doamne, cît de mult dorisem ca Sonia să asiste la încercarea voinței. Eu am fost acela care am spus că îi puteam ascunde ce era mai important, să-i spunem că noi, *osminogii*, voiam să discutăm ceva în secret pe balcon, și o rugăm să stea o jumătate de oră în birou. Dacă își va da cuvîntul de onoare că nu va ieși în balcon, și că nu și-l va călca. Anton bufnea, trăsnea, dar pînă la urmă a consimțit : „Bine ! Sonia, desigur, se deosebește de celelalte fete măcar prin faptul că-l înțelege pe Verdi. Chiar a fredonat odată marșul din «Aida», ce e drept, nu prea exact". În gura lui Anton asta era o mare laudă. Omenirea se împărțea pentru el în cei ce-l înțelegeau și cei ce nu-l înțelegeau pe Verdi, primii erau oamenii cei mai distinși, ceilalți o gloată obscură de semidocți. Am ales ziua și ne-am înființat în casa Soniei. N-aș zice că mă duceam

sigur pe mine şi plin de entuziasm. Picioarele mi se muiaseră oarecum şi simţeam de parcă prin oase m-ar fi năpădit furnicile. Nici ceilalţi membri ai societăţii noastre secrete nu aveau o mutră mai grozavă. Ce doream eu nespus era să nu vină „Baton", să i se facă frică în ultima clipă ! Că doar avea dreptul. Putea să nu vină şi noi nu i-am fi zis nimic. Dar a venit, dracu să-l ia ! Chipul lui avea reflexe verzulii, ca un cadavru. Iar Himius rîdea prosteşte şi se căznea să fie spiritual, cînd nu era deloc cazul.

Aranjasem aşa de parcă am fi venit să ne uităm într-un volum de Elisę Réclus de care aveam nevoie, apoi Anton, dintr-o dată, ar fi trebuit să se adreseze Soniei : „Sonika, îţi cerem deîndată, chiar în clipa aceasta, să te juri că..."

Sonia, uimită de întorsătura ultrasecretoasă a lucrurilor, bănui că ceva nu e în regulă. Alarmată, încercă să ne tragă de limbă : ce-aţi pus la cale ? De ce neapărat pe balcon ? Oare nu vrem cumva să aruncăm pe cineva din balcon ? Nici nu bănuia cît de aproape era de adevăr. Acest „cineva" putea fi oricare dintre noi. Cînd am auzit cuvintele Soniei, pe jumătate batjocoritoare, am simţit cum, de milă pentru mine însumi, îmi apar lacrimi în ochi. Nimeni însă n-a observat acest lucru.

Am făcut cîţiva paşi prin cameră ; simţeam cum îmi tremură genunchii ; călcam nesigur. Deodată propriile mele picioare m-au speriat cumplit. Cu asemenea picioare nu avea nici un rost să mă gîndesc să escaladez balustrada balconului şi să trec printre vergele la înălţimea etajului opt. Priveam cu coada ochiului spre ceilalţi. Cînd ne-am dus pe rînd la toaletă, am văzut că toţi sînt puţin ameţiţi. Doar Anton Ovcinnikov nu s-a dus la toaletă.

El, de cînd a venit la Sonia, s-a aşezat pe scaun şi aşa a stat, fără să se mişte, pînă la momentul potrivit : nici mai devreme, nici mai tîrziu. Era greoi, micuţ, cu faţa galbenă, cu umeri laţi şi cu pomeţi ca ai lui Buda. După ce Sonia a ieşit în sfîrşit în birou şi a încuiat uşa răsucind butonul — aşa i se ceruse — el s-a ridicat primul şi cu paşi siguri s-a îndreptat spre camera vecină, despărţită printr-o draperie. Aici era ieşirea spre balcon. L-am urmat. Uşa de la balcon nu era nici lipită şi nici închisă, deşi începuseră gerurile. Tatăl Soniei făcea aici dimineaţa gimnastică. Ca peste tot în casa aceea, balconul era îm-

părțit în două printr-un grilaj, cealaltă jumătate aparținînd vecinilor. Și aici era primejdia ! În orice clipă putea să iasă cineva din ușa aceea pe balcon și, — o, minune ! — să ne salveze.

Nu ieșea însă nimeni și nu se zărea nici cel mai mic semn de viață în spatele ferestrei străine. Priveam dincolo de grilaj la borcanele, la oalele și crătițile așezate lîngă perete, la perdeaua de la ușa cu geam și mă gîndeam : „Chiar nu aveți chef — dracu să vă ia !... — să vă aruncați măcar o clipă privirea ? E doar atît de ușor să sară cineva peste grilaj și să vi se jefuiască apartamentul !... Ce nesocotință nebună din partea voastră..."

Nu, vecinii nu aveau intenția să ne salveze. Eram condamnați să ne încercăm voința. Era un ger de vreo zece grade, iar noi fără căciuli și fără paltoane. Mie îmi clănțăneau dinții. Anton s-a apropiat de marginea din stînga a balconului, care se sprijinea frontal de zidul betonat, iar deasupra balconului se găsea fereastra de la camera mare în care cu puțin înainte stătuseră de vorbă cu Sonia. Anton a încercat balustrada metalică ; era foarte solidă. A tras de ea din răsputeri cu ambele mîini. Totul era în regulă. Mi-a trecut prin cap : „Probabil că ne pierdem mințile". Dar chiar dacă aș fi vrut să plec în clipa aceea, nu aș mai fi putut — picioarele nu mă mai ascultau. Jos totul era ca de obicei, liniște, tăcere, străzile acoperite de zăpadă, trotuarele negre, curtea albă, capotele automobilelor, doar că era departe, de neajuns. A ajunge în curtea de jos însemna să ajungi pe altă planetă.

Acolo puteai doar să cazi.

Anton încălecă peste balustradă, apoi își petrecu cel de-al doilea picior și o porni încet pe marginea balconului, ținîndu-se de balustradă, cu spatele întors spre prăpastie, cu fața la noi. Păși așezîndu-și picioarele printre vergelele de fier. Mișcîndu-se în lateral și foarte încet, în acest fel ajunse pînă la balconul vecin și o luă înapoi. Între timp murmura ceva. Parc-mi-se marșul din „Aida". Îl urmam dinăuntru, de pe partea cealaltă a balustradei, gata în orice clipă să-i venim în ajutor. Interesant lucru, ce-am fi putut face oare ? Iată-l ajuns la perete. S-a sprijinit cu genunchiul gol de marginea pervazului — umbla ca și înainte în pantaloni scurți — și răsturnîndu-se cu burta peste balustradă s-a prăbușit la picioarele

noastre. Imediat după Anton a pornit Himius, care nu a uitat să facă pe grozavul, aplecîndu-se uşor cu mîinile întinse, s-a uitat în jos şi a scuipat...

În aceeaşi clipă am văzut, în geamul ce dădea spre balcon, chipul înmărmurit, împietrit de groază, parcă strîmb al Soniei.

Intr-o clipă a năvălit în balcon. Avea gura deschisă, dar nu scotea nici un sunet; l-a înşfăcat pe Himius pe sub umeri şi a început să-l tragă peste balustradă — (el a povestit apoi că-l trăgea cu o putere supraomenească) — continuînd să-şi mişte gura deschisă; părea să strige, dar nu se auzea nimic. Himius a sărit înapoi pe balcon. Ne-am înghesuit în cameră. Toţi eram îngheţaţi, murdari, plini de rugină, cu feţele învineţite. Sonia l-a prins pe Vadka „Baton" de mînă, de parcă acesta ar fi avut intenţia să se smulgă şi să sară peste balustradă, repetînd ca un mecanism stricat: „Of, proştilor, proştilor, proştilor, proştilor..." Vadka se încrunta nemulţumit. Avea o mutră de parcă-l supărase cineva, îi luase cineva ceva. Pe urmă am aflat cum au stat lucrurile. Nu i-a răbdat inima şi în taină i-a trăncănit Soniei — probabil cînd s-a dus la toaletă — a sfătuit-o să privească pe fereastră un spectacol atractiv. Ce lăudăros nenorocit! Totuşi el l-a salvat pe Levka Şulepa, s-a salvat pe sine, m-a salvat pe mine. Ne-a salvat, salvat! Picioarele nu mă mai ţineau. Există oameni de aceştia, nici laşi, nici viteji, nici cai, nici măgari, şi totuşi uneori ei salvează pe ceilalţi care sînt sau prea laşi sau prea viteji. Din ziua aceea am început să-l urăsc şi mai tare. Vakda părea s-o certe pe Sonia, îi spunea ceva cu răutate. Pe urmă Sonia şi-a pierdut cunoştinţa, noi ne-am speriat, am telefonat doctorului...

Şi ce-a fost mai departe? Mai departe, mai departe şi foarte departe? Casa a rămas pustie. Prietenii mei au plecat care încotro, au dispărut nu se ştie unde. Morj „Foca", cel care suferise atît de mult că nu putuse lua parte la încercarea voinţei — nu putea umbla nici măcar pe o bîrnă obişnuită în sala de sport — dispăru înaintea tuturor. Poate chiar în iarna aceea. Şi în general aş zice că ne-am grăbit în zadar. Foarte curînd a început să plouă cu încercări, nu trebuia să le mai inventăm. Încercările s-au prăbuşit asupra noastră ca o ploaie tristă şi grea, care

pe unii i-a ţintuit la pământ şi i-a udat pînă la oase, iar pe alţii i-a făcut să se înece în şuvoiul ei.

Iată însă o scenă de care îmi mai aduc aminte : mama lui Anton şi tatăl lui Himius şi încă cineva sînt la noi acasă, stau de vorbă toţi încuiaţi în sufragerie, mie şi lui Anton ni s-a interzis să asistăm. Totuşi tragem cu urechea. Unele glasuri se aud desluşit, mai ales cînd se vorbeşte răstit. Îl aud pe tatăl meu cum spune tare şi supărat : „Spuneţi-mi, dumneavoastră v-aţi adresat unui medic ?“ Şi glasul mamei lui Anton : „Pentru ce ?“ — „Poate că fiul dumneavoastră nu este complet normal din punct de vedere psihic“. Mama lui Anton s-a pornit să rîdă : „Fiul meu ? Ce aiureală ! Fiul meu este absolut, absolut normal !“ În acest moment toţi au început să vorbească împreună, să facă gălăgie, iar mama lui Anton continua să rîdă.

În iarna aceea, cînd în vila de la Bruskovo se consuma într-un foc mistuitor dragostea lui Glebov, în casa lui de pe Deriughin nodul se strîngea tot mai tare, aşa cum se întîmplă totdeauna cînd este pe punctul de a se destrăma. Familia lui Glebov era în ajunul destrămării : bunica Nila abia mai umbla şi a îngriji de casă era peste puterile ei ; după moartea mamei, tatăl îmbătrînise, se cocoşase, o boală necunoscută îl măcina, şi pe deasupra începuse să cam tragă la măsea. Totul ducea spre decădere finală. Lui Glebov nu-i plăcea să stea pe acasă. Tatăl său nu-i trezea milă pentru că acest bătrîn neîngrijit, fără cap, nu găsea destulă bărbăţie să-şi înfrunte sfîrşitul cu demnitate, vroia să mai spere, încerca să tragă pe sfoară viaţa, visa să mai obţină în ultima clipă o pomană. A momit-o pe mătuşa Polia : după moartea surorii ei, aceasta venea mai des în casa lor ca o rudă ce era, o ajuta pe bunica Nila şi aşa, simplu, pe nesimţite, a ocupat locul de pe divan unde dormise înainte mama. Şi unde era să se ducă ? Căci unchiul Volodea, după ce ieşise din lagăr o părăsise, plecase la Taşkent cu noua sa familie. Glebov i-a lăsat în pace, nu se mai interesa de ei. Facă ce vor ! În piept îi bătea inima voios, sîngele îi zvîcnea în tîmple, gîndindu-se la schimbările ce ar putea urma în soarta lui...

Numai că mătuşa Polia avea o fiică, Klavdia, căreia toate acestea nu-i erau pe plac. Ea nu voia să-i ierte nimic nici mamei, nici tatălui lui Glebov. Fiul mătuşei Polia, Iurka, cu doi ani mai mare ca Vadim, murise în război ;

Klavdia avea familie, un copil, trăia bine şi ar fi trebuit să se bucure că mama ei nu e singură, că trăieşte cu bunica, uşurîndu-i bătrîneţile, dar Klavdia a început să-şi urască mama. Cînd venea în casa de pe Deriughin, sublinia că o face doar pentru bunica Nila. Cu mama ei aproape că nu vorbea, pe tatăl lui Glebov îl lua peste picior.

Klavdia semăna cu unchiul Volodea : era mare, muşchiuloasă, urîtă. Nu se ştie de ce se spunea că e bună la suflet. Era o legendă ca şi aceea că mătuşa Polia este o frumuseţe. Pe Glebov îl agasa tonul ironic cu care Klavdia vorbea cu tatăl lui, care se pierdea în faţa ei, în timp ce mătuşa Polia se enerva, se agita şi spunea numai prostii. În general, Glebov îşi dăduse seama cu oarecare regret că Klavdia are o fire cu totul stranie, că avea o cruzime neplăcută.

Odată, Klava i-a spus lui Glebov :

— Mă mir cînd mă uit la tine. Cum de accepţi totul atît de liniştit ? Ai o fire unică.

— Cum adică ?

— Păi, da tu le-nghiţi pe toate... Sau poate e doar o indiferenţă uimitoare.

Glebov zîmbi acru.

— Şi ce vrei să fac ? Sînt un om în toată firea, ei sînt oameni în toată firea... Privea chipul plin de răutate, expresia sarcastică a verişoarei sale şi se gîndea : „mai bine să fii indiferent, decît rău". Cu voce tare spuse :

— Nu le doresc răul.

— Doamne, dar cine le vrea răul ? Dar eu, în ce mă priveşte, pur şi simplu sufăr, pentru mine e un chin, iar tu nimic... asta mă uimeşte...

— Iar pe mine mă uimeşte altceva : cum poţi să-ţi urăşti mama în aşa hal ? De unde atîta lipsă de milă ?

Klavdia îşi acoperi faţa cu palmele, şi plecă.

Pe urmă, cu altă ocazie, îi mărturisi lui Glebov că ar fi fost bucuroasă să-şi ierte mama, dar e peste puterile ei. Pentru că din cauza ei toată familia a suferit. Totul a început încă înainte de război. Şi a continuat în timpul refugiului. De aceea s-a şi dus naibii totul : unchiul Volodea nu a vrut să mai stea cu Polina, iar mama lui Glebov s-a îmbolnăvit de inimă. Glebov nu observase nimic din toate acestea sau, mai bine zis, nu le înţelesese. După ce îi povestise totul, Klavdia izbucni deodată în hohote de

plîns, învinuindu-se că e rea, că nu trebuia să-i spună lui Vadim şi îi ceru chiar iertare.

— Măcar acum poţi să mă-nţelegi ? spunea ea, ba plîngînd, ba trăgîndu-l pe Glebov de mînă. Da, sînt rea, sînt o ticăloasă, nu aveam dreptul să-ţi spun... Cine m-a tras de limbă, ticăloasă ce sînt ?

Glebov rămase uluit, totuşi rosti liniştit :

— Ei şi ce ? Cam bănuiam cu. Dar n-o acuz pe mătuşa Polia.

— Iar eu o acuz, şopti Klavdia lăsîndu-şi capul pe masă. O acuz, o acuz, o acuz... Ea m-a lipsit şi de mamă, şi de tată.

Glebov tăcea, se gîndea. Desigur, descoperirea era dureroasă, totuşi răul se întîmplase deja ; el simţi doar cum i se întăreşte dorinţa de a rupe mai repede cu această viaţă şi de a începe totul după voinţa sa.

Sonia începu să vină pe la el pe acasă. Voia să-i cunoască pe toţi ai lui, îi iubea pe toţi dinainte, fără să-i fi văzut. Dar pe Glebov aceste vizite îl apăsau. Ea vedea starea jalnică a tatălui lui, asculta vorbele lui goale, linguşitoare, observa sărăcia şi strîmtorarea — altădată în timpul şcolii toate acestea nu-l jenaseră cîtuşi de puţin pe Glebov, prietenii veneau la el care mai de care, dar acum propria-i casă era tot mai mult o povară. Şi mai ales se temea de întrebarea nedumerită a Soniei : cine este mătuşa Polia ?

Odată Sonia a apărut cînd toţi erau acasă şi venise chiar şi Klavdia s-o vadă pe bunica Nila, şi adusese de la piaţă nişte legume. Era sfîrşitul lui mai, o zi caldă. Glebov i-a făcut cunoştinţă Soniei cu Klavdia şi a dus-o cît mai repede în mica lui chilie, acum, slavă domnului, bine izolată de camera în care locuiau buniţa Nila şi tata şi unde înnopta pe divan, cînd venea *să ajute în casă*, mătuşa Polia. Peste vreo jumătate de oră au fost chemaţi să ia ceaiul. Glebov se duse fără nici o tragere de inimă, dar Sonia dorea să stea de vorbă cu noile cunoştinţe : de data aceasta cu Klavdia şi Svetocika, fetiţa ei de patru ani, care îi trezise un interes deosebit. Sonia şi Svetocika s-au plăcut imediat reciproc, şi au început să ciripească şi să se joace de-a ceva, izolîndu-se de ceilalţi. Între timp în odaie se iscase o ceartă familială din cele mai neplăcute, ceea ce se întîmpla arareori — Klavdia căuta să nu stîrnească certuri cînd venea în casa lor. De data aceasta

totul se pornise pe neașteptate, Klavdia nu se putuse stăpîni. Motivul certei era tocmai micuța Svetocika care trebuia să plece cît mai repede la țară.

Uitîndu-se nemulțumită la Sonia care apăruse tocmai în toiul discuției, Klavdia vorbea tăios, cu un glas de ocară :

— Nu, te rog, spune-mi clar : te duci cu Svetka sau nu ? Dacă nu, am să încerc să aranjez cu mătușa lui Kolea, dar n-aș prea vrea, nu e un om prea sănătos...

Mătușa Polia spunea că au închiriat o casă într-un loc incomod, departe, iar ea trebuie să vină de trei ori pe săptămînă la Moscova să-și ia de lucru. Lucra pe atunci pentru o cooperativă, împletea niște plase pentru mașini. Și încă ceva : cum s-o lase pe bunica Nila fără ajutor ? Klavdia se supără.

— Nu mai da vina pe bunica Nila ! O s-o luăm și pe ea cu noi la țară. O să-i meargă acolo chiar mai bine.

— Unde-ai s-o mai cari și pe bunică-ta ? Ți-ai pierdut mințile !

— Dar ce, aici îi e bine ?

— Are nevoie de doctori, proasto ! De policlinică ! Tu te gîndești la ea ca dădacă, nu ca bunică. Ea datoria ei și-a făcut-o.

Bunica Nila se amestecă, spunînd că încă nu e complet lipsită de putere. Mătușa Polia începu să-i facă imputări Klavdiei : de ce n-au vrut s-o dea pe Svetka la grădiniță ? Grădinița o să plece la țară. Se spune că la fabrica Klavdici e o grădiniță foarte bună.

— Cine vorbește ? Tu atîta știi, să scapi de ea, și mai zici că ești bunică ! Halal ! Klavdia se dezlănțuise. Doamne, de cîte ori m-am jurat să nu mai apelez la ea...

Tatăl bombăni ceva. Nu se putea înțelege ce tot morfolește în gura-i stîrbă. Femeile se ocărau una pe alta, deși nu cu bădărănie, nu se înjurau, dar conversația devenise insuportabil de agansată, bătea pasul pe loc. Și — lucrul cel mai important — nu se jenau cîtuși de puțin de Sonia. Klavdia își acuza mama de egoism, spunea că nu se gîndește decît la ea, — nu se ocupă de fetiță. Și acum ce putea să facă ? De trimis nu are cu cine trimite copilul, și avansul îl pierdea. Desigur, de-ar fi știut, ar fi aranjat-o la grădiniță, acum e prea tîrziu. Mătușa Polia zise :

— Şi asta pentru că nu vorbeşti cu mama ta. Faci totul pe ascuns, pe tăcute, parcă eşti o fiară. Ce rău ţi-am făcut eu ţie ? începu să plîngă mătuşa Polia.

Sonia spuse pe neaşteptate :

— Vreţi să mergeţi la vila noastră ? Acolo e o căsuţă de vară pentru paznic, foarte confortabilă, cu apă şi lumină electrică. Vrei să mergi, Svetocika, la mine la ţară ?

— Vreau ! a ţipat fetiţa, sărind în sus.

Nimeni nu băgă de seamă cuvintele Soniei, de parcă nici nu le-ar fi auzit. Continuau să se ocărască. Tatăl dădea a lehamite din mînă.

— Nu te mai agita, o să se ducă, n-are ce face.

Mătuşa Polia, plîngînd, clătina din cap.

— Nu pot să mă duc aşa departe... Şi nu vreau cu ea... ea nu mă bagă în seamă...

Sonia îi şopti lui Glebov :

— Spune-le de Bruşkovo... E foarte uşor...

Klavdia s-a întors pe neaşteptate spre Sonia.

— Domnişoară, nu vă amestecaţi în treburile noastre, vă rog. Mulţumesc de propunere, dar vila dumneavoastră nu e pentru buzunarul nostru şi în general nu ne convine.

— Ce mitocănie ! zise Glebov. Hai să mergem, Sonia.

Sau întors în camera lui Glebov, s-au aşezat pe divanul acoperit cu o pătură. Glebov a încuiat uşa şi a aprins lampa cu abajur de hîrtie ce atîrna la capul divanului. Cîte seri şi cîte nopţi n-a petrecut el sub această lampă, odihnindu-se, citind, visînd ! Se sprijini cu umerii şi ceafa de peretele de scînduri — una din poziţiile lui sibarite preferate, lucru dovedit de urmele unsuroase : lăsate de părul din cap pe tapet — iar Sonia s-a aşezat alături, cufundîndu-se parcă într-o adîncitură a divanului vechi. Se lipi de el, punîndu-şi capul pe pieptul lui şi el a cuprins-o cu mîna stîngă, iar cu dreapta îi mîngîia coapsa cu ciorapul foşnitor. Deasupra ciorapului era o fîşie de piele dezgolită. Dincolo de peretele de lemn continua cearta apăsătoare. Se auzea fiecare cuvînt. Glebov se temea ca nu cumva Klavdia să rostească ceva îngrozitor, ireparabil, vreun lucru pe care Sonia nu trebuia să-l ştie. Mîngîind cu palma-i bucăţica aceea de piele răcoroasă ce-i aparţinea, povestea că verişoara lui este o înfumurată, o prost crescută, a terminat numai şapte clase şi o şcoală tehnică şi el nu are ce vorbi cu ea. Lucrează

ca meşter la o fabrică de tricotaje, iar Kolea, soţul ei, tot acolo, ca ajustor.

— Mie mi s-a făcut milă de această femeie... E atît de înverşunată, te doare în suflet cînd te uiţi la ea... spuse Sonia. Şi de mătuşa ta mi-e milă, e bună, după părerea mea, frumoasă... Şi fetiţa e minunată, dar cam slăbuţă... De toţi mi-e milă, de toţi ! E rău asta, nu-i aşa ? Nu trebuie ?

— Nu, de ce ? E bine. Şi trebuie, spuse Glebov, continuînd să mîngîie pielea de deasupra ciorapului şi, pentru ca palmei să-i fie mai comod, desprinse închizătoarea şi dădu jos ciorapul. Îşi putea permite orice voia. Sonia îi luă mîna stîngă şi şi-o lipi de buze. Glasurile de dincolo de perete nu se mai potoleau, ceea ce-l enerva într-o oarecare măsură, totuşi dincolo de toate simţea bucuria imensă şi calmă că femeia îi era supusă. Şi, cel mai important, era o femeie neobişnuită. De acest lucru îşi dădea seama şi şi-l repeta mereu, cerînd palmei să fie conştientă de plăcerea de a mîngîia coapsa unei femei neobişnuite, care îi aparţinea în întregime.

Trecu vara. Pentru Glebov începea ultimul an de facultate, al cincilea. Şi iată ce s-a întîmplat în toamnă. Era frig, aproape că stătea să ningă, era probabil prin noiembrie. Glebov îi dădea zor din răsputeri cu lucrarea de diplomă.

A fost rugat să treacă pe la directorul de studii. Acolo îl primi un oarecare Druziaev, numit de curînd, Glebov îl ştia foarte puţin. L-a întrebat de diplomă, ce şi cum. Glebov avea ca subiect ziaristica rusă din anii optzeci. Era un subiect foarte larg, înota în materiale, citate, în mii de pagini de ziare.

În discuţie, Druziaev se dovedi a fi un om competent. A citat chiar nişte versuri rare din memorie, referitoare la Pobedonoştev : „Învingător la Sinod, paharnic la curte..." Sau poate că le pregătise într-adins pentru această discuţie ? Glebov îl privea cu mirare pe acest om obosit, cu faţa umflată, purtînd urme de suferinţă cardiacă şi, aşa cum se întîmplă adeseori cu cardiacii, cu o durere ascunsă în ochi şi se gîndea : de ce fusese nevoie să trimită special pe cineva în sala de curs să-l anunţe să vină repede, imediat ? Druziaev era în tunică de ofiţer, dar pantalonii erau de la un costum civil, sub pantaloni avea

cizme, care scîrţîiau mereu. Era un fel de mozaic în acest om. Scîrţîitul cazon şi tunica militară nu se potriveau cu durerea ascunsă în ochi şi cu discuţiile despre redactorii liberali din anii '80, cu aluziile semiconspirative la adresa lui Suvorin : „Păi Aleksei Sergheici a fost, între noi fie vorba, un bărbat grozav ! Un talent imens !"

Un singur lucru stăruia tot timpul în capul lui Glebov cît vorbeau : pînă de curînd Druziaev fusese procuror militar şi numai cu un an în urmă fusese demobilizat. În încăpere îşi băgă capul cu ochelari pe nas doctorandul Şireiko ; s-ar fi zis că deschisese uşa numai pentru o clipă, dar, văzîndu-l pe Glebov, se hotărî, nu se ştie de ce, să intre. Se apropie de masă şi se aşeză pe scaun uşor, degajat, ca acasă. Glebov înţelese atunci : ehe ! În perioada aceea, Şireiko „creştea" impetuos, deşi era încă doctorand, ţinea un curs special despre Gorki studenţilor din anul lui Glebov, înlocuindu-l pe Astrug. Druziaev îl întrebă pe Vadim :

— Conducătorul dumneavoastră ştiinţific e Nikolai Vasilievici Ganciuk ?

Ca în jocul de copii „foc-apă", Glebov simţi în clipa aceea că tocmai aici e „cald". Druziaev n-a spus „Ganciuk", ceea ce ar fi sunat sec şi neprietenos, şi nu a spus „Nikolai Vasilievici" ce ar fi fost cel mai natural, şi nu a folosit obişnuitul prietenesc-familiar „Nikvas", ci a ales formula net oficială „Nikolai Vasilievici Ganciuk" ca la înmînarea unei diplome sau la un anunţ mortuar. Formula era respectuoasă dar, în acelaşi timp, ceva greu de surprins îndepărta numele prestigios de ceilalţi membri ai colectivului. Cu conducătorul are relaţii bune ? Nici un fel de probleme ? Glebov a confirmat şi acest lucru. Druziaev îl sfredeli pe Glebov cu o privire nouă, o privire care i se păru *de procuror*. Boala îi dispăruse într-o clipă, omul se îndreptă din umeri şi parcă se umflă în tunica lui.

— Mă înţelegeţi, Glebov, e vorba de o treabă delicată... De ce v-am invitat ? Numai vă rog, entre nous, cum spun francezii. Iuri Severianici este la curent cu problemele noastre, Druziaev făcu un semn spre Şireiko care asculta cu atenţie, cu o expresie severă. Aşa că să nu vă mire prezenţa lui. Toţi aici sîntem puţin jenaţi. Ştiţi că Nikolai Vasilievici Ganciuk v-a inclus în lista preliminară a studenţilor care după susţinerea diplomei vor fi recomandaţi pentru doctorat ? Nu ştiaţi ? Este o noutate pen-

tru dumneavoastră ? Şi pe deasupra şi plăcută, nu-i aşa ? În afară de asta este şi conducătorul dumneavoastră ştiinţific. Şi, în afară de asta, sînteţi, cum să zicem, viitorul, cum se numeşte, viitorul lui ginere, parcă aşa ? Scuzaţi, informatorii au raportat. Iar eu, ca militar, m-am obişnuit să am încredere în informatori...

Druziaev se înmuie parcă din nou, se destinse şi chiar surîse. Numai că surîsul nu-i era adresat lui Glebov, ci doctorandului Şireiko. Glebov mugi ceva şi clătină din cap cu un gest neprecis, ceea ce ar fi trebuit să însemne : nu neagă datele culese de informatori.

— Vedeţi, Glebov, continuă Druziaev, nu sîntem împotriva înscrierii dumneavoastă la doctorat şi nu ne împotrivim ca Ganciuk să vă fie conducător ştiinţific la lucrarea de diplomă. Şi, desigur, nu avem absolut nimic contra faptului ca dumneavoastră să vă înrudiţi cu profesorul. După cum niciodată nu am avut nimic împotrivă — eu sînt aici nou, dar tovarăşii mi-au povestit că această problemă nu s-a pus niciodată — ca soţia lui Ganciuk, Iulia Mihailovna Brius, să lucreze în institut la catedra de limbi, să conducă o grupă. Dar înţelegeţi care-i chestiunea : fiecare lucru luat separat este excelent, toate împreună sînt cam prea multe.

— Miroase cam neplăcut ! rosti răspicat doctorandul Şireiko şi adăugă : Din punct de vedere „moralité“.

Glebov întrebă : şi ce-i de făcut ? Ce-i propun ? Se comporta chiar un pic arogant pentru că înţelesese : ţinta nu este el. Ei începură să-i explice că e greu să vorbeşti cu bătrînul, el s-a obişnuit să fie în afara oricărei critici, tovarăşii vechi refuză să discute cu el, dar trebuie cumva să i se dea de înţeles. Altfel va fi prea tîrziu ! Zvonul va ajunge pînă la foruri. Oare Glebov n-ar fi de acord să vorbească, el, liniştit, ca între rude, cu Ganciuk şi să-i descrie situaţia ? Ca Ganciuk să aleagă singur un conducător ştiinţific pentru lucrarea lui Glebov. Iar Glebov va face o cerere ; să indice orice motiv doreşte. Toate acestea sînt nişte fleacuri şi doar o formalitate. Asta-i tot secretul lui Polichinelle. Aşa ? Este oare de acord tovarăşul Glebov să-şi dea o mînă de ajutor lui însuşi ?

Lui Glebov treaba i s-a părut extraordinar de simplă şi de clară şi a spus că e de acord. Din acea zi a început chinul, încurcătura, şicîiala ce i-au secat în cele din urmă puterile.

Dacă ar fi ştiut ce întorsătură vor lua lucrurile ! Dar Glebov fusese întotdeauna cam tîmp într-un anumit sens, şi lipsit de perspicacitate. Intrigile complicate, ce s-au descoperit mai tîrziu, erau pentru el o taină pecetluită cu zece peceţi. De altfel, nimeni nici n-ar fi putut prevede nimic. Nici Druziaev, care începuse atît de vitejeşte şi cu atîta şiretenie să sape de departe tunelul pe sub cetatea străjuită de un zid puternic, nu bănuia că peste doi ani exact, dat afară de peste tot, lovit de o congestie cerebrală, va sta în fotoliu la geamul dinspre curte şi, tremurînd din mîinile făcute covrig, cu un muget, va da de înţeles nevestei sale că ar vrea să aprindă o ţigară. Şi încă peste un an, fiind deja doctorand, Glebov va citi în ziar scurte anunţuri : „...cu adîncă durere... după o lungă şi grea suferinţă...“ S-a povestit atunci că la înmormîntarea lui Druziaev au asistat vreo opt persoane, toţi erau sub impresia unei alte înmormîntări ce avusese loc de curînd — lucrurile se petreceau în luna martie —, esenţialul e însă altul : Druziaev a dispărut tot atît de subit cum a apărut. S-ar fi zis că a apărut doar pentru a îndeplini o misiune fugitivă. A venit în zbor, a îndeplinit-o şi a dispărut. În primele clipe cînd s-a gîndit la propunerea lui Druziaev, Glebov a avut impresia că totul este determinat numai de grija ca el să-şi încheie cu succes lucrarea de diplomă. Ce naivitate ! I se părea că problema era doar de a găsi un om dispus să semneze conducerea lucrării, munca efectivă fiind îndeplinită de Nikolai Vasilievici în calitate de conducător. O pură *formalitate*, oamenii aceştia se temeau de neplăcerile legate de *formalităţi*.

Se hotărî ca a doua zi spre seară, cînd se va duce la Sonia, să-i vorbească lui Ganciuk. Unicul lucru care îl jena şi la care nu se gîndise la început era cum să-i explice bătrînului ceea ce-i spusese atît de direct şi cu atîta mitocănie Druziaev ? Deşi între el şi Sonia totul fusese hotărît, nu spuseseră încă nimic deschis părinţilor. Lui Glebov i se părea nelalocul său să-i anunţe lui Ganciuk această hotărîre atît de serioasă, în acelaşi timp cu propunerea lui Druziaev ; şi oricum — Glebov o simţi, pe neaşteptate — a începe o asemenea discuţie era lipsă de tact. Însemna să grăbească nişte lucruri care trebuiau să se desfăşoare lin, în mod firesc.

Cel mai bun lucru era să tragă de timp, să tărăgăneze toată această poveste. Poate vor uita sau treaba se va

aranja cumva de la sine. Principiul lui preferat era : să lase totul să se facă „de la sine“.

În ziua următoare nu s-a dus la Sonia, nici a doua zi. şi nici a treia. Şi nu intenţionat, se găsiseră tot felul de motive, pe vremea aceea mai lucra cîte ceva ca să scoată un ban, chiar muncile cele mai umile — spărgea lemne împreună cu un prieten în cartierul de dincolo de rîul Moscova, unde erau încă atîtea bordeie ; atunci începutul iernii era o perioadă de „vîrf“ pentru asemenea munci. În subconştientul lui dorea să amîne lucrurile neplăcute, în speranţa că le va putea evita. Dar nu au putut fi evitate ! Şireiko l-a întrebat după un seminar : „Aţi vorbit ?“ Glebov s-a făcut că n-a-nţeles : „Cu cine ?“ — „Păi cu conducătorul dumneavoastră ştiinţific. Cu viitorul socru.“ — „A, da ! Încă nu. Încă nu am vorbit. N-am avut ocazia.“ — „Vă rog să găsiţi ocazia, spuse Şireiko destul de rece. Trebuie să vă trecem undeva pe listă, aici sau acolo.“

Ce dracu îşi mai permite şi doctorandul ăsta ! Glebov s-a alarmat, înţelegînd că atmosfera este destul de încărcată, că nu vor ceda şi că „de la sine“ nu se va rezolva nimic. A dat telefon Sonia. Ce s-a întîmplat ? Unde ai dispărut ? A explicat cum fusese : a muncit ca să facă rost de bani. Ea a început să-şi facă griji : „Nu te-ai obosit prea tare ? Nu te-ai îmbolnăvit ?“ Seara, Glebov s-a dus şi i-a povestit totul despre Druziaev şi Şireiko. Nici că putea să facă o prostie mai mare. Pe ce ajutor conta se ? Sonia s-a fîstîcit, s-a închis în ea, repeta întruna unul şi acelaşi lucru :

— Cum vrei, cum consideri că trebuie...

Şi atunci a văzut pentru prima oară la ea privirea aceea plină de uimire.

— Poate n-ar fi trebuit să ţi-o spun ? întrebă el.

— Poate n-ar fi trebuit. Şi-l examină din nou, surîzînd şi plină de uimire. Aici e o capcană. În locul tău, ştii ce le-aş fi răspuns eu ?

— Ce ?

— Le-aş fi spus : staţi o clipă, nu vedeţi că ceea ce-mi cereţi e îngrozitor de nedelicat ! Nu credeţi că e nedelicat ?

— Am încercat să-i lămuresc, minţi el.

— De unde se ştie ? De ce se vorbeşte despre asta ? Glasul îi tremura, în ochi i se iviră lacrimi. El se repezi s-o îmbrăţişeze, dar ea, uşor şi elastic, cu o mişcare co-

chetă, neobișnuită pentru ea, se strecură pe lîngă mîna lui. — Iar ceea ce s-a întîmplat cu noi, ne privește numai pe noi doi.

— Sincer să-ți spun, am fost descurajat... Le-am explicat, îngîna Glebov, continuînd să mintă, că este lipsit de tact...

— Ai explicat ? Le-ai spus că sînt pure invenții ? Sonia zîmbi din nou. Îți spun că e o capcană grozavă ! Nu, Dima, toate astea sînt un coșmar. Nu trebuie să-l amestecăm în relațiile noastre pe tata. Și mama are acum neplăceri : a chemat-o Dorodnov și i-a spus că trebuie să-și dea examenele. Pentru a căpăta o diplomă sovietică și a avea dreptul să predea. Ea are diploma Universității din Viena. Predă de douăzeci de ani. E ridicol, nu-i așa ? Sonia îl luă de mînă. Dimă, vreau să-ți spun ceva : ești absolut liber. Fă așa cum crezi că e mai bine pentru tine. Și, pentru Dumnezeu, să nu faci nimic din constrîngere... Mă înțelegi ?

El dădu posomorît din cap. La cină, Iulia Mihailovna, foarte agitată, povesti despre discuția ei cu Dorodnov. Spuse că Dorodnov fusese atent și amabil, își strînsese buzele inimioară, îi spusese „dragă Iulia Mihailovna" și în general prezentase lucrurile de parcă el n-ar fi avut nimic de-a face cu această intrigă. De parcă anumiți oameni, birocrați, persoane anonime, ar fi cerut să se respecte formalitățile. Iar formalitățile ! Dorodnov se arăta dezolat, se acuzase. Dar la replica Iulianei Mihailovna că Sima, o altă profesoară, deși conspectase în întregime „Dialectica naturii" a lui Engels, știa nemțește mult mai prost decît ea și în vecii veciloor așa va rămîne, Dorodnov făcu dintr-o dată ochii mari și exclamă : „Iulia Mihailovna, nu cumva negați faptul că limba este un fenomen de clasă !" Iulia Mihailovna povestea rîzînd. Ganciuk ba rîdea, ba își încrunta sprîncenele. La masă nu s-a vorbit nimic altceva decît de această noutate anecdotică cu examenele. S-a discutat zgomotos, s-au făcut presupuneri, ipoteze, s-a rîs, Iulia Mihailovna a dat dovadă de talent actoricesc, imitîndu-l cu mult haz pe Dorodnov, Kunik a mai povestit niște întîmplări de la Institutul Academiei, iar sora Iuliei Mihailovna, Elfrieda Mihailovna, mătușa Elli, cum îi spunea Sonia, o doamnă grasă, sigură de ea, blondă vopsită, care nu semăna deloc cu sora ei, a demascat sus și tare birocratismul. Elfrieda Mihailovna era

ziaristă, lucra la radio. Ea a citat cuvintele lui Lenin care spusese că lupta cu birocraţia va dura decenii, că pentru a învinge în această luptă se cerea alfabetizarea tuturor şi ridicarea nivelului cultural al întregului popor. Iar birocratismul este, bineînţeles, o manifestare a stihiei micburgheze, lucru ce nu trebuie uitat. În prezenţa lui Ganciuk, mătuşa Elli vorbea pe un ton didactic, categoric, de parcă ea, şi nu el, ar fi fost profesor. În genere, femeia aceasta nu-i era simpatică lui Glebov, poate pentru că — o simţea — nici el nu-i era ei simpatic. Glebov avea obiceiul să plătească oamenilor cu aceeaşi monedă. Iar femeia aceasta era snoabă. Uneori se făcea că nu observă cînd el o saluta sau abia dacă mişca din cap cu aroganţă şi dispreţ. Avea obiceiul să-l întrerupă la masă. Şi ce motive avea să facă atîta pe grozava ? Era o publicistă ratată, o pseudospecialistă în politica internaţională. Îl deranja şi faptul că mătuşa Elli era considerată eroul familiei : lucrase în timpul războiului două săptămîni la Barcelona în calitate de corespondent. O rechemaseră apoi dintr-un motiv necunoscut. Probabil era proastă. Mătuşa Elli întrebă : „Interesant de ştiut ce origine o fi avînd Dorodnov ăsta al vostru ? Sînt gata să pun pariu că nu e un proletar."

Iulia Mihailovna răspunse că de Dorodnov nu ştie, dar de Druziaev se ştie precis că e fiu de morar. „Voilà ! Se acoperă cu fraze marxiste, dar de-i zgîrii puţin..." Ganciuk însă le-o tăie : să nu-şi facă iluzii : Dorodnov nu are origine proastă. E dintr-o familie de feroviari. Totul nu este atît de simplu, dragii mei. „Nu cumva greşeşti ?" se încăpăţînă mătuşa Elli. Spre sfîrşitul cinei toţi se mai liniştiră puţin, episodul cu Dorodnov îşi pierdu hazul, Iulia Mihailovna împreună cu mătuşa Elli se aşezară la pian şi începură să cînte la patru mîini. Ganciuk şi Kunik se duseră în birou să lucreze.

Sonia era cu totul altfel decît ei ! Vedea totul altfel, nu ca cei din familie. Şi în ascuns făcea mici glume pe socoteala lor. Pe neaşteptate îi şopti lui Glebov : „Ştii tu cine a fost tatăl mamei şi al mătuşii Elli ? Fiul unui bancher vienez, ce e drept, scăpătat..."

Era singura pare-se care observase ceva comic în felul lor de-a-l lua peste picior pe Dorodnov, dar surîsul ei avea ceva trist.

Tîrziu, cînd a ieşit din camera Soniei şi traversă sufrageria cufundată în întuneric, văzu pe cele două surori — una fragilă, cu picioare subţiri, cealaltă grasă, cu fundul mare, cu capul mic, semănînd cu păpuşile acelea ce se pun peste ceainic — cum stăteau la fereastră, îmbrăţişate, învelite în acelaşi şal, şi privind puzderia de luminiţe de jos şi legănîndu-se, cîntau încetişor ceva foarte frumos.

Îmi aduc aminte cum am plecat din casa aceea de pe chei. Un octombrie ploios, miros de naftalină şi praf, coridorul înţesat de pachete cu cărţi, baloturi, geamantane, saci, legăturici. Trebuia cărat tot acest *talmeş-balmeş* de la etajul patru pînă jos. Băieţii au venit să dea o mînă de ajutor. Cineva l-a întrebat pe liftier : „Al cui e *talmeş-balmeşul* ăsta ?“ Liftierul răspunse : „E de la patru“. Nu a spus numele de familie, nu a arătat spre mine, deşi stăteam alături şi mă ştia foarte bine, ci a spus pur şi simplu aşa : „De la patru“. „Şi unde-i cară ?“ „Dar cine ştie, se spune că undeva spre barieră“. Şi iar ar fi putut să mă-ntrebe, i-aş fi răspuns, dar nu m-a întrebat. Am încetat să mai exist pentru el. Cei care pleacă din această casă încetează să mai existe. Mă apasă ruşinea. Mi se pare ruşinos să etalez în faţa tuturor, în stradă, aceste mărunţişuri mizere ale vieţii noastre ! Mobila din apartamentul uriaş e a statului, rămîne acolo. Pianina am vîndut-o cu un an în urmă. Şi covoarele le-am vîndut. M-am obişnuit însă atît de mult cu aceste mese şi scaune purtînd tăbliţe metalice cu numere de inventar, cu fotoliile şi divanele grele, tapiţate cu un material aspru mirosind a dezinfectant ! Cu uşile cu geam mat givrat mărunt cu o mică ramă de lemn, cu tapetele, care acum, după ce s-au scos fotografiile şi au rămas pete mai puternic colorate, par murdare şi goale. Toate acestea mai sînt încă ale noastre, şi totuşi sînt deja străine. Privesc cu nehotărîre harta Spaniei. S-o iau sau să n-o iau ? Cu şapte luni în urmă a căzut Madridul. S-a zis cu grijile, cu înflăcărarea, steguleţele au fost scoase. „Ia-o ! spune Anton. O să mai avem nevoie de ea“. „Dă-mi-o mie“, spune Vadka „Baton“, venit fără să fie chemat. El umblă tot timpul după Anton ca peştele-crampon după balenă. Intră bunica şi spune : „Dacă nu iei harta învelesc în ea maşina de tocat carne“.

Nu, o iau. Scot pionezele, scot harta, o împăturesc în opt și fac o broșurică umflată. Pot s-o pun în buzunarul de la palton. Harta asta zace pînă acum printre cărțile mele din bibliotecă. Au trecut mulți ani, n-am despăturit-o niciodată. Dar în această hartă sînt strînse atît de multe suferințe și pasiuni, fie chiar și suferințe și pasiuni copilărești, încît ea nu poate pieri cu desăvîrșire. Toate astea vor folosi cuiva. Atunci, pe sub ploaia măruntă, lîngă grămăjoara strînsă de *talmeș-balmeș*, în așteptarea camionului...

„Dar apartamentul ăla, în care o să vă mutați, cum e ?“ întreabă „Baton“.

„Nu știu“, îi spun eu.

Deși știu, bunica spune că locul e foarte bun, alături e un parc, multă verdeață, un aer minunat. Ce e drept, o să-i fie cam departe bunicii să meargă la servici. Întîi cu tramvaiul pînă la barieră, apoi cu autobuzul, cu totul aproape o oră. Dar e bine, spune bunica, că în tramvai și autobuz o să se suie la capăt de linie, deci îl va lua gol. Vom avea o cămăruță într-un apartament comun. Camera e spre soare și ferestrele dau în curte. „O cameră foarte bună !“ spune bunica. N-am chef să-i povestesc toate astea lui „Baton“. N-am chef să stau de vorbă cu el. Dacă ar ști ce greutate mi-apasă pe suflet ! Ei au venit cu toții, se prostesc, glumesc, ajută la căratul lucrurilor, sînt cu toții veseli, dar oare nu-și dau seama că ne vedem pentru ultima dată ? Bine de ei, ei rămîn împreună. Iar eu plec spre o viață necunoscută, printre oameni pe care nu i-am mai văzut. Unde am să mai întîlnesc colegi ca aceștia : învățați ca Anton, spirituali ca Himius și buni ca Iarik ? Și încă ceva, lucrul cel mai important. Cel mai, cel mai important și mai ascuns. Unde am să mai întîlnesc un om ca Sonia ? Da, bineînțeles, nicăieri pe lumea asta. Nu are nici un rost, nici să caut și nici să-mi fac speranțe. Desigur, pot exista fete mai frumoase ca Sonia ; au codițe lungi, ochi albaștri, gene lungi și răsucite, dar toate astea sînt fleacuri. Pentru că fetele astea nu-i ajung Soniei nici pînă la glezne. Clipele trec, se lasă înserarea, în curînd va veni camionul, și Sonia tot nu apare. Doar toți știu că azi e ziua despărțirii. De ce nu apare măcar pentru o secundă, sau chiar de acolo, din depărtare nu-mi face semn ? Nu vine și nu vine. „Baton“ întreabă : „Cîte camere ? Trei sau patru ?“ „Una, îi spun eu.“ „Și fără

lift ? O să mergi pe jos ?“ Îi fac atîta plăcere aceste întrebări încît nu-şi poate ascunde zîmbetul.

O văd deodată cum apare, acolo, în fundul curţii, sub porticul de beton. Repede, repede, ocolind curtea neagră şi udă, aleargă spre intrarea noastră. Vine în fugă, întreabă, abia trăgîndu-şi răsuflarea : „Încă n-aţi plecat ? Ce bine ! Iar asta e pentru tine... ca amintire...“ îmi bagă în mînă ceva învelit în ziar, asemănător cu o carte. Şi se uită vesel, nu la mine, ci la toţi, la toţi.

E un şah de voiaj. Cu găurele ca să înfigi piesele. Am văzut aşa ceva la ea acasă. Dar acum nu mă bucură nimic. Căci ne despărţim. Pentru toată viaţa, pentru vecie ! De ce nu înţeleg ei cît e de îngrozitor acest cuvînt : pentru vecie ? Nu pot să scot nici o vorbă, îi privesc chipul palid, puţin pistruiat, văd cum zîmbeşte plină de bunătate, priveşte plină de bunătate cu ochii ei miopi, în care nu se citeşte decît linişte, veselie, compătimire, căldură — pentru toţi...

„Ei, la revedere“, îi spun, întinzîndu-i mîna. A venit camionul. Sînt strigat. Bunica se agită, se enervează. Aruncăm în camion *talmeş-balmeşul.* Bunica se aşază lîngă şofer, iar eu cu soră-mea ne căţărăm peste parapetul camionului şi ne aşezăm pe boccele. Soră-mea strînge la piept pisoiul Varsik. Din fericire tot mai plouă cu găleata, de aceea curtea este pustie, nimeni nu ne vede cum plecăm. Numai liftierul cu şapca lui neagră stă în uşă, cu mîinile la spate şi nu se uită nici la mine, nici la soră mea, ci la camion şi dă uşurel din cap : ori îşi ia rămas bun de la noi, ori se gîndeşte la ceva şi dă din cap la propriile-i gînduri, ori poate se bucură : în sfîrşit ! Se depărtează curtea asfaltată, întunecată de ploaie, în care mi-am petrecut viaţa. Văd tovarăşii acestei vieţi ce dispare, ei îmi fac semn cu mîna, chipurile lor nu mi se mai par acum vesele, dar nici prea triste, o fetiţă zîmbeşte cuiva. Ghicesc, îi zîmbeşte celui pentru care a venit de fapt — nu ca să mă conducă pe mine.

Totul a fost ca la răspîntiile din poveşti : de mergi înainte capul ţi-l vie pierde, de te duci la stînga, calul ţi-l vei pierde, de o iei la dreapta, altă nenorocire te aşteaptă. E adevărat că în unele poveşti se spune : de te

duci la dreapta, o comoară găsești. Glebov făcea parte dintr-o categorie specială de bogatîri : era gata să rămînă la răspîntie, să tot umble încolo, încoace, pînă în ultima clipă, pînă la istovire, cînd pici mort. Un bogatîr-„cunctator", un bogatîr „tîrîie brîu". Dintre cei care nu iau nici o hotărîre, ci își lasă calul să hotărască. Ce era din partea lui nesocotință și lene, speranță că totul se va aranja sau neputința în fața vieții care mereu, de la o zi la alta, te pune în față unor răspîntii mai mici sau mai mari ? Acum, cînd au trecut atîția ani și toate drumurile și potecile pornind din acea depărtare încețoșată, din acea răspîntie uitată apar clare ca în palmă, iese la iveală un desen ciudat, pe jumătate șters, pe care la vremea aceea nici nu-l puteai bănui. Așa se descoperă în nisipurile deșerturilor, după contururile ce se deslușesc numai de la o înălțime mare, din avion, pe sub dunele de nisip, orașe de mult moarte și îngropate. Peste multe dintre ele, pentru totdeauna, s-a așternut nisipul, praful. Ceea ce pe atunci părea un lucru limpede și simplu, acum se vedea sub un alt unghi, se deslușea scheletul faptelor, desenul oaselor și acesta era desenul fricii. De ce putea să se teamă el în vremea aceea, tînăr cum era și fără experiență ? Este imposibil de înțeles, imposibil de explicat. După treizeci de ani nu mai poți descoperi nimic. Conturul scheletului nu se mai vede. Oamenii aceia au țesut o intrigă împotriva lui Ganciuk. Nimic altceva. Absolut nimic ! Frica fusese fără rost, oarbă, informă, ca o ființă născută în adîncă ilegalitate — teamă nu se știe de ce, frică de a acționa altfel, dé a te așeza de-a curmezișul lor. Și această teamă era atît de profundă, dincolo de atîtea bariere, sub atîtea straturi groase, încît nici nu o simțeai.

Păruse să fie doar lipsă de înțelegere. lipsă de dragoste, o prostie ușuratecă. Levka Șulepnikov, pe care Glebov îl căutase în mod special (Levka trăncănisé, ticălosul, acum trebuie să-l ajute, să-i dea un sfat), îi spusese deodată cu răutate în pauza de la meciul de hochei pe stadion : „Mai dă-l naibii pe Ganciuk ! N-ai nevoie de el". „De ce n-am nevoie ?" Undeva dedesubt, sub mai multe straturi, se furișa ușor răspunsul. Sigur, n-am nevoie. Șulepnikov i-a spus-o verde-n față : „Pentru că nu-ți tre-

buie, știu eu ce zic ! Ascultă ce-ți spun eu, prostule !“ Iar el refuza, nu voia să-l asculte. Îl căuta pe Levka ca să afle ceva ce de fapt nu voia să afle. Iată ce-l chinuia, ce i se părea infinit mai important decît totul : poate omul să știe exact dacă iubește sau nu ? Căci nu se știe de ce, dar despre „celălalt“ om știa precis că iubește. De omul acesta era absolut sigur. Dar de el ? Asta trebuia să înțeleagă, asta era problema vitală pentru el, acum cînd se găsea la răspîntie. Uneori i se părea că într-adevăr o iubește, că e ceva serios, nu un fleac, că îi e dor dacă nu o vede o zi sau două, alteori se surprindea că nu se gîndise la ea o seară întreagă. Și cînd, dintr-o dată, se trezea la realitate și și-o amintea, simțea o mustrare de cuget, ca un școlar care făcuse o boacănă : „Ce naiba ? Nu e bine !“ Dar în aceeași clipă putea pune stăpînire pe el o dorință aprigă de a o vedea cît mai repede, îi dădea telefon, alerga, îi fixa întîlnire, căuta să aranjeze unde să se vadă. În iarna aceea apăruse un prieten, Pavlik Dembo, maistru de lumini la studioul cinematografic, care îi dădea cheia de la apartamentul lui de pe strada Haritonievskaia. Acum, pentru a se întîlni, nu mai era obligatoriu să meargă la Bruskovo, care cerea atît timp și atîtea eforturi. Dar, probabil, în această a doua iarnă nici n-ar mai fi avut destul elan pentru Bruskovo. Era îngrozitor de greu să tot alergi de colo-colo. Bruskovo însemna aproape o zi pierdută, de cele mai multe ori și înnoptau acolo.

În Haritonievskaia totul se limita la două ceasuri. E drept că Bruskovo era altfel. Acolo nu-l chinuiau îndoielile : ce se întîmplă ? În Haritonievskaia, în cămăruța mizeră și întunecoasă a lui Pavlik, unde întotdeauna mirosea a mîncare, a ciorbă — jos era o cantină, mirosurile se infiltrau prin scîndurile dușumelii, iar uneori în cantină se apucau să omoare gîndacii, atunci mirosea a dezinfectant și-i amenința invazia gîndacilor — în acest bîrlog străin de burlac, Glebov simți primele crize de neîncredere, de neînțelegere sau, vorbind mai simplu, de tristețe, după ce trecea dragostea. Pe neașteptate, devenau neplăcute mîngîierile, atingerile, chiar cele mai simple cuvinte, el se dădea mai încolo, se întuneca — și această stare era absolut de neînvins, îl cuprindea fără voia lui — gîndindu-se cu tristețe : „Oare dragostea poate dispare, așa, într-o secundă ? Înseamnă că nu e dragoste. E altceva.“

Desigur, era un prost, un băieţandru, totuşi cînd era vorba de ceva important, cînd încerca să ajungă pînă la rădăcina acestui lucru important, nu era prost. Cinè nu e chinuit de întrebarea : e oare iubire adevărată ? Majoritatea încearcă să desluşească acest lucru la alţii. Glebov se analiza cu îndîrjire pe sine însuşi, pentru că — deşi nu ştia din propria experienţă, dar intuia sau poate citise în vreo carte înţeleaptă — nu există uniune mai perfidă decît cea bazată pe o pseudoiubire. Ce poate aduce ? Nenorociri, moarte sau o lîncezire plicticoasă, nesărată, pe care numai viaţă n-o poţi numi. Dar cum să ghiceşti ? Îl tulbura ceva tainic, ruşinos. În Haritonievskaia se întîmpla uneori *să nu fie atît de bine* ca la Bruskovo. Uneori nu reuşea să ajungă la mal. În pofida eforturilor îndelungi, istovitoare. Sonia nu înţelegea ce se petrece cu el, aproape că plîngea de mila lui. I se părea că ea e vinovată. Întotdeauna, în toate cele, ea se învinuia pe sine. „Tu ai nevoie de altă femeie !“ El nega desigur cu ardoare, dar în adîncul sufletului era de acord : poate...

Poate că nu ! Căci au mai fost şi alte ceasuri în strada Haritonievskaia. Un singur lucru în privinţa căruia nu existau îndoieli era dragostea ei, bunătatea ei. Dar lui, pe atunci, prost cum era, aceste daruri i se păreau prea puţine. Şi mai avea o calitate : nu ştia să-şi ascundă nici gîndurile, nici sentimentele, nici un fel de mişcări ale sufletului. Ah ! faţă de alţii ştia să se prefacă ! Dar numai pentru a se desfăta cu el într-o sinceritate necruţătoare. Odată i-a povestit cum Kunik şi ea aproape că şi-au pierdut minţile. Şi cum ea l-a jignit. Avea optsprezece ani. Era vară, la Bruskovo, războiul era pe sfîrşite, trenurile electrice mergeau alandala şi s-au trezit la vilă ei singuri. Noaptea a fost furtună, fulgerele străluceau pe aproape, totul împrejur trosnea, geamurile din verandă se spărseseră şi ploaia torenţială inunda totul. Ei îi era frică de furtună, parcă înnebunise, şi, în această stare de semidemenţă, s-a năpustit în cameră la Kunik care dormea, căci fiind tare de ureche nu auzise tunetele. Kunik s-a apucat s-o liniştească, a învelit-o, a luat-o în braţe, a culcat-o pe divan şi a înnebunit, dar de altceva. Cu toată groaza care o făcea să aibă frisoane, de parcă ar fi fost răcită, Sonia a înţeles deodată că omul s-a scrîntit. Bolborosea lucruri fără sens, nu se ştie de ce, repeta acelaşi lucru : „Mama ta şi mama mea...“ Nu avea putere să strige, nu avea pu-

tere nici măcar să mişte un deget, bubuitul tunetului o făcea să îngheţe, iar el nu avea forţa să lupte cu sine însuşi. Se încovoiase şi apoi se culcase, întins pe jos. Se tîrîse în patru labe voind să se suie de pe podea, de jos pe divan. Era ca-ntr-un vis apăsător : simţea că orice mişcare cere eforturi neverosimile. Cînd i-a simţit alături respiraţia şi braţele cuprinzînd-o, l-a împins cît colo, el a căzut pe podea şi s-a retras tîrîndu-se în tăcere ca un cîine bătut. Ce chin de nedescris : după ce loveşti un om peste faţă ! Mai ales un om bun, slab, apropiat, a cărui unică vină este că şi-a pierdut minţile. Suferea, nu ştia ce să facă, cum să curme această situaţie îngrozitoare. Dar el oare trebuia să simtă ? Din milă pentru el şi din cauza mustrărilor de conştiinţă, Sonia era gata de orice... Bineînţeles, nici a doua zi dimineaţa, şi nici altă dată după aceea nu au vorbit despre noaptea aceea, de parcă ea nici n-ar fi fost.

„De ce taci ?“ întrebă Sonia şi începu să-l sărute pe Glebov. Tăcea pentru că era întrucîtva uluit de cele povestite, dar nu într-atît încît să-şi mărturisească sentimentul. „Dar eu ce trebuie să fac ? Să-l provoc la duel ?“ Pe neaşteptate, încet şi parcă surîzînd, ea începu să plîngă : „Nu, nu ! Niciodată, pentru nimic în lume... Pur şi simplu n-am povestit la nimeni, numai ţie...“

Pentru ea, povestitul acestui lucru — de fapt, o bagatelă, doar nu se întîmplase nimic — era un act de eroism, o purificare. Nu voia să-i ascundă nici o fărîmiţă ! Dar ce să ascundă ! Pînă pe la douăzeci şi doi de ani nu avea prea multe de ascuns, prietenii pe jumătate copilăreşti, suferinţele altora, experienţa misterioasă a prietenelor, care căutau să-i împărtăşească toate şi să se sfătuiască cu ea. Ea le dădea sfaturi. Dar cînd s-a găsit ea însăşi într-o vîltoare asemănătoare, n-a spus nimănui nici un cuvinţel, a păstrat tăcere deplină. Pipiţele-colege de an, care altădată erau nelipsite din casă, atrase de veselia ei, de bunătatea şi de tórturile din raţia academică, dispăruseră acum. Sonia nu mai avea nevoie acum de nici una din ele. Şi nu era vorba de egoism, de gelozie sau de lăcomie trufaşă, ci pur şi simplu de faptul că întreaga ei fiinţă era plină de el, că nu mai era loc pentru nimeni altul. Cum puteai să faci nefericită o astfel de fată ? Era ameninţată de ceva îngrozitor : dragoste fără dragoste...

Dar, peste această grămadă de sentimente şi fapte care chinuiau sufletul, se înălţa tainic — pe atunci nu-l văzuse, dar acum desenul căpătase contur — un schelet fragil al cărui nume era frica. Acesta era adevărul. Dar despre asta, după aceea, după aceea ! Trec decenii şi, cînd toate sînt de mult şterse, îngropate, nu se mai înţelege nimic, se cere exhumarea, dar nimeni nu are chef să se ocupe de această infernală dezgropare, şi atunci deodată, din întuneric, cenuşiu ca plumbul, se ridică un schelet.

I se spusese : „Să vii joi şi să iei cuvîntul !“

Cînd, înţelegînd într-o clipă totul, a încercat să mintă că cineva acasă este bolnav, a fost întrerupt cu următoarele patru cuvinte : *mai mult decît obligatoriu.* Atunci a priceput că a făcut o greşeală, nu trebuia să refuze dinainte, dînd vina pe boala cuiva, pentru că — dacă e *mai mult decît obligatoriu* — trebuie să iei măsuri, chemi o rudă, o infirmieră; dar pe cînd o răceală, naiba s-o ia, poate pica pe neaşteptate, cineva se poate îmbolnăvi, să zicem miercuri... Dar nu se mai putea repara nimic. A spus că va veni neapărat, fără s-o creadă o clipă. „Trebuie nu numai să veniţi, dar să şi luaţi cuvîntul ! s-a făcut precizarea. Să repetaţi, măcar pe scurt ceea ce ne-aţi spus nouă. Nu vi se cere nimic fundamental... Cîteva amănunte reale, dar neapărat... Fără acestea n-o să iasă nimic...“

Această frază i s-a înfipt în conştiinţă ca un cui. Multe ceasuri s-a tot gîndit la ea, a repetat-o în gînd cu aceeaşi intonaţie cu care o rostise Druziaev, încercînd să înţeleagă : dacă era o ameninţare sau o constatare, dacă fraza se adresa lui, sau lui Ganciuk sau administraţiei ? Cui „n-o să-i iasă nimic“ ? Cu cîteva zile înainte în discuţia cu Druziaev şi Şireiko — aceştia doi erau principalii *promotori ai intrigii,* ceilalţi profesori se supuneau anevoie sau chiar cîrtind în taină — el a scăpat o vorbă în legătură cu nenorocitele de busturi ce stăteau sus pe bibliotecă în biroul lui Ganciuk. Druziaev i s-a adresat blajin, cu un zîmbet amabil şi simpatic : „Vadim, descrie-ne, te rog, dacă poţi. biroul lui Nikolai Vasilievici. Ce cărţi sînt, ce tablouri are pe pereţi, ce fotografii ?“ Era un fel de percheziţie orală, aşa cum există portrete orale. Şi-a zis că nu e cazul să vorbească despre unele cărţi şi fotografii care i se întipăriseră în minte, de exemplu despre fotografia lui Ganciuk împreună cu Demian Bednîi în timpul războiului civil, amîndoi cu berete „à la Budennîi“, şi de fotografia

lui Lozovski cu dedicaţie. La data aceea Lozovski era încă în regulă, dar Glebov a zis că e mai bine să fie prevăzător. Iar busturile mici de gips, ce stăteau aliniate sub tavan ca niște soldaţi, le-a amintit ca pe un amănunt mai curînd anecdotic. Dar doctorandul Şireikó odată s-a întunecat la chip şi întrebă cu o voce aspră : „Interesant, ce filozofi ţine profesorul Ganciuk pe biblioteca sa ?“ Glebov nu-şi amintea de toţi, erau vreo opt busturi. Îşi aminti de Platon, Aristotel şi, se pare, de Kant şi Schopenhauer, de careva dintre nemţi. „Dar filozofi de orientare materialistă, vă mai amintiţi ?“ Glebov îşi scotocea memoria, se încordase, „pare-se că mai e şi Spinoza“, dar el nu era sigur. „Ei, Baruch Spinoza ! Bineînţeles, spuse Şireiko. — Dar Spinoza nu e un adevărat materialist. Dar de materialiştii antici, Democrit, Heraclit, nu vă amintiţi ? Poate francezii ? Sau Hegel ? Ludwig Feuerbach ?“ Glebov îşi dăduse deja seama că se băgase ca prostul în chestia cu busturile, ei puteau să scoată din asta dracu' ştie ce, de aceea începu s-o ţină morţiş : nu-şi aminteşte, nu ştie. Poate sînt, se pare că sînt. Pe urmă l-a descusut cum merge conducerea lucrării de diplomă, ce fel de sfaturi i se dau, ce observaţii şi recomandări i se fac ? Nu sînt oare, în metodologie, rămăşiţe ale vechilor păcate ? În particular, de exemplu, ecouri ale sistemului lui Pereverzev ? Glebov respingea cu hotărîre. Dar ceilalţi insistau. Nu cumva se subapreciază lupta de clasă ? Se supraapreciază subconştientul ? Sau idei menşevice mascate ? De tinichelele pe care încercau să i le agaţe de coadă se scutura spasmodic, înţelegînd că dacă i le vor agăţa, se va duce dracului. Împreună cu profesorul. Dar atunci cînd un om vrea neapărat să audă *ceva* e greu să nu-i vii în întîmpinare măcar cu o jumătate de pas, să nu-ţi scape măcar o părticică din acest *ceva*. „Glebov, te contrazici. Doar abia ai spus că...“ — „Ei, în oarecare măsură... În cea mai mică măsură... Nu am acordat importanţă...“

La plecare, Druziaev, pe jumătate în glumă, rîzînd uşor — tot timpul ba îşi încruntase sprîncenele ca un procuror, ba zîmbise, ba ironizase, în timp ce Şireiko stătuse mereu încordat şi-l sfredelise cu o privire de oţel — l-a rugat totuşi, aşa *de amuzament*, să stabilească cu exactitate ce busturi sînt acolo. Glebov promise, gîndind în sinea lui : ce aiureală ! Cretinism de înaltă speţă. Ce vor să dovedească cu busturile alea ? Înseamnă că stau cam

prost, dacă se agaţă de aşa un „vacs". „Vacs" — era un cuvîntel de-al lui Paşa Dembo din jargonul curselor de cai, al jocului de cărţi — însemna fleac, prostie. Şireiko, deodată, interveni cu o voce aspră: „Îmi îngădui să nu fiu de acord cu dumneavoastră, Vikenti Vladimirovici. Nu *de amuzament*, ci de dragul adevărului, ca să aflăm care sînt idolii adevăraţi. Nu e o curiozitate fără rost, ci un lucru important." Şi Druziaev, directorul de studii, nu se ştie de ce, s-a fîstîcit în faţa doctorandului, a început să se agite: „Da! da! Sigur, Iuri Severianîci! Aveţi dreptate! Sînt întru totul de acord cu Dvs."

Glebov era speriat ascultîndu-i, dar, în acelaşi timp îl pufnea rîsul. Idoli! Dau importanţă unor prostii. Păi de douăzeci de ani nu s-a mai şters praful de pe ei, de pe idolii ăştia. Stau acolo cocoţaţi şi nici nu poţi să-ţi dai seama care cine e. Bine, dacă interesează aşa de tare, o să afle.

Apoi s-a dus seara la ceai la Ganciuk. Bătrînul l-a întrebat cu glas liniştit: e adevărat că i-au spus la rectorat că el, Glebov, ar vrea să-şi schimbe conducătorul ştiinţific la diplomă?

— Ce, cum? a întrebat Iulia Mihailovna, uluită. Dima vrea să-şi schimbe conducătorul de diplomă? Adică pe tine? Asta-i grozav! Şi s-a pornit pe rîs.

— Şi pe mine asta m-a-nveselit.

— Mai cu seamă că a ales momentul cel mai potrivit.

— Da, nici că şi-l putea alege mai bine. Apropo, să vă spun ceva, sîmbătă sau duminică va apărea articolul lui Şireiko — tu nu-l ştii, este un doctorand de-al nostru, un ticălos — cu titlul „Lipsa de principialitate ca principiu". Mi-au spus-o oamenii mei. Un întreg foileton.

— Despre cine e? Iulia Mihailovna îşi acoperi gura cu palma. Pe faţa ei era întipărită o expresie de groază.

— Ei, nu numai despre mine, dar eu sînt acolo piesa principală. Regele! Sînt prezentat ca o pseudopersonalitate şi, ceea ce este îndeosebi respingător, ca un om lipsit de principii.

— Of... gemu Iulia Mihailovna.

Sonia păli şi-i aruncă lui Glebov o privire mistuitoare. Glebov încremeni, nu putea nici să se mişte, nici să scoată un cuvînt.

— Nu ştiu amănunte, nu l-am citit. Ceva despre menşevismul nelichidat, ceea ce m-a mirat, pentru că cu toată

viaţa mea tocmai cu menşevismul m-am luptat. E o mică încurcătură. Trebuiau să se intereseze cît de cît de biografia mea. Dar în general, în întregime...

— Dar dumneata, Dima, de ce taci ? strigă Iulia Mihailovna lovind cu palma în masă.

— Nu ştiu... Să spună Sonia... bolborosi Glebov. Apoi se ridică de la masă şi se duse, sau mai bine zis fugi în odaia Soniei.

Sonia a lipsit mult timp. Vadim umbla prin cameră dintr-un colţ într-altul, de la o etajeră la alta, fuma neîntrerupt, se învinuia că nu a vorbit la timp cu Ganciuk şi spumega de furie la adresa lui Druziaev. Această porcărie — să-l anunţe pe Ganciuk, care nu bănuia nimic, înainte de apariţia articolului — ăia o făcuseră într-adins. Ca să-l determine pe el, pe Glebov, să se hotărască şi, în acelaşi timp, să rupă relaţiile lui cu Ganciuk. Şi, dacă le-ar da cu tifla ? Ce-ar fi dacă s-ar încăpăţîna ? Dacă s-ar agăţa de ceva ? Să le ceară socoteală. Pe ce bază ? Cine v-a dat dreptul ?

În odaie intră în fugă Sonia şi se aruncă spre el.

— Dima ! Arăţi foarte rău ! Îi puse repede mîna pe umăr. Era un gest de îmbărbătare şcolăresc, pionieresc. Cum te simţi ? Eşti palid. Le-am explicat tot, tot... Îl privea speriată, dar şi el era uluit de felul în care arăta ea, de albeaţa ei de moarte, de faptul că-i tremura mîna pe umărul lui. Tata a înţeles imediat. Mama la început n-a înţeles, dar apoi a priceput şi ea, şi a spus : „Ei, ce să-i faci, poate are dreptate...“

— Dar ce le-ai spus ? Despre noi ?

— Da. Am spus tot. Şi despre discuţia aceea, şi despre capcana aceea mîrşavă, cum te-ai sfătuit cu mine, iar eu n-am putut — nu, n-am vrut să-ţi dau vreun sfat...

Apoi şi-a făcut apariţia Ganciuk, roşu la faţă şi uşor dezorientat.

— Înţeleg, iert... De altfel, ce să mai pălăvrăgesc, să înţelegi înseamnă să şi ierţi... Dar de acum înainte, despre asemenea lucruri, aş vrea din timp...

L-a îmbrăţişat pe Glebov, l-a bătut pe spate. Sonia îşi ştergea ochii. Toţi trei erau emoţionaţi. Dar fiecare în felul lui. Ganciuk a propus să bea cîte un pahar de vin de Cahors, ţinea totdeauna în dulap o sticlă din această băutură excesiv de dulceagă, spunea că bunicul lui, tatăl răposatei sale mame, un preot de ţară, avea o adevărată

pasiune pentru acest vin, pe care-l numea bisericesc, și i-a transmis și mamei lui Ganciuk această pasiune, așa că vinul de Cahors îi amintea de copilărie, de o uliță provincială, de la Cernigov, de mirosul comodei, al dușumelelor de lemn, de mugetul vacii pé înserate, de globurile aurii de sub fereastră. Glebov nu putea să sufere porcăria asta, dar bineînțeles se învoi.

S-au întors în odaia cea mare, i-au spus Iuliei Mihailovna, care strîngea neîndemînatic de pe masă după ceai (Vasena se culca devreme, așa că la mesele de seară nu era prezentă) — că toți vor, imediat, să bea vin de Cahors, la care Iulia Mihailovna, continuînd să deretice, a răspuns că are o foarte mare *Kopfschmerz*. După aceea a ieșit cu tava plină de vase murdare și nu s-a mai arătat. Poate într-adevăr o chinuia o *Kopfschmerz*. La Glebov nu s-a uitat însă nici măcar o dată și, în general, se comportă ciudat, de parcă Sonia nu i-ar fi spus nimic și n-ar fi știut nimic.

Ganciuk îi explică — acum ca unui *om de-al casei* — de ce s-a dezlănțuit toată această campanie împotriva lui. La o asemenea întorsătură nu se aștepta nimeni. Desigur exista un motiv : el îi apărase pe Astrug, Rodicevski și pe alți cîțiva, care fuseseră criticați într-o formă inadmisibilă. Cînd oamenii sînt umiliți pe nedrept el — spunea Ganciuk — nu poate să stea de o parte și să tacă. Iar Dorodnov — aveți grijă ! el este motorul întregii mașinării, ceilalți sînt doar rotițe și curele de transmisie — contase tocmai pe asta, că el va tăcea chitic, ca un olimpian. Căci e un olimpian, e membru corespondent ! Dar nu s-a mai putut abține. De altfel, ei pe asta și contaseră : să-l provoace. Da, și el se băgase în toată intriga, scrisese scrisori, mersese cu aceste probleme pe la diferite foruri... Într-un cuvînt, s-a declanșat războiul... Păi cum altfel ? Borea Astrug e elevul lui. Rodicevski e un mare talent, înzestrat de la natură... Nu sperase că vor fi repuși în funcție la locul lor de muncă, nu se vor mai întoarce aici niciodată, dar voise măcar să se șteargă stigmatul cu care fuseseră însemnați : cosmopoliți, slugarnici, lipsiți de patriotism, așa și pe dincolo, ce aiureală ! Borea Astrug a făcut tot războiul, ofițer pe front, are ordine și medalii, ce slugărnicie, ce servilism ! Sigur, greșeli, scăpări, să zicem, poți afla în cartea lui Astrug despre Gorki, lacune metodologice, ei și ? Cine nu le are ? Păi și Dorodnov în-

suși, ce ghiveci mai e în cartea lui despre romantism. O carte fără nici o valoare. Totul e luat de ici, de colo. Dar oamenii aceștia nu sînt dușmani. El unul știe ce înseamnă să seceri dușmanii. Nu i-a tremurat mîna cînd i s-a poruncit — căsăpește ! La Cernigov, înainte de a pleca la studii, a lucrat într-un detașament cu destinație specială din „Gubcek“ *. Ganciuk era un cuvînt care-i speria pe dușmani. Pentru că el nu știa nici ce-i șovăiala, nici ce-i mila. Și cînd, odată, tatăl lui, pe atunci foarte bolnav, l-a rugat pentru un popă — acela era bănuit de legături cu o bandă — Ganciuk l-a refuzat ; dușmanul — un lup în blană de oaie, a fost strivit o dată cu bandiții, căci avea pe conștiință sîngele unor soldați din Armata Roșie, iar cu propriul său tată s-a certat de moarte și nu s-au mai împăcat niciodată. Iată cum se rezolvau pe atunci problemele. Iar acum ? Pe cine are intenția să-l distrugă tovarășul Dorodnov ? Află deci : cauzele sînt cu mult mai profunde. Și din nou rămîi în admirația lui Marx, care cu geniul său știa să vadă în fiecare fenomen, în fiecare fapt de viață esența dialectică și de clasă. Tocmai acest lucru, dragă Dima, trebuie să ți-l însușești, ca să stai bine înfipt pe picioarele tale. În anii douăzeci, Dorodnov a încasat-o zdravăn, el era „tovarăș de drum“ **, deci, bineînțeles, fără de partid, scria niște aiureli în spiritul smenovestovo, într-un cuvînt un element mic-burghez, tipic, care se camuflase în spiritul acelei epoci cînd se organizau numeroase edituri-cooperative și particulare, existau grupulețe și revistuțe cu programe dubioase ; păcat că nu i-am dat atunci la cap. Ne-a scăpat, s-a strecurat, s-a vopsit în altă culoare, s-a dat la fund, ca mulți alții, pentru ca acum să iasă la suprafață într-o nouă calitate. Îți vine să rîzi, *el* să mă învețe *pe mine* ce este marxismul ! Un licean neisprăvit cu o mentalitate ascunsă de cadet, sau de colaborator al ziarului „Novoe Vremea“, auzi ! mă acuză pe mine că subapreciez rolul luptei de clasă... Păi să se roage domnului că nu mi-a căzut în mînă în anii douăzeci, l-aș fi împușcat ca dușman ! Aici e greșeala fundamentală : stihia mic-burgheză nu a fost distrusă pînă la capăt.

* Gubcek = Gubernskaia Cerezvîciainaia Komissia = Organele de Securitate ale Gubernriei (n. tr.).

** „Tovarășii de drum“, conform Hotărîrii de partid în problemele de literatură din 1945, erau numai scriitorii fără de partid care colaborau cu Puterea Sovietică și nu erau ostili ideilor Revoluției (n. tr.).

Acum cînd orînduírca socialistă s-a consolidat, cînd marile încercări au rămas în urmă şi a venit vremea să culegem roadele, au ieşit la iveală din diferite vizuini, mascîndu-se în fel şi chip, cei ce n-au fost stîrpiţi în anii aceia... E adevărat, se prefac a fi ultrarevoluţionari, au în gură numai citate din Marx, din Vladimir Ilici, se dau drept constructori ai lumii noi, dar esenţa lor — caracterul lor burghez împuţit — iese la suprafaţă. Apucă, înghit, se îndoapă, se îmbuibă şi apoi se mai şi răfuiesc cu cei care le dădeau la cap în anii douăzeci. Ticăloşii ăştia speră să-şi ia revanşa. Dar sînt lipsiţi de har, nişte ignoranţi. Nu înţeleg un adevăr cît se poate de simplu, că burghezia este lichidată ca clasă, că nu mai are şi nu-şi va mai găsi niciodată loc pe pămîntul rusesc. Apropo, Sonia ne-a comunicat ceva cu privire la o hotărîre importantă. Într-adevăr e aşa ? Planul transformării revoluţionare a familiei Ganciuk ? Dacă aşa stau lucrurile, să mai bem un păhărel pentru acest plan minunat...

— Iulia ! Vino aici, te cheamă tineretul ! chemă cu voce tare Nikolai Vasilievici, agitîndu-se din cauza discuţiei, a vinului băut, dar şi a faptului că soţia îşi arătase nemulţumirea.

— Nu putea înţelege ce se întîmplă cu nevastă-sa, măcar pentru că ştirea comunicată de Sonia pe el nu-l impresionase prea tare. Alte lucruri îi zgîndăreau mintea înfierbîntată : ziarele, prietenii, duşmanii, academia, cărţile, trecutul. Şi apoi bătrîneţea şi moartea apropiată... Chipul lui, cu cîteva clipe înainte acoperit de pete roşii din cauza enervării, acum se îmbujorase de la vinul băut şi era de un roz aprins, asemeni merelor de marţipan ce se agaţă în pomul de iarnă. Iulia Mihailovna tot se mai lupta cu *Kopfschmerz*. Sonia îl privea pe Glebov cu ochi fericiţi. Glebov l-a luat de braţ pe Ganciuk şi l-a condus în birou — profesorul voia să-i arate un album din timpul războiului civil. „Am să vă arăt un băiat, care avea o labă foarte grea ! Şi nu v-aş dori — mă auzi, Dima ? — să vă întîlniţi cu acest băiat. Aoleu, ce nu-i iubea pe tinerii învăţaţi cu ochelari ! Îi căsăpea imediat — Ha, ha ! — fără a mai întreba cine-i tata, cine-i mama !“

Glebov îşi aminti că şi el avea treabă în birou, şi anume să se uite la blestematele alea de busturi.

„*Mai mult decît obligatoriu,* spusese Druziaev. *Joi, poimîine*“. O spusese tot atunci, în cadrul aceleiaşi dis-

cuţii — şi lucrurile erau legate între ele, nu se puteau despărţi, ca două bucăţi de plastilină de culori diferite făcute biluţe şi apoi strivite între palme pînă ieşea un cîrnăcior moale şi lipicios —, Glebov simţi dintr-o dată slăbiciunea şi supunerea din copilăric, cînd mîini străine te iau ca pe o bucată de plastilină şi te frămîntă, te strîng, te turtesc, fac din tine ce vor. Ca printre altele a mai spus, într-o propoziţie subordonată, dar în aceeaşi frază cu cea legată de *joi* : există o hotărîre preliminară cu privire la bursa Griboedov. Să i se dea lui, lui Glebov. Ţinînd seama de notele de la sesiunea din iarnă, Glebov a tăcut, n-a replicat, respectînd jocul — s-ar fi zis că noutatea comunicată întîmplător era într-adevăr un fleac, care nu merita nici un fel de atenţie — deşi în suflet a simţit cum îi năvăleşte un val de căldură. Bursa Griboedov ! Chiar numai ultimele luni şi tot e o binefacere ! În aceeaşi clipă îşi dădu seama că nu banii erau importanţi, impulsul moral conta — înainte şi mai sus. Dar vestea aduce şi suferinţă — în clipa următoare a înţeles-o cu tristeţe — noţiunea de bursă era legată de *joi*, erau de nedespărţit. Sau amîndouă la un loc, la grămadă, sau nimic.

„Dar nu e posibil să vin şi să iau cuvîntul !“ În aceeaşi seară s-a dus la Şulepnikov. Era din nou speranţa nebunească nezdruncinată din anii copilăriei că ar putea face ceva. Dar ce putea el să facă ? Cum să influenţeze ? Glebov îşi închipuia că e de ajuns, de exemplu, ca Levka — ei, nu chiar Levka, ci tatăl lui, tatăl lui vitreg — să spună administraţiei institutului : „Nu-l chinuiţi pe Glebov !“ şi ei l-ar fi lăsat în pace. Într-adevăr, cît poate dura aşa ceva ? Există o limită a puterilor omeneşti. Întîi i-au cerut să-şi schimbe conducătorul ştiinţific. Pe urmă să povestească despre metoda à la Rereverzev, despre una, despre alta. Pe urmă ce ţine pe bibliotecă. Şi el se ocupase de asemenea mîrşăvii, fusese de acord, povestise. Şi tot nu se satură, încă o nouă sarcină : să vii şi să iei cuvîntul. Nu li se pare că au depăşit orice limită ?

Levka părea să-l asculte cu compătimire, dădea din cap, scotea sunete aprobative şi în timpul acesta învîrtea butoanele unui aparat încă necunoscut — televizorul. În micuţa ferestruică albă se mişca vag ceva, se agita, din cînd în cînd se auzeau fragmente de muzică : se transmitea o operă de la Teatrul Mare. Se spunea că asemenea televizoare nu sînt decît şaptezeci şi cinci de bucăţi în toată

Moscova. Levka era absorbit de noua jucărie, se supăra, drăcuia cînd imaginea se strica ; erau de faţă mama şi mătuşa lui, şi discuţia nu se închega. Altă posibilitate însă nu exista. Glebov îi povesti totul deschis, de faţă cu femeile. Mama lui Levka spuse cu înflăcărare :

— Lev, trebuie să-l ajuţi neapărat pe Dima !

— Asta-i părerea ta ?

— Da, asta-i părerea mea ! Îmi amintesc foarte bine de Sonia, e foarte drăguţă. Pe tatăl ei nu-l ştiu. Dar ce-i aiureala asta, să-ţi baţi joc în halul ăsta de sentimentele unor tineri...

— Ei, ce să-ţi spun, sentimente... Levka dădu din mînă.

— Sigur, *tu* n-ai cum să-nţelegi asta ! rosti batjocoritor şi cu şi mai multă îndîrjire Alina Fedorovna. Pentru un om lipsit de ureche muzicală, orice muzică este un zgomot.

— Alea, nu te enerva, te rog, spuse mătuşa lui Levka.

— Ai venit la spectacol sau la miting ? întrebă Levka.

— Ce să mai vorbesc cu tine ! Alina Fedorovna făcu un gest tăios cu mîna şi era exact acelaşi gest cu cel de acum cîteva minute al fiului ei. După o scurtă tăcere, şopti fără să se adreseze nimănui : — Să-ţi baţi joc în aşa hal de propria ta viaţă...

Ferestruica de la televizor se limpezi, în mijlocul-scenei începură să apară siluetele cîntăreţilor şi, pentru cîtăva vreme, se lăsă tăcerea — priveau ecranul şi ascultau muzica. Levka stătea pe jos în faţa televizorului. Întorcîndu-se spre Glebov, îi spuse vesel :

— Imaginea o să fie mai bună, ai înţeles ? Trebuie o altă antenă. O să-mi facă rost Ian. Aici, toată problema e antena.

— Lev, îţi repet, trebuie să faci ceva pentru Dima şi Sonia ! În vocea Alinei-Fedorovna se simţea înflăcărarea şi enervarea totodată. Lui Glebov tonul nu-i plăcea, se temea ca nu cumva Levka să se înfurie. Între el şi maică-sa erau mereu tot felul de certuri. — Spune-mi de ce nu poţi face niciodată nimic pentru alţii ? E urît, Lev ! E josnic ! Nu poţi fi aşa de egoist ! Un vechi prieten a venit, te roagă să-l ajuţi...

— Da ce pot eu să-i fac ! răcni deodată Levka. Ce sînt eu, director ? Ministru ?

— Poţi. Ştim noi. Te-ai înconjurat de o şleahtă de ticăloşi, aşa că practic...

— Mamă, ia-o mai încet în privinţa prietenilor mei ! Levka o ameninţă cu degetul mai curînd amical. Toată discuţia părea nefirească. Mama îl certa pe Lev mai curînd din obişnuinţă decît din vreo pornire anume, iar el o asculta pe jumătate şi amîndoi păreau a şti dinainte că se vor pune de acord asupra remizei. — Ce te tot agiţi atît, „Baton" ? Nu prea înţeleg ce vrei...

Glebov îi repetă. Să nu-l mai chinuie, să nu se tot lege de el. Nu pot să se descurce fără el în toată tevatura asta? Trebuie neapărat să umilească un om : vezi, doamne, drăguţule, vino şi spune-ţi părerea, e foarte preţioasă pentru că tu eşti omul cel mai apropiat de profesor. Şi pe urmă ce-o să fie ? Cum o să fie cu Sonia ? Spune-ţi părerea ! Uşor de spus. Dar dacă nu-ţi poţi mişca limba în gură ? Asta nu se cheamă „să-ţi spui părerea", ci „să te porcăieşti". *Vino şi porcăieşte-te.*

— Ia te uită, ce puritan s-a mai găsit ! rînji deodată cu răutate Levka. Alţii să se porcăiească, iar eu am să stau de o parte, nu-i aşa ? Aşa e ? Bună treabă !

Glebov spuse că alţii nu au cu familia Ganciuk relaţiile pe care le are el, lor le e mai uşor. Era clar că Levka nu va face nimic, nu vrea să facă nimic. Nu trebuia să vină aici. Levka s-a schimbat tare mult. Mama lui are dreptate, a devenit îngrozitor de indiferent la tot. Şi de aici, probabil, această răutate animalică, neaşteptată şi într-un fel inexplicabilă. Ei da, răutatea ca o reacţie la tot ce era mai mult sau mai puţin neplăcut, nedorit, ce l-ar putea deranja în viaţă. De exemplu, să telefoneze undeva, să roage pentru cineva. Levka continua, pe un ton enervat, să peroreze că nu e nimic îngrozitor să te urci la tribună şi să spui două cuvinte dacă e nevoie. Va lua şi el cuvîntul, deşi nici lui nu-i prea vine la îndemînă, îl ştie doar pe Ganciuk din copilărie, şi nici nu are timp, are alte treburi pe cap. Îl pregătesc acum pentru o plecare de o jumătate de an, stă nopţile şi toceşte la engleză, uite sînt întinse cărţile, dicţionarele. Dar dacă trebuie să ia cuvîntul, înseamnă că trebuie, bătrînul s-a senilizat, vremea i-a trecut de mult, iar el nu o simte, face pe viteazul în loc să cedeze locul altora şi n-are rost să se umble cu mănuşi, iar Glebov să nu mai facă pe deşteptul : vrea şi ceapă să mănînce şi gura să nu-i pută...

Cînd Levka a mai repetat o dată :

— O să iau și eu cuvîntul și dacă e să i-o trag, apăi am să i-o trag ! Glebov l-a întrebat :

— Pentru ce ?

— Cum pentru ce ? Pentru lipsă de principialitate, pentru organizare de gașcă. Și plecarea în fața apusului s-a manifestat...

— Minciuni.

— De ce minciuni ? Am să demonstrez cu una cu două.

— Da ! Cu una cu două ! urlă dintr-o dată Glebov. Păi tu nu ești logodnicul Soniei Ganciuk, dracu să te ia !

— Iar tu ești logodnicul ? Levka l-a privit viclean, mijindu-și ochii mici și roșii. Dau o mie de ruble contra una că nici tu nu ești... Punem parlu, ei ?

— Lev ! Ce spui ? Cum nu ți-e rușine ? se indignară mătușa și mama, fără să se desprindă de la televizor unde tot se mai mișca și mai clipea ceva. Și Levka, din cînd în cînd, în timp ce vorbea, mai răsucea niște butoane.

— Plec, spune Glebov, ridicîndu-se. La revedere !

Lev sări în sus repede și-l apucă pe Glebov de mînă.

— Stai ! Așează-te ! O să inventăm acuși ceva. Știi ce ? Ia să-i dau eu un telefon lui Iurka Șireiko.

Pe loc s-a dus la telefon și a făcut numărul. Convorbirea era surprinzătoare prin tonul ei familiar. Cît de departe era Levka de Glebov ! Vadim nu mai știa nimic despre prietenii acestuia, nu numai despre cei din oraș sau din împrejurimi, nici măcar despre cei din institut.

— Ce faci ? Muncești ? Studiezi harta ? Mai repeți o dată planul bătăliei generale ? Ei ? se prostea Levka. Pe Glebov îl apucase sila gîndindu-se că Levka va vorbi pe acest ton scîrbos și despre el. Ascultă, valea încoace ! Ni s-a adus un televizor. Vino să vezi. Chiar acum îi dăm drumul. O operă de la Teatrul Mare... Da, cu Dima Glebov, finul tău. Îți transmite salutări... mersi, am să-i spun... Ei ? Avem vin „Hvancikara". I-au trimis lui tata o ladă... Nu ? Cu nici un chip ? Nu putut sau nu vrut ? Fii atent, fato, treaba ta... Ascultă ! E aici o problemă... N-aș fi vrut la telefon, dar dacă ești așa de ocupat...

— Nu-i spune nimic de mine ! șuieră Glebov, făcînd semne cu mîna.

Levka îi făcu un semn : șezi frumos și taci.

— Uite ce problemă. Joi e ședință, nu ? Am citit, bineînțeles. Un articol tare ! Foarte tare ! Făcu cu ochiul lui

Glebov. Tocmai stăm aici, discutăm. Totul e bine, totul la obiect... Exact, exact... Da, da, da... Corect... Exact.

Ţinînd receptorul la distanţă cu mîna întinsă, strecura ironic printre dinţi :

— A pus claie peste grămadă tot felul de ticăloşii şi mai vrea să primească şi complimente, porcul ! Da, articolul ţi-a reuşit. Te felicităm. Articolul e minunat. Aşa deci, ce facem cu Dimka Glebov ? E jenant pentru el să ia cuvîntul, înţelegi şi tu... Ei ?... Ei... Ei şi ? Păi uite îţi dăm telefon, ne sfătuim...

Pe urmă au fost multe şi neînţelese interjecţii, pe urmă Levka a spus „pa !“, a trîntit receptorul şi, oftînd, a zis :

— Tot bombăne ceva împotriva ta... Nimeni, zice, nu-l trage cu sila la tribună, să nu mai facă pe victima... Ce se tot duce pe la toţi şi se plînge ?... Un pisălog, zice, Glebov ăsta al tău...

Glebov tăcea, strivit. A presimţit-o. Numai neplăceri i-a adus telefonul ăsta. Levka se bucura însă, era mulţumit de sine, privea ca un învingător şi zicea că l-a scăpat pe Glebov de la o nenorocire.

— Acum eşti un cazac liber : poţi să iei cuvîntul, să nu-l iei, cum vrei ? Clientul e boier. Şi asta eu ţi-am aranjat, m-ai înţeles ? Mă respectă, şarpele... De aia mai sînt în viaţă, că nu m-ating eu de ei ! Am să aduc acum „hvancikara“, sulguni. E şi lavaş adevărat, din magazinul gruzin. Hai să chefuim ca doi boieri !

Glebov nici n-a apucat să se gîndească dacă să meargă acasă, sau la Sonia, sau să rămînă aici în această lume de zăpăciţi, că Levka a şi apărut strîngînd la piept patru sticle mari închise la culoare. Femeile aşterneau faţa de masă, se auzea clinchet de pahare...

Mai rămîneau două zile. Glebov tot nu ştia încă ce va face joi : era *imposibil* în aceeaşi măsură şi să vină şi să nu vină. Marţi, după vizita la Levka Şulepnikov, care s-a terminat cu un scandal imens şi un chef care a ţinut toată noaptea, era complet la pămînt, pur şi simplu n-a putut să se scoale şi să se ducă la institut. O jumătate de zi a tot încercat să-şi vină în fire, a zăcut ca mort în cămăruţa lui — a venit spre dimineaţă, cu capul cît o baniţă şi aşa a şi căzut în pat, îmbrăcat — şi cînd a făcut ochi, a văzut un doctor în halat alb. Doctorul nu venise la el, ci la bunica. De cîteva zile bunica Nila era grav bolnavă, nu se mai ridică din pat. În capul lui Glebov uruia şi zornăia,

de parcă cineva bătea niște foi metalice ; îl auzi totuși pe doctor vorbind cu verișoara Klavdia. „Dar o injecție ?“ întreba Klavdia și pe chipul ei se citea o ură imensă. Doctorul repeta surd : „Clientul e stăpîn !“ Au dezgolit brațul, i-au făcut o injecție. Plecînd din cameră, doctorul, destul de tînăr și de frumos, cu obrajii trandafirii, l-a privit pe Glebov atent și a spus : „Clientul e stăpîn“. Glebov își simțea mereu inima strîngîndu-i-se și frigul pătrunzînd valuri valuri în tot trupul. Klavdia s-a așezat lîngă el, și-a aplecat fața albă și rea și a șoptit : „Bunicii îi e rău, eu nu dorm nopțile, veghez aici, iar tu — în ochii ei erau lacrimi — vii ca un porc... Unde ai fost ? Te-ai porcăit ca dracu, toate le-am dus la curățătorie...“

Îi era milă de Klavdia, care plîngea, dar nu-și putea aminti de nimic, nu putea explica nimic, doar, încordîndu-și puterile, reuși să spună răgușit : „Clientul e stăpîn“. Pe urmă au început să-i apară în minte fragmente din cele întîmplate cu o zi înainte. Totul începuse atît de pașnic și de casnic, cu mama, mătușa, fața de masă albă și clinchetul paharelor și se terminase cu o beție fără rost nu se știe pe unde. Într-un apartament sub acoperiș, cu ferestre în formă de semicerc. Era un gramofon ciudat cu pîlnie. Pe coridor trebuiau să umble în vîrful picioarelor, cineva cădea tot timpul și-l ridicau cu hohote de rîs. O femeie era blondă, foarte fleșcăită, albă, poroasă, și-l tot întreba : „Cît se plătește pentru o teză de doctorat ?“ Cînd au stat cu mătușa și cu mama la masa aceea rotundă și au băut „hvancikara“, Levka s-o pleoștit neașteptat de repede, Glebov s-a mirat : de ce oare ? Mama lui doar bea pahar după pahar. Fețele lor începeau să semene din ce în ce mai mult. Se vedea cît de colo că erau mamă și fiu. Ochii ei mici ca de păsărică străluceau cu reflexe roșietice, ai lui, la fel de roșietici, scoteau scîntei. Și ce s-au mai certat, lovind și unul și celălalt cu pumnul în masă ! Levka tuna : „Ce drept ai să vorbești așa ? Cine ești tu ? Ești cea mai ordinară scorpie !“ Și Alina Fedorovna încuviința plină de importanță : „Da, o scorpie. Și mă mîndresc că sînt o scorpie.“ Sora ei era de acord : da, o scorpie, tot neamul nostru este așa, de scorpii. Să fii scorpie era considerat, se vede, o virtute. În orice caz, se subînțelegea în asta un oarecare aristocratism, la care ambele femei făceau aluzie. Da, noi sîntem scorpii, dar tu ești un gunoi. Glebov știa că nu e bine să

te-ncurci cu Levka Şulepa, căci totul se încheia de obicei cu un scandal, cu o bătaie sau cine ştie ce altă aiureală oribilă. Se mai întîmplase aşa. „A, sînt un gunoi ? Dar, spune-mi, cum să te numesc *pe tine* ?“ Era de faţă şi un oarecare Avdotin, îmbrăcat pe jumătate militar. Şedea şi el la masa rotundă şi beă „hvancikara“. Avea o faţă puhavă, atîrnînd în jos, tristă ca un uger de vacă. Avdotin bombănea întruna : „Fiecare plăteşte pentru faptele sale !“ Această frază i s-a întipărit în minte, nu se ştie de ce. Erau vreo opt sticle de „hvancikara“. Trebuia să fugă de acolo, dar picioarele nu-l mai ascultau, nu putea să se scoale. „Dacă sînt un raţat, am să plec de aici, repeta Levka adresîndu-se lui Glebov. Ce nevoie am eu de scorpii ? Chiar dacă e mama mea, nu vreau ! Îi trimit pe toţi la dracu, mi-ajunge, plec !“ Avdotin nu-l lăsa. Levka l-a lovit pe Avdotin peste faţă. Ş-au smuls de acolo, au plecat în fugă. O maşină i-a adus prin noaptea adîncă. Au orbecăit multă vreme, nu găseau casa, şoferul înjura şi voia să-i lase în mijlocul drumului. Şi totuşi au ajuns. Acolo era gramofonul cu pîlnie. Despre ce au vorbit ? De unde a pornit scandalul ? A, da, iată de unde : Levka s-a apucat să-l convingă pe Glebov s-o părăsească pe Sonia. „Sonia e fată bună, dar ce nevoie ai de aşa ceva? Nu fi prost!“ şi i-a mai spus : „Vrei să fii prieten cu ea ? E foarte nobil din partea ta. Şi eu sînt prieten cu ea şi am să fiu toată viaţa. Să-i povestesc toate, să mă sfătuiesc cu ea în toate privinţele. E atît de minunat să ai o femeie-prieten...“

Şi atunci mama i-a spus : eşti un gunoi.

De fapt, acest lucru era clar şi pentru Glebov. Dar puterea lui Levka în fapte de viaţă părea de nezdruncinat, şi atît de distrugătoare... Aveţi nevoie de o femeie ? La miez de noapte ? Să vă liniştească, să vă alinte, să vă spună cuvinte gingaşe, care să vă tulbure sufletul — şi nu pentru bani, ci doar aşa, din veşnică generozitate femeiască — cînd sînteţi nenorocit, aruncat în stradă şi mama v-a blestemat ? Nimeni nu vă poate linişti aşa cum face o femeie la miez de noapte. Şi blonda aceea cu pielea albă şi poroasă, care trăncănea vrute şi nevrute, apăruse ca o fericire mistică şi ireală — ca sticla de bere ce a găsit-o pe neaşteptate Pomracinski, cel care nu bea niciodată bere, şi pe care Glebov l-a întîlnit cînd s-a tîrît pe jumătate mort în coridor, iar berea fusese cumpărată de soţia lui Pomracinski ca să se spele cu ea pe cap. Dar chiar şi blonda

aceea nu a putut să-l facă să uite totul. Pentru că era chinuit fără încetare, ca de o suferinţă, de întrebarea : ce să facă joi ?

Laţul se strîngea tot mai tare. Partizanii lui Ganciuk — şi mai rămăseseră destui în institut, printre ei nişte mărimi ca profesorul Kruglov, profesorul de lingvistică Simonian, şi alţi cîţiva oameni acum uitaţi, cîţiva studenţi, doctoranzi — se pregăteau pentru joi, înflăcăraţi de dorinţa de a-l apăra pe Ganciuk. Dar nu toţi puteau lua cuvîntul la şedinţa aceea. Era şedinţa lărgită a Consiliului Ştiinţific la care erau invitaţi activiştii. Pe Glebov îl invitaseră în calitate de adjunct al preşedintelui Cercului Ştiinţific Studenţesc. I-a venit o hîrtiuţă într-un plic albastru oficial : „Prezenţa dumneavoastră este obligatorie...“ Marţi seara a venit în fugă Marina Krasnikova, una din activistele Cercului Ştiinţific Studenţesc, ca de obicei excitată, vorbăreaţă, ziceai că vine de la un chef, pasiunea pentru munca obştească deborda în fata asta. Părea că drumul grăsanei duce direct spre Academia de Ştiinţe sau, poate, spre Comitetul Femeilor Sovietice. A dispărut fără urmă, ca o piatră care cade la fundul mării... Ce s-a întîmplat apoi cu ea ? Unde a dispărut ?

— Va trebui să iei cuvîntul din partea Cercului Ştiinţific Studenţesc, pentru că Lisakovici este bolnav, turuia Marina. Iată aici cîteva puncte principale... Lisakovici mi le-a dictat la telefon...

— Dar ce e cu Lisakovici ? Ce are ? deveni circumspect Glebov. Şiret Fedia Lisakovici ăsta, se pare că i-a luat-o înainte, şi în felul acesta îl obligă pe el să se ducă. Lisakovici era preşedintele Cercului. Marina a spus că are angină foliculară, temperatură mare, dar vrea să vină. Speră că pînă joi se va simţi mai bine. Doctorul i-a interzis categoric. Glebov a întrebat îndoit : ce temperatură are ? Marina a spus că se pare că în jur de treizeci şi nouă. Punctele pe care le dictase erau următoarele : Ganciuk este cel care a înfiinţat Cercul Ştiinţific Studenţesc. Tot ce a realizat mai bun acest Cerc se datoreşte lui Ganciuk. Greşelile lui Ganciuk sînt caracteristice şi multor altora. Dacă e să-l îndepărtăm pe Ganciuk înseamnă că trebuie să-i îndepărtăm şi pe ceilalţi. Meritele lui sînt cu mult mai mari decît greşelile. Despre articolul publicat în ziar să nu se spună nici un cuvînt. Dacă nu se poate, să spună că nu e destul de concret şi prea puţin convingător.

Să spună cu toată tăria : trebuie să ne mîndrim că Nikolai Vasilievici Ganciuk este profesor la noi în institut.

Glebov, citind, s-a mirat : uite Fedka Lisakovici e totuşi un om curajos ! Una din două : sau e curajul unui nebun — să ia atitudine aşa deschis împotriva lui Druziaev, Dorodnov şi a celorlalţi — sau ştie el ceva. Lupta se încingea, nu glumă. Marina a spus că profesorul de folclor, Kruglov Vasili Dmitrievici, un bătrîn foarte cumsecade şi respectat de toţi, s-a înfuriat cînd a citit articolul şi a ameninţat că pleacă din institut, dacă nu încetează prigoana împotriva lui Ganciuk. „Păi să plece, dacă vrea, gîndi Glebov, repetînd opiniile lui Druziaev. Ce, crede că ne-a speriat ? Nu există oameni care să nu poată fi înlocuiţi.“ O doctorandă l-a întîlnit pe Şireiko în curte şi, cînd acesta a salutat-o, i-a întors demonstrativ spatele. Se spune că Şireiko a roşit şi a întrebat cu voce tare : „Ce-nseamnă asta ?“ Ea n-a răspuns şi a plecat. Iar studenţii din anul întîi la care are seminar, nu au venit la ultima lecţie aproape în bloc.

Marina Krasnikova nu mai fusese niciodată înainte la Glebov acasă. Venirea ei era un indiciu că spiritele se aprinseseră tare de tot. În ochii Marinei ardea compătimirea nobilă pentru toţi oamenii nobili şi bucuria că şi ea face parte din aceşti oameni nobili. „Trebuie să ridici glasul ! Să vorbeşti în numele nostru, al tuturor ! Ce nerușinare — studenţii nu-şi pot apăra profesorul !“ Înflăcărarea ei; strălucirea ochilor şi degetul ridicat amenințător i-au amintit lui Glebov de cuvintele lui Druziaev : *mai mult decît obligatoriu.* În esenţă era unul şi acelaşi lucru, aceeaşi teroare.

Marina părea că nu observă că în casă e cineva bolnav grav, că e o infirmieră cu o valijoară, că miroase a medicamente, că pe coridor aleargă o femeie tînără, Klavdia, cu faţa înlăcrimată. Şi cînd Glebov, pradă îndoielii, reuşi totuşi să îngîne : „Înţelegi, sînt într-o situaţie atît de complicată, e bolnavă bunica, nu se ştie ce se poate întîmpla peste o oră...“ ceea ce însemna o încercare slabă şi aproape fără speranţă de a se smulge din plasă, Marina îi răspunse repede : „Poţi să dispui de mine ! Pot să fac de gardă o oră, două, o zi întreagă, cît trebuie. Dar tu trebuie neapărat să te duci...“

În aceeaşi seară apăru un alt musafir — Kuno Ivanovici. Vizita lui îl umplu pe Glebov de uimire. Secretarul

lui Ganciuk nu venise niciodată pe la el, relaţiile lor erau reci. În prezenţa lui Glebov, Kuno Ivanovici, sau Kunik, cum i se spunea în familia Ganciuk, devenea ciudat de nervos : se emoţiona, începea să facă spirite, vocea îi tremura. Odată, Glebov l-a vizitat pe Kuno Ivanovici în apartamentul lui din strada Gnezdnikovski. L-a trimis Ganciuk după nişte hîrtii. Apartamentul lui Kuno Ivanovici l-a mirat pe Glebov prin curăţenie, ordine şi un confort neaşteptat la un burlac. Erau o mulţime de flori în ghivece, în vase pe mese, pe pervaze şi pe rafturi, plante aţîrnate foarte pitoresc peste tot. Rafturile alternau cu fotografii, cu reproduceri. Fiecare perete era ca o operă de artă bine gîndită. Peste tot se vedea un rafinament de muzeu, totul părea foarte nebărbătesc şi de aceea cam dubios. Cît timp Kunik a strîns hîrtiile, Glebov a stat pe un puf şi a examinat camera. A văzut pe perete, între două rafturi, pe care se aflau nişte cactuşi muşchiuloşi la înfăţişare, o fotografie mare a Sonici. Mai atîrnau multe alte fotografii, dar cea a Soniei părea a fi fost intenţionat mărită. „Suspină !“ se gîndi ironic Glebov. Răbda şi suporta cu stoicism tonul de superioritate nervoasă, didactic, pe care Kunik subliniindu-şi vîrsta îl avea în discuţiile cu el. Glebov în prezenţa lui se simţea în schimb absolut liniştit.

Şi atunci, marţi seara, văzîndu-i silueta plăpîndă într-un palton lung, cu capul plecat într-o parte şi în jos. Glebov, deşi foarte mirat, a rămas liniştit.

Kunik fără să spună „bună ziua“, sau „bună seara“, începu să vorbească de parcă ar fi continuat o discuţie ce abia fusese întreruptă.

— Prima mea condiţie, spuse el, călcînd pragul, este ca Nikolai Vasilievici să nu afle nimic despre toate astea.

Ce condiţie ? Ce aiureală ? Glebov făcu un gest invitîndu-l pe acest om enigmatic să-l urmeze prin coridor. Îi ieşi iar în cale Klavdia.

— Bunica întreabă dacă eşti acasă ?

— Doar vezi.

— Toată ziua nici n-ai trecut pe la ea. E îngrijorată să nu ţi se întîmple ceva...

— E bolnavă bunica, explică Glebov lui Kunik. Acesta, de parcă n-ar fi auzit nimic, îşi continuă discursul :

— Pentrů că dacă o să afle, o să mă omoare. Are un amor propriú... Sper că i-aţi înţeles caracterul : amor propriu, impulsiv, naiv şi neajutorat, totul la un loc... Au intrat în odaia lui Glebov, şi Kunik, fără să se dezbrace, fără să-şi scoată căciulă şi fără să se uite în jur, s-a lăsat cu un aer de somnambul pe prima mobilă ieşită în cale — patul lui Glebov. S-a prăbuşit direct în palton. — Pentru alţii e gata să lupte ca un leu, să se ducă oriunde, să se războiască cu oricine. Aşa s-a bătut pentru Astrug ăsta, un nimic... Este însă absolut neputincios cînd e vorba să se apere pe el însuşi. Nu va mişca un deget. Trebuie să acţionăm noi, prietenii lui...

„Ce putem face noi, nişte pitici nenorociţi ?" se gîndea Glebov.

— I-am spus, am insistat : „Trebuie să-i răspundeţi lui Şireiko imediat ! O scrisoare la redacţie. Foarte dură. O ticăloşie nu trebuie lăsată nepedepsită". El a spus că nici nu se gîndeşte. A citat cuvintele lui Puşkin : „Dacă cineva m-a scuipat pe la spate pe frac, e treaba lacheului meu să spele scuipatul".

— Mă rog, putem juca rolul lacheului, spuse Glebov. N-am nimic împotrivă. Dar practic cum ?

— Nu rolul lacheului, ci rolul prietenului vă invit să-l jucaţi ! Rolul de om cinstit ! Citatul din Puşkin arată doar că nu înţelege nimic din ce se întîmplă în jur. I se pare că cineva l-a scuipat pe la spate pe frac. Dar ei i-au ieşit înainte cu furca şi vor să-i spintece burta. Asta e ! Vor să-l distrugă.

— Kuno Ivanovici, ce propuneţi ? Cum puteam acţiona ?

— Cum putem acţiona !... Cum putem acţiona !... bolborosea Kunik, mişcînd din umeri, pentru a-şi scoate paltonul negru cu guler din blană de cîine, care atîrna pe pat, iar o mînecă alunecase pe pernă. Eu am şi început să acţionez. Am scris la redacţie, opt pagini dactilografiate. Au semnat şase oameni. Iar acum scriu pe la diferite foruri. Nu cer nimănui să semneze scrisoarea, e foarte tare, nu vreau să expun pe nimeni. Eu nu am nimic de pierdut, nu mă tem. În ce vă priveşte pe dumneavoastră, dragă Dima Glebov... — O clipă, parcă îndoit şi studiindu-l, l-a sfredelit pe Glebov cu privirea, mişcîndu-şi sprînceana roşcată. Era un pic ridicol. — Iertaţi-mă, pot să vă consider un prieten adevărat al lui Nikolai Vasilievici?

— Adică ? De ce nu ?

— Iertaţi-mă, dar vreau să capăt un răspuns. Vă rog să-mi răspundeţi.

— Ei, bineînţeles.

— Aşa, bineînţeles. Bine. Atunci de ce vă purtaţi atît de ciudat ?

— Iertaţi-mă, nu înţeleg.

— De ce nu protestaţi împotriva vehiculării dumneavoastră în toată această campanie murdară ?

Glebov rămase complet perplex. Ce vehiculare ? A citit el oare, el, Glebov, articolul lui Şireiko pe care Kunik, de altfel, îl cunoaşte foarte bine de la institutul pedagogic ? Glebov îl citise, îl citise în fugă, sărind peste rînduri, cum citeşti ceva murdar de care vrei să scapi cît mai repede. Acolo, în articol, iată ce era însă : „Nu întîmplător unii studenţi din anul cinci au hotărît să renunţe la serviciile profesorului în calitate de conducător ştiinţific al lucrării lor de diplomă“. Kuno Ivanovici a căutat să afle clar la cine se făcea aluzie : asemenea studenţi care au renunţat a fost numai unul. Nu i-a fost lene, s-a dus la facultate şi a văzut cu ochii lui cerera tovarăşului Glebov, viitor doctorand. Cînd i se spusese numele lui Glebov la telefon nu crezuse urechilor. Dar s-a dus şi s-a convins. E o fantasmagorie.

— Dar ştiţi despre ce e vorba ? strigă Glebov. Nu ştiţi nimic. Nu cunoaşteţi dedesubturile !

— Ba le cunosc, le cunosc ! A dat din mînă grăbit, cu o privire dispreţuitoare, de parcă s-ar fi temut să audă ceva neplăcut. Dacă nu le cunosc, le ghicesc. Dar dedesubturile nu mă interesează. Importante sînt faptele : sînteţi vehiculat şi tăceţi... Tăceţi, aşa e Dima ! De ce tăceţi ? Cum puteţi să tăceţi, să veniţi în casă, să staţi de vorbă cu Nikolai Vasilievici, cu ceilalţi... Trebuie să fiţi de acord cu mine că nu e, cum să zic, nu prea e la înălţime din punctul de vedere al moralei...

Glebov privea pe sub sprîncene la vizitatorul devenit călău. Inima îi bătea să-i spargă pieptul. Ba îi venea să strige : „Dar cum vine din punctul de vedere al moralei să te bagi sub plapuma unei fetişcane în timpul furtunii?“, ba îl ardea ruşinea şi era gata să facă orice, să fie de acord cu orice, doar-doar s-or repara cele întîmplate. Dar nu putu decît să şoptească :

— Zău, n-am văzut fraza aceea...

— Parcă de fraza aia ar fi vorba. Dacă pe stradă, sub ochii dumneavoastră, tuna Kunik, cineva se năpusteşte asupra unui om şi-l jefuieşte, şi vă cere dumneavoastră, unui trecător, o batistă pentru a-i pune lacăt la gură, căluş...

— Tăceţi odată ! se rugă Glebov. Vorbiţi mai încet, în camera de alături e un om bolnav.

— Nu, trebuie să mă ascultaţi. Cine sînteţi ? Un martor întîmplător sau un complice ? Ei, bine, să lăsăm, sînt motive, dedesubturi... Să zicem, să presupunem... Dar *acum* ce să facem ? Cum să trăim mai departe ? O să staţi ca şi înainte în expectativă ? Nu mai e timp. Joi e ziua execuţiei. Dvs., Dima, prevăd de pe acum, n-o să aveţi destulă putere să vă sculaţi şi să spuneţi : „Nu e adevărat !“ Înseamnă că execuţia... Aşa o să fie... Uneori şi propria tăcere este o execuţie.

Dar Glebov a izbucnit, parcă împotriva voinţei sale :

— Nu e adevărat ! Am să iau cuvîntul joi, am să spun !

Omul roşcat şi spălăcit s-a ridicat de pe pat, şi-a pus pe umeri paltonul cel lung. Şi-a ridicat capul strîmb, l-a privit fix, mijindu-şi ochii, parcă de undeva de sus, deşi era mai mic de statură. Nu a spus nimic, nu şi-a luat rămas bun, a trecut cu mersul său tîrşîit, lunatic, prin coridor, şi a dispărut pe după uşă, Glebov a închis uşa, cînd, deodată celălalt a bătut din nou.

— Dima, dragul meu, un lucru vă implor... şopti, de spaimă ţinînd capul şi mai mult plecat într-o parte, faceţi cum credeţi de cuviinţă, dar bătrînului nici un cuvinţel ! Promiteţi ? Da ? Nici despre scrisorile mele, nici despre discuţia noastră. Ar fi îngrozitor să afle !

Răspîntia se apropia implacabilă, se apropia tortura, se afla în faţa lor şi de istovire nu-şi mai simţea picioarele — acuşi-acuşi o să cadă... Ce să facă ? Unde să se ascundă ? O forţă misterioasă îl împingea spre un ţel necunoscut. Deşi i se părea că stă nemişcat, cineva îl mîna de la spate. Dar nici el nu ştia încă încotro. A trecut în zbor o zi, la fel de anodină, de plină de agitaţie, de treburi, cu alergături la farmacie, cu discuţii complet stranii. Klavdia iar se certa cu mama ei şi plîngea la bucătărie. O iubea foarte tare pe bunica Nila. Şi Glebov o iubea,

Pe cine era să iubească dacă nu pe bunica Nila ?

Stătea lîngă ea, ţinea în palmă mîna bătrînei, cenuşie şi uşoară ca un petec, şi turuia ceva, povestea — ea îl ru-

gase, ca un copil mic — iar în cap îi răsuna un clopot : încolo de o iei, vei pierde calul, încoace nevasta, iar dincolo chiar viaţa. Fusese convocat la un colocviu cu studenţii din anul întîi. Totul era clar, ce rost avea să se ducă? Nu s-a dus. Pe urmă a dat telefon Afoniceva, secretara decanului : „Glebov, ştiţi că mîine la douăsprezece... ?" O voce repezită, insistentă : să telefoneze cît mai repede la cei douăzeci de oameni, să-i bifeze de pe listă. „Anunţat". „Să veniţi la timp". „Am să vin".

Se străduia să judece liniştit : ei bine, sînt patru variante, să le analizăm. Varianta întîi : să mă duc şi să iau cuvîntul în apărarea lui. Nu chiar direct, să zicem cu nişte rezerve, să arăt nişte lipsuri, dar, în general *o apărare*, măcar în forma pe care o propunea Kunik : să lămurească fraza din articolul lui Şireiko şi să-i explice caracterul provocator. Ce rezultat va avea varianta aceasta ? Furia administraţiei. Pa şi pusi bursa Griboedov, doctorat şi toate celelalte. Căci asta înseamnă să întorci pe neaşteptate armele. Ei nu-i vor ierta aşa ceva. O, da, niciodată, niciodată. O vor considera drept trădare. Răzbunarea va fi cumplită, fără întîrziere. Şi întrucît Dorodnov are acum puterea în mînă, directorul lipseşte cu lunile — ba e undeva în Coreea, ba prin China, ba în spital — totul va decurge cum vrea el. Iar Dorodnov vrea să plătească nişte poliţe lui Ganciuk. Ce are de cîştigat din varianta asta ? Recunoştinţa lui Ganciuk şi a întregii familii. O iubire şi mai fără margini din partea Soniei. Cîte cineva, cum ar fi Marina Krasnikova, îi vor strînge mîna timp de o jumătate de minut şi-i vor spune ce om grozav e, cît de bine a vorbit, iar Kunik va declara, satisfăcut : „M-aţi uimit ! Mă bucur pentru dumneavoastră !"Asta va fi tot. Apoi va ajunge un scrib nenorocit nu se ştie pe unde. Sîmbăta, încărcat ca un catîr, se va căra cu trenul electric la Bruskovo. Pierderea e zdrobitoare, cîştigul neînsemnat. Varianta a doua: să se ducă şi să vorbească critic la adresa lui Ganciuk. Adică, vorbind mai simplu, *să se năpustească* asupra lui dar după toată haita. Bineînţeles, cîtuşi de puţin agresiv, fără bădărănii, cu căldură chiar, cu compătimire, cu un imens regret pentru faptul că trebuie să constate, cu îndemnul ca să fie luate în consideraţie meritele, să fie tratat cu respect, dar... În spiritul celor ce i se ceruseră. Ceva despre menşevism sau RAPP, de fapt, tot aia e. Să strecoare ceva despre busturi. Se poate şi fără busturi.

Poate doar vreo două-trei cuvinte de regret. Cel mai important este să treacă sub tăcere fraza din articolul lui Şireiko, de parcă ea n-ar fi fost nicăieri, niciodată. Căci dacă şi-ar pune mîna pe inimă, şi-ar fi foarte sincer : este oare Nikolai Vasilievici, ca om de ştiinţă, ca îndrumător ştiinţific, chiar fără cusur ? Oare nu au nici un pic de dreptate cei ce au pornit atacul împotriva acestei cetăţi ? Să recunoaştem în secret : au, au... Cărţile lui sînt cam plicticoase. Nici una nu poate fi citită pînă la capăt. O plictiseală de nesuportat, dacă e să fii cinstit ! Aşa se scria acum douăzeci de ani, acum e nevoie de altceva. Sociologismul vulgar e înrădăcinat în el şi nu poate fi smuls de acolo, ca o boală ereditară ! Dar despre asta nici un cuvinţel ! Asta aşa, în secret. Dacă vorbeşti sincer în faţa propriei conştiinţe. Şi învinuirea că ar fi domnit în facultate, nu e nici ea chiar o minciună. Profesorii erau numiţi numai cu aprobarea lui. La doctorat te puteai înscrie numai cu acordul lui. Şi nici nu e chiar aşa „cu capul în nori" cum se crede. vede totul, se descurcă, îi studiază pe oameni şi nu e deloc un etalon de imparţialitate, ba dimpotrivă, e chiar părtinitor, pe unii îi iubeşte, pe alţii îi urăşte, şi uneori e greu de înţeles de ce. Gusturile sale par de modă veche, pasiunile îşi au rădăcinile în trecut, în deceniile de revolte, lupte, atacuri. Există himere care în mod evident nu mai sînt himere pentru mulţi, dar el nu se poate debarasa de ele, cum nu se poate dezlipi un prunc flămînd de pieptul mamei. Şi unele fenomene apărute în ultimii ani — înainte de război şi imediat după el — nu are capacitatea de a le asimila. Dar Dorodnov are ? Bine, însă Nikolai Vasilievici este un om foarte cinstit, integru, iată care-i esenţa problemei ! A-l ataca înseamnă a ataca însăşi ideea de integritate ! Pentru toţi e clar că Dorodnov e una, iar Nikvas Ganciuk alta. Cei neavizaţi întreabă uneori : în ce constă de fapt diferenţa ? Ei şi-au schimbat, pur şi simplu, temporar locurile. Amîndoi ameninţă cu săbiile. Numai că unul e obosit întrucîtva, iar celuilalt i s-a pus de-abia de curînd sabia în mînă. De aceea, dacă te năpusteşti asupra unuia, este ca şi cum te-ai năpusti şi asupra celuilalt, asupra tuturor celor ce ţin o sabie în mînă. De fapt, nu e aşa. Mişcările lor sînt totuşi diferite, ca înotătorii în apă : unul împinge apa cu mîinile sub el, altul dă cu mîinile în lături. Ah, doamne, dar într-adevăr, nu e nici o diferenţă ! Plutesc în acelaşi rîu, în aceeaşi direcţie.

Problema aici e pur și simplu că se va despărți pentru totdeauna de Sonia. Va pierde dragostea ei. A pierde dragostea unui om măcar este însă un lucru ireparabil, o dramă profundă a inimii. Și nu numai, nu numai asta ! Vor veni din toate părțile și blesteme, oamenii nu-i vor mai întinde mîna ca, doamne ferește, să nu se murdărească. Pe urmă cineva va trimite o telegramă : „Vă felicităm cu înalta distincție — cei treizeci de arginți Griboedov". Toate astea nu contează. Pentru că viața lui va căpăta deodată un ritm atît de rapid, el își va lua zborul departe-departe, și toți aceștia vor dispare din orizontul lui, vor pieri fără urmă cu zîmbetele lor, cu disprețul lor, cu minunații lor ochelari de cal pe nas. Să nu vezi că soarta lui Ganciuk e deja hotărîtă ! A căuta să-l salvezi e totuna cu a vîsli împotriva curentului ce-i poartă pe toți. O să-ți irosești puterile, iar valurile o să te zvîrle pe pietre. Să fi fost numai *frica* de a se trezi deodată pe pietre, în sînge, cu clavicula ruptă? Atunci nu-și dăduse seama de această frică. Frica este resortul cel mai greu de surprins și cel mai tainic al conștiinței umane. Niște degete de oțel îl împingeau încetinel, el era gata, definitiv și fără îndoială, totuși, o forță nevăzută îi bara drumul. Sonia, oare ? Pe care n-o iubea ? Dar în viața lui nu cunoscuse o ființă mai bună decît ea... Nu, nu Sonia, ci căldura ei, bunătatea... Aceste calități ale Soniei, sufletul ei erau acea baricră de netrecut.

Atunci, dacă ambele variante sînt imposibile, rămîne cea de-a treia. Să vină și să nu ia cuvîntul, să tacă. Dar așa nu va face pe placul nimănui. Îl vor urî și unii și ceilalți. Varianta aceasta cade fără doar și poate ! Atunci rămîne a patra. E ultima, altceva nu mai e. *Să nu se ducă deloc.* Dar cum ? I-au atras atenția : „mai mult decît obligatoriu". Înseamnă că motivul trebuie să fie fatal, de proporții cosmice. De exemplu, mergînd la ședință și traversînd prin piață, să fie călcat de o mașină. Să se năpustească asupra unui cîine pe stradă pentru ca acesta să-l muște ca să fie trimis imediat să-și facă injecții. Sau altele ! Toate sînt prostii. Dacă criza de inimă și leșinul de acum două zile s-ar petrece acum, asta da ! Dar Druziaev, ca om al justiției, ar dispune imediat o anchetă și ar rezulta că motivul este o comă alcoolică. Nu, e imposibil. Și e la fel de imposibil să se ducă. Pat. Nici una din piese nu poate face vreo mișcare.

Cam acestea, numai fragmentat, pe scurt, cu un glas obosit, cu pauze, căzînd pe gînduri, le povesti bunicii Nila. Ea îl rugase să-i povestească cîte ceva despre *treburile lui*.

— Îmi place să ascult despre treburile voastre.

Bunica nu lucrase niciodată în viața ei. Adică muncise toată viața, dar acasă, în sînul familiei. Și, bineînțeles, nu pricepea nimic din toate astea. Dar el i-a povestit, trebuia să aibă un subiect, și în cap nu avea decît asta.

Bunica Nila se apuca uneori și ea să povestească din amintirile despre vremuri de altădată. Își amintea limpede, cu amănunte. Și tot despre lucruri îndepărtate. Cînd te gîndești cît de îndepărtate... cu vreo șaptezeci de ani în urmă. Povestea cum bunicul Nikolai, străbunicul lui Glebov, o dusese vara la țară. El era negustor, locuia pe Varvarka, lîngă hanul lui Solianov — casa aceea o vînduseră înainte de revoluție, se mutaseră pe Șcipok, dincolo de rîul Moscova — dar la țară, în județul Venevski, aveau o casă pe care bunicul Nikolai o construise pentru soacra lui, care nu voise să se mute la Moscova. Cînd era mică, bunica Nila pleca cu multă plăcere vara la țară. Bunicul Nikolai nu era iubit acolo. Îl porecliseră „Uscatul". Dar bunicăi Nila i se părea bun. La drum i se dădea întotdeauna „o legătură de rogojină", dintr-o rogojină curată galbenă, în care erau bomboane ieftine, turtă dulce și nuci. Toate împreună se numeau „harababură". Așa se și cerea la prăvălie : „Două legături de harababură !" Iar fetițele de la țară așteptau cu sufletul la gură, și abia intrau ei în curte, că apăreau pe dată. Și bunica Nila se apuca să le facă daruri : ție nuci, ție o bomboană, ție o bucată de turtă dulce cu miere. Iar zahărul de post îi plăcea străbunicii, bătrînei căreia bunicul Nikolai îi construise izba — ea oricum nu trăiá în izba aceea pentru că era construită ca o casă de la oraș, tinda nu era tindă, ci o cameră foarte mare, iar mobila era de la oraș, așa că străbunica locuia la o altă fată a ei, într-o izbă simplă țărănească, iar casa aceea stătea pustie pînă cînd soseau cei de la oraș. Bunicul o întreba : „Ce să vă aduc de la Moscova, măicuță ?" „Niște zahăr de post, Nikolai Efimovici, dacă se poate". Desigur, pentru postul cel mare îi trimiteau cu cîte o ocazie. Iar vara îi duceau neapărat două lădițe, zahărul se vindea în lădițe în magazinul lui Zaițev. Lădițe nu prea mari, ca niște lăzi obișnuite, dar nu prea adînci, era pus acolo în două straturi de diferite culori : de lămîie, de zmeură, de

mere, de prune, de care voiai. Şi la mijloc, printre straturile de zahăr, o ladă cu ceai...

Aşa au stat să-şi povestească unul altuia — Glebov bunicii şi ea lui — şi toţi aveau impresia că bătrînei îi mergea mai bine. Ba chiar i-a dat un sfat :

— Dima, ştii ce-am să-ţi spun ? Îl privi cu milă, cu lacrimi în ochi, de parcă el trăgea să moară şi nu ea. Nu te mai chinui, nu-ţi mai amărî sufletul. Dacă tot nu se poate face nimic, nu te mai gîndi... O să fie bine cum o să iasă de la sine...

Ciudat, a adormit noaptea tîrziu, liniştit, fără să se gîndească la nimic. La şase dimineaţa s-a trezit sau din cauza unei voci de bas, sau din altă pricină şi deodată a auzit :

— Nu mai e bunica noastră Nila...

Pe fundalul coridorului luminat, Klavdia stătea în uşă, neagră, ca de piatră. Glasul de bas, care i se păruse de bărbat, fusese al ei. Dincolo de perete, încet, căutînd să nu-i deranjeze pe vecini, hohotea mătuşa Polia. Hohotul era ciudat, de parcă horcăia o găină căreia i se tăiase beregata. A intrat tata, a spus ceva despre doctor; formalităţi, să se ducă undeva. Aşa a început ziua de joi. Şi Glebov n-a mai fost nevoit să se ducă nicăieri în ziua aceea.

Am venit din nou în casa de pe chei după trei ani, în septembrie patruzeci şi unu. La şcoală nu se ţineau cursuri. Erau nişte nopţi înstelate şi răcoroase. Noi duceam o viaţă nocturnă şi de aceea mi-au rămas întipărite în minte nopţile. Ziua era o veşnică alergătură : ba la portul fluvial, ba la depozitul de lemne, ba împărţeam ordinele de chemare trimise de comandamentul militar, iar în timpul liber învăţam cum să folosim pompa, cum să mişcăm maneta şi să deschidem capacul de la canalizarea de pe stradă. Cum-necum, eram pompieri. Şi ce mai pompieri ! Dădeam ajutor pe unde se nimerea. În portul fluvial descărcam şlepurile cu lăzi de obuze, iar la depozitul de lemne goleam vagoanele de marfă. Totul se făcea în grabă, nu aranjam lemnele, le aruncam grămadă din vagoane, cum se nimerea. Linia de cale ferată trebuia eliberată cît mai repede. De asta mi-amintesc, de graba nebună. Îmi amintesc că făceam eforturi uriaşe încercînd

să ridic bușteniі cei mai mari. Dar viața noastră adevărată începea noaptea, după ce vocea lui Levitan anunța la radio alarma. Ei da, făceam de gardă, stăteam prin poduri, alergam pe acoperișuri în căutarea vreunei bombe incendiare, pentru a o apuca eroic cu cleștii lungi și a o arunca jos, dar, cel mai important, respiram răcoarea mortală a acelor nopți.

Erau atît de luminoase, parcă alburii. Fulgerele ne orbeau, uruitul ne asurzea. Și mirosul acela de fum de la explozii, deasupra acoperișurilor Moscovei, zgomotul schijelor lovind metalul și aerul trist cu iz de ars — undeva dincolo de Serpuhovskaia erau incendii...

Cazarma detașamentului nostru de pompieri — denumirea completă era ceva în genul „Detașamentul raionului Lenin de comsomol și tineret pentru apărarea împotriva incendiului" — se găsea pe Iakimanka, dincolo de pod. Casa de pe chei nu intra în zona noastră. Dar odată ne-am trezit acolo. Nu pot să-mi amintesc ce făceam acolo și de ce ne duseseră într-acolo. Îmi amintesc doar că l-am întîlnit pe acoperiș pe Anton cu trei băieți, și apoi ne-am dus în fugă la Sonia Ganciuk, unde l-am găsit pe Vadka „Baton", care a doua zi pleca din Moscova. Venise acolo ca să-și ia chipurile, rămas bun. Convoiul lor pleca în zori de zi. Iar la gară plecau în mijlocul nopții, pentru că era foarte greu să te sui în tren. Eu o condusesem pe mătușa mea și știam ce se petrece acolo. „Baton" crescuse mult, vorbea cu voce de bas și-i apăruseră mustăți, mici și negre. A fost, mi se pare, așa : el venise la Sonia nu numai să-și ia rămas bun, dar să ia și o sacoșă, pe care ea i-o promisese. Îmi amintesc, stătea în mijlocul bucătăriei și bea ceai, în picioare, iar Sonia curăța cu o perie sacoșa, neobișnuit de prăfuită, cînd deodată s-a stins lumina : am început să căutăm o lumînare sau o lanternă, în timpul acela s-a anunțat alarma. Pentru a doua oară în noaptea aceea.

Cînd, nu după multă vreme, s-a aprins lumina am văzut chipul Soniei în lacrimi și totuși zîmbind. La data aceea Sonia dispăruse de mult din memoria mea, iar pe Vadka „Baton" îl priveam cu indiferență. Toate suferințele de mult uitate ale copilăriei.

Îmi mai amintesc din noaptea aceea : Anton avea atîrnat la cingătoare un uriaș pumnal caucazian. Stăteam cu

Anton pe acoperiș lîngă parapetul metalic din vergele subțiri și priveam orașul negru cufundat în noapte. Nici o străfulgerare, nici o luminiță jos, orașul părea mort, de nepătruns, numai două pete trandafirii în mișcare — incendiile de dincolo de rîul Moscova. Orașul părea infinit. Și infinitul e greu să-l aperi. Mai era și rîul, nu aveai cum să-l camuflezi. Era ca o fîșie luminoasă, în care se reflectau stelele, coturile lui indicau raioanele. Ne gîndeam la oraș cu durere, ca la o ființă vie care avea nevoie de ajutor. Dar cu ce-l putea ajuta ? A fost o clipă de încremenire și de liniște. Stăteam la marginea beznei și priveam cerul, cu reflexe tremurînde, încordat în așteptarea schimbării destinului : stelele, norii, aerostatele, săgețile albe ale reflectoarelor, ce cădeau tăcut în unghi ascuțit, spintecînd neobosit această lume fragilă. Și atunci Anton a murmurat o frază care m-a uimit :

— Știi de cine mi-e milă ? De mămicile noastre...

Însemna că noi, cei dinainte, nu mai existam. Se produsese o ruptură violentă. Timpul, ca și cerul, plesnise cu un zgomot asurzitor.

Pe urmă, îmi amintesc că stăteam în fața liftului, așteptîndu-l, pentru a o trimite jos pe mama Soniei, care era bolnavă. „Baton“ a apucat să-mi spună că am făcut foarte bine că am șters-o la timp din casa asta. Nemții tot timpul nu fac decît să o bombardeze. Cîte bombe au căzut pe lîngă casă : pe pod, pe Kadașevka. Parcă voia să recunoască viclenia mea deosebită sau norocul meu, nu mai știam exact, în orice caz am simțit o perfidie. Dar nu i-am mai răspuns, pentru mi-era absolut indiferent. La toate etajele se trîntеau ușile. Peste tot era zgomot, strigăte, tropăit pe scări, scara se cutremura. Toți ascultau cu încordare ce se petrece pe cer. Deocamdată era liniște. Anton a spus :

— Poate e vreun ticălos singuratic ?

Din apartamentul de vizavi ieși un bărbat în palton, aruncat pe umeri peste pijama, și în urma lui o femeie ce ținea în brațe o fetiță mare și grasă cu picioare lungi. Din depărtare se auzi bubuitul tunurilor antiaeriene. Femeia spuse fără să se adreseze cuiva anume :

— Toți nemțoii din casă ar trebui trimiși la dracu'n praznic... În clipa aceea se uită la soțul ei și-l întrebă :

— Nu-i așa, Kolea ?

Cînd s-a deschis ușa liftului și mama Soniei a făcut o mișcare pentru a intra în lift, femeia, destul de abil, a împins-o într-o parte cu picioarele fetiței, spunînd :

— Ei nu, o să mai aștepte ; a intrat prima în lift, după ea soțul și încă cineva. Liftul a plecat. Profesorul a întrebat :

— Cine sînt ăștia ?

Sonia a spus că sînt niște vecini noi. Și a adăugat nesigur :

— Nu sînt oameni răi, doar un pic ciudați...

Anton și cu mine am făcut un „scăunel", împreunîndu-ne mîinile, am așezat-o pe mama Soniei și am dus-o jos, în subsol. Trebuia să mă întorc pe Iakimanka. Tunurile antiaeriene se auzeau tot mai tare, bubuiturile erau tot mai aproape. Cînd am ieșit în fugă în curte, din toate părțile se trăgea și în pauzele dintre rafale se auzea foarte limpede cum se înfig cu putere în asfalt schijele obuzelor antiaeriene. Așa, în fugă, în bubuitul ăsta, mi-am luat rămas bun de la ei toți, sau poate nici n-am apucat să-mi iau rămas bun...

Nu, a mai fost încă o întîlnire, încă una ! Ultima dată l-am întîlnit pe Anton la sfîrșitul lui octombrie, pe Polianka, într-o brutărie. Iarna venise pe neașteptate, cu ger și zăpadă, dar Anton era, desigur, fără căciulă și fără palton. Mi-a spus că peste două zile pleacă în evacuare cu mama sa, în Ural, și îmi cerea sfatul ce să ia cu el : jurnalele sale de însemnări, romanul științifico-fantastic sau albumele cu desene ? Mama lui avea mîinile bolnave. Numai el putea căra ceva greu. Grijile lui mi se părură niște fleacuri. La ce albume, la ce romane te mai puteai gîndi cînd nemții erau la un pas de Moscova ? Anton desena și scria în fiecare zi. Din buzunarul hainei sale ieșea un caiet obișnuit, îndoit în două. Îmi spuse : „Am să notez și această întîlnire a noastră la brutărie. Și toată discuția noastră. Pentru că totul este important pentru istorie."

Mulți ani mai tîrziu m-am dus s-o văd pe mama lui Anton — era singura care continua să trăiască în casa de pe chei, în același apartament mic de la parter. Ea mi-a dat șase caiete cu jurnalele lui Anton. Erau jurnalele din ultimul an de dinainte de război, nu se știe de ce rămăseseră în apartamentul de la Moscova și de aceea s-au și păstrat. Celelalte scrieri ale lui Anton Ovcinnikov,

albumele lui, lucrările sale științifice, au pierit în rîul Iset, pentru că șalupa s-a răsturnat iar Anton și mama lui abia au scăpat.

Glebov se străduia să nu țină minte un lucru : ceea ce-i spusese Kuno Ivanovici, cînd, printr-o întîmplare stupidă, s-au ciocnit nas în nas pe bulevardul Rojdestvenski. Și felul cum s-a purtat el, Glebov, față de cele spuse de Kuno. Erau cu totul alte timpuri, trecuseră vreo opt ani, dar și atunci era nervos, agitat, fie că era în ajunul susținerii titlului de doctor docent, fie că tocmai se muta într-o instituție în alta și, deodată, această întîlnire pe Rojdestvenski. Iarnă ! Da, da, era în toiul iernii. Pe alee era o dîră galbenă de nisip între troiene de zăpadă. Cineva căzuse în zăpadă. Glebov nu era singur. Tocmai asta e, că i le-a spus de față cu alții, de aceea Glebov și-a pierdut cumpătul. Dacă nu ar fi fost prietenii, care l-au tras, totul s-ar fi terminat foarte rău. Pentru că nu-și mai dădea seama ce face. Voia să-l omoare pe omul acesta, îl trîntise la pămînt, îl strîngea de gît. Toată viața se străduise să uite scena asta, și aproape că reușise, aproape uitase — de exemplu, nu-și mai aducea aminte ce cuvinte anume spusese omul acela — mai rămăsese doar ca o mică apăsare în mijlocul pieptului, urmă a groazei de mult trăită. Cînd îi răsărea în minte amintirea acestui om, ceea ce se întîmpla deosebit de rar și din senin, totul se mărginea la senzația de apăsare în coșul pieptului.

Se mai străduia să nu-și amintească de chipul Iuliei Mihailovna, cînd o văzuse trecînd pe lîngă el pe coridor ; ieșise din biroul lui Druziacv, o fată o susținea de braț ; Glebov se fistîcise pentru o clipă, neștiind cum să se poarte, să dea din cap, să spună ceva sau să se incline tăcut și, dezorientat, înlemni. Și chipul Iuliei Mihailovna era încremenit, cînd trecu pe lîngă el. Acest chip încremenit se străduise din răsputeri să-l uite ; memoria este o plasă care nu trebuie întinsă prea tare ca să țină greutăți mari. Mai bine tot ce e de fontă să rupă plasa și să dispară. Altfel vei trăi într-o continuă tensiune. Chipul încremenit, fără pic de sînge era uitat, dar nu pentru prea multă vreme, el apărea pe neașteptate din nou cînd afla cîte ceva : de exemplu, vestea morții ei. A murit curînd, el mai era încă doctorand. Era însă de mult bolnavă de

inimă, grav. E inexplicabil de ce s-a zbătut atît de mult să se întoarcă la munca ei. Nu trebuia să muncească în nici un caz. Nici să muncească, nici să se judece, nici să se certe, nici să poarte pică, nimic ; îi trebuia o viață liniștită la Bruskovo, printre ronduri de flori și straturi, dar ea nu putea trăi așa și, de altfel, și Bruskovo dispăruse. S-a distrus singură. Cum se petrecuseră toate, nu o știa în amănunt, dar pe neașteptate îi apărea chipul ei în față. Și o dată cu el toate celelalte pe care căuta să le uite. De exemplu, ce a zis Ganciuk la acea ședință a colegiului de redacție cînd s-au întîlnit la discutarea unui manuscris. Nu s-a spus nimic jignitor. Ce se avea în vedere n-a înțeles nimeni. Și bătrînul arăta rău, de nerecunoscut, se întîmplase ceva cu partea dreaptă a feței, din care cauză nu vorbea prea deslușit, nici nu era ascultat cu destulă atenție. Deși fusese repus în toate drepturile sale și principalul său adversar, Dorodnov, fusese zdrobit și dispăruse nu se știe unde — această luptă îi umplusе ultimii ani de viață — totuși ceva important fusese irremediabil pierdut. Să-l asculți pe bătrînul care omitea lucruri importante, nu era chiar atît de interesant. Nimeni, în afară de Glebov, nu-i asculta cu atenție bolboroseala. El însă surprinse în cuvîntarea bătrînului note de sarcasm, ceea ce l-a zgîndărit și l-a mirat : se vede deci că mușchii fleoșcăiți mai erau capabili să se contracte ! Dar toate astea ar fi trebuit uitate. La fel ca și acea zi de septembrie, la Riga, în cafeneaua din apropierea magazinului universal din centru, cînd a văzut-o la măsuța vecină, în aer liber, pe Sonia. Acum erau cu totul alte timpuri, nici măcar acelea care au venit mai tîrziu, ci cu totul cu totul alte timpuri, și el ar fi putut spera că nu va fi recunoscut, căci toate lucrurile care veneau din trecut, ce pînă nu demult îl apăsau și-l chinuiau, acum nu mai trezeau în el nici un fel de sentimente, se destrămaseră, pieriseră. La un moment dat aflase că Sonia fusese internată într-un spital din afara orașului, lucrul era de așteptat, totuși avea o ereditate proastă : mama Iuliei Mihailovna murise într-un sanatoriu de bolnavi mintali și Iulia Mihailovna însăși nu era prea sănătoasă. Și cineva care o vizitase pe Sonia povestise că boala ei se manifesta în aceea că se temea de lumină și că voia să stea tot timpul pe întuneric. Alte ciudățenii nu erau. Numai această groază în fața luminii și dorința de în-

tuneric. Pe urmă parcă se făcuse bine. Dar informațiile nu erau precise. Căci nu mai erau nici un fel de oameni de legătură între el și ea, toți rămăseseră în acele timpuri de demult. Și iată această întîlnire la Riga. Era în vacanță pe litoral, venise la Riga pentru o zi, Marina îl cărase prin magazine, și deodată la măsuța vecină, Sonia. Alături de ea ședea o femeie înaltă cu nasul mare, cu ochelari, cam ciudată la înfățișare, îmbrăcată sportiv dar neîngrijită, în pantaloni și tenișI. Sonia îl privea fix pe Glebov, de aceea se și întorsese, pentru că îi simțise privirea. Și imediat, involuntar, a făcut o mișcare spre ea, i-a spus ceva : „Sonia !“ sau „bună ziua“ sau „tu ești ?“. Un val de bucurie, de căldură l-a cuprins pentru o clipă. Sonia îmbătrînise, se împlinise, părul îi era pe jumătate cărunt, dar, ca și altădată, fața se albi instantaneu și-l privea cu o expresie de spaimă, apoi femeia cu nasul mare a luat-o de braț, a ridicat-o de la masă și au plecat. Îi rămăsese în minte : femeia avea tenișI uriași. Marina l-a întrebat : „Le cunoști pe femeile astea ? Cine sînt ?“ A spus că sînt niște cunoștințe de la Moscova, dar cine anume, nu-și mai amintește.

Poate nu fusese chiar așa totul, pentru că el se străduia să nu-și mai amintească. Ceea ce nu-și amintea înceta să mai existe de parcă nu fusese niciodată. Nu fusese niciodată cea de a doua ședință, cu multă lume, în martie, cînd nu mai avea sens să aibă mustrări de conștiință, oricum trebuia să vină, dacă nu pentru a lua cuvîntul el însuși, măcar pentru a-i asculta pe ceilalți. Se pare că a spus ceva atunci, foarte scurt, și lipsit de importanță. Ce anume, i-a ieșit complet din minte : nu are importanță. Soarta lui Ganciuk era hotărîtă și pecetluită. Era trimis la un institut pedagogic regional pentru a întări cadrele de la periferie. Au fost niște glasuri care s-au ridicat împotrivă, istericale chiar, nu contează. S-a uitat totul sau *n-a fost niciodată ?* De fapt, a fost oare ? A fost, însă, fără îndoială, această scenă : o cofetărie de pe strada Gorki. Acest lucru i s-a întipărit în minte pentru toată viața. Iar toate celelalte, strigătele, emoțiile, cinci ceasuri de discuții cu pauze de fumat, vorbăria beată a lui Levka, onomastica lui Șireiko — părea că acesta iese în primele rînduri, că va deveni un lider de mare calibru, dar nu se știe de ce totul s-a mărginit la mitingurile acelea, n-a avut continuare — toată aiureala aceea zgomotoasă, de

neînțeles, ce se stîrnise în jurul lui Ganciuk, cu tropăit de picioare și mîini răsucite, cu lacrimi, infarcturi, victorii, jubilări, toate au dispărut ca prin farmec. Ei, n-a fost, n-a fost nimic. Mergea pe stradă cu capul cît o baniță, cu mintea împăienjenită, alături era Levka, care, acum la sfîrșit, se muiase de tot. Acolo se ținuse bine, iar la tribună fusese chiar grozav. Levka bolborosea : „Porci ce sîntem, ticăloși..." Trebuia dus acasă, putea să cadă pe stradă. Atunci a început decăderea lui. Peste vreo cîțiva ani, viața lui a luat un alt curs, cel de-al doilea „taică". care semăna cu un zaporojeț mustăcios, s-a trezit dat afară din slujbă. casa s-a dus naibii, mașina a dispărut, mama rămînînd singură, s-a agățat printr-o minune de ceva, iar Levka a devenit un modest administrator la un club de fotbal, călătorea cu echipa din oraș în oraș, făcea rost de locuri la hotel, de bocanci, de mingi, meciuri „aranjate" și bea de stingea, din care cauză în scurt timp a fost dat afară de peste tot, și pe urmă s-a ocupat nu se știe cu ce, iar cînd miliția îl culegea beat undeva pe stradă, spunea uneori că se numește Glebov și indica adresa acestuia. Probabil mai dădea și alte adrese. De două ori a fost dus la Glebov. Dar și asta fusese cu multă vreme în urmă, acum vreo paisprezece ani. Apoi s-a dat complet la fund, și Glebov nu a mai auzit nimic de el pînă la apariția neașteptată de acum, de la magazinul de mobilă, acum cînd nu mai ai putere pentru nici un fel de sentimente, pentru nimic, în afară de esența problemei.

Dar atunci, după ședință, pînă la potop, cînd hoinăreau pe străzile Moscovei, fără să bănuiască ceva : Levka nu bănuia că în curînd se va prăbuși, se va răsturna, ca o săniuță goală de pe un munte înghețat. Glebov că va veni o vreme cînd se va strădui să nu-și mai amintească de cele ce se petreceau cu el în acele clipe și, deci, nu știa că trăiește *o viață care n-a fost*. Deodată, prin geamul cofetăriei de pe Gorki, din apropiere de Piața Pușkin, Glebov îl zări pe Ganciuk. Acesta stătea în picioare la o măsuță înaltă, la care se bea cafea, și mînca lacom o prăjitură „mille feuilles", ținînd-o cu toate cele cinci degete în hîrtie. Fața lui cărnoasă, cu cute rozalii, exprima plăcere, ca se mișca, vibra, ca o mască bine întinsă, vibra cu toată pielea de la gură pînă la sprîncene. Ganciuk era atît de cufundat în crema dulce și în foile subțiri și crocante, încît nu l-a observat nici pe Glebov, care, înmăr-

murit, l-a privit o secundă cu insistență, nici pe Șulepnikov, care se legăna alături de el. Cînd te gîndești că în urmă cu o jumătate de ceas acest om fusese sub focul de artilerie ! Glebov povestise după aceea adesea scena de la cofetărie. Da, vezi doamne, a fost, ce să mai vorbim. Au fost multe. Și una, și alta, și încă una. și încă alte lucruri, de care e mai bine să nu ne amintim. Totuși Ganciuk stătea și înfuleca „mille feuilles“ cu o poftă grozavă !

Și iată o altă scenă ce i s-a mai întipărit în minte cu nuanțe, cu amănunte, cu reflexe. Prima vizită în casa Ganciuk după înmormîntarea bunicii, după Consiliul Științific, la care întîmplarea a făcut să nu asiste, dar înainte de ședința din martie. Una din acele prostii nobile de care era în stare. În sinea lui, la data aceea hotărîse deja totul. Prostia consta în aceea că dorea fie și indirect, pe ascuns, nu fățiș, să capete învoirea Soniei. Visul lui era ca ea să spună : „Da, ai dreptate, dragul meu, trebuie să mă părăsești. Așa e mai bine pentru mine. pentru tine, pentru tata, pentru știință, pentru tot și pentru toți“. Bineînțeles că nu putea să spună asta. Dar măcar să vadă și să-i împărtășească suferințele, să înțeleagă că nu exista altă soluție. Căci aceasta era principala ei calitate — să înțeleagă totul.

Ușa a deschis-o Iulia Mihailovna. Glebov a simțit că mama Soniei, văzîndu-l, s-a cutremurat pe dată, abia perceptibil și a rostit cu oarecare întîrziere cuvintele : „A, bună ziua. Intrați...“ A intrat. Totul era de nerecunoscut Iulia Mihailovna, cu un gest rapid, neglijent, i-a arătat spre cuier : „Puteți să vă agățați hainele aici“. De parcă venea în casă pentru prima oară. Pur și simplu i se dădea de înțeles că nu mai exista casa de altădată. „Sonia trebuie să vină. Așteptați-o, vă rog, în sufragerie.“ Cu același gest neglijent i s-a indicat unde să se așeze — pe micul divan de lîngă pian. S-a așezat pe divan. Iulia Mihailovna a ieșit. Ședea singur și era destul de liniștit, deși încerca un sentiment de jenă, o prevestire a unor viitoare sufe-rințe, ca în sala de așteptare a unui dentist. Dar trebuia să vină aici, era neapărat nevoie să se despartă de dintele bolnav, de aceea era gată să rabde. Un lucru îl punea totuși pe gînduri : de ce este Iulia Mihailovna atît de rece cu el ? E de neînțeles. Doar lucrurile se petreceau înainte de ședința din martie. Nu putea să-i citească gîndurile, să știe ce hotărîse el, deocamdată numai în sinea

lui. Şi avea intenţia, imediat ce va intra Iulia Mihailovna. s-o întrebe cu uimire sinceră : ce s-a întîmplat ? De ce pare supărată pe el ?

Iulia Mihailovna nu venea. Sonia nu se întorcea. O auzea pe Iulia Mihailovna alergînd cu paşi repezi prin coridor, vorbind cu Vasena, apoi s-a trîntit uşa de la birou. s-a auzit vocea sonoră a lui Ganciuk, Iulia Mihailovna a spus cu voce tare : „Asta nu e ceea ce vreau eu !" la care Ganciuk a răspuns cu o frază nedesluşită, apoi totul s-a liniştit. În sufragerie nu intra nimeni. Apoi uşa se deschise fără zgomot. apăru Mavriki, motanul cel negru, care, fără să-l privească pe Glebov, trecu pe lîngă el ca pe lîngă un scaun, şi străbătînd sufrageria se îndreptă spre camera Sonici. Glebov şedea pe divan de o jumătate de oră. Începu să se enerveze. Ce e, la urma urmei, modul acesta de a se purta ? Care e cauza ? Nu sînt doar nici un fel de motive. Nu a venit la Consiliul Ştiinţific dintr-un motiv foarte serios. Mai mult decît serios ! Moartea unui om apropiat este mai importantă decît neplăcerile de la servici. Treptat se monta tot mai mult împotriva Iuliei Mihailovna — simţise totdeauna la ea oarecare înfumurare. egoism, o femeie neplăcută — şi totodată împotriva lui Ganciuk, care i se supunea în toate. Pentru prima oară Glebov se gîndi cu o bucurie rea, ascunsă că, în general, nu e rău că oamenii aştia au fost puşi la punct. Nu poţi să le priveşti pe toate din turnul tău de fildeş. Şi nu întîmplător au atît de puţini apărători. Dar tocmai atunci Iulia Mihailovna apăru aducînd — nu ceaiul, nu un platou cu fursecuri şi nici măcar o scrumieră — ci o veioză, iar Glebov a rostit oarecum provocator :

— Parcă sînteţi supărată pe mine, Iulia Mihailovna ?

Iulia Mihailovna hîmîi ciudat, dar nu răspunse pe dată. Aşeză lampa în colţul camerei, pe măsuţa cu ziare. O aşeză, o aprinse.

— Da, închipuiţi-vă, sînt supărată.

— Dar pentru ce, Iulia Mihailovna ?

— Nu se poate explica în două vorbe. Nu avem timp de discuţii. Acuşi va pica Sonecika. E parcă întuneric aici, nu-i aşa ? Trebuie să aprindem lumina. „Mehr Licht" cum a spus Goethe înainte de moarte.

A aprins lustra din tavan şi a ieşit. Era cam patru după-amiază, nu era chiar aşa de întuneric. Deodată, Iulia

Mihailovna se întoarse, închise bine ușa în urma ei, ochii îi străluceau, mișcările îi erau grăbite. Se așeză pe un scaun în fața divanului și, privindu-l pe Glebov drept în ochi, cu ochii ei strălucitori, începu să vorbească încet și repede :

— Totuși am să încerc să vă explic, cît nu este Sonecika. Vorbesc încet să nu mă audă Nikolai Vasilievici... Nu am dorit să am o asemenea discuție, dar m-ați întrebat... Înțelegeți ce cred despre dumneavoastră ? Vă urăsc. Da, da, da, nu mai faceți niște ochi așa de mari, de mirați...

Și a început să turuie lucruri de neînchipuit. Ceva despre cît e de greu să înțelegi un om, dar vine o clipă, ea spunea „o clipă de noapte", și omul e descoperit. Ceva despre mama ei, care era clarvăzătoare și știa să prevadă viitorul. Își amintește că s-a speriat dintr-o dată : dar dacă și ea e clarvăzătoare și i-a citit intențiile ? De aci explicația purtării sale reci. Dar ea, de parcă ar fi răspuns gîndurilor lui, a spus că e lipsită de acest har și nu știe care va fi viitorul relațiilor lui cu Sonia, nu vrea să se amestece, totuși i se pare... Se gîndește alarmată... Blestemă ziua aceea... Ce aiureală, era și asta, ce aliaj de ură, prostii și nebunie ! Desigur această femeie era bolnavă. Sonia spunea că atunci cînd îi crește tensiunea și se apropie o criză de stenocardie, starea psihică a mamei sale lasă de dorit. Glebov ar fi vrut să plece, de aceea s-a ridicat spunînd :

— Am să vă aduc apă !

Dar ea, apucîndu-l de braț, nu l-a lăsat. Degetele ce-l prinseră îl strîngeau cu o forță neașteptată ; Glebov a simțit fiori reci pe spate : își zicea că o asemenea forță poate avea numai o nebună. Iulia Mihailovna nu era însă nebună, pur și simplu îl ura pe Glebov și se grăbea să i-o spună. Parcă ghicindu-i gîndurile, ea rosti foarte repede :

— Nu trebuie să chemați pe nimeni, am să apuc să vă spun totul, va veni Sonecika, o să ne așezăm să bem ceai. Și — mă auziți — nu v-am spus nimic...

După aceea, tot așa de grăbit, cu jumătate de glas, înghițindu-și cuvintele, i-a declarat că este un om deștept, dar că inteligența lui este de gheață, și deci nu este necesară nimănui, este inumană, este o inteligență în sine, in-

teligența unui om al trecutului ; tot discursul ei era un delir de bolnav.

— Nici dumneata singur nu-ți dai seama cît ești de burghez !

De parcă el ar fi fost acela care folosea totul : casa, vila, cărțile, soțul, fiica. Ce putea răspunde la toate astea ? Nu puteai să contrazici o femeie nenorocită. Sculîndu-se de pe divan a întrebat-o :

— Pot să vă aduc niște apă ?

— Aduceți-mi, consimți ea liniștită.

El se duse la bucătărie, Vasena i-a dat un pahar, el i-a turnat niște apă fiartă, s-a întors. Iulia Mihailovna ședea pe același scaun și privea drept înainte.

— Știți ce-am să vă spun ? rosti ea încet, de parcă s-ar fi trezit, luînd paharul. Știți ce-ar fi cel mai bine... Această discuție rămîne între noi. Cel mai bine ar fi să plecați din casa asta...

El a întrebat : ce am făcut rău ?

— Deocamdată nu ați făcut nimic. N-ați apucat. Dar de ce să așteptăm pînă cînd o să faceți ? Plecați acum... Vă rog, vă implor... Și într-adevăr îl privea cu implorare. Sonecika nu va afla despre discuția noastră. Vă jur ! Vreți să vă dau bani ?

— Ce bani ? Despre ce vorbiți ?

— Doar aveți nevoie de bani. Vă plac doar ? Și nu-i aveți. Cît să vă dau ? Iar începea s-o ia razna. Spuneți cît mai repede, pînă n-a venit Sonia. Ei, ei, spuneți. Am să vă dau, acum, imediat, și dumneavoastră... Nu, stați ! Am să vă aduc imediat altceva ! — În acest moment, nu se știe de ce, a început să șoptească : Am să vă dau un inel, vechi, cu safir. Că doar vă plac lucrurile burgheze ? Aur ?

— Dacă doriți atît de mult să plec, zise el, mă rog, n-am nimic împotrivă...

Ea începu să dea din mîini, șoptind :

— O clipă ! Am să vă aduc ! Mie nu-mi trebuie absolut deloc, iar dumneavoastră o să vă prindă bine !

S-a repezit spre ușa de la camera vecină, unde era dormitorul, dar, din fericire, n-a apucat să facă nimic — a intrat Ganciuk. A fost o discuție ciudată, fragmentară, au sărit de la una la alta. Și nu se știe de ce despre Dostoievski. Ganciuk spunea că Dostoievski a fost subapreciat, că Aleksei Maksimîci nu are dreptate, că opera lui trebuie

înțeleasă în alt mod. Acum va avea mult timp liber și se va ocupa de asta. Iulia Mihailovna se uita la soțul ei cu multă atenție, în privirea ei se citea suferință și iubire. Ganciuk spunea ceva cam de felul acesta : ideea ce-l chinuia pe Dostoievski — *totul este permis* cînd nu ai nimic în afară de o cameră întunecată cu păienjeni —, această idee există pînă astăzi într-o formă mizeră, pe planul existenței cotidiene. Toate problemele ridicate de el s-au transformat, au luat o înfățișare cu totul jalnică, dar există pînă azi. Raskolnikovii de azi nu mai ucid cămătăresele bătrîne cu toporul, dar se opresc în fața acelorași bariere chinuindu-se cu întrebarea : să trec dincolo sau nu ? Și, de fapt, ce diferență e cu toporul sau în alt mod ? Să ucizi sau să dai doar brînci, ca să se elibereze postul ? Raskolnikov de fapt n-a ucis în numele armoniei universale, ci pur și simplu din propriul său interes, să-și salveze mama bătrînă, s-o ajute pe sora lui și pe el însuși, ei înșiși, cumva, undeva în viața asta...

Gîndea cu voce tare, fără să se preocupe dacă este ascultat, înțeles. Și vocea i se schimbase. Pe neașteptate apăru Sonia. Tocmai cînd Ganciuk spunea :

— Uite și dumneata, Dima, de ce mai vii pe aici ? Este complet inexplicabil din punctul de vedere al logicii formale. Sau poate în acest caz există o explicație de altă natură...

— Tată ! strigă Sonia, aruncîndu-se spre Glebov. Nu-l mai chinui pe Dima ! Și așa a fost destul de chinuit !

Se așeză în fața lui Glebov, ca un paravan, de parcă Ganciuk ar fi putut arunca cu ceva în el. Dar Ganciuk n-o vedea, n-o auzea.

— E aici, poate, continuă el, o explicație metafizică. Vă amintiți că Raskolnikov simțea mereu dorința să se întoarcă în casa aceea... Dar nu ! Nu-i asta ! Cu un gest precis, de profesor, își retează propria-i ipoteză. Acolo totul era cu mult mai limpede și mai simplu, pentru că era un conflict social deschis. Astăzi omul nu mai este conștient pînă la capăt de ceea ce face... De aceea discuția cu sine însuși... se convinge singur pe sine... Conflictul se deplasează în adîncul sufletului, iată ce se-ntîmplă...

— Tată dragă, spuse Sonia, te implor !

— Bine, fetițo, bine. Să lăsăm. Iartă-mă. Abia acum Ganciuk îl privi pe Glebov cu atenție, și păru să-l recu-

noască. De altfel, nu sînt deloc supărat pe el. Deloc, absolut deloc nu sînt supărat pe el.

Ieşi din odaie. Între timp, Glebov trecu în camera Soniei, se trînti, ca de obicei cînd era obosit, pe canapeaua acoperită cu un covor, iar ea se aşează alături şi-l mîngîie pe cap, pentru că îi era tare milă de el, ea ştia cît de mult o iubise pe bunica Nila. Pe neaşteptate, Ganciuk apăru din nou şi întrebă cu glasul lui obişnuit, cunoscut :

— Şi ştiţi unde e greşeala ? Greşeala e că în douăzeci şi şapte ne-a fost milă de Dorodnov. Trebuia să-l distrugem !

Aceste cuvinte l-au liniştit pe Glebov : a înţeles că bătrînul rămăsese acelaşi. Deci tot ce se făcuse era just. Glebov a rămas peste noapte la Sonia. N-au putut dormi. Au adormit cînd mijeau zorile. Şi Glebov a visat o cutie de bomboane metalică plină de cruci, decoraţii, medalii, insigne pe care el le alegea, străduindu-se să nu facă zgomot ca să nu trezească pe cineva. Acest vis cu cruci şi medalii într-o cutie metalică s-a mai repetat apoi în viaţa lui. Dimineaţa au mîncat la bucătărie, au privit pe geam panglica cenuşie a podului, omuleţii pe stradă, maşinuţele, palatul cenuşiu-gălbui cu o cuşmă de zăpadă pe malul opus al rîului ; Glebov a spus că va telefona după cursuri şi va trece pe seară. Nu s-a mai întors niciodată în casa aceea.

Acestea sînt amintirile lui Glebov ; unele au reînviat datorită eforturilor memoriei, altele au apărut involuntar, de la sine, în noaptea acelei zile în care îl întîlnise pe Levka Şulepnikov la depozitul de mobilă. Un lucru i se păru ciudat, şi adormi în biroul său de la etaj, cu fereastra spre grădină, fără să găsească răspunsul : de ce Levka s-a prefăcut a nu-l cunoaşte ?

În aprilie 1974, Glebov mergea cu trenul spre Paris la congresul AICLE (Asociaţia Intrenaţională a Criticilor Literari şi a Esteticienilor, al cărui membru era, făcînd parte din conducerea secţiei de estetică). În tren o întîlni pe mama lui Levka, Alina Fedorovna. Mergea şi ea în acelaşi oraş la invitaţia surorii sale, care plecase din Rusia cu cincizeci şi trei de ani în urmă. Alina Fedorovna era acum o bătrînă gîrbovită şi căruntă, dar Glebov o recunoscu imediat : aceeaşi faţă de faianţă arămie, cu nasul încovoiat,

aceeași privire pătrunzătoare, și aceeași, cunoscută din copilărie: țigară în colțul gurii. A stat ore întregi pe coridor, fumînd. Glebov s-a apropiat, i-a amintit de el, dar discuția nu s-a legat. Brusc, a simțit ca altădată, demult, zidul de trufie ce înconjura această femeie. Doamne, dar de ce oare ? Căci totul se dărîmase, viața de altădată dispăruse, fiul ei decăzuse, nu mai era cazul să se vorbească despre el, și, totuși, bătrîna doamnă își mijea ochii, de parcă l-ar fi privit pe Glebov prin lornion, și-l întreba cu indiferență maiestuoasă : „A, așa deci ? De estetică ? Și e ceva interesant ?“ După Varșovia discuția s-a mai închegat și a aflat că primea pensie după primul ei soț, Prohorov-Plunghe, vechi comunist, reabilitat post-mortem, că are o garsonieră foarte bună pe Prospekt Mira, aproape de metro, unde locuiește singură, nevrînd să vadă pe nimeni : nici pe drăguțul ei fiu, nici pe fosta noră, care-l părăsise pe fiul ei cu opt ani în urmă, pentru că pe un om ca el nu-l poate suporta nimeni, nici nepotul, un pierde-vară de șaptesprezece ani, care-și amintește de ea numai atunci cînd află că se pregătește să plece în vizită la rudele de la Paris. Atunci își face apariția, chipurile, să vadă ce face, cum o mai duce, ai zice că-i cel mai drăgăstos nepot din lume, și, printre altele, îi pasează o mică listă cu comenzi bătută la mașină : blugi, curea, bricheta, cămașă albastră pe corp, care se poartă pe afară, cu buzunare aplicate, totul precis, bine gîndit, ca la un om de afaceri. Totdeauna trăise pentru alții, acum vrea să trăiască pentru ea. După Berlin s-a făcut și mai vorbăreață și mai dispusă la confesiuni. „Se spune că nobilimea rusă a degenerat, am auzit asta și la Paris, dar eu am să vă spun contrariul : sîngele nostru este cel mai rezistent, pentru că noi le-am suportat pe toate“. La Paris, pe peron, Glebov văzu o femeie cu nasul încovoiat, care aducea cu Alina Fedorovna, dar mai pipernicită, agitată, îmbrăcată deloc parizian, cu un balon de modă veche și alături de ea un tînăr și-o tînără, care ciripeau în jurul Alinei Fedorovna ; ea le răspundea ba în rușește, ba în franțuzește; apoi toți o porniră pe peron, duși de valul mulțimii. Glebov a mai stat un minut-două, așteptînd ca Alina Fedorovna să întoarcă capul și să-și ia rămas bun de la el. Dar Alina Fedorovna n-a întors capul. În schimb a auzit o voce lingușitoare, într-o rusă stricată : „Sînt fericit să vă salut, domnule Gleboff, în orașul Paris. Permiteți, vali-

zele dumneavoastră Asta e tot ?" Un domn tînăr, roşu în obraji, bronzat, cu buze groase şi mustăcioară, care se numea, se pare, Seculot, pe care Glebov şi-l amintea de la congresele de la Oslo şi Zagreb, apucă unicul geamantan al lui Glebov şi, zîmbind, şi clătinînd din capul cu şapcă alb-ecosez, trasă pe spate, îi arătă cu mîna stîngă undeva în depărtare ; porniră şi ei repede împinşi de mulţime

Aerul cunoscut al gării pariziene, cu mulţimea lui de mirosuri, care dădeau senzaţia de dulce-amărui şi care totodată te apăsa, îl învălui pe Glebov într-o îmbrăţişare sufocantă. Nu trecură nici patruzeci de minute şi el umbla deja cu paşi repezi prin camera întunecată de hotel, ale cărei ferestre dădeau pe o stradă îngustă nu departe de Place Pigalle şi, despachetă geamantanul, fredonînd, trîntea uşile de la dulapuri, se grăbea să aşeze în baie lîngă oglindă obiectele de toaletă, o făcea aproape în fugă...

Lucrînd la cartea mea despre anii douăzeci am dat peste numele lui Ganciuk N.V., care a avut un rol important în discuţiile din acea vreme, mai ales în polemicile purtate în jurul revistei „Patrula literară", care răsunaseră deosebit de active în douăzeci şi cinci şi douăzeci şi şase. Cineva mi-a spus că Ganciuk mai trăieşte. L-am găsit după multe căutări. Locuia izolat, într-o garsonieră înghesuită, înţesată de cărţi — erau rafturi chiar şi la bucătărie —, într-un bloc nou lîngă Recinoi Vogzal. Vechiul apartament. unde am fost odată — ceea ce el, se înţelege, a uitat, dar şi eu îmi aduc aminte vag — l-a cedat de bunăvoie, pentru că i-a fost peste puteri să mai trăiască acolo după moartea Soniei. Iar aici, spunea el, este un microclimat minunat, miroase a pădure, te poţi plimba cu schiurile. Avea optzeci şi şase de ani. Se uscase, se gîrbovise, capul îi intrase între umeri, iar pe pomeţi mai înfloreau petele trandafirii pe care anii nu le distruseseră pînă la capăt. Şi cînd, făcînd un efort, îţi întindea cu cotul înainte mîna dreaptă răsucită şi degetele ca nişte crampoane îţi apucau palma, simţeai ca o aluzie la puterea lui de altădată. „Acesta sînt !" spunea strîngerea de mînă, deşi ochii lăcrămau, iar limba se răsucea anevoie. În colţul antreului stăteau nişte schiuri. O băbuţă cu nas ascuţit şi bucliţe cărunte în cap venea să-l

ajute la gospodărie. Odată am auzit cum fredona încet la bucătărie.

Am venit de cîteva ori la Ganciuk cu magnetofonul, încercînd să aflu de la el amănunte referitoare la anii douăzeci — epocă zgomotoasă şi plină de forfotă — căci martori din acea vreme semilegendară aproape că nu mai există — dar, din păcate, am scos prea puţin de la el. Şi nu pentru că memoria bătrînului ar fi slăbit, ci pentru că nu voia să-şi amintească. Nu-l interesa. Tot ceea ce se petrecuse pe atunci era mult mai interesant pentru mine decît pentru el şi, la un moment dat, m-a întrebat cu mirare şi chiar cu regret : „Doamne Dumnezeule, şi acest articol al meu nu ţi-a scăpat ? Ce rost are să-ţi pierzi vremea cu toate aceste aiureli..." În schimb discuta cu multă plăcere despre vreun serial tîmpit de la televizor sau despre o ştire citită în revista „Ştiinţa şi viaţa". Era abonat la optsprezece ziare şi reviste.

În octombrie, cînd se împlinea un an de la moartea Soniei, ne-am dus la cimitir. Sonia era înmormîntată pe pe teritoriul vechiului crematoriu, în apropiere de Mînăstirea Donskoi. Crematoriul era închis de un an şi jumătate: Moscova îşi ardea morţii în altă parte, în afara oraşului. Se spunea că e departe, incomod, neconfortabil. Aici era confortabil, lîngă Mînăstirea Donskoi ! În cimitir intrarea era permisă pînă la ora şapte, iar noi am ajuns la şapte fără zece. Taxiul s-a oprit în piaţeta din faţa porţii. Era deja întuneric, întunecaţi, ca de cărbune, erau copacii, ca de cărbune întunecate zidurile, dar cerul mai sclipea încă în amurg şi era viu, ciorile zburau croncănind. Paznicul se pregătise să închidă poarta de fier, care scîrţîia, şi tocmai în clipa aceea am ajuns şi noi. Paznicul nu voia să ne dea drumul. Începurăm să ne certăm în întuneric. L-am ameninţat, l-am implorat, am încercat să-i dăm nişte bani, dar paznicul răspundea tot mai arogant şi nu ceda. Ganciuk îi tot dădea zor că primeşte o pensie specială, că are optzeci şi şase de ani şi poate muri în orice clipă, iar paznicul cu o voce răguşită şi răutăcioasă urla că şi el e om şi că vrea să ajungă acasă la timp.

— Dar nu aveţi dreptul, la fără zece...

— Dar alimentarele închid la fără un sfert !

— Dar cum puteţi să comparaţi ? Aveţi un pic de conştiinţă ?

— Nu mă-nvățați ! Pot compara. Ia uită-te la el, nu pot compara !

— Spuneți-mi numele dumneavoastră, strigă cu voce slabă Ganciuk. Spuneți-mi-l imediat. Am să reclam.

— Prohorov ! Zbieră paznicul. Lev, Mihailovici, dacă doriți ! Ei și ? Unde o să mă reclamați ? Pe lumea ailaltă ?

— Șulepa... am spus eu încet. Dă-ne drumul.

Omul, a cărui față nu se putea distinge în întuneric. tăcu și se dădu la o parte. Am intrat în cimitir. În liniștea, tulburată de strigătul ciorilor, scîrțîiau tocurile mele și foșneau tălpile lui Ganciuk, tîrșiite pe asfalt. Mergeam foarte încet. La fel, probabil, mergea și pe schiuri. Cînd ne-am îndepărtat de poartă, la vreo douăzeci de pași, i-am spus lui Ganciuk :

— Cred că e un băiat din clasa noastră. . Ducă-se dracului.

Am ocolit crematoriul negru, fără viață, și am început să căutăm mormîntul, lucru ce s-a dovedit a fi destul de anevoios în întuneric. Bătrînul se apleca și pipăia monumentele. În sfîrșit, a rostit, suflînd din greu.:

— Aici e...

S-a așezat pe vine și șezînd așa, l-am auzit îndelung scuturînd ceva. alegînd, foșnind din frunzele uscate.

Mă gîndeam că nimic nu e mai îngrozitor decît o moarte moartă. Un crematoriu stins este o moarte moartă. Și Levka Șulepă la poarta cimitirului... Dintr-o dată l-am înțeles pe bătrînul care nu voia să-și amintească. Ciorile urlau asurzitor, rotindu-se întruna deasupra capetelor noastre, păreau foarte supărate de cine știe ce. Poate că pătrunsesem în proprietatea lor. Sau poate începea ora domniei lor, și nu aveam dreptul să apărem pe-aici. Împrejur, prin copaci, se vedeau o mulțime de cuiburi întunecate și stufoase.

Bătrînul șoptea, vorbind cu sine însuși :

— Ce lume absurdă, fără rost ! Sonia zace în pămînt, colegul ei de clasă nu ne lasă să intrăm aici, iar eu am optzeci și șase de ani... De ce ? Pentru ce ? Cine o poate explica ? Îmi strîngea mîna ca un clește puternic. Și cît nu vreau să părăsesc această lume...

Cînd, peste o jumătate de oră, am ajuns din nou la ieșire, poarta era deschisă, iar paznicul dispăruse. Taxiul ne aștepta. Am mers în tăcere și numai cînd am coborît spre piață și am cotit prin tunel pe Sadovaia, Ganciuk s-a

înclinat spre șofer, rugîndu-l abia auzit să mîie mai repede : voia să ajungă la timp. Să vadă nu știu ce emisiune la televizor. Se aprindeau luminile, seara se lumina, se întindea la nesfîrșit orașul pe care îl iubeam atît de mult, pe care-l țineam minte atît de bine, pe care-l știam atît de bine, pe care mă străduiam atît de mult să-l înțeleg...

Curînd după aceea a ieșit pe alcea care trecea de-a lungul zidului mînăstirii și paznicul, într-o haină de piele îmblănită ponosită, ca aceea în care umblau aviatorii la sfîrșitul anilor patruzeci, a făcut la stînga și s-a trezit pe o stradă largă unde s-a suit în troleibuz. Peste cîteva minute trecu podul peste rîu și privi la casa de pe chei, îndesată, lungă, diformă, unde ardeau sute de luminițe, găsi din obișnuință fereastra de la fostul apartament unde petrecuse o perioadă fericită a vieții sale și visător își zise : ce-ar fi să se ivească pe neașteptate o minune, încă o schimbare în viața lui ?...

Altă viață

S-A TREZIT DIN NOU ÎN TIMPUL nopţii, aşa cum i se întîmpla acum în fiece noapte, de parcă cineva ar fi tras de ea de fiecare dată cu răutate, impingînd-o : gîndeşte-te, gîndeşte-te, încearcă să înţelegi ! Nu putea. Nu era în stare de nimic altceva, în afară de autoflagelare. Dar *ceea ce o trezea* cerea cu insistenţă : încearcă să înţelegi, trebuie să fie un sens, trebuie să existe vinovaţi, întotdeauna vinovaţi sînt cei mai apropiaţi, nu e cu putinţă să trăieşti mai departe, trebuie să mori şi tu. Trebuia să afle doar un lucru : care-i era vina? Şi încă ceva, ceva tainic şi ruşinos : oare cu asta s-a terminat totul ? „Ce proastă sînt. Cum pot să mă gîndesc la moarte cînd am o fiică."

Se gîndea totuşi la moarte, cu uşurinţă, ca la ceva neplăcut, dar de neocolit, ce trebuia încercat, cum te gîndeşti că trebuie să te internezi în spital pentru o operaţie. Gîndurile despre moarte erau cu mult mai puţin apăsătoare decît amintirile. Acestea îi pricinuiau durere, cealaltă nimic în afară de gînduri trecătoare. Uite, începe : îl vede întorcîndu-se acasă uşor ameţit — îşi luase salariul la muzeu — aşa era mai demult, demult de tot, venea de obicei de la restaurantul „Sevan", ce se afla alături de muzeu, sau fusese pe la Fedorov acasă şi rămăsese acolo mult timp ; de cum sosea se culca totdeauna deîndată fără să zăbovească nici o clipă şi adormea pe loc. Dar se scula neapărat noaptea pe la trei, patru, cum se scoală ea acum. O deranja din somn, se foia la bucătărie după apă sau după ceva de băut din frigider, ea se supăra, îl certa prin somn. În acele clipe, cînd o trezea nu putea să-l sufere : „Ce egoist eşti !"

El căuta să ascundă faptul că era ameţit, se arăta viclean şi inventiv, era un actor foarte abil, şi ea nu-i observa ochii înroşiţi, nu simţea mirosul, dădea crezare cuvintelor lui : „Sînt obosit ca un cîine", îi era milă de el, îi făcea mai repede patul, el se vîra sub plapumă şi începea să sforăie. Noaptea însă se dădea de gol, trezindu-se cu mult înainte de a miji zorile. Acum ceva asemănător se întîmplă cu ea. Drept alcool îi slujeau amintirile şi durerea, pe care le ascundea ziua, nimeni nu trebuia să le observe, nici la servici, nici acasă, nici Irina, nici soacra, mai ales soacra, pentru că dacă aceasta ar fi observat, durerea i s-ar fi accentuat şi mai mult, ziua făcea toate eforturile de a se ascunde, dar nu-i mai ajungeau puterile şi pentru orele de noapte.

Uneori el se trezea noaptea şi fără să fi băut, aşa, nu se ştie de ce. Asta chiar că era o prostie. Doar nu era un bătrîn. Insomnii au bătrînii. Ea se enerva pentru că avea somnul uşor şi se trezea deîndată ce-l auzea oftînd şi foindu-se, şi mai ales uitîndu-se la ceas — el lua deşteptătorul de pe lada pentru aşternut şi-l apropia de ochi şi totdeauna agăţa arcul metalic de ladă. Cîte discuţii n-au mai fost din cauza acestui clinchet. Ce se mai supăra ea ! O prostie totul. El, săracul, se chinuia să manipuleze deşteptătorul fără zgomot, dar nu se ştie de ce nu reuşea niciodată : agăţa lada neapărat, măcar cu coada micii trompe metalice, drept care se auzea clinchetul metalic, foarte clar, în liniştea nopţii ; ea tresărea, se trezea înainte (imediat ce el începea să ofteze) şi, împietrită, cu inima strînsă, aştepta clinchetul.

Soacra continua să trăiască în acelaşi apartament cu ea. Unde era să se ducă ?

Femeia aceasta era ferm convinsă că de moartea fiului ei, care se prăpădise în noiembrie anul trecut la numai 42 de ani, de infarct, vinovată era soţia. Le venea greu să stea împreună. Ar fi preferat să trăiască separat, să se despartă pentru totdeauna, dar le reţineau unele motive : bătrîna era singură şi dacă s-ar fi despărţit de nepoată, de Irina, care avea şaisprezece ani, ar fi fost condamnată să moară curînd printre oameni străini (sora şi nepoata ei nu o prea chemau să stea împreună şi nici Aleksandra Prokofievna n-ar fi fost de acord să trăiască cu ele) ; în afară de aceasta, Olga Vasilievna trebuia să ţină seama de fiica sa, care-şi iubea bunica şi fără bunica, care o în-

grijea, ar fi rămas de izbeliște. Toate se strînseseră într-un nod de nedesfăcut ; părea că nu există aici nici o scăpare : trezește-te noaptea și dă-te cu capul de pereți de disperare, iar ziua pleacă de acasă, fugi, dispari. Acuma căuta cu orice preț și cît mai des să plece în delegație. Înțelegea că nu e bine ce face, că e un semn de slăbiciune, că Irina acum are nevoie de ea cu mult mai mult decît înainte, și ea avea nevoie de Irina și în timpul călătoriilor era măcinată de dorul după fiică, se grăbea să se întoarcă, în fiecare seară cheltuia cîte cinci ruble vorbind la telefon, iar cînd se întorcea descoperea că fiica ei o dusese de minune fără dînsa, absorbită de trebușoarele ei și aceasta o liniștea oarecum deși îi mărea și durerea. Și iar pleca, ca să se salveze, știind dinainte că nu exista salvare. Doamne, cît ar mai fi prețuit-o pe bătrînă, ce milă i-ar fi fost de ea, dacă ar fi trăit undeva departe ! Dar în cămăruțele astea, în coridorașul strîmt unde anii trăiți se înghesuiau unul lîngă altul, fără jenă și rușine, așa cum zac pantofii de casă scîlciați sub cuier, în lădița de lemn făcută de Serioja, aici, în înghesuiala aceasta, nu era loc pentru milă. Soacra spunea : „Din cîte țin eu minte cornulețe d-astea nu cumpărați înainte. Unde le-ați luat, pe Kirovskaia ?" O singură frază distrugea într-o clipă toată mila strînsă pic cu pic. Fraza însemna : pe el nu l-ai răsfățat cu cornulețe, acum pentru tine ai început să le cumperi. Asemenea prostii, fleacuri demne de luat în rîs, o răneau ca o lovitură de cuțit. Pentru că de fapt erau o răutate, care o chinuia.

Tot un chin, aidoma cornulețelor, a fost și povestea cu televizorul. Încă de mult, pe cînd trăia Serioja, se gîndiseră să cumpere unul nou, mare, în locul celui vechi cu totul desuet și începuseră să pună bani de-o parte. Olga Vasilievna se enerva adeseori, poate că nu trebuia, dar, doamne, ce-i de făcut, se enerva în zadar, pe nedrept, dar nu putea să se oprească în nici un fel pentru că, la drept vorbind, avea motive ; acum aceste amintiri sînt și ele un chin, dar el putea sta ore întregi, uitînd de toate cele, să privească orice fleacușteț sportiv. Se cufunda în fotoliul verde, picior peste picior, cu țigara în gură, cu scrumiera cu peștișor rotundă alături de el, pe jos, și stătea, ca împietrit, nu puteai nici să-l întrebi nimic, nici să-l strigi. De ce se uita la toate emisiunile la rînd ? Erau toate chiar la fel de interesante ? Mă odihnesc ! spunea. Nu am și eu dreptul

la odihnă ? Ce naiba ? Minia era uşor prefăcută : toţi erau obligaţi să ştie că el se oboseşte îngrozitor la servici.

Obosea într-adevăr şi, în afară de asta, mai avea şi neplăceri. Dar toţi le au. El însă îşi ieşea din fire. Şi mai era ceva : le ascundea, le ascundea. Multe au ieşit la iveală mai tîrziu. Ea îşi povestea neplăcerile şi aşa se uşura, iar el le ascundea, ruşinîndu-se de insuccesele sale. Şi acolo, în faţa televizorului, se plîngea pe jumătate cinstit, pe jumătate prefăcîndu-se :

— Domnilor, celulele mele nervoase au nevoie de odihnă. Cîinii mănîncă iarbă, intelectualii ascultă muzică, iar eu mă uit la sport, e tratamentul meu, bromul meu, apa mea minerală, dracu să vă ia cu neînţelegerea voastră, domnilor...

Era o glumă obişnuită, dar Aleksandra Prokofievna se ridica iute în apărarea fiului său. Uneori, pentru a-l susţine, se aşeza alături de el, în fotoliu şi se uita la hochei sau volei, la orice, ei într-adevăr îi era indiferent, şi schimba replici cu fiul ei care o făceau pe Olga Vasilievna să rîdă pe înfundate. Serioja îşi cam bătea joc, în aceste discuţii, în faţa televizorului, de Aleksandra Prokofievna, dar o făcea uşor şi fin, totuşi ca Olga Vasilievna să înţeleagă. Bătrîna arăta însă cu insistenţă că sportul o interesează foarte mult. A, da, acum 40 sau 30 de ani ea fusese o turistă pasionată. Încă recent, se împopoţona cu nişte pantaloni vechi de culoare kaki, îşi punea o haină aiurită din epoca comunismului de război, îşi agăţa în spate un rucsac mititel, bun doar de strîns deşeurile, şi pornea absolut singură undeva în afara oraşului. Serioja privea liniştit. Pe alţii însă nu-i lăsa să glumească pe socoteala bunicii, nici măcar să zîmbească în tăcere pe la spate. Se pare că se ducea prin locurile pe unde umblase pe vremuri, cu soţul ei, tatăl lui Serioja, profesor de matematică, un turist pasionat de plimbări, şi fotograf. Soacra în straiele ei de turistă de pe timpul comisarilor poporului părea un personaj dintr-o tragi-comedie. Chiar şi Olga Vasilievna se simţea jenată, iar Irina pur şi simplu suferea : de bunica îşi băteau joc pînă şi proastele casei, cele ce-şi făceau veacul stînd la poartă. Tatăl lui Serioja plecase în 1941 voluntar pe front şi în toamnă căzuse lîngă Moscova. Pe bătrînă cu tristele ei ciudăţenii puteai s-o înţelegi, dar oare de ce pe ea, pe Olga Vasilievna, n-o înţelegea nimeni ? De ce nimeni nu-i vedea durerea ? În nici un fel nu

o putea convinge pe soacră-sa, o femeie deloc proastă, cu studii juridice, să-i recunoască dreptul la suferinţă.

— Sigur, cumpăraţi televizorul, cumpăraţi-l. Nu mai staţi pe gînduri ! îi spuse soacra cînd Olga Vasilievna, din prostie, se gîndi să se sfătuiască cu ea.

Irina o tot rugase să-i cumpere un televizor mare. Olgăi Vasilievna îi era indiferent, dar acum la magazinul universal de alături, din casa vecină, unde Irina se ducea să cumpere tot felul de fleacuri, se aduseseră televizoare de marcă foarte bună, care se aduceau rar, trebuia să se hotărască.

— V-am spus doar : cumpăraţi-l ! De ce să renunţaţi la o plăcere ?

Olga Vasilievna i-a răspuns că nu-i arde de plăceri.

— Înţeleg ! dar pe de altă parte nu aveţi intenţia să vă înfundaţi într-o mînăstire ?

— Nu, la mînăstire nu vreau, ce-i drept.

De data aceasta, Olga Vasilievna a spus-o apăsat, într-adins ca să simtă şi bătrîna ce-i durerea ; nu-i prieinuise şi ea într-adins durere, vorbindu-i despre plăcere.

— Aşa că nu vă mai chinuiţi atîta, scoateţi banii de la C.E.C., Serioja pentru asta îi şi strîngea, a fost dorinţa lui... Pe faţa turtită a Aleksandrei Prokofievna, cu pomeţii ieşiţi în afară, ca la o tătăroaică bătrînă, încremeni un surîs binevoitor, iar ochii soacrei —. mici, ca nişte fante de albastru transparent —. ochii lui Serioja, priveau rece, fără cruţare.

Plină de înverşunare, din cauza înţepăturilor bătrînei. Olga Vasilievna se hotărî să nu mai cumpere televizorul. aşa ca să-i facă în ciudă. A ţipat la Irina, aceasta a început să plîngă. Dar apoi, înverşunîndu-se şi mai tare, Olga Vasilievna s-a hotărît să facă dimpotrivă şi să-l cumpere. Timp de patru luni soacra nu s-a uitat la televizor nici o singură dată. Spunea că îşi fereşte ochii şi că se teme de radiaţiile emanate, dar, pe lîngă toate acestea. o mai făcea şi demonstrativ. Cineva dintre cunoştinţe căutase s-o liniştească pe Olga Vasilievna : o să vă obişnuiţi cu ea, o să vă suportaţi pînă la urmă, aveţi aceeaşi durere, aceeaşi fetiţă pe care o iubiţi. Olga Vasilievna îşi zicea şi ea că pînă la urmă toate se vor aranja, dar întîmplarea a făcut-o să-şi dea seama că acest lucru nu se va mai întîmpla niciodată.

Era prin ianuarie, nu trecuseră nici două luni, durerea era de nesuportat. Atunci chiar că nu-i mai ardea de viaţă. Noaptea, foindu-se fără somn, Olga Vasilievna s-a sculat, s-a dus în bucătărie şi acolo, plîngînd în hohote, ba înghiţea nişte calmante, ba bea nişte esenţă de ceai rece din ceainic. Deodată auzi : Alekandra Prokofievna îşi tîrşîia picioarele spre bucătărie. Nici ea n-avea somn. Tîrşîitul o străpunse pe Olga Vasilievna, era ceva cunoscut. Serioja îşi tîrşîia şi el picioarele tot în papucii ăştia. Bătrîna, nu se ştie de ce, şi-i însuşise şi umbla în ei. Îşi luase şi pledul lui verde din păr de cămilă. Olgăi i se păru că vine Serioja. Venea la bucătărie, cînd toate trei erau acolo, se oprea în uşă cu un coif de ziar în vîrful capului, ridică mîna şi spunea : „Te salut, bietul meu popor !“ Irina, bineînţeles, se tăvălea pe jos de rîs. El încercase în fel şi chip să le unească, să le apropie măcar pentru o clipă, măcar făcînd glume, prostindu-se. O năpădiră dintr-o dată lacrimile din cauza acestui tîrşîit, nu se putu abţine şi începu să plîngă în hohote, tare, lucru de neiertat, îngrozitor, pentru că lacrimile ei nu trebuia să le vadă nimeni. Aleksandra Prokofievna a intrat — în cămaşă, cu părul cărunt despletit şi ciufulit, cu o expresie de nemulţumire pe faţa-i galbenă —, a privit-o pe Olga, s-a apropiat de bufet, a luat o ceaşcă şi şi-a turnat apă din ceainic. Nu, nu i-a întins apa Olgăi Vasilievna, apa îi trebuia ei. Părea că nu vede şi nu aude hohotele de plîns ; întrebă cu vocea ei morocănoasă, obişnuită :

— Unde e bicarbonatul ?

Fără să răspundă, Olga Vasilievna ieşi din bucătărie.

Întrebarea asta despre bicarbonat şi privirea unor ochi ce nu văd ea nu putea să le uite. Brusc ieşise la suprafaţă ceea ce ziua era ascuns privirilor. Noaptea, adevărul apare gol-goluţ. Olga Vasilievna plîngea, iar bătrîna o privea cu ură. Cele mai amare discuţii avuseseră loc noaptea. Odată, noaptea, Serioja i-a spus că dacă n-ar fi Irina el s-ar despărţi de ea, de Olga Vasilievna, şi acest lucru îi păru un adevăr atît de ucigător, încît credea că nu va apuca să vadă ivirea zorilor. Dar în timpul zilei Serioja a făcut bancuri, a îndrugat verzi şi uscate, părea să nu-şi mai amintească de nimic, şi discuţia nocturnă dispăru undeva fără urmă, ca un coşmar. Peste cîteva luni însă avu loc altă discuţie în timpul nopţii — îi venise ideea să plece singur la o casă de odihnă în ajun de an nou, acest lucru

a speriat-o, nu voia să-l lase, cerea s-o ia şi pe ea, pe atunci nu era greu să-ţi iei zece zile fără plată, se iviră însă dificultăţi în legătură cu Irina, soacra era puţin bolnavă, dar nimic serios, de ar fi avut nevoie pentru Serioja s-ar fi învoit fără doar şi poate, dar de data aceasta, înţelegînd că nevoie avea nora, a refuzat categoric. Totul era cusut cu aţă albă, într-adins au invitat-o pe Vera Prokofievna cu fiică ei Tamara, verişoara lui Serioja, neurolog într-o policlinică cu circuit închis. Olga Vasilievna n-o iubea, nu credea nimic din ceea ce spunea aceasta, iar Tamara, în tot timpul cinei, le-a explicat, îndelung şi bombastic, boala Aleksandrei Prokofievna, exagerînd în mod evident, lăsînd să pluteaască totul într-o nebuloasă. Ca să nu mai toarne gaz peste foc. Olga Vasilievna a tăcut din gură, s-a resemnat, deşi totul i se părea un complot revoltător. Noaptea totuşi nu s-a mai putut stăpîni, l-a trezit cu o întrebare şi a trăit din nou starea aceea de coşmar, cînd toate împrejur s-au cutremurat, pămîntul i-a fugit de sub picioare.

— Recunoaşte, ai pe cineva cu care vrei să petreci în singurătate ?

— Da, am, am, rosti el în şoaptă, trezindu-se într-o clipă. Acest cineva sînt eu însumi. Vreau să fiu singur cu mine însumi. Vreau să mă odihnesc de voi, de tine, de mama, de toţi, de toţi...

În prima clipă a crezut, cum se obişnuise să creadă întotdeauna, dar apoi s-a ivit un semn de întrebare : are el oare nevoie de singurătate ? Părea să nu existe nici un fel de motive care să-l facă să fugă singur la o sută de leghe de Moscova. De aceea l-a crezut şi s-a liniştit oarecum, dar nu pînă la capăt. În adîncul sufletului era sfîşiată de misterul ce-i trezea un singur gînd înfiorător : „Are pe cineva !"

Îi plăceau femeile blonde şi micuţe. O descoperise întîmplător. Se simţea atras de femeile miniaturale, pe care le poţi legăna sau ţine în braţe. Odată i-a spus Olgai Vasilievna cu gingăşie :

— Păcat că eşti atît de planturoasă. Tare mi-ar fi plăcut să te port în braţe.

Toate femeile din viaţa lui fuseseră planturoase. O simplă coincidenţă, aşa s-a nimerit, povestea chiar el. Avusese cinci femei. Patru pînă la ea şi a cincea ea. Poate mai existaseră şi altele, mai mult ca sigur, nu puteau să nu fi existat, dar despre astea patru ştia sigur, despre altele

putea doar să ghicească sau să bănuiască. În schimb, despre astea patru reușise să afle toate amănuntele, le spunea pe nume — Valka, Svetlanka — și nu lăsa să-i scape nici o ocazie să-l înțepe și pe el cu ocazia asta, să spună ceva răutăcios, zeflemitor. Olga le ura pe aceste ticăloase, pe aceste tîrfe, dintre care două erau mai în vîrstă ca el, îl învățau tot felul de porcării, una era de-o vîrstă cu el, se dădea drept o mare intelectuală, dar de fapt era o ticăloasă dezmățată, care visa să-l convingă s-o ia de nevastă prin orice mijloace, dar el, slavă domnului, nu s-a lăsat prins în mrejele ei și s-a purtat cu ea hotărît, deși, poate, nu prea nobil ; dar așa-i trebuie, ticăloasa ; și mai era una alb-rozalie, pastelată, cu care lucra la muzeu, o proastă patentată, dar foarte frumoasă, care fugea tot timpul de el, iar el alerga pe urmele ei. La un moment dat s-a plictisit : ea a fugit de el din casa în care se întîlneau, iar el n-a mai alergat după ea și totul s-a terminat. Aceasta, a patra, pastelată, în pofida isteriei sale, era masivă la trup și el îi spunea Brunhilda. Povestea că are sînii rotunzi și grei ca niște farfurii de supă. Olga Vasilievna n-o înghițea în mod deosebit pe aceasta. Le ura acum, pe toate patru, pentru că Serioja o chinuia în continuare. Și iată, își zicea, n-a avut parte niciodată de blonde micuțe și poate din cauza aceasta se simțea atras de ele. Serioja a plecat undeva, într-o localitate, Peresvetovo, pe șoseaua spre Gorki, pentru douăsprezece zile. I se părea că nu-l va putea ierta. Nici măcar pentru că ar fi înșelat-o neapărat acolo, la Peresvetovo, ci pentru că a plecat, trecînd peste rugăminții ei, peste disperarea ei. Dar peste trei zile a sosit o telegramă : „Vino cu Irina, aici e minunat". Și-a luat de la servici o zi de recuperare și s-a dus cu Irina la Peresvetovo ; el, bineînțeles, a fost iertat, s-au dat cu săniuța pe derdelușuri, iar dimineață, cînd a condus-o la tren, murmura : „Ce femeie prostuță, prostuță, mai ești !" și-și întindea fața nerasă spre gura ei. Cum se poate ? Doar de curînd, cînd își luase certificatul pentru a pleca la băi, doctorul îi scrisese : „practic sănătos". Toate erau cum trebuie, analizele, inima, tensiunea. Ce se întîmplase între timp ? Nimeni nu poate înțelege. Nici ea n-a înțeles : cum să trăiască fără el ? Și cum de a reușit s-o facă — iată sînt cinci luni de atunci și douăzeci și cinci de zile ! Nici ea nu înțelegea : totul pare că nu are sens, totul merge însă înainte, trăiește...

Deșteptătorul va suna la șapte. Va mai sta culcată o oră și jumătate, cufundată în toropeală — nu în toropeala somnului, ci în toropeala vieții dispărute — apoi se va scula fără grabă, își va pune halatul matlasat, cadou de la Serioja de ziua ei de naștere, sau poate chiar și fără capod, doar în cămașă de noapte, nepieptănată, acum nu se mai îngrijește, se va duce la bucătărie, și va pune ceainicul pe aragaz, o crăticioară cu apă pentru cașă și o alta pentru ouă, va scoate din frigider brînza de vaci, chefirul, pentru ca brînza și chefirul să se încălzească în aerul cald din bucătărie, pînă cînd ea și Irina se vor îmbrăca și se vor spăla. Va da drumul la radioul care se află deasupra bufetului. Și tot timpul, orice ar face, la orice s-ar gîndi, va simți un gol și un fior rece în spate.

Fusese un tip, un oarecare Vlad, bărbat bun, drăguț, plicticos, neajutorat, talentat, cu o față lată de pește, cu ochii ușor bulbucați în care se citeau seriozitate și devotament. Purta ochelari cu ramă de bagá. Cînd rîdea — ceea ce se întîmpla rar și întotdeauna pe neașteptate — își acoperea gura cu mîna pentru că buza de sus i se ridica mai mult decît era necesar. Nu era chiar o buză de iepure, dar amintea întrucîtva de buza de iepure. Unul din prietenii vechi, mai șugubăț, îl numise pe Vlad cu răutate „semi-iepure“ *, parodiindu-i numele de familie Polisaev. Vlad era student la institutul de medicină și încă de pe atunci i se prezicea un mare viitor în medicină. Mama Olgăi Vasilievna, pentru care *aspectul exterior* — fie al unui om, al unui palton, dulap, al draperiilor sau chiar al unui buchet de flori — nu avea nici un fel de importanță, important fiind numai acel lucru destul de discutabil pe care ea îl determina cu ochiul ei interior și-l denumea *esență*, dorise foarte mult ca fiica ei să se mărite cu Vlad. Olga Vasilievna însă nu se putea hotărî cu nici un chip, deși înțelegea nu mai puțin decît mama ei ce om bun este Vlad. Dar să ai toată viața în față această figură lată de pește cu pomeții ieșiți în afară...

Lucrurile au continuat, un flirt anodin, o prietenie pe jumătate copilărească, fără speranțe pentru Vlad, fără bucurii pentru Olga Vasilievna, timp de doi sau trei ani

* *Poluzaiț* în lb. rusă (n. tr.).

(concomitent cu Vlad o mai plictisea și un alt curtezan, un oarecare Ghendlin, un inginer, care chiar că nu era bun de nimic, deși mama îi arăta și lui bunăvoința sa), pînă a venit momentul crucial : studiile s-au terminat, începea viața independentă, nu mai avea unde da înapoi, toate prietenele, blestematele, erau măritate și deodată Vlad îi prezenta un tînăr, recent cunoscut, iarna, într-o tabără studențească la Zvenigorod, cu care se împrietenise imediat. Vlad iubea oamenii cu entuziasm, avea o adevărată pasiune pentru ei, deși, trebuie spus, nu se descurca prea strălucit în această privință. De exemplu, mama lui Serghei era pentru el cea mai minunată femeie, o diviniza, o lingușea chiar, și toate acestea numai pentru că Aleksandra Prokofievna făcuse ceva pe front în timpul războiului civil, bătuse pare-se la mașină în secția politică a armatei. Dar asta a fost mai tîrziu. Înaintea lui Serghei îi făcuse cunoștință cu un aviator ce era și campion la lupte, semănînd a maimuță, care vindea pe sub mînă cărți polițiste vechi de o sută de ani ; el știa toate cele pe lume, era palavragiu și morfinoman. De astă dată, noua cunoștință a lui Vlad era istoric, proaspăt absolvent al facultății, lucra la o instituție neînsemnată și nici măcar în specialitate. Vlad l-a prezentat ca fiind totodată campion absolut al raionului Zvenigorod la „tîmpenii“ și la cititul cuvintelor de-a-ndoaselea.

Și-ntr-adevăr, chiar din prima seară, a uimit-o pe Olga Vasilievna cu talentul său nemaipomenit. Vlad urla cu încîntare : „Restauurant!“ Iar musafirul răspundea: „Tnaruatser“. „Servietă !“ exclama Vlad. Și urma imediat : „Ateivres !“. „Seismicitate !“ propunea cu perfidie Vlad, entuziasmîndu-se în taină de inevitabilul răspuns de învingător al prietenului său : „Etati...cimsies“. „Ce, ce, ce ? striga Vlad. Repetă, te rog ! Trebuie să verificăm !“ Verificau, totul era exact. A făcut o impresie deosebită. Vlad mai sublinia și de la el : „Ce mai, un geniu ! Cel mai autentic geniu...“ Pe atunci, Serioja era bine făcut, înalt, subțire, avea păr bogat, se mișca elegant, vorbea vesel și totodată ciudat, nu semăna cu nici una dintre cunoștințele ei. Olga a simțit că s-a întîmplat ceva. Și, înfruntîndu-și emoția, l-a întrebat și ea : „Privire ?“ „O, a ex-

clamat Vlad. Asta e foarte greu !“ Musafirul a privit-o o secundă de parcă ar fi fost de acord — da, e greu şi a rostit încet, dar sigur : „Erivirp“.

Cuvîntul acesta tainic a străpuns-o ca un cuţit. Poate că se rostise o parolă care-i hotărîse viaţa. Un cuvînt sălbatic, nemaivăzut, nemaiîntîlnit nicăieri — „erivirp“. Era însă reflectarea în oglindă a unui alt cuvînt, adevărat, în care ea credea nemărginit — „privire“. Acest joc, acest cunoscut nou, straniu, aceste cuvinte sălbatice împreună cu votca şi peştele afumat i-au rămas în amintire pentru totdeauna, pentru că ele însoţeau un sentiment de uluire interioară şi un sentiment al schimbărilor ce urmau să apară în viaţa ei. Şi mai era ceva : era început de primăvară, o primăvară tainică, angoasantă, care mai trebuia descifrată, precum cuvîntul „erivirp“, cînd toţi din jur, ţinîndu-şi răsuflarea, aşteptau, făceau presupuneri, şuşoteau şi discutau. Mamei, însă, acest musafir care inventa cuvinte nu i-a plăcut pentru că din prima seară chiar a fugit după votcă. După ce l-a cunoscut mai bine, Olga Vasilievna şi-a dat seama că de fapt gestul ascundea timiditatea cea mai obişnuită şi o nervozitate deosebită, exagerată, care-l împingea uneori spre acţiuni necugetate şi nicidecum nu era vorba de pasiune pentru alcool. Mama însă nu putuse uita mulţi ani acest *faux pas* al lui Serioja. „Îţi mai aduci aminte, spunea ea, cînd ginere-său se făcea vinovat de ceva, cum din prima seară s-a şi dus după votcă ?“ Mama ei, care se străduia atît de mult să înţeleagă esenţa oamenilor, nu putea să priceapă că acest gest curajos nu oglindea cîtuşi de puţin esenţa lui. Ea era fermă convinsă că, dintre toţi, Vlad se potrivea cel mai bine cu fiica sa : aceasta era esenţa pentru ea. Săraca mamă, cu toată dragostea ce o purta fiicei sale, nu se putea dezbăra de egoismul naiv ce o caracteriza — naiv pentru că nici nu-i trecea prin cap să vadă în purtarea sa vreo urmă de egoism ; i se părea dimpotrivă că este cuprinsă de un nor de altruism, că trăieşte pentru alţii, ceea ce nu era departe de adevăr, deşi, dacă te uitai mai atent, „alţii“ erau un singur om, Gheorghi Maksimovici. Mama socotea că vrea binele fiicei sale cînd insista că Vlad i se potriveşte cel mai bine, dar de fapt ea se gîndea la sine însăşi, pentru

că Vlad era o soluție mai bună pentru ea. De aceea nu-i plăceau jocurile de-a cuvintele și nici felul cum povestea Serioja despre vizita lui cu Vlad la o clinică de psihiatrie. Iar Serioja, trebuie spus, povestea genial ! Gheorghi Maksimovici, care venise și el pentru o clipă din atelierul său să bea ceai, privea și el sumbru.

Mama și Gheorghi Maksimovici se aflau totdeauna într-o armonie desăvîrșită. Mama emitea aserțiuni, Gheorghi Maksimovici dădea din cap afirmativ și rostea concomitent bucăți de frază de tipul „da, așa este" sau „mă tem că ai dreptate". Tatăl ei bun murise de mult, cînd Olga Vasilievna avea șase ani. Mama îl cunoscuse pe Gheorghi Maksimovici în timpul refugiului, lucraseră la aceeași uzină : mama la serviciul de planificare, iar Gheorghi Maksimovici la club, ca pictor. Era un pictor bătrîn, își făcuse studiile înainte de revoluție, lucrase cu un pictor grec vestit, călătorise în străinătate, participase la expoziții, apoi fusese aspru condamnat, reeducat, trecut pe linie moartă, treptat s-a dat la fund, s-a blazat, astfel că în perioada refugiului său în micul orășel din Urali, devenise un zugrav pe jumătate flămînd, care-și cîștiga pîinea desenînd lozinci și afișe. Dar, mai tîrziu, cînd s-a întors la Moscova cu noua lui familie, cu mama și Olga Vasilievna, a căpătat un atelier și o cameră în casa pictorilor, a început să fie băgat în seamă, amintit în presă, a căpătat contracte și unele comenzi, căci s-a văzut că în refugiu el nu și-a pierdut vremea în zadar, a muncit ca un taur, și arta este creația taurilor, după afirmația lui Renard, scriitorul preferat al lui Gheorghi Maksimovici, deci a pictat o serie de portrete, o adevărată galerie de „Otelul Uralului". Desenele au fost expuse în repetate rînduri, s-au făcut reproduceri după ele, chiar și ilustrate, și viața lui Gheorghi Maksimovici a cunoscut un fel de renaștere, o a doua tinerețe sau, după cum se exprima el, o „perioadă roz". Și toate ar fi mers bine, dacă tocmai atunci, la sfîrșitul anilor patruzeci, Gheorghi Maksimovici n-ar fi început să bolească. Ceva cu capul, apoi cu ochii, i s-a interzis să lucreze, s-a dus la un sanatoriu, pe urmă au început neplăcerile cu inima, și puțin înainte de apariția lui Serioja a avut și un infarct. Cîți ani să fi avut pe atunci ? Destul de

mulți. Mama era mai tînără cu șaptesprezece ani. Iar atunci cînd a apărut Serioja avea patruzeci și trei, deci Gheorghi Maksimovici avea șaizeci.

Mai umbla drept, strîngea tare mîna ce i se întindea și, cînd făcea cunoștință cu cineva, avea obiceiul să-l privească pătrunzător și stăruitor în ochi, să-l despoaie fără nici un fel de milă. Oamenii ce-l vedeau pentru prima dată se intimidau. Serioja a mărturisit mai tîrziu că prima întîlnire cu Gheorghi Maksimovici l-a pus oarecum pe gînduri.

— Mă privea de parcă i-aș fi furat ceva.

Ce e drept, Gheorghi Maksimovici mai avea și un alt obicei : după ce studia un nou-venit din fir a păr anunța că are „un chip aparte" și că ar fi „foarte interesant de pictat". În aceste cuvinte se auzea nota protectoare a omului de artă, care se simțea superior celorlalți, dar era, în același timp, și un compliment nevinovat, care făcea plăcere tuturor. Lui Serioja însă, Gheorghi Maksimovici nu i-a spus acest lucru. A fost circumspect din prima clipă. De altfel, în această privință, Gheorghi Maksimovici nu era independent, recepționa doar ca o membrană sensibilă, dispoziția mamei. Da, ei doi se potriveau foarte bine. Minunat, slavă domnului. Olga Vasilievna nu era geloasă pe tatăl său abia dacă și-l mai amintea. Gheorghi Maksimovici se purta frumos cu mama ei, după toate probabilitățile o iubea, iar ea săraca îl adora, și cu trecerea anilor li s-au format gusturi comune, păreri comune despre oameni, despre pictură, despre cărți, despre bani, despre toate. Mama era mereu cufundată în treburile și bolile lui. Pur și simplu, nu mai avea timp pentru viața altuia. Cînd s-a născut Irina, la început mama se împărțea între soț și nepoată, voia să fie folositoare, omniprezentă, dar n-au ținut-o puterile, s-a dat bătută, a cedat locul celelalte bunici. Olga Vasilievna a iertat-o. Un timp au locuit împreună cu mama și Gheorghi Maksimovici pe Sușcevskaia, unde era atelierul, într-un apartament în comun, cu vecini, apoi i s-a întîmplat o nenorocire soacrei — i-a murit fiica pe care o iubea foarte mult, o fată fără noroc, rămasă nemăritată, mereu bolnavă — și atunci s-au hotărît să se mute la ea, în apartamentul ei de două camere de pe

Şabolovka. Aici îşi petrecuse Serioja copilăria. Totul aici îi era drag, apropiat. Şi deşi Olga Vasilievna a simţit de la început că traiul cu soacra nu va fi dulce, dar Serioja dorea foarte mult să se mute, şi apoi trebuiau să meargă şi în întîmpinarea dorinţelor bătrînei — care de altfel pe atunci nu era bătrînă, ci o femeie în vîrstă, zgomotoasă şi puţin aiurită. Nepoata ar fi umplut golul lăsat de fiica moartă. I-a fost greu să plece de acasă, de la mama. Dar nu era nimic de făcut. Viaţa îşi urma cursul început în seara aceea în care el a intrat în casa lor ciufulit, în cămaşă cu carouri, şi o haină cu umeri puşi şi a început să spună cuvinte de-a-ndoaselea.

După seara aceea au urmat primăvară, curţi, ganguri, porţi, cafenele, bufete şi început de vară, Vlad care nu pricepea nimic, căutatul banilor, trenul spre sud, căldură, răcoare, eliberare. Erau patru : Olga Vasilievna cu Rita, prietena din anii aceia, dispărută apoi fără urmă, şi Vlad cu Serioja. Vlad avea o cunoştinţă a tatălui său, general-medic, care avea o vilă la Gagrî. Promisese să le închirieze camere. Aveau nevoie de două : pentru Rita cu Olga Vasilievna şi pentru Serioja cu Vlad. În casa acelei bune cunoştinţe nu se putea locui. Vara era caniculară, iar la Gagrî era o arşiţă sufocantă. Nu se ştie de ce, dar aceă cunoştinţă a lui Vlad — un oarecare, se pare, Porfiri Nikolaevici, sau, poate, Parfenti Mihailovici, un personaj greu definibil, care lucrase pe vremuri la Moscova într-o instituţie importantă, iar acum era pensionar şi locuia la Gagrî în vila al cărei proprietar era — a închiriat o singură cameră, destul de proastă, departe de malul mării, sus pe deal. Le-a mai oferit un fel de cabană de vară în grădina sa. Camera au dat-o băieţilor, iar fetele s-au instalat în cabană, care era chiar lîngă plajă. Era .o construcţie şubredă, un fel de colibă, sau ceea ce se numeşte acum „bungalow“ şi a ajuns la modă pe tot litoralul Mării Negre. La început totul părea minunat, dar apoi au început să iasă la iveală defectele. După apă şi la toaletă trebuiau să meargă în casă străbătînd toată curtea. În afară de aceasta, locatarii vilei, rudele, cunoscuţii mai apropiaţi şi mai îndepărtaţi ai lui Profiri Mihailovici, foarte mulţi şi mereu alţii venind cu maşinile, duceau o viaţă zgomotoasă,

obositoare. În fiecare zi, acolo se făceau chefuri, petreceri, cîntau în gura mare, puneau radio foarte tare și dansau pe verandă, făceau frigărui în grădină, iar seara tot grupul mergea să facă baie în mare : coborau pe cărăruie, prin portița din gard, drept pe plaja pietroasă. Casa era pe malul mării.

Chefliii din casa lui Parfenti Nikolaevici îi invitau pe Vlad cu Serioja și fetele la petrecerile lor. Băieții nu refuzau, aveau bani puțini, la Gagrî totul era foarte scump, și nici nu se putea face rost de nimic, iar acolo erau tratați cu generozitate, curgea vin după pofta inimii. Rita, o fată vicleană și stearsă, strivită de singurătatea de la Moscova, trăgea și ea spre această vîltoare ce părea ademenitoare, deși periculoasă.

Doar Olga Vasilievna rosti ferm : „Nu !“ Printre oamenii care mișunau noaptea prin grădini erau și golani, o dată sau de două ori cineva încercase să forțeze la o oră tîrzie ușa cabanei, ușa trosnea, proasta de Rita chicotea, dar Olga Vasilievna și-a dat seama că ei nu de Rita aveau nevoie. „Ei, tu aia mîndră ! strigau de afară. Hai cu noi să facem baie !“ Olga Vasilievna, cu un glas sever, îi amenință cu miliția.

Dimineața se plînseră lui Vlad, care se repezi în casă, de unde apăru soția lui Profiri Panteleevici, o cucoană trupeșă, întotdeauna îmbrăcată în alb, care avea părul negru cu șuvițe cărunte, aur pe degete, în urechi aur, și, cînd zîmbea cu gura ei albastră și mare, lăsa să se vadă mult aur și în gură : „Fetelor, iertați-i pe huliganii mei. Sînt copii ai sudului. Au soare în sînge... Soarele-i face pe oameni nebuni...“

Serioja era un înotător grozav, știa să sară de la trambulină, să facă plonjeuri. El și Rita plecau înot mult dincolo de geamandură, iar Olga Vasilievna și Vlad se bălăceau la mal. În general, Serioja, atît de nepriceput și de timid în treburile vieții, în relațiile cu oamenii, sau față de sine însuși, avea în același timp un mare curaj fizic. Nu se putea hotărî în nici un chip să vorbească cu Profiri despre chiria pentru mizera cabană, și nici despre apa pe care locuitorii vilei o închideau adesea, punîndu-le pe Rita și Olga Vasilievna într-o situație dificilă — se temea să

nu-l supere, amîna mereu, şi totodată nu refuza nici vinul, nici vizitele pe terasă la musafirii vilei, ceea ce Olga interpreta ca o lipsă de fermitate, de bărbăţie — şi tot el, fără a sta pe gînduri, putea să intervină în orice bătaie de pe plajă, putea să sară în glumă de la o trambulină de zece metri. Cu fiecare zi ce trecea, Olga îşi dădea tot mai limpede seama de abisul în care se cufunda.

Niciodată înainte nu cunoscuse un asemenea simţămînt de impas, de disperare, de pierzanie. Viaţa din jur parcă încetase. Dispăruseră orice alte gînduri. Trecuseră doar cîteva zile — ce se putuse schimba ? — dar ei i se părea că totul în jur se schimbase : culoarea cerului, mirosul mării, gustul frigăruilor. Şi înăuntrul ei părea că se mişcase o rotiţă. Totul începuse să se învîrtă mult mai repede ca înainte. În sufletul ei apăruse ceva nou ce o îngrijora, era ca o greutate străină ce o apăsa şi o chinuia. De exemplu : nu mai putea suporta să-l vadă intrînd în vila lui Porfiri rămînînd acolo pentru mai multă vreme. Ce prostie, dacă stai să te gîndeşti ! Ea însă se chinuia : de ce-i acolo ? cu cine ? al cui rîs se aude de pe verandă ? Un rîs de bărbat o zgîndărea la fel de tare ca şi unul de femeie, la fel de chinuitor. Înseamnă că acolo el se simte mai bine, îi face mai multă plăcere decît să stea aici cu ea. Erau chinuri ciudate, lipsite de orice logică, ţinînd mai mult de instinct : nu-i era soţ, nu deveniseră încă amanţi, era doar un lucru la care visa în taină, îl aştepta şi totuşi simţămintele şi chinurile erau de parcă totul s-ar fi întîmplat deja. Odată n-a mai răbdat şi a urcat pe verandă să-l cheme. El luase şahul, se pregăteau să se ducă la plajă — şi ea se apucase să înveţe să joace şah, voia să facă tot ceea ce făcea el. Deschizînd uşa de sticlă, văzu cîţiva bărbaţi şi cîteva femei stînd în jurul mesei cu gustări şi privindu-l pe Serioja, care făcea mimă ceva mai la o parte, pentru a fi văzut de toţi. Ştia foarte bine să facă glume mimînd. Imita foarte bine, mai ales pe „bătrînul farmacist“ şi pe „suporterul dinamovist“. Avea în genere multe talente, desena, cînta bine, învăţase de unul singur să cîntă la ghitară.

Acolo, pe verandă, ea a simţit dintr-o dată repulsie şi indignare, un fel de greaţă şi de el, şi de beţivii de la

masă, care-l priveau cu ochi prietenoși, veseli, de parcă erau la restaurant. Cît de tare s-a mai înfuriat ! Oamenii aceia aplaudau, strigau : „Bravo !", „Noroc, Sergo !" îi întindeau paharele. Ea însă a rostit cu răutate :

— Haide, acum spune-le un cuvînt de-a-ndoaselea, de exemplu „clovneric", și apoi „la revedere". Să mergem. Sîntem așteptați pe plajă.

Uluit, el își ațintì asupra ei ochii albaștri, înguști, ba chiar deschise gura să spună ceva — fie să se împotrivească, fie să rostească de-a-ndoaselea cuvîntul „clovnerie" — ea însă l-a luat de mînă, el s-a supus în tăcere și au plecat.

Pe drumul spre plajă ea îi insufla, simțind totodată o satisfacție puternică pentru că el tăcea, în timp ce ea îl dăscălea cu o severitate maternă :

—„Înțelege doar, e o rușine, o mîrșăvie să te înjosești făcînd pe clovnul în fața unor mutre bețive. Tu, un intelectual, îi distrezi pe domnii aceștia, pe escrocii ăștia...

Pe urmă el a început să se apere destul de naiv :

— Ești o maximalistă... Să știi că maximalismul nu duce la nimic bun, îți spun eu ca istoric...

Totuși părea că nu-i displace să fie dus de mînă, nici s-o vadă ofensată pentru el. Poate că atunci s-a născut în conștiința ei modelul care în decursul multor ani a fost singura fericire ce-i solicita toate forțele, iar el, vicleanul, se prefăcea că se supune, rămînînd de fapt în afara jocului : *se lăsa dus de mînă* și dăscălit cu durere, cu inima zdrobită. Pe plajă s-a încins discuția. Vlad, auzind cum îl bestelește, s-a năpustit să-și apere tovarășul : „Tu nu cunoști obiceiurile locului. Aici nu poți să refuzi cînd ești invitat."

Interveni și Rita, în ascuns de mult enervată — pricepuse cu tot dramul ei de minte că nici Vlad, nici Serioja nu se interesază de ea, drept care începuse treptat s-o urască pe Olga Vasilievna —, spunînd că Olga, ca de obicei, face din țînțar armăsar. În ceea ce-l privește pe Pafteni și pe musafirii lui, după părerea Ritei, sînt oameni buni, simpli, nu trebuie să-i disprețuiești... „Nu trebuie să umbli cu nasul pe sus" a fost fraza ei. Dar cu ce se

cupă acești oameni, dumnezeule ? De unde au bani să-i arunce în vînt ? E urît să numeri banii altuia, nu se face. Doar nu sînt hoți. Dé-ar fi fost ar fi stat la zdup, pe cînd ei o duc foarte bine. Aceasta era logica proastei de Rita, cu care Olga se împrietenise — nu se știe cum — pentru o vreme. Rita era o blondă-roșcată foarte slabă, cu o piele albă pistruiată, cu ochi albaștri și cu un nas ascuțit. Trăia de ani de zile cu credința nezdruncinată că este o frumusețe și nu putea înțelege deloc de ce nu se uită nimeni la ea.

Ciudată era viața lor în patru ! Se duceau peste tot împreună la piață, la cinema, la grătarul veșnic plin de fum — unde un grăsan cu capul mic, Datiko, îi servea cu cebureki, un fel de chiftele din care sărea uleiul —, pe faleză, pe strada principală, unde se perinda o mulțime obosită și albă, și, seara, pe terenurile de tenis, unde jucau niște jucători de mîna întîi, iar Serioja și Vlad îi priveau cu o aviditate de neostoit, îi lăsau și pe ei să joace puțin, amîndoi abia învățau, antrenorul Otto Ianovici le dădea indicații, lui Vlad îi lipsea complet talentul, lui Serioja în schimb îi reușeau pasele, în fiecare seară tot mai bine, dacă ar fi vrut ar fi putut ajunge un tenisman adevărat. Cu talentul lui ar fi putut ajunge orice, un înotător de primă clasă, un muzician, desenator, fizician atomist ! Otto Ianovici spunea despre el — „detentă formidabilă", dar nu aveau nici mingi, nici rachete, toate costau scump, iar ei economiseau bani pentru drumul de întors. Cît jucau, Olga Vasilievna și Rita ședeau pe niște bănci lungi la umbra plopilor și priveau. Cînd se uita la Serioja în tricou și șepcuță albă cu cozoroc, cu chipul lui slab, tainic, picioarele un pic greoaie din cauza șosetelor tricotate pe care le aduseseră de la Moscova special pentru a le purta cu bascheți — ce e drept nu știa că se va apuca de tenis, credea că va juca volei, era un voleibalist înveterat — Olga își simțea inima năpădită de fericire. Simțea o plăcere deosebită să-l privească, să-i vadă pasiunile, încordările, regretele, bucuriile exprimate pe chip, totul era la vedere, el însă nu o vedea. Odată, Otto Ianovici, un pitic bărbos, i-a strecurat pe ascuns un bilet. L-a desfăcut cu atenție să nu o vadă Rita și a citit : „Veniți mîine dimineață

pe la nouă. Am să vă învăţ absolut gratis şi cît doriţi," Puiculul lua destul de mult pentru o oră şi, se spunea, era un om bogat. Ea i-a zîmbit şi a clătinat din cap. Otto Ianovici a făcut o grimasă ce exprima o mare supărare. Doamne, mulţi au mai fost în anul acela cei ce ar fi vrut să-i dea lecţii absolut pe gratis şi oricîte ar fi dorit !

Ce e drept, pe atunci arăta bine. Încă nu se îngrăşase, proporţiile-i erau armonioase. Totul era bine aşezat, flexibil, muşchii tari şi, deşi nu ştia să înoate, alerga cu uşurinţă, juca volei, făcea fără greutate podul. Acum nici vorbă ! Iar atunci putea face orice. De zece ori la rînd, fără efort, făcea podul. Bărbaţii de pe plajă holbau ochii la ea. Pe atunci pielea ei se bronza foarte repede şi uniform, mai tîrziu, din motive necunoscute, această calitate a dispărut. Putea să stea ore de-a rîndul la soare, fără milă pentru inima ei. Tare mai fusese proastă. Părul şi-l purta după moda de atunci, lăsat liber, ciufulit, coborînd pe umeri. Serioja spunea : „Ai cap de Meduză". Îi venea bine. Era ca o cunună stufoasă, pufoasă, de un roşcat închis, iar fruntea toată descoperită, bombată, curată, fără un rid. Probabil că atunci a fost anul cel mai fericit din viaţa ei, anul deplinei ei înfloriri. Îşi dădea seama de acest lucru după privirile bărbaţilor. Cînd ieşea din apă, ei îi trimiteau cu neobrăzare bezele. Şi, bineînţeles, o agăţau, tot din neobrăzare. Încercau să intre în vorbă, să se împrietenească, îi propuneau să joace cărţi sau volei. Serioja şi Vlad erau mereu în aşteptarea unei încăierări.

Şi-amintea de nişte leningrădeni, printre care şi un căpitan, un musafir de-al lui Porfiri pe nume Ţnakis, apoi de nişte tipi de la teatrul de estradă, negri ca tăciunele ; cu unul dintre ei Serioja s-a certat şi chiar l-a lovit cu un delfin din cauciuc, zgîriindu-l uşor ; s-a stîrnit vîlvă, au început ţipetele, a apărut miliţia, Porfiri însă l-a scăpat pe Serioja din încurcătură. Dar ăla care s-a legat de ea în pădure cînd au fost la lacul Riţa ? Mai era apoi un omuleţ caraghios, în vîrstă, cu o faţă măslinie, tot unul dintre musafirii lui Porfiri, care făcea curte concomitent şi ei şi Ritei (nu se ştie de unde sare iepurele). Era delicat, serviabil, mergea de dimineaţă la piaţă şi aducea verdeaţă, lapte bătut şi fructe, cu Vlad şi Serioja se purta

cu o bunăvoinţă părintească, nu-i considera nişte rivali serioşi pentru el ; venea cu ei la plajă şi-i aducea la disperare cu nişte discuţii plictisitoare la culme ; nu ştiau cum să scape de el, prea era bine educat. Odată, însă, în mare secret şi cerînd să nu fie divulgată taina, i-a arătat Ritei un certificat medical precum că : cutare, cu potenţial sexual normal, este lipsit de posibilitatea de procreare, ceea ce adevereşte medicul şef al policlinicii cutărică. Rita, bineînţeles, a împrăştiat noutàtea, s-a făcut mare haz. Omuleţul măsliniu a dispărut pentru totdeauna.

Serioja îi dădea lecţii de înot. Cît de mult îi plăceau ! Ar fi fost plictisitor dacă şi ea ar fi ştiut să înoate la fel de bine ca el. O ţinea în braţe, ea se agita, i se agăţa de gît, rîdea, se îneca, nu mai vedea din cauza stropilor şi-i simţea tot timpul mîinile care erau foarte îndrăzneţe în apă. Vlad îi privea încordîndu-şi vederea — în apă era fără ochelari — încercînd să ghicească ce se petrece acolo, în mijlocul hohotului, al stropilor. Din cînd în cînd propunea :

— Dacă vrei, pot să te învăţ eu. Dacă Serioja s-a săturat...

Săracul, nici el nu ştia prea bine să înoate. Dar era cavaler. Îl induceau în eroare exclamaţiile brutale ale lui Serghei, ce părea enervat : „Tare mai eşti grea de cap, măiculiţă ! Fă aşa cu picioarele, ca o broască !“ Pe atunci îi plăcea expresia „măiculiţă“, „maică“ ; s-ar fi zis că trăiseră toată viaţa împreună. Pe urmă au apărut alte cuvinte de alintare, de exemplu, „elefăntel“. Cunoscuţilor li se părea ciudat că ea suportă acest mod de a se adresa atît de neestetic, dar ei îi plăcea ; căci ştia în ce clipe îl folosea. Vlad venea înot spre ei, încerca şi el s-o înveţe, rîdeau toţi în hohote. Cît de caraghioase păreau toate ! Vlad, care îşi umfla obrajii din dorinţa binevoitoare de a fi de ajutor, se ţinea scai de ei, nu pricepea nimic. Rita, care înţelegea totul şi tăcea furioasă — ea crezuse că Serioja fusese invitat la mare pentru ea şi acum, toate cele ce se petreceau le socotea drept o înşelăciune. Dar şi ei înşişi erau prilej de veselie unul pentru celălalt ; orice cuvînt, orice glumă proastă, copilăreaseă, le stîrnea hohote de rîs.

Noaptea, Rita a pornit o ceartă : cerea să se închidă geamul. Olga protesta. Era o căldură sufocantă.

— Dar mie mi-e frig ! se încăpăţîna Rita.

— E de nerespirat !

— N-am nici un chef să mă căptuşesc din pricina ta cu o pneumonie !

— Nu putem dormi cu geamul închis.

— Ai să dormi minunat. Nu-mi fac eu griji pentru tine...

S-au ciondănit aşa multă vreme, şi, desigur, Rita a ieşit învingătoare, fereastra a fost închisă. Olga se simţea puternică şi fericită. Furia Ritei nu se mai potolea, a început s-o acuze pe Olga de egoism :

— Ce proastă am fost că m-am învoit să plec cu tine ! Tu te gîndeşti numai la tine. Cu tine nu se poate sta nici zece zile, eşti o egoistă fără de pereche.

Olga asculta jignită, dar nu simţea nici duşmănie, nici dorinţa de a-i răspunde : în adîncul sufletului ei îi era chiar milă de Rita. Dar cum putea s-o ajute ? Dacă Vlad ar fi vrut să-i facă măcar un pic de curte ar fi fost minunat, dar Vlad se purta cu Rita ca un bun tovarăş şi atîta, ceea ce însemna cu totul altceva.

— Nu văd de ce sînt o egoistă, spuse Olga căscînd şi zîmbind, pe jumătate adormită. Hai să dormim, am chef să dorm.

— Sigur că ai chef să dormi, faci eforturi, ţipi, o boscorodea Rita. De-aia eşti egoistă, toate le vrei pentru tine. numai pentru tine. La alţii nu te gîndeşti... O vacanţă mai îngrozitoare n-am avut în viaţa mea... Un coşmar, un adevărat chin...

Şi ca să pună capac la toate, a început să plîngă. Olga a fugit în casă după nişte picături, după apă, i-a trezit pe oameni. Rita zăcea fără suflare, cu un prosop ud pe frunte şi cerea cu un glas jalnic să i se facă rost de bilet pentru Moscova, îşi blestema soarta, Olga îi îndruga verzi şi uscate ca s-o liniştească, iar în sinea ei se gîndea : mîine, în apă... Şi nici un fel de lacrimi ale nimănui, nici un fel de nenorociri ale altuia nu puteau să-i întunece bucuria.

Apoi Rita a întîlnit o prietenă la Ahali-Gagrî și s-a mutat la ea. Odată au întîlnit-o cu prietena aceea a ei, grasă, blondă ca paiul, de vîrstă mijlocie, mergeau la braț. Alături păşeau doi bărbaţi în pijama — pe atunci asta era moda în sud, bărbaţii se plimbau în pijamale cu dungi de parcă ar fi fost costume de vară — toţi patru vorbeau zgomotos. Rita le-a aruncat o privire fugară şi a trecut pe lîngă ei abia făcîndu-le un semn cu capul. Prima noapte a fost destul de neplăcut să doarmă singură în cabană. Nici n-a adormit pînă aproape de ivirea zorilor, a ascultat vuietul mării, era chinuită ba de neliniște, ba de bucurie, ba de ceva de neînţeles, necunoscut. Niște oameni umblau prin grădină. Ţîrîiau greierii. Făcea zgomot o maşină! Cineva ieşi din curte. Olga se gîndea : unde s-or fi ducînd în toiul nopţii ? Oare la circiumar, după vin ? De dimineaţă s-a plîns băieţilor că n-a dormit deloc de frică. Dar nu spunea adevărul : o tulburau aşteptarea ce-i depăşise puterile şi gîndurile confuze.

Căci chiar din prima noapte în care a rămas singură în cabana cea mizeră, aşteptase să vină el. Băieţii au spus că o vor păzi, se vor duce noaptea să facă baie.

Noaptea era neagră, nu se vedea nimic la doi paşi. Noapte de sud, fără stele. Se strînsese norii, era greu de respirat. Pe plajă se auzeau glasuri, paşi pe pietre, mulţi oameni făceau baie noaptea. Se auzeau şuşoteli, voci stinse, în aer plutea ceva tainic şi Olga era înfricoşată, la început a crezut că totul este o părere, că misterul nopţii este în ea însăşi. Pe urmă şi-a dat seama că erau într-adevăr niște oameni care şuşoteau, că era într-adevăr ceva tainic ce nu avea nici o legătură cu ea. Şi atunci simţi că i se învîrte capul, picioarele i se înmoaie din cauza zăpuşelii, a negurei şi a presentimentului acelei taine. Întunericul era atît de mare încît puteai face baie în pielea goală. Olga se apropie de apă fără să o vadă. Niciodată în viaţă, nici înainte, nici după noaptea aceea, nu i-a mai fost dat să facă baie într-o apă atît de caldă. Să fi avut vreo douăzeci şi şase de grade. Şi nici un val ; liniște deplină, nici un sunet, marea nu exista, era doar o apă caldă ca de bazin, iar în negură se auzeau plescăituri line şi glasuri neclare.

A înțeles că va fi o noapte neobișnuită. Vlad plecase undeva. Poate era prin apropiere, dar tăcea, nu se dădea în vileag. Serioja o trăgea de mînă spre adînc, dar ea nu-l vedea. S-a oprit cînd i-a ajuns apa pînă la umeri. I-a spus că pare o baie sfîntă ca în apele Gangelui, sau în ale Iordanului, undeva în apele tropicale, unde apa este ca laptele abia muls. Cneazul rus Vladimir a fost botezat în Nipru, acolo totuși apa e mai rece. Ea a rîs :

— Toate le știi !

Iar el a întrebat-o :

— Vrei să te învăț să înoți ?

Ea s-a mirat : toată ziua făceau numai asta. S-a apropiat de el, l-a luat de gît, au stat mult timp așa, s-au sărutat, era pentru prima dată ; și totul a fost atît de simplu de parcă s-ar fi sărutat de multe ori pînă atunci. Ciudat era un singur lucru : de jur împrejur era plin de oameni, dar nici unul nu se zărea. Vlad îi striga de undeva din depărtare. Se simți jenată, se trase la o parte, s-au luptat, au ieșit în fugă din apă și s-au prăvălit pe pietre.

Pietrele erau calde. Ea însă simțea fiori și tremura.

— Unde naiba sînteți, dracilor ? strigă Vlad.

Serioja i-a acoperit gura cu palma. Nemaiputînd rezista au pufnit amîndoi în rîs și au căzut de pe bolovanul pe care se așezaseră.

— Iată-vă... v-ați ascuns... Vlad s-a așezat cu greutate alături de ei. Eu, fraților, am aranjat treaba cu biletul.

Ea se temea să întrebe despre ce bilet era vorba, ca nu cumva vocea să o trădeze cît de tare tremura cuprinsă de frisoane. Căci nu era normal să tremuri de frig într-o noapte sufocantă. Nu voia oricum ca Vlad să-și dea seama ce se petrece cu ea. El le-a spus că se înțelesese cu clinica Institutului de Medicină nr. 1 să lucreze acolo în august. El mai era încă student, în anul cinci, deși era mai mare decît ea și Serghei cu vreo trei ani. Începuse însă facultatea mai tîrziu.

După voce înțelese că el și-a dat seama. Îi era tare milă de el. Limba nu-l asculta, bolborosea ceva de neînțeles. niște rugăminți jalnice de rămas bun. Pînă pe la două noaptea au stat de vorbă pe malul mării, o discuție anevoioasă, pe urmă ca a mărturisit că vrea să doarmă.

Nu-i era chiar atît de somn, capul îi era înfierbîntat, dar o dorinţă nedesluşită a împins-o să spună. Pur şi simplu nu se mai putea-să mai stea în trei împreună. Vlad a întrebat : e nevoie de pază ? În ciuda a toate, el rămînea cavaler. Şi ce soţ excepţional ar fi fost, dacă... Mama Olgăi Vasilievna socotea că într-o anumită măsură are „ceva“ din Pierre Bezuhov. Pierre era personajul ei preferat, de aceea acel „ceva“ în gura ei avea o semnificaţie deosebită. Gheorghi Maksimovici spunea că Vlad seamănă la chip cu zeul mordov Keremet şi că ar fi bun de pictat, drept care l-a pictat şi l-a chinuit pe Vlad în repetate rînduri. Şi el voise foarte mult ca Vlad şi Olga să se înţeleagă : „Nu fi proastă, n-ai să poţi găsi un prieten mai bun în viaţă“. Acum Vlad e conferenţiar, şef de secţie, are trei copii, soţia lui — o femeie bună, fără forme, grasă şi cu spatele lat — este medic radiolog. Iar atunci, în noaptea aceea, era strivit, nenorocit, întreba cu un glas pierit : e nevoie de pază ?

Au plecat amîndoi, a rămas singură, costumul de baie ud zăcea pe pervazul de lemn în aşteptarea soarelui. Nu avea chef de somn, dar nici nu era înfricoşată, nu auzea paşi, nici glasuri, nu mai era nimic. Stătea culcată cu ochii deschişi, inima îi bătea să-i spargă pieptul, ştia că mai rămăsese puţin pînă să se facă ziuă şi el va veni în curînd. Peste vreo douăzeci de minute a sosit. Din nou nu-i dădea pace gîndul la Vlad : dacă a observat cînd a plecat Serioja şi şi-a dat seama unde s-a dus ; şi l-a întrebat de ce n-a aşteptat pînă a doua zi, să plece Vlad. Iar el a întrebat-o :

— Dar ce înseamnă pentru tine Vlad ?

Într-adevăr Vlad nu însemna nimic pentru ea.

— Nu puteam să aştept pînă mîine.

N-au fost discuţii, promisiuni, jurăminte, pur şi simplu ea l-a crezut pentru totdeauna.

Au urmat după aceea multe, nenumărate alte nopţi în oraş şi la ţară, vara, pe ploaie, în nopţi reci de toamnă cînd camera era încălzită doar de un radiator, aproape în fiecare noapte ei erau soţ şi soţie. Era un dar neobişnuit, prietenele îşi împărtăşeau uneori intimităţile, ea niciodată, dacă ar fi povestit vreodată ele nu ar fi crezut-o,

ar fi considerat că sînt aceleaşi minciuni ca şi ale lor, dar totul se rezuma în esenţă la ceva foarte simplu : ceea ce lipsea unuia se găsea la celălalt, iar ceea ce aveau amîndoi se unea într-un întreg, deplin, armonios. N-au înţeles-o dintr-o dată, nu în prima noapte şi nici în primul an. Abia mai tîrziu a priceput că ceea ce fusese cu el nu putea să fie cu nimeni altul. Iar atunci mica şi mizera cabană ce fusese ? O noapte uitată, sufocantă...

Şi încă o zi a mai stat cu ei Vlad care era cu totul de prisos. În apă Serioja nu s-a mai apropiat de ea nici măcar o singură dată, tot timpul a stat cu Vlad, părea chiar să o evite. Ea se speria, dar apoi se liniştea : face aşa într-adins, şiretul, doar şi el şi ea ştiau că la noapte el va veni din nou. Pe urmă cineva l-a strigat pe Vlad în apă. ei s-au îndepărtat de mal şi acel cineva le-a transmis o veste. Pe atunci erau multe zvonuri şi veşti diferite. A uitat ce anume. Îşi amintea doar că Vlad şi Serioja s-au speriat, s-au dus în grabă la Porfiri, dar femeia din casă le-a spus că acesta plecase la Moscova, că stăpîna e bolnavă şi nu poate vedea pe nimeni, iar musafirii au plecat. În grădină nu mai era nici o maşină.

S-au dus în oraş, au umblat prin piaţă, pe la prăvălii. Cînd Vlad se îndepărta sau întorcea capul, Serioja o lua de mînă, îi strîngea degetele, căuta să se apropie de ea, să se lipească de ea. În ziua aceea, Vlad şi Serghei au discutat mult, gălăgios, au tot vorbit ba de una ba de alta, iar ea nu s-a gîndit decît la noaptea ce urma. În piaţă se vindeau struguri timpurii. Îşi dădea seama, desigur, că noutatea putea să fie interesantă, dar se simţea copleşită de un alt eveniment şi nu prea pricepea : cum de putea Serioja *într-o asemenea zi* să aibă alte preocupări, ba chiar să nu audă cînd ea îl întreba cîte ceva ?

Femeia din casă, grecoaica cu mustăţi, se tot foia prin grădină cu grebla, cîinele-lup Titan se plictisea în prid-vor cu botul pe labe. Toţi dispăruseră, părea că fugiseră care încotro, pînă şi cucoana cea trupeşă cu buze albăstre, semănînd cu jupîniţa moartă din nuvela lui Gogol. o şterse şi ea nu se ştie unde. Ce bine era atunci în casă, în grădină ! Au locuit vreo cinci zile la etajul întîi, pe verandă, grecoaica se temea să rămînă noaptea singură în

casă și i-a poftit pe ei. Totul era de dimensiuni uriașe, divanul părea anume făcut pentru a păcătui în neștire, prin camere stăruia un miros stătut de vin acru amestecat cu cel de cîine, pe verandă însă sufla briza mării, care te moleșea și în același timp îți dădea puteri noi. Stăteau de vorbă zi și noapte, nu se săturau să se tot descopere. Încă de pe atunci părea că totul fusese hotărît de multă vreme. Vlad a rămas uimit cînd a fost invitat la nuntă în octombrie. El nu se gîndise că lucrurile vor ajunge atît de departe și mai ales atît de repede.

Abia făcuseră cunoștință și, iată, veranda pe malul mării, nici un fel de taine, nu există om mai apropiat, august, mama lui cu discuții apăsătoare, dar asta nu mai schimba nimic. Perhușkovo, toamna, trenurile de seară, întîlnirile la casele de bilete, și tot atunci a apărut și Svetlanka, acest coșmar care nu a dispărut prea repede și era cît p-aci s-o sufoce.

Cînd a auzit ea pentru prima dată acest nume ? De la mama lui ?

Felul în care mama lui a rostit acest nume a făcut-o pe Olga Vasilievna să se cutremure : era un nume cunoscut. El exista deja în conștiință ca o așchie neînsemnată înfiptă acolo, ce făcea să crească infecția, accentuînd treptat durerea. Serioja era cinstit, ușuratic, palavragiu, lăsa să-i scape multe lucruri și ea auzise deja de acea ochelaristă care nu se dădea înapoi de la nimic pentru a-l reține. La început, Olga nu o luase prea în serios, pentru că nu se putea să nu existe un trecut, și ea avea un trecut : de exemplu, Ghendlin. A fost dat la o parte, înmormîntat de milenii, ca faraonul Tutankhamon. Pare că se cunoscuseră la conservator. Era inginer, pare-se înalt. avea un mers oarecum ciudat, de parcă la fiecare pas se oprea o clipă. Glasul plin de reproș al mamei : „Iar a telefonat Ghendlin". Un sentiment de vinovăție, nu față de Ghendlin, ci față de mamă-sa. N-a fost greu s-o rupă cu Ghendlin, a dispărut singur fără probleme, așa cum cade o frunză la adierea vîntului de toamnă, totuși ea spunea, plină de mîndrie și cu un accent moralizator : „Eu i-am i-am spus drept în față să nu mai dea telefoane pentru că nu e cazul, el a înțeles, gata. Trebuie să smulgi

dintr-o dată, cum ai face-o cu un dinte bolnav.“ Serioja era de acord : da, da, sigur că da. Ca un dinte stricat. Pe atunci nu-i cunoştea încă prea bine firea, plină de toane, instabilă. Felul supus în care dădea din cap, în care cădea de acord, uşor şi imediat, o liniştea ; liniştea nu a durat de altfel prea multă vreme : pînă la prima discuţie cu viitoarea soacră.

Camera de pe Şabolovka a lăsat-o cu gura căscată : avea şase laturi, era ca o bucată dintr-o sală imensă, cu un tavan de o înălţime neobişnuită, cu nişte sculpturi tăiate fără milă în bucăţi. Un picioruş şi o aripioară împodobeau camera cu şase laturi, iar celălalt picioruş şi o mînuţă ce ţinea arcul atîrnau deasupra coridorului. Amoraşii n-aveau cap. Capetele fuseseră tăiate de pereţii despărţitori. Pe pereţii acoperiţi de un tapet vişiniu închis cu coşuleţe albe atîrnau o mulţime de fotografii. Serioja i-a atras imediat atenţia asupra uneia dintre acestea, o piramidă de bărbaţi mustăcioşi în mantale, cojoace şi tunici, şi-ntr-o parte, abia zărindu-se, o siluetă cu batic alb, al cărei chip abia se deslueşea.

— E mama, pe vremea cînd lucra la secţia politică a armatei. E în o mie nouă sute douzeci.

De la început era clar : nu e o mamă ca toate celelalte, nu o bătrînică pur şi simplu, ci o participantă la istorie Olga Vasilievna oricum era dispusă să privească cu multă simpatie pe femeia cu pomeţii ieşiţi în afară şi cu ochii ageri, cu chipul foarte ridat şi buze subţiri, şi era însufleţită de dorinţa cinstită de a o îndrăgi, nu pentru că ar fi făcut lucruri importante — era indiferentă faţă de toate relicvele, ruinele, mărturiile trecutului —, ci pentru că era mama lui. Au băut ceai din ceşti ieftine de tot, aproape ca cele pentru copii. A venit sora lui, înfofolită într-o broboadă de babă, o fată grasă, fără nici un fason, care nu-i semăna deloc ; avea un surîs puţin indecis, dar plin de înţelesuri. Cînd vorbea, zîmbea strîmb şi se uita într-o parte. Era mai mare decît Serioja cu vreo trei ani.

Ceva absurd, de neînţeles, îşi pusese pecetea pe această casă, pe pereţi, pe tavan, pe veselă, pe mobilă şi pe oamenii care o locuiau. Totuşi, cît de mult le-a îndrăgit ea pe toate ! Serioja a dat o fugă la magazin să ia un vin

roșu gruzin. La Gagri se obișnuise cu vinul roșu ! Și iată, cînd sora lui s-a dus în altă cameră și Olga Vasilievna a rămas singură cu viitoarea ei soacră, aceasta a întrebat-o brusc :

— Știți ceva despre Svetlana ?

Olga Vasilievna a mărturisit că știe. Dar vag.

— Iată deci ce e, ca să nu mai fie vag. Și ochii ei, niște crăpături albastre cu pupilă de oțel, se înfipseră în ochii Olgăi. Această Svetlana, de care eu nu am auzit nimic pînă alaltăieri, așteaptă un copil de la Serioja.

Află că această creatură venise aici, povestise, turnase verzi și uscate (apoi totul s-a clarificat ca fiind un șantaj ordinar, credea că are de-a face cu proști) și acum o chinuiau pe ea — mizerul salonaș se transformase dintr-o dată în încăperea unui tribunal imaginar, nu lipseau decît scurta de piele și un revolver în teaca de lemn :

— Sînteți convinsă că puteți fi fericită cu prețul nenorocirii altuia ?

Olga Vasilievna bolborosea :

— Nu știu... Dar sînteți convinsă că e adevărat ?

Femeia cu pupilele de oțel dădea din cap rece.

— Dar dragostea... dacă iubești... dacă te părăsește, pleacă... încerca să se opună cu glas jalnic Olga Vasilievna.

— Vorbiți despre ticăloși. Fiul meu nu este un ticălos. Este pur și simplu un om lipsit de simț de răspundere.

Pe neașteptate a răsărit în cameră sora lui, care auzise totul, strîmbîndu-și gura cu zîmbetul acela ciudat. A rostit nervoasă și plină de energie :

— Nu băgați în seamă ce spune, ca de obicei, la ea totul se reduce la scheme ! Apoi, întorcîndu-se spre mama ei, zise răspicat și cu răutate : Iar îndrugi aiureli ! Mi-e lehamite să te aud !

Bătrîna se potoli. S-a întors și Serioja cu vinul. Olga Vasilievna abia se ținea să nu izbucnească în lacrimi, Serioja înțelese totul, a început s-o descoasă pe maică-sa, apăru iarăși sora lui, care acum începu să-și apere mama ; era de neînțeles ce credeau despre această viperă, despre Svetlana, ca părea nici să nu existe, important era prin-

cipiul în sine care îi făcea pe toţi trei să se certe amarnic, fiecare apărîndu-şi punctul de vedere. Olga Vasilievna nu înţelegea nimic. Un lucru însă i se părea ei că-l înţelege : *nu era dorită*. Absurdă era şi firea acestor oameni, deci ar fi fost o nechibzuinţă să tragă concluzii din discursurile şi faptele lor. Serioja spunea că Svetlana minte. Ea îl credea. Dar, nu se ştie de ce, era foarte greu să rupă relaţiile cu ea, îl ameninţa cu sinuciderea, el se chinuia, se ducea la rudele ei, se întîlnea cu fratele ei boxerul, se ducea pe la doctori, la laborator, analizele erau negative, totuşi Svetlana îl şantaja în mod ordinar, iar asupra soacrei aveau întotdeauna priză : oameni falşi, totuşi Olga Vasilievna îşi dădea seama că pe Svetlanka soacra *o voia şi mai puţin* decît pe ea.

Tot coşmarul acesta a durat vreo trei săptămîni, în septembrie, la un moment dat, i se păru că cealaltă a învins : l-a smuls pe Serioja, chiar dacă nu l-a readus la ea, dar l-a smuls de lîngă Olga Vasilievna. Olga hotărî să se despartă de Serioja — atît de puternică fusese lovitura acelei ticăloase, o lovitură de moarte —, totuşi a rezistat şi în felul acesta s-a salvat.

Era după unsprezece noaptea. Soneria. O fetişcană cu ochelari, piperniciţă, ciufulită, cu picioruşe subţiri şi strîmbe. Dumneavoastră sînteţi Olga ? Da, eu ! A înţeles deîndată, sîngele i s-a urcat la cap. Ura faţă de această sfrijită era imensă : s-o ia şi s-o arunce pe scări în jos să-şi rupă mîinile şi picioarele. Dar, bineînţeles, a invitat-o politicos să intre, au discutat în coridor. Căuta s-o convingă pe Olga Vasilievna că el n-o iubeşte şi nu poate s-o iubească, să nu se mai mintă singură, el „fete ca dumneata" în general nu suportă, a fost o eclipsă, are să-i treacă, „vei fi nefericită" şi alte aiureli de acest fel. Olga Vasilievna simţea înăuntru ceva ca un ghem care o apasă. Mută, privea faţa albă, triunghiulară, cu bărbia ascuţită care tremura, iar în ochi, pe sub lentilele ochelarilor, îi tremurau pupilele imense ca de bolnav. Şi pentru a-i demonstra că spune adevărul i-a mărturisit — pentru asta şi venise — că a petrecut la ea de curînd două nopţi, în august, după ce s-a întors de la mare. Olga Vasilievna i-a răspuns ferm :

— Minți !

N-a crezut-o nici o clipă. Dar cealaltă, plină de satisfacție, i-a dat un amănunt, pe care nu putea să-l știe dacă ar fi mințit.

Și totuși ea, ce proastă, nu credea, ca o gîsculiță naivă ! A doua zi, cînd alerga prin ploaie la librăria de la „Metropol" unde se înțeleseseră să se întîlnească — pentru a-l alunga, pentru a-l blestema — în adîncul sufletului ei era o liniște neverosimilă. În ascuns credea că el se va indigna, îi va explica ceva, se va dezvinovăți, va destrăma acest coșmar ce-i căzuse pe neașteptate pe cap. Niciodată în viața ei nu i se mai întîmplase așa ceva. Mamei nu-i povestise, nici tatălui vitreg. Lupta singură. Trebuia să ia o hotărîre în decurs de cîteva secunde. Iar el, întunecîndu-se la față, apucînd taurul de coarne — acum a început să-i cunoască firea stranie — a rostit : „E un gunoi, dar spune adevărul. Numai că n-am fost de două ori, ci o singură dată".

Doamne, dar de ce, de ce ? De ce s-a dus la ea ? De ce să vorbească despre asta ? Chiar dacă e adevărat. „Mi-a fost milă de ea. Știam că ne despărțim și mi-a fost milă." De aceea i-a fost milă, dar pe femeia pe care o iubește o condamnă la chinuri. I-a spus totul ca la spovedanie. Atunci, prin ploaie, lîngă „Metropol", s-au plimbat ca niște lunatici, se loveau de oameni și discutau, discutau, încercau să înțeleagă, acolo se construia ceva, se zugrăvea, casa era îmbrăcată în schele, înconjurate de țevi, și cînd ploaia bătea mai tare, ei se băgau sub apărătorile de lemn și rămîneau acolo. Cum să trăiască mai departe, să mai rămînă împreună, sau să se despartă pentru totdeauna ? Îi treceau prin cap lucruri contrare : ba așa, ba altminteri. Să se despartă și să-l blesteme ? Dar cu fiecare clipă ce trecea îi scădeau forțele necesare pentru așa ceva. Deodată s-a gîndit : e o încercare a cerului, dacă trece peste ea, va fi fericită. Și totul s-a terminat la restaurantul „Metropol" unde au mîncat bine ; în ziua aceea el primise chenzina de la muzeu și jumătate a cheltuit-o pentru acest prînz.

Nunta a fost peste o lună. Sfîrșit de octombrie, rece și însorit, au lipit geamurile cu hîrtie de ziar să nu răcească

musafirii și au adus de la vecini radioul și ceva discuri. De fapt nu o nuntă, ci o mică petrecere obișnuită, votcă, gustări, pîrjoale à la Kiev de la cel mai apropiat restaurant. Serioja a bătut la mașină invitații umoristice inventate de el, ceva în genul acesta : „Dragă prietene ! Dacă vrei să-ți odihnești sufletul fugind de problemele vieții de familie, sau de burlac, sau de muncă, sau studențești (ce nu e necesar tăiați) vino la noi acasă la o nuntă-concert..." În program erau prevăzute tot felul de prostii, glume, la care el era meșter, niște numere de mimică în interpretarea mirelui, citirea cuvintelor de-a-ndoaselea, cîntece de pahar, conferința doctorului Polîsaev despre folosul curei de foame, la naiba ! toate le-a uitat, toate au dispărut din amintire, un singur lucru a rămas : „Orgasme gastronomice. Responsabilă — mama miresei, denumită mai departe soacră mică." Din cauza acestei fraze, la miez de noapte, cînd se spălau vasele — mama, Olga și încă o femeie ce venise să le ajute, spălau farfuriile. Gheorghi Maksimovici le ștergea, iar Serioja, beat mort, sforăia pe undeva printr-o cameră — s-a iscat o mică dispută.

Gheorghi Maksimovici s-a arătat nedumerit : ce fel de orgasme gastronomice ? Dacă ăsta e umor, e antisanitar. Dacă nu e umor, mi-este permis să întreb ce s-a avut în vedere ? Sînt aluzii la o anumită boală ? Iar apoi : pentru ce în repetate rînduri se face caz de cuvîntul „soacră mică" ? Toate glumele privind soacra au fost epuizate încă în anul nouă sute. Mama zîmbea ironic, spunînd că nu se simte cîtuși de puțin jignită de acest umor, n-aveți decît continuați în același stil. Dar dacă s-ar fi simțit jignită, tot n-ar fi recunoscut-o niciodată. De altfel, cum s-a descoperit mai tîrziu, mama nu voia să se simtă soacră, nu-i plăcea acest cuvînt și nu avea nici un fel de pretenție să facă furori în domeniul gastronomiei.

Orice căsnicie nu este unirea a doi oameni, așa cum se crede, ci unirea sau ciocnirea a două clanuri, a două lumi. Orice căsnicie înseamnă două lumi. Se întîlnesc în cosmos două sisteme, se ciocnesc violent, pe vecie. Care pe care ? Pentru ce ? Cu ce ? Au venit rudele lui, *lumea* lui, și-au holbat ochii plini de curiozitate nebună să vadă

pe rudele ei, *lumea* ei, și cu toate că, se pare, după aceea nu a mai fost o asemenea întîlnire plenară, asemenea privire față în față, ochi în ochi, ciocnirea a început atunci și a durat ani de-a rîndul, fără încetare, uneori pe nevăzute, pe nesimțite. Acum Serioja nu mai e, dar vechiul război tot mai durează.

Război de fapt nu a fost. Totul s-a aranjat pașnic și liniștit, dacă ar fi să nu luăm în considerare slabele ciocniri subterane. Olga Vasilievna fusese nervoasă : ea deslușea în viitoarea soacră ace și țepi, ba chiar credea că și soră-sa, o domnișoară cu apucături ciudate, putea să facă una boacănă. Mai îi era teamă și de fratele mamei, unchiul Petea : și el, și familia lui, erau oameni cu limba ascuțită, le plăceau certurile.

Înainte de a se așeza la masă, Gheorghi Maksimovici a invitat pe toată lumea în atelierul său. Trebuiau să treacă printr-un coridor lung : pe dreapta erau ușile atelierelor, pe stînga baia comună, bucătăria comună și toaleta comună pentru toți chiriașii de la etajul doi. Era o casă construită aiurea, prin anii douăzeci. Cînd gloata musafirilor tropăia prin coridor, în ușa de la bucătăria comună și de la baia comună apărură chiriașii curioși — nevestele, mamele și copiii artiștilor, ba chiar și artiștii înșiși întredeschiseră ușile de la ateliere, atrași de zgomot. Nevestele și mamele artiștilor nu le prea simpatizau pe Olga Vasilievna și pe mama ei, deși locuiau în această casă de opt ani și ar fi fost timpul să se obișnuiască cu ele. Nu se știe de ce, însă, nevestele și mamele artiștilor o țineau bine minte pe prima soție a lui Gheorghi Maksimovici și pe fiul lui, Slava, de care Gheorghi Maksimovici se despărțise cu cîțiva ani înainte de război.

Procesiunea musafirilor înainta într-o tăcere deplină și penibilă, din baia comună venea miros de aburi, de săpun, se spălau rufe, în toaleta comună se auzea curgînd apa ; brusc, Serioja, strîngînd degetele Olgăi Vasilievna, începu să cînte cu o voce tare, obraznică : „Taram-tam-tam..." — „Marșul nupțial" al lui Mendelsohn. O voce i se alătură, toți începură să rîdă, să facă gălăgie și momentul penibil trecu. În acea clipă apăru Zika cea roșcată, soția pictorului Vasin, cu un buchet de trandafiri.

Fără să scoată un cuvînt, îi strecură buchetul Olgăi Vasilievna şi, înaltă, deşirată, aplecîndu-se, încearcă s-o sărute pe Olga Vasilievna pe obraz. Olga Vasilievna aproape că n-o ştia pe această Zika. În schimb, mai tîrziu, a avut prilejul s-o cunoască foarte bine.

În atelierul lui Gheorghi Maksimovici era o ordine neobişnuită, ceea ce, bineînţeles, n-a observat nimeni. Toţi s-au îngrămădit în mijlocul încăperii spaţioase, sub becul puternic de două sute de lumini, iar Gheorghi Maksimovici zvîrlea pe fotoliul ce-i servea drept piedestal, una după alta, lucrările sale. Olgăi Vasilievna nu-i prea plăceau lucrările astea. Dar, probabil, ea nu se pricepea, pentru că pictorii chiriaşi ai casei vorbeau despre Gheorghi Maksimovici cu respect şi-i arătau lucrările lor, cerîndu-i sfaturi. Iar Olgăi Vasilievna toate aceste rîuleţe, crînguri, lăculeţe, rîpe pictate în ulei, toate aceste desene pe foi mari făcute cu sanguină, desene ce reprezentau bătrîni, copii, ciini, mîini şi capete, erau asemănătoare cu o mulţime de alte tablouri şi desene, făcute demult de tot, de alţi pictori şi ea nu înţelegea de ce trebuie repetat ceea ce există deja pe lume.

Se vede însă că dintr-un motiv oarecare era nevoie. Pentru că tablourile lui Gheorghi Maksimovici erau aprobate de consiliul artistic, erau cumpărate de cei ce făceau comenzi şi Gheorghi Maksimóvici nu trăia în sărăcie. Era un om bun, cultivat, studiase la Paris, îi cunoscuse pe Modigliani şi Chagall, îi plăcea să bage în conversaţie cîte un cuvîntel franţuzesc, deşi vorbea şi citea franţuzeşte foarte prost, cîndva fusese poreclit „Van Gogh al Rusiei" Un lucru părea ciudat : cum se putea ca cineva care înţelegea atît de bine totul în arta celorlalţi, nu înţelegea nimic în propria-i artă ? Unii spuneau că-n tinereţe pictase altfel. Din motive obscure însă, lucrările acelea nu se păstraseră. Lui Gheorghi Maksimovici îi plăcea foarte mult să cheme lume la el în atelier, să-i bată la cap pe musafiri, să-i înnebunească cu tablourile lui. Era limpede că era cu adevărat mîndru de rîuleţele şi dumbrăvile sale Lucrul era scuzabil pentru un bătrîn care nu fusese răsfăţat nici de glorie, nici de bogăţie ; în afară de asta, mama îl iubea atît de mult. Dar să cari oamenii în atelier

în ziua nunții era prea de tot. Și Olga Vasilievna s-a supărat oarecum pe tatăl vitreg. Mai ales că nu s-a jenat să pună pe fotoliu o serie de desene înfățișînd o femeie goală pe canapea, cu șolduri largi. talia la fel, și părul despletit. Fața nu i se vedea, nimeni nu știa că era mama, dar Olga Vasilievna nu se simțea la largul ei și căuta să nu se uite la desene. Toate ar fi mers minunat, musafirii dădeau din cap aprobativ și, oftînd ușor, spuneau: „da-a-a...“ — dacă mama lui Serghei n-ar fi pus pe neașteptate o întrebare lipsită de tact. care de altfel nici nu se referea la operele lui Gheorghi Maksimovici.

„E-e-e, spuneți-mi, fiți amabil. zise ea, ce tablou e aceasta ?“ — „E vestita Guernica, a răspuns repede Gheorghi Maksimovici, care nu dorea să-i fie distrată atenția pentru mult timp de la lucrările sale. Nu este un tablou, e o reproducere.“ „Prin ce e vestită ? Eu aud de ea pentru prima oară.“

Mai tîrziu, această frază a Aleksandrei Prokofievna : „Eu aud de ea pentru prima oară“ a devenit ca un fel de deviză sau de parolă ce definea *sistemul* Aleksandrei Prokofievna. Olga Vasilievna și maică-sa își aruncau uneori priviri complice și-și spuneau în șoaptă: „Eu aud de curare lucru pentru prima oară“. Și pufneau în rîs. Dar în seara aceea mai era mult pînă la hohotele de rîs, și Gheorghi Maksimovici, plictisit că trebuie să se desprindă de tablourile sale, începu să explice cu bunăvoință în ce constă gloria și măreția „Guernicăi“. Musafirii ascultau îngîndurați. Gheorghi Maksimovici explica cu înflăcărare și sîrguință. Toți păreau dispuși să se încline în fața autorității sale și dădeau semne să fi înțeles ce a vrut să reprezinte Pablo, numai Aleksandra Prokofievna o ținea morțiș :

„Eu consider că dovezile dumneavoastră nu sînt întemeiate. Nu văd nimic aici în afară de ulcele sparte, și de ziare rupte“. „Mamă, asta te privește personal“, i-a spus sora lui Serioja. „Am s-o prelucrez cu, ca să ajungă la nivelul necesar, o să poată înțelege“, a intervenit Serioja. Aleksandra Prokofievna l-a pus la punct pe fiul său destul de sever. Și aici, în această clipă, în mod neașteptă-

tat, a susținut-o unchiul Petea care se ameți̦se înaintea tuturor.

— Dumneata, draga mea, ai absolută dreptate în această problemă ! spuse el, ridicînd degetul cu un gest de dascăl. Iar pe tine, Egorșa, te-au criticat pentru formalism, dar, probabil, prea puțin. De ce ai atîrnat aici porcăria asta ?

Aleksandra Prokofievna a adăugat : „Dumneavoastră, Gheorghi Maksimovici, pictați într-o manieră realistă. La dumneavoastră o femeie este o femeie, capul cap, piciorul picior, asta asta... și Aleksandra Prokofievna își înfigea îndrăzneț degetul în desenul ce o reprezenta goală pe mama Olgăi Vasilievna. Toate la dumneavoastră sînt la locul lor. Atunci cum vine : propovăduiți una, și pictați altceva ?"

Gheorghi Maksimovici se afla într-o situație dificilă. Păli, scoase din buzunar o batistă mare, violet, începu să-și sufle nasul. Ce putea el să explice acestor musafiri cu cinci minute înainte de gustări, de votcă, de strigătele „amar" * ? Putea el să-și povestească viața ? Olgăi Vasilievna i se făcu milă. Dar nici nu apucă să deschidă gura ca să-și scoată din încurcătură tatăl vitreg, că mama se și aruncase în ajutorul lui. „Petea, dragul meu, a zis ea, mi se pare că tu toată viața te-ai ocupat de strunguri. Ce-ai zice dacă Egor s-ar apuca să te învețe cum să faci strunguri !" „Ce-aș zice ? Păi l-aș face praf !" Unchiul Petea rîdea cu hohote, clătinînd aprig căpățîna-i ciufulită. „L-aș face pilaf ! L-aș face chisăliță, neobrăzatul de el !" Toată lumea începu să rîdă, trăgînd cu ochiul spre Aleksandra Prokofievna. Dar sora lui Serioja interveni : „Știți ce, o să fie o mare plictiseală dacă toți o să-și spună părerea numai în specialitatea lor".

Cu asta, se pare, discuția a luat sfîrșit. Și totuși erau două lumi, două clanuri, ale căror rădăcini veneau din niște adîncuri chiar de ele neștiute ; întîlnindu-se, aceste clanuri încercau — fără să vrea — să se domine sau chiar să se strivească reciproc. Sora soacrei, Vera Prokofievna,

---

* În timpul nunții există obiceiul ca musafirii să strige „amar" și atunci mirii trebuie să se sărute (n. tr.).

bolborosea și ea ceva despre pictură. Olgăi Vasilievna i-a rămas în amintire o senzație clară de fericire și teamă totodată : cineva să nu spună cuiva ceva nelalocul lui, să-l jignească... În sfîrșit, sosi clipa solemnă, pentru care și fuseseră invitați toți în atelier : Gheorghi Maksimovici scoase un tablou mare, într-o ramă aurită încărcată, cadoul de nuntă pentru mire și mireasă. Era un tablou original al pictorului francez Duvernoit ce reprezenta vechiul Petersburg. Mai tîrziu, în momentele de strîmtorare, acest Duvernoit fusese nu o dată în primejdie, au chemat chiar pe un specialist de la consignație să-l evalueze, dar, mirați de prețul mic oferit — nu mic, dar cu mult mai scăzut decît cel pe care ani de-a rîndul și-l imaginaseră — s-au hotărît să-l păstreze. Stă și acum atîrnat pe perete. În timp ce musafirii ieșeau din atelier, împingîndu-se respectuos unul pe celălalt spre ușă, Aleksandra Prokofievna, din prag, spuse cu jumătate de gură lui Gheorghi Maksimovici (în tonul ei avea ceva victorios, Olga Vasilievna o auzi și inima i s-a făcut cît un purice) : „Și totuși, dragul meu cuscru, nu pot fi de acord cu dumneata..."

Noaptea, în bucătăria comună, unde încercau să nu facă zgomot, spălînd vasele, Gheorghi Maksimovici șopti : „Ai o rudă, măiculiță ! Mînă de fier... E bine că la început stați cu noi..." Și, după o clipă de tăcere, adăugă cu mărinimie : „Are însă un chip interesant. M-ar interesa s-o pictez." Erau oameni complet diferiți. Aparțineau unor straturi diferite ale pămîntului.

Singura dată cînd Gheorghi Maksimovici a amintit tuturor că el este chiriașul principal și a dat dovadă de tărie și neînduplecare, a fost prin mai : atunci s-a hotărît soarta Irinei. Era prima primăvară din viața lor. Totul era încă instabil, fără formă precisă, nimic nu se fixase definitiv. Ea mai lucra ca profesoară, dar căuta un alt post, vroia să se transfere. La școală se muncea din greu, și apoi școala era departe. Prietenele de studenție făgăduiseră să-i găsească ceva mai bun, dar deocamdată nu găseau și ea tot trăgea această ghiulea atîrnată de picioare : în fiecare dimineață la șase și jumătate o pornea spre celălalt capăt al orașului. Serioja se certase cu directorul muzeului și avea și el intenția să-și părăsească

slujba. Cu banii stăteau prost. Şi atunci au aflat că vor avea un copil. Mamelor nu le-au spus nimic. Au hotărît să facă ceva repede, pentru că era imposibil, nu trebuia ca plodul să vadă lumina zilei. Nu aveau nici un doctor cunoscut, în această specialitate, şi în general nu cunoşteau nici un fel de medici în afară de Vlad. Cu el nu se mai văzuseră de vreo jumătate de an. El terminase studiile, îşi făcea practica într-o clinică.

Serioja nu prea voia să se ducă la el. Şi ea se cam codea, dar cum Vlad fusese pentru ea *nimic*, un *nimic* foarte credincios, de dată veche, încercat încă din copilărie, se hotărî totuşi să treacă peste Serioja, care spunea că nu-i e la îndemînă — ei personal nu-i făcea *nimic*, ba chiar i se părea, nu ştia de ce, că Vlad o să se bucure — drept care i-a telefonat vechiului prieten. Spre mirarea ei. Vlad nu s-a bucurat, ba chiar s-a pierdut cu firea, a rămas oarecum stupefiat, dar apoi s-a apucat să acţioneze cu multă ardoare şi rapiditate. Au venit la el, el i-a făcut o injecţie. Serioja stătea alături pe canapea, o ţinea de mînă şi se uita într-o parte.

A mărturisit mai tîrziu că la un moment dat a simţit că-l urăşte pe Vlad : el ar fi trebuit să refuze ! Dar Vlad a vrut să fie binevoitor... Injecţia n-a ajutat la nimic. Atunci Vlad le-a recomandat un doctor pe care-l cunoştea, un bătrînel.

Au fost deci obligaţi să-i spună mamei. iar aceasta lui Gheorghi Maksimovici, nu avea cum să i-o ascundă, şi apoi mama era înspăimîntată, ea nu mai făcuse niciodată aşa ceva. I se părea că este o operaţie neverosimil de ruşinoasă, criminală şi pe deasupra şi mortală. O privea pe Olga Vasilievna cu ochii plini de panică, înlăcrimaţi, şi şoptea : „Fetiţa mea, ce să facem ?“ În multe privinţe mama a rămas foarte naivă pînă la sfîrşitul zilelor sale, cînd s-a transformat într-o babă.

Atunci însă, în acea lună, totul îi era încă necunoscut. Pe neaşteptate a intervenit Gheorghi Maksimovici, lăsîndu-i pe toţi cu gura căscată : „Eu, în calitatea mea de chiriaş principal, vă interzic !“ Cauza a rămas pentru totdeauna necunoscută, se temea el oare să încalce legea, sau s-a lăsat cuprins şi el de panica în care intrase mama...

Irina a venit pe lume datorită frazei lui Gheorghi Maksimovici : „Eu, în calitatea mea de chiriaș principal...“ Altădată, pentru Olga Vasilievna fusese o amintire chinuitoare, de nesuportat : fiica ei nu știa că nu fusese dorită. Toți apucaseră să uite, Serioja, mama, Gheorghi Maksimovici și, probabil, Vlad. Dar ea știa, ținea minte. Și cînd, toamna, într-o zi ploioasă, alergînd pe bulevardul Gogol spre Arbat, grăbindu-se după cumpărături, simți deodată un junghi atît de puternic în partea de jos a pîntecului, încît se clătină, gata să cadă, de n-ar fi ținut-o de braț un om și n-ar fi dus-o s-o așeze pe o bancă de pe bulevard, primul lucru ce-i trecu prin cap : „E pedeapsa pentru că...“ Irina s-a născut la șapte luni. Cînd au venit de la maternitate, și ea a desfăcut scutecele, Serioja s-a apropiat să se uite, dar ea a strigat, acoperind pruncul cu trupul ei : „Nu te uita ! Nu te uita ! Mai tîrziu ! Pleacă !“ Nu putea să-l lase să vadă acest trupușor jalnic, plăpînd. Peste vreo trei zile i-a arătat trupușorul care începuse să aducă a copil. Acum Irina, pare-se, este cea mai înaltă din clasă. Iar Serioja nu mai este în viață.

Ce repede au trecut toate.

A fost o viață de necuprins cu amintirea, de ce a trecut-așa de repede ? Toate s-au încîlcit. O viață scurtă și care a trecut repede. Ceea ce pare să fi fost de lungă durată acum răsare doar ca o clipă, iar clipa de atunci se tot întinde fără sfîrșit, fără sens. Odată, în decembrie, la puțin timp după ziua aceea ce-i retezase viața în două, i-a spus fiicei sale — era o clipă de disperare, nu avea pe nimeni mai apropiat, dorea să capete o picătură de liniște de la oricine o fi, dar era o slăbiciune să aștepți această picătură de la o fetiță — i-a spus Irinei, mai bine zis și-a spus sie însăși sau cuiva care nu putea să audă : „Ce viață frumoasă am trăit noi doi, tata și cu mine !“ Exclamația nu reflecta, desigur, adevărul întreg. În această exclamație era și minciună. Pur și simplu o viață, bună sau nu prea bună, rea, nu are importanță; o viață, asta spune totul. Viața ori există, ori nu există, nimic intermediar nu poate fi. Totul în viață aparține unei părți ori alteia, și poate că aici, numai aici zace nu atît veșnica suferință a Olgăi Vasilievna, cît mai ales speranța ei. Pe atunci ea

nu înțelegea acest lucru, numai acum își dă seama, dar și acum foarte vag.

Fetița a simțit ceva fals în fraza ei spusă „cuiva care nu putea s-o audă" și uitîndu-se chioriș, a replicat: „Frumosul cu lingurița, nu cu toptanul".

Olga Vasilievna s-a simțit distrusă. N-a găsit ce să răspundă. Faina, o femeie deosebit de inteligentă, o prietenă veche, încă din copilărie, din anii de dinainte de război, i-a spus : „Fata ta e bineînțeles o egoistă cum puține sînt pe lume, tu și Serioja v-ați dat toată silința, și mai ales bunica, s-o educați așa. Dar nu despre asta e vorba. Acum ea se teme pentru tine, de aceea te și previne..." Faina era de părere că ea, Olga, trebuie să-și caute de urgență un soț : „Nu fii proastă. Pe Serioja n-ai să-l mai întorci din mormînt, pe tine însă o să te nenorocești. Ține cont, ai foarte puțin timp : un an, doi, pe urmă totul s-a dus." Nu trecuseră nici două luni și o și chemase la o petrecere, dar Olga Vasilievna a refuzat : n-avea chef de oameni, de petreceri, printre străini tristețea îi era și mai apăsătoare. Pe urmă a chemat-o să vină la Novgorod de Crăciun ; a refuzat și atunci, s-a dus cu Irina la o pensiune „Beriozki", dar și acolo era trist, a fugit din acel loc, pe Irina a lăsat-o cu tineretul. Faina nu se dădea bătută, ce încăpățînată. Era o femeie de patruzeci de ani, părăsită de bărbat, cu fiul în armată, cu mama la azilul de bătrîni. Faina o invită de Anul Nou pe stil vechi la niște arhitecți cunoscuți, oameni drăguți, intelectuali : nu-ți fie frică, proasto, nimeni n-o să atenteze la tine, ai să te odihnești, ai să asculți muzică. Nu-i venea să se ducă nici la cei drăguți, nici la mitocani, nici la intelectuali, la nici unii.

Nu era vorba de vreun motiv precis sau de principii, ci pur și simplu nu avea chef.

Atunci, după cuvintele fără milă spuse de fiică-sa, Faina, după cîteva clipe de îndoială, rosti și ea un adevăr, nu prea dulce — credea probabil că-i dă un medicament foarte amar, dar necesar : „Tu chiar crezi că viața voastră a fost frumoasă ?" Olga Vasilievna a răspuns : „da". Ce era să răspundă ? Nu știu ? Voi puteți judeca mai bine ? Anii trăiți — mulți — alături de această ceea mai

bună prietenă; cea mai bună sfătuitoare; cea mai invidioasă, cea mai bună iscoadă a scurtelor ei fericiri sau nenorociri, o deprinseseră să respecte în relaţiile cu această fiinţă următoarea regulă de bază : să se pună în locul Fainei şi să încerce să privească de pe poziţiile ei. Faina era, bineînţeles, foarte nenorocită. În comparaţie cu ea, Olga Vasilievna se simţea întotdeauna revoltător de bogată. Era ca o permanentă scurgere dintr-un recipient în altul a unui surplus de bunătate, de fericire, de mulţumire sufletească, ostentativă. Aşa i se părea uneori Olgăi Vasilievna şi îşi făcea în acest sens doar reproşuri, sau, mai precis : i se părea că aşa apar lucrurile din afară, că în primul rînd aşa îi apar bietei Faina.

Pe neaşteptate a ieşit la iveală că Faina îşi închipuia lucrurile cu totul altfel. Şi acum, pe baza acestor reprezentări neaşteptate şi atît de insistent ascunse, ea îndrăznea chiar, s-o îmbărbăteze pe Olga Vasilievna. Să fim serioşi ! Cum adică, viaţa lor nu poate fi socotită frumoasă ? *Viaţa lor* fusese un organism armonios, viu, ce pulsase şi acum dispăruse. Ca în orice organism viu, în el existase o inimă, nişte plămîni, organe genitale, organe de simţ ; organismul acesta crescuse, înflorise, fusese bolnav, se uzase, dar nu se stinsese de bătrîneţe sau de boală, ci pentru că dispăruse materia care propulsa sîngele. Ce fiinţă stranie a fost *viaţa lor !* Nimeni nu putea înţelege ce e. Toţi doar umblau cu presupusul, căutau să aprindă anumite forme în aer, fantazau, îşi închipuiau neclar că *viaţa lor* arată aşa şi nu altminteri, constă din asta şi asta. Dar ei înşişi... Nici ei înşişi n-ar fi putut defini nimic în cuvinte. Olga Vasilievna îşi zicea uneori cu toată sinceritatea că *viaţa lor* este frumoasă, alteori se simţea apăsată de ea, şi erau zile sau ore cînd i se părea îngrozitoare.

Acum nu-i venea să creadă că asemenea gînduri îi trecuseră prin cap, că ea urîse uneori *viaţa lor*.

Fuseseră, fuseseră ! De pildă, în iarna aceea pe Suşcevskaia, cînd o chinuia cu Zika cea roşcată, soţia lui Vasin. S-a terminat cu o înjosire, s-a uitat aproape totul, memoria a şters suferinţele şi ruşinea, dar ele existaseră — demult, cu paisprezece ani în urmă — şi faç şi ele parte, de asemenea, din *viaţa lor*. I se părea că lui nu-i

este indiferentă Zika. Aceasta cocheta cu el și, probabil, căuta, și nu în glumă, să-l cucerească ; lucru firesc, Serioja plăcea femeilor. Ea o știa și suferea. Dar mai știa că e un leneș, un sedentar, că femeile cochete și proaste îl lasă rece, că preferă societății lor o discuție cu bărbații, la un pahar de votcă cu castraveți acri. Odată, cînd ea se străduia să-l facă să-i mărturisească dacă ar putea s-o înțeleagă, Serioja i-a spus oftînd : „Îți amintești de Hemingway : Dacă n-ar fi nevoie să stai de vorbă cu ele..."

Zika era tînără, robustă, cu mîini și picioare lungi, cu solduri puternice. Sculptorii de la parter o rugau să le pozeze pentru tablouri tematice, cu tot felul de femei discobol, colhoznice cu coșuri pe umeri, întruchipînd belșugul. Puterea trupească a Zikăi o înspăimînta pe Olga Vasilievna : i se părea că pe Serioja acest tip de femei îl poate atrage, amintindu-i de Brunhilda cea uitată. La chip, Zika arăta destul de bine, avea o față rotundă. proaspătă, întotdeauna cu un zîmbet întipărit pe ea, cu o cunună de bucle blonde. O față cam simplă, naivă. Lucra la o editură pentru copii ca graficiană de carte și mîzgălea absolut fără har cu acuarele. Vasin era numai piele și oase, urît, bătrîn. Olga Vasilievna avea impresia, pe atunci, că era bătrîn, de fapt avea vreo patruzeci și ceva de ani. De două ori vîrsta Zikăi. Totul a început de la o prietenie, cu invitații reciproce, cu băutul ceaiului, sau mici chefuri la care se asculta magnetofonul : pe atunci pasiunea aceasta era la modă, Vasin cumpărase un magnetofon „Nipru", mare și greu, ca un cufăr cu fier, îi înregistra pe toți, le ordona să cînte, să pălăvrăgească, să recite versuri și, imediat după aceea, ascultau cu încîntare prostiile înșirate.

Vasin cîștiga mult cu portretele oficiale pe care le făcea împreună cu colaboratorul său, Arkașa. Împărțeau pînza în pătrate și, cu o metodă rapidă de fabrică, cu multă abilitate, făceau portretul. Uneori îl ajuta Zika. În afară de asta, Vasin muncea pentru el sau, așa cum se exprima el, pentru „modistă", făcea studii, care nu erau deloc rele. Gheorghi Maksimovici îl scotea talentat dar și destrăbălat, spunea „cu talente ca el e pietruită strada Dorogomilovskaia". Vasin era bețiv.

Avea obiceiul să repete versurile lui Saşa Ciornîi „modistă pentru trup şi dentistă pentru suflet". „Toată săptămîna am să lucrez pentru modistă", îl auzeai spunînd. Sau : „Azi am petrecut o jumătate de zi cu dentista. Ce minune, ce bine ! Aceasta însemna că alergase cu şevaletul prin trenuri, îngheţase, îl udase ploaia, pînă la piele, pictase, dar sufletul i se bucurase cu adevărat. Păcat, Valera Vasin a murit nu prea bătrîn, nu avea nici şaizeci de ani, beţia i-a venit de hac. Zika l-a părăsit — era un artist adevărat, trăia ca într-un vis, lucra ca în vis, se trezea numai în faţa şevaletului, cînd picta ceva adevărat şi drag lui. Era indiferent faţă de musafiri, putea să trăiască singur, să bea singur, dar Zika murea de plictiseală şi-l căra după ea în forfota vieţii. El o iubea tare mult pe Zika şi-i făcea toate voile.

Zika era vicleană, se dădea bine pe lîngă Olga Vasilievna, o linguşea, voia să se împrietenească cu ea. „Vrei să mă plimb cu fetiţa ? Nu-ţi trebuie lapte ? Mă duc după cumpărături..." Păreau lucruri simple, tovărăşeşti. Odată i-a dat bani cu împrumut. Olga Vasilievna la început s-a lăsat, dar pe urmă şi-a dat seama că nu e lucru curat. A început să evite invitaţiile Zikăi şi nu-l mai lăsa nici pe Serioja.

Serioja s-a ambiţionat. De ce-l persecută ? Ea nu-i putea explica, el nu-şi dădea seama. Era o gelozie măruntă. Atît de măruntă şi, probabil, atît de nemotivată, încît îi era ruşine să-i spună ceva. Dar nu putea să se biruie. „Ce se întîmplă ? De ce nu vrei să mă duc la Valera ?" „Nu vreau şi gata". „Asta e dictatură !" Se înfuria şi se ducea la Vasin. Toată viaţa îi fusese teamă să nu fie ţinut sub papuc. În acea vreme plecase de la muzeu, nu-şi găsise nicăieri un post, era nervos, irascibil. Ea era toată ziua la şcoală, el rămînea acasă, o ajuta pe mama Olgăi Vasilievna s-o îngrijească pe Irina, se ducea la Piaţa Minaev, aducea de-ale gurii, căra apă cu căldările — apa se lua din bucătărie, pe coridorul cel mare, trebuia să meargă de două-trei ori pe zi.

Talmeş-balmeşul de acasă, lipsa de ocupaţie, de bani şi, cel mai important lucru, viitorul neclar, — de la muzeu plecase în grabă, nu avusese timp să-şi pregătească un alt

post — îl făceau să fie cuprins de deznădejde. Se chinuia, nu știa ce să mai facă. Iar lungana stătea la pîndă. Oricum era de neînțeles : de ce avea nevoie de el ?

. Acum el nu mai e, nimeni nu mai are nevoie de el.

Într-o zi, Olga Vasilievna a intrat în atelierul lui Vasin și l-a văzut pe Serioja stînd la masă, legat la gît cu un prosop destul de murdar, așa cum se leagă un șervet la restaurant, iar Zika îl tundea. „Ce înseamnă asta ?“ a întrebat ea curioasă. Drept răspuns a izbucnit un hohot de rîs. Și Vasin și unul din prietenii lui rîdeau atît de tare, încît nu puteau să scoată nici un cuvînt. A aflat că și-a pierdut părul la pocher. Zika, pe un ton foarte vesel și natural, o liniștea : „Nu-ți face probleme, Olecika, am să tai doar puțintel, puțin de tot. Așa simbolic. Are să-i stea chiar mai bine.“

A fost uimită văzîndu-l cum stă supus ca o oiță.

Nu se știe ce a fost între ei. Poate că a fost ceva. Poate că nimic. Olga Vasilievna a încetat s-o mai salute pe Zika. Îi devenise dușman. Toată această schimbare — de la o prietenie apropiată la o dușmănie cruntă — s-a petrecut cu o viteză neobișnuită, în decurs de vreo două sau trei luni. Nu mai ține minte deloc cum s-a desfășurat această ceartă, dacă a mai avut niște discuții cu Zika pînă la întîlnirea aceea din coridorul pustiu. Spre primăvară, Olga Vasilievna începuse să se teamă de ea. Zika o privea stăruitor pe sub sprîncene, niciodată nu se dădea la o parte din drum cînd se întîlneau întîmplător la bucătărie sau pe coridor, întotdeauna trecea drept înainte, ba mai căuta s-o și împingă. Se pare că Olga Vasilievna a spus o răutate la adresa ei care a nimerit drept la țintă, femeile i-au transmis și de aci a pornit ura. Toate amănuntele acelor ani s-au evaporat, a rămas un singur lucru : războiul ei cu Serioja din cauza acestei nenorocite de Zika, dispărute complet între timp, război din cauza unei himere, a ceva inexistent. Dar Olgăi Vasilievna i se păruse atunci că de felul în care se va încheia acest război depinde toată viața ei. O iubește el într-atît încît este gata să renunțe — dacă ea îl imploră — la mica plăcere de a pălăvrăgi în fața unui păhărel în atelierul lui Vasin ? Cît de mult suferea și cît de mult credea că are dreptate ! Ce putea fi mai limpede,

gîndea ea : dacă o iubeşte înseamnă că va renunţa. Dacă n-o iubeşte înseamnă că se va duce în continuare. O verificare fără greş. Dar nu se ştie de ce pentru el nu era nimic limpede în toate astea. El avea nevoie de dovezi. Cerea să i se prezinte mandatul de arestare.

„Te întreb pentru a suta oară : de ce ? Poate că ai ajuns la asemenea nebunie pentru că eşti geloasă pe Zika ?“ „Te rog doar ! spunea ea aproape plîngînd. Te rog, te rog, nimic mai mult ! Te implor în genunchi !“ Şi odată s-a prăvălit în genunchi de-adevăratelea, el s-a speriat şi a promis că face tot ce-l roagă. Bine, n-o să se mai ducă acolo. Ea îl iubea foarte mult în asemenea clipe pentru că pe neaşteptate a ieşit la iveală ceea ce ea dorea cu nesaţ să vadă. A trecut vreo oră şi jumătate — lucrurile se petreceau în zori, nu dormiseră toată noaptea — şi el iar a început s-o ţină pe a lui : „Nu, e o nebunie curată, e imposibil... Tu ceri o credinţă oarbă ca părinţii bisericii... Cred, deşi e absurd...“ După valul de bucurie se simţea cuprinsă de gînduri triste : cu lacrimi, cu nopţi nedormite reuşea să-l convingă să cedeze în privinţa vreunui fleac. Bine, va înceta să se mai ducă pe la Vasin ! Şi mai departe ? De fiecare dată să plîngă în hohote, să cadă în genunchi ? Pot exista nişte rugăminţi cu mult mai serioase. Iar el va rămîne neclintit ca o stîncă.

Şi o mai chinuia conştiinţa că se ceartă cu atîta dispreţ, pînă la lacrimi, din cauza unei fiţe care nu merită nici măcar o privire dispreţuitoare. Ah, ce s-ar mai fi umplut aia în pene, dacă ar fi aflat că din cauza ei se dezlănţuie atîtea pasiuni ! Bineînţeles, era o nebunie. Şi Olga Vasilievna era o proastă, nu înţelegea ce era important şi ce nu, se chinuia din cauza unor fleacuri...

Serioja continua să se ducă la Vasin. Acum făcea acest lucru din încăpăţînare şi din principiu.

Altă îndeletnicire : se străduiau să-şi facă reciproc educaţia în vederea vieţii lor viitoare. Erau zile grele. Olga Vasilievna voia să se întoarcă la mama ei, să divorţeze, în zilele acelea ura *viaţa lor* care era numai la început. I s-a şters complet din minte ce anume s-a întîmplat înaintea întîlnirii din coridor, cu care s-a încheiat toată această poveste. Poate că a spus cîte ceva deplasat cunoştinţelor

comune, cîte ceva din bîrfele care circulau pe seama Zikăi. Cîte unii au încetat să se mai ducă pe la Vasini. Toţi din casă ştiau acum că Zika şi Olga Vasilievna se duşmănesc. Vasin a încetat şi el s-o mai salute pe Olga Vasilievna şi totodată şi pe mama ei şi pe Gheorghi Maksimovici. Iar Gheorghi Maksimovici, fiind membru în comisia de achiziţii, a respins două tablouri ale lui Vasin. Acesta s-a îmbătat, a venit la uşa lor şi a început să urle tot felul de obrăznicii. Olga Vasilievna a întîlnit-o pe stradă pe Zika plînsă. Părea că acum nu mai era posibil ca Serioja să se ducă pe la Vasini.

Olga trecea prin coridorul cel lung, cînd în faţa ei, de după colţ, răsări Zika. Erau singure. Zika mergea drept înainte spre Olga Vasilievna ; se opriră, privindu-se fix în ochi. Un gînd îi fulgeră prin minte : „Ochi de nebună..." Zika s-a apropiat de ea, buzele ei albe au prins să se mişte : „Am înţeles totul, suflet meschin ce eşti, o să-ţi nenoroceşti bărbatul, dar naiba să-l ia ! Dacă însă pe mine şi Valera nu ne laşi în pace, am să te distrug ! Ai înţeles ?" Şi a ridicat în sus mîna-i uriaşă...

Olga Vasilievna a luat-o la fugă prin coridorul pustiu. Spaima, ca o dogoare, pusese stăpînire pe ea. Nici nu-i vine să-şi mai aducă aminte...

Ei şi Fainei le plăcea să cumpere covrigi calzi de la chioşcul ce se afla la intersecţia dintre strada Cehov cu Sadovaia. Acolo, şi înainte de război se vindeau covrigi calzi. Şase copeici bucata. I-a rămas în sînge, i-a rămas în dinţi ca o plăcere fără de margini din anii copilăriei : bucuria de a alerga pe stradă, apoi de a întinde un ban la mica ferăstruică pătrată, de acolo din adîncul parfumat o mînă binevoitoare îţi întinde un covrig moale, viu, abia ieşit din cuptor, prăjit şi pufos. Apoi te plimbi, mesteci, simţi plăcerea de a trăi pe Sadovaia în jos spre Samotecinaia, de acolo pe Bulevardul Ţvetnoi ; pe bulevard e agitaţie, lume multă, e circul, e piaţa, sînt taxiuri, ţigănci, e consignaţia, un cinema — tot ce-ţi poftеşte inima. Şi restaurantul „Narva" e alături. Cînd voiau să-şi mai aline sufletul sau să stea de vorbă în libertate — Faina în anii aceia se aciuase pe Krasnogvardeiskaia, într-un apartament în comun, un furnicar, într-o singură cameră cu

mama, fiul, soţul şi încă o rudă bătrînă ce zăcea la pat, — aşa că de vorbit nici nu se punea problema — ele două se duceau acolo pe Ţvetnoi. Cînd le era inima prea grea mergeau la cinema sau la piaţă, mai priveau, se foiau prin mulţime, cumpărau fructe de pădure, cîte o pară foarte dulce, un pepene, sau pur şi simplu un pahar de seminţe prăjite, umblau, se plimbau pe bulevard, se plîngeau una alteia şi parcă le venea mai uşor să trăiască.

Faina i-a spus : du-te imediat la procurorul de sector. Şi, concomitent, la serviciul ei, acolo unde văcsuieşte cu acuarelele ei. Faina avea un prieten care lucra la un ziar chiar de acolo, de pe bulevard, i-au dat telefon, de la un telefon public, rugîndu-l să scrie un articol sau mai curînd un foileton. Olga Vasilievna ardea de dorinţa aprigă de a se răzbuna. Voia s-o bage pe Zika la zdup cel puţin pe doi ani pentru acte de huliganism.

Seara tîrziu, venind spre casă, nu mai simţea însă nimic decît o durere de cap şi o sfîrşeală în tot trupul, ca după o boală grea. Şi-a zis să nu povestească nimănui nimic. I s-a făcut o milă îngrozitoare de Serioja : cît ar fi suferit el, dacă ea i-ar fi povestit ! Şi aşa totul a murit în coridorul acela pustiu. Nici mama n-a aflat.

Dar ce rost are să-şi mai amintească ! N-are rost ! Olga Vasilievna nu mai putuse atunci să-i mai vadă pe Vasini, s-o întîlnească pe femeia aceea în coridor sau la bucătăria comună. De altfel, şi Zika a început să o ocolească pe Olga Vasilievna, n-o mai privea în ochi, se ferea de ea. Curînd după aceea, s-au mutat pe Şabolovka. Soacra rămăsese singură după moartea fiicei sale. Serioja o rugase să se mute şi ea fusese de acord, cu un sentiment de oarecare uşurare : acolo nu era coridorul acela lung şi absurd, plin de miros de culori de ulei şi terebentină, nu erau adunări gălăgioase seara şi dispute despre colorit, francezi, suprematism, nu era înghesuială şi forfotă la toate etajele în zilele în care funcţiona comisia de achiziţii, nu era baia comună cu ciment pe jos, cu anunţul de pe perete : „Este cu desăvîrşire interzis a se spăla pensulele deasupra căzii !“, nu era bucătăria cu patru aragaze şi patru mese, nu era mama, nu era Gheorghi Maksimovici, care încă mai visa să uimească pe cineva,

dacă nu întreaga lume, măcar pe vecinii de etaj, nu erau Vasin şi soţia lui, Zika. În schimb, acolo era soacra...

Faina spune : dacă nu ar fi stat împreună cu soacra...

Nu este adevărat, căci pentru Serioja a sta cu maică-sa nu fusese deloc o încercare grea, ca pentru ea. Dacă bătrîna ar fi fost cauza, atunci ar fi trebuit să se oprească mai curînd inima ei decît a lui. Dar, bineînţeles, prezenţa ei şi veşnica dăscăleală au fost adaosul la ceva mult mai important. Cînd bărbaţii trec de patruzeci de ani, cu ei se petrec lucruri ciudate : ajung să înţeleagă ceva ce le-a rămas necunoscut pînă atunci. Unii se potolesc pentru totdeauna, alţii dimpotrivă, sînt cuprinşi de o tulburare sufletească. Şi el â căzut pradă unei atari tulburări. Ea s-a născut pe neobservate, după ce, împins de Praskuhin, s-a mutat la institut. La muzeu era o atmosferă calmă, bani puţini şi perspective puţine, în schimb linişte deplină. La institut au început : făgăduieli, speranţe, proiecte, pasiuni, bisericuţe, primejdii la fiecare pas, Praskuhin lupta împotriva lui Demcenko, Demcenko împotriva lui Kislovski, apoi a apărut Ghena Klimuk, în fine s-a iscat toată povestea aia cu schimbarea temei tezei de doctorat. Serghei s-a tot agitat, ba un subiect, pe urmă altul, pe urmă încă unul. Ba istoria străzilor din Moscova, ba poliţia secretă în Rusia ţaristă, ba chiar se apucase de o disciplină cu totul nouă. Toată agitaţia asta l-a distrus. La început se înflăcăra, apoi de fiecare dată se potolea, începea să caute ceva nou. Un ghinionist în permanentă căutare a ceva nou. Şi la urma urmei, ce dacă ? Ea nu-i reproşase niciodată nimic, nu-i ceruse ceva ce nu putea îndeplini. Nu au mijloace să meargă la Ialta, o să petreacă vara la Vasilkovo, la mătuşa Paşa. Nu sînt bani de televizor, o să ascultăm radioul. Niciodată în viaţă nu i-a spus : uite, ăla a ajuns sus, iar tu tot aici ai rămas. Nu-l obliga să facă eforturi, să se istovească, succesele altora n-o scoteau din fire.

Dimpotrivă, îi spunea : n-avem nevoie de teza ta de doctorat ! Avem nevoie de sănătatea ta. Rămîi doar cercetător, însă, pentru dumnezeu, nu te mai chinui, nu te mai agita, nu te mai da cu capul de pereţi, capul tău nu rezistă la aşa ceva.

Mai curînd soacra era cea care suferea că fiul ei nu face carieră ca ceilalţi. Aleksandra Prokofievna nu putea să-i înghită pe unii din colegii lui de şcoală care ajunseseră cineva, şi cînd aceştia veneau în vizită se purtă cu ei foarte rece. I se părea că fiul ei e un om minunat, demn de o soartă mai bună. Olga Vasilievna nu cunoştea chinurile vanităţii. Altceva o chinuia. Desigur, şapte ani îngropaţi la muzeu, fără entuziasm, fără realizări. Vinovat e însă el : veşnic se înflăcăra, îşi făcea iluzii deşarte. Dar şi ei sînt vinovaţi : toţi, toţi cei care erau în jurul lui ! Vinovaţi pentru că au fost răi, cruzi ! De ce n-au oprit roata ce se învîrtea în gol...

Şapte ani ! Ani în care colegii săi, prin eforturi febrile, făceau salturi, înaintau, mergeau mai departe. Iar el trăia de parcă ar mai fi avut în faţă-i nouă sute de ani. Avea nişte planuri, făcuse cercetări prin arhive, purtase tratative cu o editură pentru o lucrare „Moscova în anul 1918“ şi fusese un oarecare Ilia Vladimirovici, care promisese să-l ajute, dar totul se terminase în coadă de peşte. După o mulţime de întîlniri, de telefoane, de mese şi invitaţi, se descoperi că Ilia Vladimirovici nu e bun de nimic. Aleksandra Prokofievna se indignase : „De ce se lipesc de tine tot felul de terchea-berchea ?“ El, ca de obicei, se disculpa şi-i apăra şi pe escrocii care-l trăgeau pe sfoară : „Ilia Vladimirovici nu e directorul editurii, e ca şi mine, un colaborator !“ Muncise cîţiva ani ; între timp Irina crescuse şi intrase la şcoală, schimbaseră locuinţa, se făcuseră reparaţii capitale, se pusese un parchet nou, iar ea, Olga Vasilievna, devenise cercetător ştiinţific principal, iar apoi şefa laboratorului Institutului unional de statistică. Şi în cele din urmă toată această agitaţie de cîţiva ani cu „Moscova în anul 1918“ se terminase cu un eşec, cartea n-a apărut. Ce e drept, unele materiale le-a folosit pentru prima variantă a tezei, dar şi varianta aceea a căzut. A apărut o nouă temă : „Februarie, poliţia secretă ţaristă“ şi altele de acest fel. Şi aici s-a trezit într-o înfundătură, în faţa unui zid de netrecut, şi au urmat apoi celelalte neplăceri : cearta cu Klimuk, interesul pentru casa aceea de pe chei şi tot ce era legat de ea, trădarea lui Klimuk...

Olga îi cunoştea expresia feţei, mersul şi chiar felul în care i se schimba glasul cînd suferea un nou eşec sau apărea o nouă iluzie, ademenitoare.

Atunci cînd se cunoscuseră, el fusese altfel.

Eşecurile ce urmau din an în an îi dădeau lovituri hotărîtoare, îi sleiau puterile, el se pleca, îi slăbeau puterile, dar un fel de tijă în interiorul lui rămînea neatinsă — ca un fel de vergea subţire de oţel — ea se arcuia, fără să se rupă. Şi aceasta era nenorocirea. Serghei nu voia să se schimbe pe dinăuntru, ceea ce însemna că, deşi se chinuia mult în adîncul său, suferea mult de pe urma eşecurilor, pierzînd încrederea în sine însuşi, continua să nutrească planurile cele mai absurde care te făceau să crezi că i-a sărit o doagă, drept care ajungea la disperare, îşi chinuia nenorocita-i de inimă, dar în nici un chip nu voia să renunţe la acel arc de oţel, nevăzut de nimeni, ce era în interiorul lui. Ea oricum îl iubea, îl ierta şi nu-i cerea nimic.

La două săptămîni după înmormîntare a apărut Beziazîcinîi. Olga Vasilievna nu-l cunoştea, îi auzise însă numele rostit de Serioja. Luase parcă parte la discutarea „dosarului" lui Serioja, dar Olga Vasilievna nu reuşea să-şi amintească cu nici un preţ care-i fusese poziţia. Atunci oamenii, după spusele lui Serioja, se împărţiseră în trei categorii : cîţiva ticăloşi, cei ponderaţi şi oameni care s-au purtat ireproşabil. Olga Vasilievna era nervoasă pentru că nu ştia de partea cui fusese Beziazîcinîi şi deci cum să vorbească cu el. A venit însoţit de o femeie în vîrstă cu numele de Sorokina.

— Vă rog să mă scuzaţi, ştiţi, am intrat aici la dumneavoastră la alimentară, a spus Sorokina, zîmbind vinovat şi linguşitor, şi arătîndu-i, netam-nesam, plasa cu cumpărături.

Vreo două clipe şi-a tot rotit privirea ca să găsească un loc unde să-şi pună plasa şi nu a descoperit altul mai bun decît cutia de pantofi. Olga Vasilievna a luat în tăcere plasa şi a pus-o pe măsuţa cu telefon.

— Ce alimentară grozavă aveţi ! Şi parizer de calitatea întîi şi brînză de vaci trasă în ciocolată, la noi se aduc rar. Deşi şi alimentara noastră e considerată dietetică...

Rostind aceste tîmpenii, femeia o privea pe Olga Vasilievna cu atîta căldură şi glasul ei era atît de pătruns de compasiune de parcă lauda pe care o făcuse alimentarei, alături de care avea norocul să locuiască Olga Vasilievna, putea să-i uşureze măcar un pic durerea. Observînd că Olga Vasilievna nu este dispusă să întreţină conversaţia despre alimentară, Sorokina, oftînd, şi-a scos trenciul, pălăria şi apoi, cîtva timp, n-a mai spus nimic, ci doar a oftat.

Olga Vasilievna aştepta cu tristeţe venirea unor colegi de serviciu ai lui Serioja. Ei nu-i puteau aduce nimic altceva decît durere. Toţi cei care îl cunoscuseră pe Serioja, cîtuşi de puţin, îi pricinuiau durere. Era limpede un lucru : trebuia să-i suporte şi cu cît vor veni şi vor pleca mai repede cu atît va fi mai bine. Ambele persoane, după cum înţelesese Olga Vasilievna, erau de la comitetul sindical şi îndeplineau o sarcină obştească. Ceremonia funerară trecuse, îngroparea urnei avusese loc aşa încît comisia funerară se dizolvase şi aceşti oameni făceau parte din „comisia cu probleme sociale“ sau ceva în genul acesta. Nu vor sta multă vreme. Brînza de vaci putea să se acrească dacă discuţia urma să se prelungească, dar Olga Vasilievna n-a propus Sorokinăi s-o bage la frigider. Nu putea să facă nici un fel de eforturi. Beziazîcinii se tot foia pe covoraşul din faţa uşii, se tot uita în dreapta şi-n stînga, scotea nişte sunete neîarticulate, Olga Vasilievna nu înţelegea ce voia, pe urmă, deodată, plin de hotărîre, îşi scoase ghetele şi rămase în ciorapi. De parcă Olgăi Vasilievna putea să-i pese acum de parchet.

De ce oamenii aceştia nu pricep nimic ? A trebuit să-i dea sandalele lui Serioja, care stăteau la vedere lîngă uşă. Era un lucru neplăcut şi, din partea lui, lipsă de tact : să ia sandalele lui Serioja.

Soacra trebăluia ceva pe la bucătărie. Olga Vasilievna a intrat să pună ceainicul pe foc. Trebuia totuşi să-i servească cu ceva. Aleksandra Prokofievna declară că nu se va face văzută.

— Nu vreau să văd pe nici unul dintre ei, spuse bătrîna. Întîi te persecută, pe urmă vin să-şi exprime compasiunea. Nu ştiu ce se poate discuta cu aceşti oameni.

S-ar fi zis că Olga Vasilievna putea sta de vorbă cu ei pentru că și ea, împreună cu ei, îl persecutase pe Serioja. S-ar fi făcut că nu aude, totuși nu s-a putut abține :

— Oamenii aceștia nu l-au persecutat pe Serioja, n-are rost să spunem lucruri de prisos. Nu sînt vinovați de nimic și au venit să-și exprime simpatia formal, așa cum se obișnuiește, din partea serviciului. Și, în genere, pe Serioja nu l-a persecutat nimeni.

— L-au persecutat, a spus Aleksandra Prokofievna, și a ieșit din bucătărie.

Olga Vasilievna s-a așezat pe un scaun și o clipă-două a stat nemișcată : îi bătea inima să-i spargă pieptul. Serioja n-a fost persecutat. Nu i-au făcut mizerii cu intenție, ci numai pentru că anumiți oameni își urmăreau propriile lor scopuri. Și asta e cu totul altceva. A auzit-o pe Aleksandra Prokofievna intrînd în odaia ei și trăgînd zăvorul. Era jenant față de oameni străini ! Dar, la naiba ! Nu avea importanță. S-a sculat, a trecut în odaia cea mare, ducînd ceva într-o vază. Cei doi de la sindicat stăteau la masă împietriți, exprimînd o adîncă tristețe. Femeia clătina tot timpul din cap aproape nevăzut, privind fix podeaua. I se părea probabil că o asemenea poziție și acest abia perceptibil clătinat din cap exprimau cu adevărat compasiune. „Ce proastă ?“ gîndi Olga Vasilievna. Beziazîcinîi a sărit deîndată de pe scaun, spunînd că au venit numai pentru o clipă, că nu trebuie să se deranjeze să mai pregătească ceaiul. Era un om cu picioare scurte, roșu la față, avea o expresie fermă pe chipul tineresc, cu părul cărunt tăiat foarte scurt. Nu se prea înțelegea ce vîrstă are, probabil vreo cincizeci. Era îmbrăcat în costum negru, haina era foarte largă și mototolită, cu niște umeri uriași umpluți cu vată pe dedesubt. „L-a pus special ca să vină la o văduvă, s-a gîndit Olga indiferentă. Negru. Scos din cufăr.“

— Iată cîteva obiecte ce i-au aparținut lui Serghei Afanasievici... El scoase din servietă o cutie metalică ce servise pentru niște țigări cehești, în care suna ceva, apoi o linie, un briceag pliabil, care fusese folosit, probabil, la deschiderea conservelor și destuparea sticlelor în cazul „chefurilor“ care se organizau destul de des în secția lor, trei cărți jerpelite, un pieptene cu mîner lung, un calen-

dar de fotbal din 1969, un număr din revista „Inostrannaia literatura“ și o agendă veche cu numere de telefon, cu foile îndoite pe margini. Fiecare lucru îl scotea și-l punea cu atenție pe masă de parcă ar fi fost de sticlă.

Olga Vasilievna, cu privirea ațintită, se uita la toate aceste fleacuri întîmplătoare, care fuseseră aduse aici nu se știe de ce, și se gîndea : „Trebuie să fie dureros să privești lucrurile soțului tău care a murit ? Atunci de ce le-au adus ?“ Avea chef să le ia pe toate și să le azvîrle. A strîns lucrurile și le-a mutat pe pervazul ferestrei ca să nu le mai vadă.

Beziazîcinîi i-a întins un plic, spunînd ceva. Olga i-a mulțumit și a început să toarne ceaiul. Niște bani de la sindicat. Beziazîcinîi, sorbind cu înghițituri mute ceaiul, spunea că toți din secție sînt foarte amărîți și îi simt lipsa, pentru că mulți îl iubeau pe Serioja. Această frază a răsărit-o pe Olga Vasilievna și parcă a trezit-o din letargie. De ce a spus *mulți* ? După regulile acestui joc ar fi trebuit să spună „toți îl iubeau“ sau „era iubit în institut“, sau, în cel mai rău caz, pur și simplu „era iubit“. El însă a spus *mulți*, ceea ce însemna că existau — și există și acum, cînd el nu mai este — unii — *nu prea mulți* — care nu-l iubeau și nici acum nu-l iubesc. Bineînțeles că unii există. Olga Vasilievna nu se îndoia defel de existența acestor *nu prea mulți*, dar să faci aluzie la ei chiar din primele clipe ale vizitei era un pic cam ciudat.

Îl privi cu atenție pe Beziazîcinîi, încercînd încă o dată să-și amintească ce spusese despre el Serioja. Dar nu-și aducea aminte de nimic.

— Vorbiți de parcă Serghei Afanasievici ar fi lucrat pînă în ultima clipă la institut în pace și prietenie cu toți. De parcă nu și-ar fi prezentat demisia, a spus Olga Vasilievna. Practic, el se considera concediat.

— Dar nu este adevărat ! Vă înșelați amarnic ! Beziazîcinîi își duse mîna la inimă. Știu despre demisie. Dar, în primul rînd, problema rămăsese nerezolvată pînă cînd, ca să spun așa, pînă în ziua tragică... Directorul era în concediu. Iar Ghenadi Vitalievici în ruptul capului nu voia să rezolve această problemă.

— Ghenadi Vitalievici nu voia ? Despre Ghenadi Vitalievici puteţi să nu-mi povestiţi. Tocmai el o dorea mai mult decît toţi, numai că voia să o facă cu mîna altuia.

— Vă asigur : vă înşelaţi !

— Nu, nu mă înşel.

Acest om nu spusese, aşa, într-o doară : *mulţi îl iubeau*. L-a luat gura pe dinainte. Acum e limpede că a fost un duşman al lui Serioja sau, poate, simpatiza cu duşmanii lui. Au ajuns chiar la atîta josnicie încît să-l trimită aici cu o sarcină aşa de delicată pe un duşman al lui Serioja ?

— Serghei Afanasievici lucra chiar în sectorul nostru, începu să vorbească cu glas tremurat femeia şi, scoţîndu-şi ochelarii, băgîndu-şi bărbia cărnoasă în piept, se apucă să-şi şteargă ochelarii cu batista. Chipul ei căpătă o expresie plîngăreaţă, glasul abia i se auzea. Sectorul revoluţiei şi al războiului civil... Am lucrat împreună timp de şase ani... Era un om minunat, bun la suflet, săritor... un om bun...

Bărbia cărnoasă tremura. Olga Vasilievna o privea pe femeie cu răceală.

— Interesant, şi cum aţi votat cînd s-a discutat acest faimos „caz" al lui Serioja ? întrebă ea.

Femeia tresări, ochii i se făcură mari, executînd o clipă o mişcare de rotaţie. Desigur că întrebarea Olgăi Vasilievna era brutală şi, probabil, îi pusese pe oaspeţi într-o situaţie delicată, dar nici ei nu erau mai breji : stau aici, beau ceai, vorbesc despre Serioja...

— Eu n-am votat deloc dat fiind că lipseam din capitală. Eram în Polonia, în delegaţie, spuse Beziazîcinii şi făcu un gest dispreţuitor din mînă. Ei, ştiţi ce...

Gestul şi tonul însemnau : oare merită să ne amintim de asemenea fleacuri ? Sorokina a spus :

— Eu am votat să i se dea o mustrare... A roşit. Era unica soluţie în condiţiile acelea, cea mai...

În acea clipă intră, mai precis năvăli fără nici un pic de respect Irina şi-i ceru maică-sii cît mai repede o rublă jumătate pînă nu se închide încă magazinul universal. După asta, îi observă pe oaspeţi şi spuse :

— Bună ziua !

Olga Vasilievna o prezentă pe fiica ei, iar aceasta zîmbi drăguț, cuceritor, așa cum știa să zîmbească cînd trebuia să facă rost de niște bani.

În timp ce Olga Vasilievna scormonea prin geantă, adunînd mărunțișul, Irina strigă bucuroasă :

— O, ce-mi văd ochii ? și se năpusti spre pervaz. Ce l-am căutat, ce l-am mai căutat ! De unde-a apărut aici ?

A luat în mînă pieptănul cu mîner lung.

— L-au adus de la tata de la servici. Uite o rublă și jumătate.

— Aha... Șovăind. Irina a pus pieptănul la loc pe pervaz și pe urmă a întrebat : Mamă, pot să-l iau ? Că doar mie mi l-ai cumpărat, îți aduci aminte ?

— Ia-l, a spus Olga Vasilievna.

Irina a fugit. Cineva o aștepta probabil în antreu. s-au auzit șoapte, s-a trîntit ușa. Oaspeții nu se mișcau, deși de vorbit nu aveau despre ce vorbi. Era cazul să se ridice și să plece, dar Beziazîcinîi aduse vorba despre teza neterminată a lui Serioja. Consiliul științific pare să fie de părere — hotărîre oficială încă nu e, doar zvonuri — să se ducă la bun sfîrșit lucrarea cu forțele institutului și să se publice sub forma unei monografii. Ar urma să fie încredințată, în mod special, unor anumite persoane. Lucrarea este în plan, tot sectorul este interesat. Ar trebui găsite materialele neutilizate, ce a mai rămas pe la Serghei Afanasievici prin dosare, pe masa de lucru. Toți se bazează pe ajutorul Olgăi Vasilievna. Simți cum începe să fiarbă.

— Am să mă ocup de acest lucru cînd voi avea puterea și timpul necesar, spuse ea. Acum n-am să mă apuc să caut nimic.

— Desigur. desigur ! Se înțelege, Vsevolod Borisovici... a început să bolborosească Sorokina. Cînd va putea Olga Vasilievna...

— Este în interesul Olgăi Vasilievna s-o facă. spuse Beziazîcinîi.

Pe neașteptate. în antreu, Beziazîcinîi spuse însoțitoarei sale, în timp ce-i ținea paltonul :

— Polina Romanovna. scuzați-mă. n-am să vă pot conduce. Trebuie să-i spun Olgăi Vasilievna două cuvinte...

S-au întors în cameră. Olga Vasilievna nu voia să stea de vorbă în coridor la ușa soacrei. Simțea că trebuie să fie ceva neplăcut. Beziazîcinîi i-a spus că se jenează, dar nu are ieșire, sînt treburi obștești. El este președintele casei de ajutor reciproc. Serghei Afanasievici a luat împrumut o sută șaizeci de ruble, obligîndu-se să-i înapoieze în decurs de șase luni, dar de atunci au trecut aproape doi ani, banii nu au fost restituiți, iar acum a apărut o complicație : casa esté goală, sînt cereri pentru împrumuturi nu prea mari, imposibil de satisfăcut. Există o conducere, există o hotărîre, există părerile tuturor, fără excepție, există o opinie, există mirare... Deci asta e : ce-i de făcut ?

Olga Vasilievna asculta uluită. Cuvintele ajungeau la ea ca printr-o perdea deasă.

— Acești bani nu-i am, a spus ea.

— De fapt, lucrurile stau așa... Înțelegeți, nu avem voie... Numai dacă adunarea generală a tuturor asociaților, dar vreți așa ceva... Beziazîcinîi bolborosea, fața lui plină, roșie se mișca de parcă ar fi strănutat pe neauzite, ceea ce însemna, probabil, că era foarte fîstîcit. Credeți-mă, mi-e neplăcut... Dar îndeplinesc...

Olga Vasilievna îi spuse că pe ccul lui Serghei se află depuse o sută de ruble. Dar va putea primi acești bani mai tîrziu. După ce se va termina succesiunea. În ceea ce privește cele o sută șaizeci de ruble luate de la casa de ajutor reciproc aude de ele pentru prima dată.

— Cînd a luat acești bani ?

Beziazîcinîi scoase din buzunar o agendă, o răsfoi, și găsi : banii au fost ridicați în ziua de cinci martie o mie nouă sute șapte zeci și unu. De unde această veste neplăcută ? De ce a avut nevoie de acest bani? Trebuie să fi fost la mijloc o femeie, i-a venit imediat în cap și, deși s-a simțit cuprinsă ca de o vîlvătaie, răspunse foarte liniștită :

— Într-adevăr, aud pentru prima oară. De obicei îmi împărtășea toate cheltuielile, datoriile... Nu era adevărul adevărat, dar în linii mari acesta era adevărul.

— Atunci mi-e cu atît mai neplăcut. Scuzați-mă.

După o pauză a spus :

— Am să mă străduiesc să fac totul ca să-i conving pe membrii conducerii, luînd în considerație situația... Va trebui, probabil, să faceți o cerere... Ce-am să pot face, am să fac ! Își împreuna mîinile pe piept, plecînd capul.

Majoritatea tovarăşilor îl simpatizau, aşa că sper... Am să vorbesc cu cîte cineva înainte...

A continuat să bolborosească în acelaşi sens, ducîndu-şi mîinile la piept şi înclinîndu-se, tot timpul cît s-a mişcat din cameră pînă în coridor. Se pare că spusese totul. De data aceasta era sfîrşitul. Dar de ce i-au trimis bani în plic dacă la rîndul lor cer bani de la ea ? Totul era nebulos. Olga Vasilievna îl privea pe omul acela micuţ, cărunt, în costumul său demodat, din anii cincizeci, negru şi mototolit, şi care-i spunea ceva fără să se audă. La plecare, omul i-a spus :

— O să vi se telefoneze în legătură cu monografia. Vă rog, faceţi-vă timp. Căutaţi... Dosarul acela despre care v-am vorbit, cu şiret rozaliu.

Altădată, cînd se iveau pe neaşteptate neplăceri şi ea nu ştia ce să facă, se sfătuia totdeauna cu Serioja, de obicei seara, înainte de culcare, cînd Irina dormea deja, iar soacra se închidea în odaia ei. Dacă în treburile sale nu reuşea să realizeze nimic, ei, în schimb, îi dădea sfaturi cu cap. Ştia s-o liniştească uşor, cînd o supăra cineva. Acum cu cine să se sfătuiască ? Soacra nu trebuie să ştie ce s-a-ntîmplat, pentru că în afară de o bucurie răutăcioasă nu va simţi nimic. Pentru ea va însemna eventual o confirmare a părerii că ei nu erau legaţi şi că el îşi avea viaţa lui proprie. Olga Vasilievna se simţea copleşită de un sentiment apăsător, care nu era gelozie, ci cu totul altceva, cu alt conţinut : o gelozie consumată, carbonizată. De parcă i se înmînase o urnă cu această cenuşă ciudată. Pe pămînt nu mai exista gelozie, dar resturile ei ea le ţinea în mînă, strîngîndu-le la piept.

Era convinsă, fără vreo pricină anume, că la mijloc trebuie să fie o femeie. Cenuşă, cenuşă, nimic în afară de cenuşă. Dar mîinile îi tremurau. Pe cecul ei se aflau depuse două sute optzeci de ruble economisite de ea şi de Serioja pentru o cheltuială precisă, cumpărarea unui televizor. Era o prostie să scoată banii pentru a acoperi o datorie dubioasă. Serioja avea obiceiul să-i spună :

— Maică, nu te mai agita.

Era fraza lui preferată, pe care o repeta de zece ori pe zi, şi cînd trebuia şi cînd nu trebuia. Grozavi mai sînt oamenii ăştia : n-a trecut nici o lună şi se şi înfăţişează la văduvă cu poliţa. Ea ştia însă sigur un lucru : ei doi fuseseră cu adevărat foarte legaţi. Om mai apropiat decît

Serioja nu avusese. Să tacă din gură soacra. În ultimii ani el nici nu-i mai împărtășea totul mamei sale, ascundea de ea tot soiul de neplăceri pe care le avea. Spunea :

— Sînt lucruri pe care nu pot să i le explic.

Mama lui nu înțelegea o mulțime de lucruri și această lipsă de înțelegere îl înfuria. Între ei însă nu exista o asemenea lipsă de înțelegere. Ea înțelegea totul, în toate amănuntele, pînă la cel mai mic oftat. Și chiar dacă el fusese combinat cu cineva, asta n-avea nici un fel de importanță.

Căuta să se autoconvingă, se străduia să rămînă calmă, să-și stăpînească indignarea, dar nu-și găsea liniștea. Și nimeni nu putea s-o ajute. Fainci nu avea rost să-i povestească, cea mai bună prietenă va înțelege lucrurile în felul ei. Și, probabil, se va bucura și ea în ascuns, căci va găsi un sprijin pentru scopul ce-l urmărea : s-o scoată pe Olga Vasilievna din amorțeală. Pentru aceasta trebuia să-l ponegrească puțintel pe Serioja. Dar ea nu credea, nu voia să creadă ! Și cum din cauza acestor gînduri a apucat-o durerea de cap, Olga Vasilievna s-a îmbrăcat, și-a luat poșeta și a ieșit afară.

Cernea o ploaie mărunță. În alimentară intrau ultimii clienți, mai erau vreo douăzeci de minute pînă la închidere. Olga Vasilievna a intrat să cumpere unt, chefir, ceva la ceai pentru Irina. Femeia de serviciu se învîrtea cu cîrpa, alunga cumpărătorii de lîngă galanțar și bodogănea cu răutate. Olga Vasilievna a stat la o coadă nu prea mare la casă, pe urmă s-a apropiat de raionul de lactate, gîndindu-se că în jurul ei sînt mulți oameni, sînt prietene, dar nu există un om apropiat. Aceasta însemna de fapt că nu există nimeni. Lucrul cel mai groaznic ce ne așteaptă în viață, și-a zis, este singurătatea. Moartea și nenorocirile sînt numai un preludiu pentru un rău mai mare. Cum să trăiești dacă nu ai cu cine să te sfătuiești, nu ai cui să te împărtășești ? Oamenii care stăteau cu bonurile în mînă aveau un aer agitat și puțin rătăcit. De parcă ar fi intrat aici din greșeală. Cumpărători de ultimă oră, preocupați de tot soiul de gînduri. Într-adevăr: întîrziau acasă, de obicei la ora asta stăteau în fața televizorului în papuci sau spălau cîteva rufe în baie, sau călcau o uniformă de școală la bucătărie după ce întinseseră pe masă o pătură de diftină cu pete galbene de la fierul de călcat, toate aceste treburi îi așteptau, dar ei nu păreau a se grăbi.

Vînzătoarele abia se mişcau. Pe chipurile lor, ca un machiaj vulgar, se citea oboseala de peste zi.

Olga Vasilievna auzi în spate o voce cunoscută şi se întoarse : Irina ! Fata ei stătea lîngă o masă înaltă unde de obicei se bea cafea şi se mănîncă piroşti — dar acum era tîrziu pentru cafea, bufetul era închis —, stătea cu două prietene şi toate trei pălăvrăgeau şi mestecau ceva. Picioarele lungi ale Irinei în ciorapi de culoare închisă, paltonaşul ei strîmt care nu o mai încăpea trebuia schimbat — de fiecare dacă cînd privea acest paltonaş, Olga Vasilievna simţea ca o strîngere în suflet, ca o înţepătură de o clipă, dar nu deschidea discuţia despre cumpărarea altuia —, Irina tăcea şi ea, toamna asta o să se descurce cum s-o putea, iar la iarnă are un cojoc frumos — toată silueta deşirată, adusă de spate a fiicei sale, cu părul despletit cum era la modă, toate acestea au trezit în Olga Vasilievna un val spasmodic de gingăşie. Atît de puternic că era cît p-aci să fugă spre ea. „Biata orfană, s-a gîndit ea aproape cu lacrimi. Ea încă nu înţelege ce-i asta ! Dar eu ştiu !“

Olga Vasilievna făcu cîţiva paşi spre grupul de fete, gîndindu-se că cea mai înaltă dintre ele, cea mai sărăcăcios îmbrăcată, cea mai frumoasă şi mai bună este omul cel mai apropiat ei. Cu ea ar trebui să vorbească despre toate. Acum nu mai are pe nimeni mai apropiat decît pe această fetiţă. În timp ce se apropia de masă, una dintre fete — prietena preferată a Irinei, Daşa, o frumuseţe orientală, întotdeauna prea palidă, cu ochii prelungi puţin retuşaţi — văzînd-o pe Olga Vasilievna, s-a oprit din pălăvrăgit şi-a şters zîmbetul de pe faţă, privind speriată.

— Iată unde vă faceţi veacul ! spuse Olga Vasilievna. Ar fi interesant de ştiut ce tot discutaţi aici ?

— Noi, Olga Vasilievna, discutăm lecţia de mîine de la ştiinţe sociale, unde se va dezbate o problemă foarte interesantă — personalitatea umană şi societatea. Stăm şi ne gîndim cum să ne pregătim mai bine. Expresia de spaimă de pe feţişoara drăguţă a Daşei se transformă într-o expresie de ironie victorioasă.

Cealaltă fată a chicotit. Irina se uită la Daşa şi apoi la maică-sa pe sub sprîncene, dar cu o încîntare tainică : încîntarea se adresa, bineînţeles, Daşei. Săraca Irina era îndrăgostită de această poamă. Olgăi Vasilievna nu-i plăcea Daşa, o considera nesinceră, afectată şi, ceea ce era

mai rău decît toate, coaptă înainte de vreme. Din cîteva frînturi de discuţie cu Irina înţelesese că Daşa are o viaţă personală complicată, că există un om cu mult mai în vîrstă decît ea pe care ea îl numea prieten. Nu se ştia cît de departe mersese această prietenie. Olga Vasilievna încercase să afle adevărul, cu multă atenţie şi tact, dar Irina nu se lăsase trasă de limbă. Prefera să creadă că nu e ceva serios, fetele nu aveau încă nici şaptesprezece ani şi ea, Olga Vasilievna, la vîrsta lor nu se gîndea la nimic în afară de învăţătură. Clasa a zecea, ultimă, atîtea responsabilităţi !

— Iar banii, printre altele, ţi-i dădusem pentru magazinul universal, spuse Olga Vasilievna. (Obrăznicia Daşei o înfuriase. Proasta asta de fiică-sa o mînca din ochi.) Iar tu văd că-i arunci pe prăjituri şi pe ţigări. Fetelor, de ce fumaţi ?

Ele au început să turuie ceva în cor, absolut de neînţeles, glumind într-adins. Tot în stil ironic. Olga Vasilievna simţi că prezenţa ei le stînjeneşte. Irina se fîstîcise ca o proastă, nici nu se uita la ea, în schimb mînca fiecare cuvîntel rostit de prietene şi rîdea, tare şi nefiresc, în hohote. Cea de-a doua fată, Lena Kukşina, era o grăsună anemică, leneşă, dintr-o familie cu mari posibilităţi materiale : purta un pardesiu de antilopă, pe degetul grăsuliu avea un inel cu piatră — ce neobrăzare, pe vremea ei nici o fată nu ar fi îndrăznit să poarte inel în timpul şcolii ! — alături de ea, pe masă, era o umbrelă pliantă japoneză, foarte drăguţă, Olga Vasilievna văzuse una ca asta la o prietenă, şi în general Kukşina emana un aer de bunăstare şi bogăţie, aşa cum uneori frizeriile emană un miros de colonie ieftină. Olga Vasilievna suporta cu greu acest miros. Irina spunea însă că această Kukşina e o fată bună. Ce e drept, Irinei nu-i plăcea că se linguşea pe lîngă Daşa. Iar Daşa, puştoaica asta era pentru ele o împărăteasă neîncoronată, o mare autoritate. Olga Vasilievna spuse cu severitate :

— Ira, hai acasă să mîncăm. Şi a apucat-o de braţ deasupra cotului, nu cu gîndul s-o tragă de lîngă măsuţă, ci pur şi simplu, din dorinţa de a o simţi alături. E timpul, fetiţo, hai.

— Mamă, am să vin acasă cînd o să vreau, replică Irina cu o duşmănie neaşteptată, apăsînd pe fiecare cuvînt.

— Ce înseamnă cînd o să vrei ?

— Chiar asta : cînd am să vreau am să mă duc.

— Nu, ai să mergi acum cu mine.

— Nu, n-am să merg.

Olga Vasilievna simţi cum i se ridică în suflet un val.

— Dar cum poţi vorbi cu mine... acum... aşa, a rostit ea sufocîndu-se.

— Dar tu cum poţi ? Am şi eu neplăceri. Trebuie să stau de vorbă cu prietenii mei.

— Şi tu ai ! a strigat Olga Vasilievna. Tu...

I-a întors spatele şi a ieşit din magazin. Cineva alergă în urma ei, o prinse de mînă.

— Olga Vasilievna ! Staţi !

Daşa. Iar în ochii ei căprui, atît de frumoşi, o expresie de spaimă.

— Irina are într-adevăr neplăceri cu un băiat, da, ştiţi, cu Borea, şi trebuie să stăm de vorbă doar un pic, vreo zece minute. Acum oricum au să ne dea afară din magazin, o să ne plimbăm un pic pe bulevard.

— E pur şi simplu o mizerabilă, spuse Olga Vasilievna.

Urcînd la etajul şapte cu liftul, se gîndi : iată adevărul. Singură într-o cutie închisă. Poate să citească cuvintele scrijelite cu diverse obiecte metalice. Dar nu are cui să spună ce durere are în suflet. Nimeni n-are s-o audă. Închis de unul singur, omul urcă tot mai sus şi mai sus sau coboară tot mai jos şi mai jos, tot aia e, depinde ce consideri jos şi ce consideri sus. „Nimeni nu va auzi !" a rostit ea cu voce tare. „Alo ? Vorbiţi mai tare !" i-a răsunat în ureche un glas înfundat, înspăimîntător. Tresări : dispeceerul din blocul trei. De obicei nu reuşeşti să-l faci să te audă, dar de data asta a auzit. Înseamnă că trebuie să vorbeşti, să strigi, chiar dacă te afli într-o cutie cu pereţi goi. Cineva te va auzi.

Irina nu s-a întors peste zece minute, ci peste o oră. Olga Vasilievna o iertase între timp şi cînd o văzu în uşă cu capul plecat, smiorcăind din nas — sigur a răcit în paltonaşul ei subţire plimbîndu-se o oră întreagă pe bulevard — cu o expresie copilăroasă şi vinovată de pe faţă, se simţi din nou cuprinsă de un val de căldură şi milă. „Nerușinata de mine ! De ce am urlat la ea ? i-a trecut prin conştiinţa tulburată de milă. E orfană, nu are tată, nu are un apărător. Dacă nu eu, atunci cine..."

Fără un cuvînt, şi-a trecut mîna prin părul fetei. Aceasta, pe neaşteptate, s-a repezit, şi-a îmbrăţişat mama, s-a înfipt cu năsucul rece ca un bot de căţeluş în obrazul ei, în urechea ei, şoptind ceva jalnic ; Olga Vasilievna şoptea şi ea, nu se auzeau una pe cealaltă, totul s-a petrecut în vreo două secunde. Şi amîndouă, îmbrăţişate, abia stăpînindu-şi lacrimile şi oboseala, s-au dus la bucătărie să stea singure, singure de tot, fără bunică, pentru că oameni mai apropiaţi ca ele nu existau. Doi oameni, cei mai apropiaţi pe lume. Au stat acolo mult timp, au băut ceai. Irina a povestit despre Borea. Ea avea o fire ascunsă, rareori îşi împărtăşea trăirile, mica ei luptă cu viaţa şi-o ducea în tăcere. Însemna că acum au lăsat-o puterile, că avea nevoie de ajutor. Borea nu-i mai dădea telefon, iar la şcoală nu mai venea deloc s-o vadă. Ea presupunea că îl influenţează o fetişcană pe care o cunoscuse la mare, în sud, în timpul vacanţei. Daşa îi promisese să afle ce şi cum. Borea era un băiat dintr-o clasă paralelă, urît, Irinei nu-i plăcuse niciodată în mod deosebit, totul semăna însă a durere adevărată.

Olga Vasilievna îi şoptea cuvinte liniştitoare, nişte fleacuri. Pînă la urmă Irina s-a calmat şi s-a dus în baie să se spele pe cap. Olga Vasilievna s-a apucat să strîngă de pe masă, farfuriile murdare le-a pus în chiuvetă, la ora aceea apa caldă curgea cu greu şi nu era destul de fierbinte, iar să încălzească apă în ceainic nu avea chef. A hotărît : totul mîine, mîine are să se scoale pe la şapte. În clipa aceea a dat telefon femeia care venise cu Bezia-zîcinîi.

— Scuzaţi-mă că sun aşa de tîrziu. Pînă am ajuns în satul meu, în Kuzminki, pînă am făcut nişte treburi... ba una, ba alta... Iată de ce vă dau telefon, Olga Vasilievna. Vsevolod Borisovici probabil că v-a ameninţat cu casa de ajutor reciproc, cu datoria lui Serghei Afanasievici, dar să nu vă speriaţi, datoria se va anula. Acest lucru, se poate spune, s-a şi hotărît. Înţelegeţi ? Iar dumneavoastră, vă rog, să nu daţi nici un fel de dosar, nici o coală de hîrtie. Faptul că vă dau telefon acum e, desigur, în defavoarea mea, dar prea l-am respectat mult pe Serghei Afanasievici. Scuzaţi-mă, dragă Olga Vasilievna, că v-am deranjat la ora aceasta tîrzie din noapte. Toate bune.

Această convorbire ciudată, acest „toate bune“ au pus-o pe gînduri pe Olga Vasilievna, dar nu într-atît încît să dea alt curs gîndurilor sale. Noaptea putea să se gîndească numai la trecut, nu la viitor.

Trebuia să se fi apucat mai demult. Dar nu s-a simţit în stare s-o facă. Toate dosarele lui, carneţelele, caietele groase şi subţiri, tăieturile din ziare, lipite dezordonat prin albume, paginile rupte din reviste, teancurile de hîrtii scrise, băgate prin diferite locuri — o parte se găseau în sertarele biroului, o parte pe rafturile bibliotecilor, alte dosare erau pline de praf, stăteau deasupra bibliotecilor, chiar sub tavan, unde cîrpa nu ajungea luni de-a rîndul şi Olga Vasilievna se supăra şi de fiecare dată cînd făcea curăţenie îi cerea să-şi aranjeze undeva „boarfele“, cel mai bine în lada de gunoi, le numea chiar „boarfe“ pentru că dacă ar fi fost ceva de valoare nu le-ar fi lăsat să zacă la cucurigu, în praf ; alte hîrtii nimeriseră în timpul zugrăvelii în debara. Toate aceste hîrtii mai făceau parte din trupul lui, îi purtau mirosul, amprenta fiinţei, de aceea îi fusese teamă să se apropie de ele. Ştia că mai devreme sau mai tîrziu toate acestea vor trece, dar deocamdată nu putea. La fel nu putea nici privi, nici atinge lucrurile lui din dulap. Faina i-a spus că trebuie să le vîndă. Spunea că aşa fac toate văduvele, ca să nu-şi otrăvească sufletul. Promisese să-i găsească un cumpărător. Luiza, soţia lui Fedea Praskuhin, care devenise văduvă cu opt ani în urmă, i-a spus că vînduse lucrurile lui Fedea imediat, dintr-o suflare, dar Olga Vasilievna nu se putea hotărî cu nici un preţ.

Şi nici nu avea timp pentru asemenea treburi. Luiza nu avea servici — de-abia acum, se pare, s-a dus să lucreze ca agent de asigurări — ci stătea acasă cu copiii. Avea şi dădacă şi bunică, mama ei. Să stai acasă înseamnă să înnebuneşti.

Alt lucru de nesuportat : fotografiile. Pe perete era atîrnată una foarte bună, din tinereţe, în care el zîmbea uşor şi gînditor cu un fir de iarbă în gură. Olgăi Vasilievna îi era deosebit de dragă această fotografie, o atîrnase demult, pe cînd Serioja mai trăia şi se obişnuise cu

ea. Cînd intra în cameră, Olga Vasilievna se străduia să nici nu se uite la ea, sau dac-o făcea, s-o facă în treacăt, preţ de o secundă. De album să nu mai discutăm. L-a ascuns cît mai departe. Orice atingere era o durere. Iar viaţa constă în atingeri, pentru că e ţesută din mii de fire şi fiecare porneşte din ceva viu, dintr-o rană. La început îşi spusese : cînd toate firele, chiar cele mai mici şi mai subţiri, se vor rupe, atunci va coborî liniştea. Dar acum i se părea că acest lucru nu se va întîmpla niciodată, pentru că firele sînt nenumărate. Fiecare obiect, fiecare persoană cunoscută, fiecare gînd şi chiar fiecare cuvînt, totul, tot ce există pe lume, e legat printr-un fir de el. Oare îi va ajunge viaţa ? Ieri s-a dus cu nişte treburi pe Novo-Basmannaia, a ieşit din metro la staţia „Lermontov“ şi imediat a simţit un cuţit în inimă, şi-a amintit cum iarna, pe un ger năprasnic, alergaseră în jos pe Sadovaia. Se duceau în vizită la cineva. Au trecut şase luni şi mai bine, dar nu simte că-i e mai uşor. Oamenii spun că trebuie să treacă cinci ani, dar Luiza i-a spus : nu s-ar zice, ar fi simţit-o ea, căci în cazul ei au trecut şi mai mulţi.

A întîlnit-o pe Luiza pe stradă, de curînd, întîmplător. S-au bucurat atît de mult, aveau să-şi spună atît de multe, să întrebe : ce faci ? ce simţi ? ce se întîmplă cu tine ? Ţi-e... măcar cu atîtica, măcar cu o fărîmă ?

Luiza privea cu nişte ochi cenuşii şi pierduţi :

— Nu ştiu cu ce să măsor. N-am instrumente...

Olga Vasilievna mai voia s-o întrebe : „Ai pe cineva ?“, dar n-a îndrăznit. E o bătălie în care fiecare luptă singur. Luiza arăta bine în cojocul ei vechi, deja curăţat, din care cauză culoarea lui maronie devenise mai deschisă şi căpătase o nuanţă rozalie cam vulgară. Olga Vasilievna a întrebat-o : ce fac copiii ?

— Foarte bine, i-a răspuns Luiza. La toate întrebările ea răspundea : „foarte bine“.

Cu opt ani în urmă, în septembrie, dimineaţa devreme — Irina nu plecase la şcoală — a sunat cineva la uşă. Olga Vasilievna a rămas uimită văzîndu-l pe Ghena Klimuk — pe atunci încă Ghena, un vechi prieten — care ar fi trebuit la ora aceea să-şi facă gimnastica de înviorare pe plaja pietroasă de la Koktebel înainte de a lua micul dejun.

Faţa lui Klimuk era presărată de pete stacojii. Fără să spună bună ziua a întrebat : „Unde e Serghei?“, a păşit în antreu şi s-a pus să sprijine cu umărul un zid. Serioja a ieşit din baie cu spuma de ras pe faţă.

— Serioja, tu trebuie să-i povesteşti tot... Eu nu pot... Eu nu am, nu am... Şi acest flăcău uriaş, cu faţă rotundă, s-a clătinat, picioarele i s-au îndoit şi a alunecat uşor de-a lungul peretelui pe podea. Nu a căzut, ci dintr-o dată s-a aşezat pe vine şi a stat aşa vreo două-trei secunde, răsuflînd din greu.

Cu două zile în urmă, Klimuk şi Fedea plecaseră împreună în sud, pentru o săptămînă. Fedea tocmai cumpărase un nou „Moskvici“. Aveau obiceiul să organizeze din cînd în cînd nişte evadări de burlaci, îl momeau şi pe Serioja, dar ea făcea tot posibilul să-l reţină acasă. Nu că ar fi fost geloasă pe prietenia bărbaţilor, nu că s-ar fi temut de acţiuni imorale în tovărăşia vechilor săi amici, care încă nu se debarasaseră cu totul de obiceiurile vieţii libere studenţeşti — cînd se strîngeau toţi trei aceste obiceiuri păreau să se galvanizeze, începeau fapte extravagante, făceau pe vitejii, visau dumnezeu ştie la ce — şi nu că ar fi fost îngrijorată pentru sănătatea lui, căci acolo unde era Klimuk era şi chef. Pur şi simplu nu-i plăcea ca el să dispară din cimpul ei vizual. Trebuia să fie mereu alături, în apropiere, cel mai bine în aceeaşi odaie cu ea. Fusese probabil o mare greşeală din partea ei, dar nu putea să se schimbe cu nici un chip şi nici nu se străduise s-o facă.

Întotdeauna se împotrivea lui Klimuk, lui Fedea şi oricui altcuiva în uneltirile de a i-l răpi pe Serioja ! Uneori găsea cu abilitate motive, le inventa în chip fericit — de exemplu, spunea că nu se simte bine şi cerea ca el să fie tot timpul alături — iar uneori făcea apel direct şi grosolan la conştiinţa lui, la mărinimia lui. La drept vorbind, aici se întîlneau două egoisme. Lui îi plăceau aceste „evadări“, care-l smulgeau din preocupările zilnice, de la treburi, de acasă, în mod deosebit îi plăceau „evadările“ la „prietenul de la muzeu“ Fedorov, sau undeva cu Fedea Praskuhin cu maşina, chiar şi numai pînă la restaurantul „Sevan“. Ea ştia că-i plac, că are poate nevoie de ele din

multe motive, dar nu se putea stăpîni în nici un fel : cînd el dispărea ea era ca bolnavă. Uneori căpăta chiar o urticarie. Dar el nu se lăsa învins în lupta-i pentru independenţă şi rareori ceda. Unul din aceste cazuri rare a fost în septembrie. La institut se terminau reparaţiile, nu se lucra, toţi erau pe la casele lor, iar Fedea cu Klimuk şi-au pus în gînd să se aerisească o săptămînă pe malul mării. Îl chemau şi pe Serioja. Era atîta dezordine că nimeni nu s-ar fi prins că au plecat. Şi-apoi cine să se prindă ? Fedea Praskuhin, ca secretar ştiinţific, era stăpînul.

Serioja voia tare mult să meargă şi el. Dar intuiţia ei îi şoptea : nu-l lăsa pentru nimic în lume ! Ei, nici un fel de intuiţie, pur şi simplu îi era necaz că o să plece la mare fără ea, se va distra pe acolo, va face pe grozavul şi va bea, firește. I-a spus că nu au bani, că el nu face nimic — nu lucrează la teză, nu iese nimic cu cartea cu escrocul ăla de Ilia Vladimirovici — că Fedea Praskuhin şi Ghena Klimuk pot să-şi piardă vremea fiindcă ei au o situaţie consolidată, dar el, ce se bagă ?

— Cele treizeci de ruble pe care pot să ţi le dau pentru drum, îi spunea ea, vor face din tine un parazit pe lîngă ei. Îţi place acest rol ?

I-a spus că n-are a face. Între ei sînt relaţii sănătoase, ca între bărbaţi, nu o jalnică prietenie de muieri, cînd îşi fac socotelile între ele pînă la ultima copeică. Şi-a permis să-i spună cu mîndrie :

— Tu n-ai cum să înţelegi asta !

Săracul, cît de mult se înşela ! Olga Vasilievna i-a spus că de va merge cu ei, ea va da divorţ. I-au dat telefon, sau Luiza, sau prostuţa aia de Mara Klimuk, puse de bărbaţi, o tot convingeau s-o lase mai moale. Dar ea a fost inflexibilă. Dacă va pleca, divorţează. Poftim, du-te, nu te ţine nimeni, dar cînd te vei întoarce, eu nu voi mai fi aici : mă mut pe Suşcevskaia. Îi şoptise oare ceva un glas profetic din acele spaţii nepămînteşti în care Serioja s-a afundat mai tîrziu şi unde-l aştepta sfîrşitul ? Serioja s-a înfuriat, n-a vorbit cu ea cîteva zile, totuşi n-a avut curajul să plece. În zori, pe şoseaua spre Simferopol, la sud de Harkov, un bătrîn traversa drumul, fără să audă claxonul. Fedea n-a putut să frîneze, a trecut pe banda din stînga unde l-a lovit

un camion. Fedea a murit la spital, într-un sat, fără să-şi mai revină. Klimuk a scăpat doar cu zgîrieturi. El a reuşit să se proptească cu mîinile de pereţii maşinii — avea braţe puternice — şi, deşi maşina s-a răsturnat de două ori, a rămas întreg.

Abia îşi mai putea mişca buzele albe :

— Cadavrul îl aduce un autobuz... Am dat o sută douăzeci de ruble...

Îl implora pe Serioja să se ducă la Luiza. Serioja s-a dus. Ştia să fie prieten. De aceea. *mulţi îl iubeau*. şi veneau la el cînd erau la ananghie şi-i explotau bunătatea.

Noaptea n-a mai suportat — nu trebuia s-o facă în nici un caz, dar nu s-a putut abţine — şi i-a spus încet la ureche :

— Serioja, eu te-am salvat... Vezi ce proroc sînt ?

Fără să spună un cuvînt, a dat-o la o parte şi s-a întors cu faţa la perete.

Şi-a dat seama pe loc că a fost o greşeală. Dar prea o zgîndăreau : şi spaima, şi mila faţă de Fedea la care ţinuse mult şi un sentiment lăuntric ciudat de automulţumire. Probabil, îşi zise. ceva asemănător li se întîmplă oamenilor în război, cînd sînt uciși tovarăşii de alături. iar ei, nu se ştie de ce, rămîn în viaţă, teferi. Nu trebuia să spună nimic. Gîndul rostit devine în mod inevitabil minciună * ; era exact cazul ei.

După o tăcere, el rosti :

— Nădăjduiam totuşi că-ţi vei ţine limba... Nu. ai spus-o...

Firește, nu trebuia să spună. Dar nici el n-ar fi trebuit să fie atît de rău cu ea. Căci într-adevăr îi salvase viaţa. El se apucă să vorbească despre Fedea, să spună că un prieten ca el nu va mai avea în viaţă. Într-adevăr, erau prieteni, toţi trei fuseseră colegi de an — odinioară, tare demult — Serioja, Fedea şi Ghena Klimuk. Şi ce dacă ? Ei i se părea ciudat acest ataşament naiv faţă de vechii prieteni, din timpul şcolii, de la facultate. Serioja căuta să nu

---

* Parafraza unui binecunoscut vers din Tiutcev (n. tr.).

le observe lipsurile. să nu le vadă trăsăturile caraghioase, neplăcute. „Un băiat din școala noastră“ sau „un băiat din anul nostru“ erau pentru el cel mai înalt calificativ, cuprinzînd toate virtuţile. O prietenie care nu era rezultatul unei alegeri și al unei situaţii : cu cine a stat în bancă, cu cine e și prieten. De altfel, toţi bărbaţii au această ciudăţenie. Nu pot trăi fără vechii lor amici. Olga Vasilievna se putea lipsi foarte bine de prietene, și, cînd era Serioja, putea să n-o vadă luni de-a rîndul pe Faina, pe oricine altcineva. Avea nevoie numai de el. Cu Luiza și cu Mara se vedea de nevoie, pentru că bărbaţilor le plăceau foarte mult „întîlnirile generale“: „Hai să strîngem generala !“, „Cam de mult n-am mai avut o generală !“

Acum îi reuneau aceleași interese : institutul și tot ce se petrecea pe acolo. Ghena Klimuk glumea, făcînd cu ochiul :

— Hai să organizăm grupuleţul nostru, bisericuţa noastră, o clică a noastră, mică și plăcută !

Fedea nu pălăvrăgea, el făcea. El ajuta într-adevăr : l-a băgat pe Serioja la institut, l-a ajutat să avanseze în toate chipurile, a reușit să-i mărească salariul, l-a convins pe Ivan Evdokimovici Demcenko, directorul, să accepte schimbarea subiectului tezei de doctorat și l-a îmblînzit pe profesorul Viatkin, conducătorul ştiinţific al lui Serioja, care n-a fost deloc bucuros de această schimbare. Fedea a făcut-o. Dacă Fedea ar fi trăit și ar fi rămas secretar ştiinţific, n-ar fi permis niciodată toată porcăria care s-a ţesut în jurul lui Serioja cu un an în urmă, și de care au fost vinovaţi Klimuk și „mica lui clică“.

Ghena a preluat fotoliul de secretar ştiinţific atît de repede și cu atîta dragă inimă, încît ai fi putut crede că el, asemenea lui Woland, eroul lui Bulgakov, aranjase într-adins accidentul.

O dată cu instalarea lui în acest post, ceva imperceptibil s-a schimbat. Mult timp ea nici n-a observat. Cînd Ghena telefona, era la fel de amabil și glumeţ cu ea ca și înainte, uneori telefona și Mara, îi împărtășea noutăţi din domeniul confecţiilor și al cosmeticalelor — Mara lucra într-un loc de aur, pe Petrovka, vizavi de magazinul mare din Pasaj — dar au trecut cîteva luni înainte ca Olga Vă-

silievna să-şi dea seama că nu-i mai vede deloc nici pe Ghena, nici pe Mara, relaţiile limitîndu-se la telefoane. De mult nu mai răsunase strigătul plin de veselie al lui Ghena : „Facem generala !“ Dîndu-şi seama de acest lucru, îl explică prin moartea lui Fedea, căci de cele mai multe ori adunările aveau loc la el. În afară de ei, mai veneau pe acolo şi prietenii lui Fedea, fizicianul Şciupakov cu soţia lui, o bulgăroaică, Krasina, o pereche de medici, Lujski, ea radiolog, el psihiatru ; de fapt, Olga Vasilievna se ducea pe la Fedea şi Luiza din cauza acestora, pentru că medicina o interesa foarte mult şi-i plăcea să stea de vorbă cu doctori.

După moartea lui Fedea, Luiza a încetat să-i mai cheme, au fost o singură dată la un parastas şi apoi încă o dată cînd s-au împlinit şase ani de la moartea lui Fedea. Ghena Klimuk nici înainte nu-i prea invita pe la el, tot timpul ba repara ceva în casă, ba făcea schimb de locuinţă, trecînd mereu în locuinţe tot mai mari şi în cartiere tot mai simandicoase. Acum, pare-se, locuieşte pe noul Arbat, într-un zgîrie-nori, unde jos e magazinul „Melodia“.

Serioja a spus odată, în bătaie de joc :

—Ghena al nostru a ajuns într-adevăr un grangure important. Lucrul îţi sare în ochi. Cînd Fedea era pe acelaşi post, nu ştiu de ce, dar nu remarcam...

L-a întrebat : ce anume „important“ şi ce „grangure“ vede el la Ghena ? Seriojà hîmîia, nu zicea nimic. Olga ştia însă că mai devreme sau mai tîrziu nu va rezista şi va povesti. Aşa s-a şi întîmplat : peste cîteva zile „s-a dat pe brazdă“. La sindicat se împărţeau bilete pentru excursii turistice în Franţa, unsprezece zile, şase zile la Paris, cinci zile la Marşilia, Nisa şi altele, visul vieţii oricui : costau o sumă frumuşică. Dat fiind că nu erau decît patru locuri, comitetul sindical a hotărît să nu facă nici un fel de reclamă, ci să le repartizeze, cum se spune, pe şest. Serioja a aflat întîmplător. Şi nu de la prietenul său Ghena, ci de la secretara lui Ivan Evdokimovici, care avea o slăbiciune pentru Serioja. Amatori erau mulţi. La început, comitetul sindical a avut intenţia să tragă la sorţi, dar apoi acelaşi Klimuk a dat dovadă de spirit de precauţie, spunînd că tragerea la sorţi va trezi agitaţie şi poate duce la o lipsă

de control periculoasă, biletele pentru excursie putînd fi atribuite unora care nu au cîtuşi de puţin nevoie să plece în Franţa, rămînînd pe dinafară aceia care au nevoie în mod imperios. La drept vorbind, exista aici o logică, ca în toate cele ce le susţinea Klimuk. Dar iată buba : cine va hotărî cine sînt cei ce au nevoie şi cei ce nu au ? Serioja i-a spus la un moment dat direct lui Klimuk că el are absolută nevoie să meargă la Paris, nu pentru plimbări şi distracţii — aici era un pic de ipocrizie — ci pentru a căuta materialele necesare tezei sale. Oricine ştie — şi Klimuk ştia foarte bine — că istoricul care se ocupă de poliţia secretă ţaristă se loveşte neapărat de Franţa, de emigraţie. Lucrurile puteau fi explicate foarte clar, Serioja avea dreptate, avea toate motivele obiective să ceară să i se acorde această excursie, dar Klimuk se tot codea, cerea noi lămuriri, noi precizări — ce rost avea să se codească cînd totul era pe dreptate — şi Serioja, pierzîndu-şi răbdarea, i-a spus-o de la obraz, ca între prieteni, cam aşa : „Ia nu te mai sclifosi atît !“ sau „Ia nu te mai umfla în pene, Ghenka !“

Klimuk a ridicat din umeri şi a răspuns destul de rece:

— Fă o cerere indicînd toate motivele şi „triunghiul“ va hotărî. Înţelege-mă, problema nu este chiar atît de simplă pe cît pare.

Cuvîntul „înţelege-mă“ era singurul omenesc şi prietenesc ca pe vremuri în toată discuţia lor.

Povestind, Serioja era deprimat.

Olga a crezut că el, poate, exagerează jignit fiind de fleacuri şi, în mod deosebit, de fleacul principal, de faptul că Klimuk discutase cu el pe ton de şef. Ce să-i faci ? Cu asta trebuia să se împace. El e şeful, tu eşti subalternul. Asta-i viaţa. Pe ascuns faţă de el, cînd a plecat de acasă, i-a dat telefon Marei, aşa, ca prietenă. De ce nu daţi un telefon, unde aţi dispărut, ce se aude pe la voi şi aşa mai departe ? Olga înţelesese că trebuie să acţioneze. Serioja era deprimat, deşi nu se întîmplase încă nimic, dar ce va fi dacă într-adevăr i se va refuza plecarea ? Olga ţinea ca el să plece. „Evadarea“ la Paris ar fi putut să-i insufle noi forţe, şi să însemne o cotitură în viaţa lui. Cînd asupra unui om se prăbuşesc unul după altul insuccesele —

sau nu se prăbușesc, ci doar se așează lin și obișnuit ca păsările pe ramurile copacului —, omul simte cum îi împietrește sufletul, cum devine nesimțitor și, treptat, se transformă el însuși în copac. Pentru excursie era nevoie de o grămadă de bani, ei bani nu aveau. Au hotărît deci : de jumătate face rost el, vînzînd unui cunoscut cele opt volume ale lui Ștefan Zweig din editura „Vremea", o ediție minunată legată de mînă cu piele roșie pe cotor, odinioară plătise pentru ea o mie cinci sute de ruble în bani vechi, de cealaltă jumătate face rost ea, o să-i ceară mamei sale.

Așadar, i-a telefonat Marei și, pe un ton fals vesel, prietenesc a pălăvrăgit cu ea neștiind încă ce-o să iasă din pălăvrăgeala asta. Voia să tatoneze terenul, dar nu reușea să afle nimic. Mara vorbea și ea pe același ton afectat și, vezi doamne, prietenesc, ca de obicei, îi povestea fleacuri, hohotea fără rost, era, în esență, de nesuportat, dar toate acestea nu erau noi și Olga Vasilievna s-a liniștit oarecum și și-a zis că nu s-a schimbat nimic și că Serioja a intrat în panică fără rost. Totuși Mara nu era un organism fin și nereceptiv, care să reacționeze prompt, prin urmare trebuia să vorbească cu Klimuk, și Olga Vasilievna, cu totul pe neașteptate, chiar pentru sine însăși, i-a invitat pe Ghena și pe Mara în vizită. La „dacea" lor, la Vasilkovo. Vara abia începuse, era o vreme minunată, puteau face baie, plajă, sau o plimbare prin pădure... Ei ? Ce-ar fi să vină fără să stea mult pe gînduri, sîmbătă, sau vineri, cînd vor. Mara i-a spus că ea personal e de acord, dar nu știe ce va zice Ghena. El muncește foarte mult și, deoarece ei nu se mai duc pe nicăieri, s-au sălbăticit complet. Ghena era în altă cameră, i-a transmis salutări și a spus că o să vină neapărat cîndva.

Serioja bombănea :

— E absurd ce faci. Eu îl văd aproape în fiecare zi și nu-l invit, tu nu-l vezi niciodată și-l inviți...

Totuși, în linii mari, părea a fi mulțumit. Nimic nu e mai dureros decît o prietenie care se strică. În fiecare seară Olga întreba :

— L-ai văzut pe Klimuk ? Vin pe la noi ?

— L-am văzut, dar nu l-am întrebat... Nu vreau să aibă impresia că mă vîr pe gîtul lui...

Ceea ce altădată era firesc și de la sine înțeles devenise o problemă. Lui nu-i venea să pună o întrebare simplă: „Ghena, cînd veniți pe la noi ?" Într-o bună zi însă, s-a întors de la institut alertat și i-a spus că Klimuk a intrat el în biroul lui și i-a zis că, dacă invitația la Vasilkovo mai e în picioare, ei o să treacă sîmbătă pentru puțină vreme.

— Pentru puțină vreme ? l-a întrebat Olga Vasilievna.

— Ei, nu știu. Așa a spus.

Vineri au cumpărat de-ale gurii, două sticle de votcă, două de vin, cîteva sticle de bere și s-au dus cu taxiul la Vasilkovo. Irina și soacra, împreună cu tușa Pașa stăteau acolo singure toată săptămîna. Era greu pentru ei să vină la țară în zilele de lucru : era departe de gară, trebuiau să se scoale devreme, făceau cu trenul electric aproape o oră pînă la Moscova. Și totuși, cînd reușea uneori să ajungă după servici și ieșea pe peron, oricît de obosită ar fi fost de pe urma drumului lung, a înghesuielii, de pe la cozi, de prin magazine, oricît de grele ar fi fost sacoșele, pungile, borcanele și cărțile înghesuite în plasele pe care le căra, Olga simțea dintr-o dată cum o învăluia aerul răcoros al pădurii, respira adînc, foarte adînc, așa cum nu putea face nici măcar o dată în timpul zilei în oraș și simțea cu plăcere cum încet-încet dispare oboseala și în trup i se revarsă o forță nouă. Era așa de bine ! De unde se ivea această forță după o zi istovitoare în care muncise fără încetare, fără să răsufle o clipă ? Din cer, din pădure ? Sau poate pentru că Serioja mergea alături, căra sacoșele și bombănea ceva, dus pe gînduri, sau povestea, trăgînd din țigară, noutățile sătești ? Tușa Pașa a adus smîntînă de la cooperativă, Rijik iar a hăituit găinile vecinilor...

El avea cîteva zile pe săptămînă de prezență la institut, celelalte, uneori trei-patru la rînd, le putea petrece la țară. O aștepta pe peron și îi lua sacoșele din mînă. La început mergeau împreună cu mulțimea de vilegiaturiști de-a lungul unui gard viu, apoi coteau spre păduricea de stejari, vilegiaturiștii se risipeau treptat, astfel că după ce depășeau dumbrava și ieșeau în cîmp, pe drumul mare spre Vasilkovo, rămîneau de obicei singuri. Vilegiaturiștii închiriau camere în casele de lîngă gară, iar cei care locuiau la Vasilkovo nu veneau seara tîrziu de la Moscova.

Cîmpul era uriaș și parcă bombat. Copacii erau jos, în vale : păreau să se fi rostogolit dincolo de marginea cîmpului ; ici și colo răsăreau în vale acoperișurile izbelor cu antene înalte de televizor, în ceață, se zăreau pîlcurile argintii, de-a lungul unui rîu nevăzut, un băiat într-o cămașă roșie trecea cu bicicleta tăind cîmpul și undeva, în toată această liniște, se auzea zumzăind un tractor. Cerul era limpede și te îndemna să privești în sus, pe cînd la oraș nici nu observi cerul, nici nu-ți arde să privești în sus.

Pînă în sat era distanță de vreo trei verste și încă din oraș Olga visa să ajungă, tîrîș-grăpiș, cu toate greutățile după ea, să mănînce repede, să bea ceai pe săturate și apoi să meargă la culcare, în camera mare a tușei Pașa cu miros de fîn proaspăt și cimbru, băgat în bucheţele prin toate colțurile pentru „duhoare", căci se simțea sleită de puteri. Dar de fiecare dată se întîmpla altfel : după ceai se duceau cu Irina prin crîng, pe la zece o culcau și apoi se mai plimbau multă vreme în doi — dacă se agăța de ei și Aleksandra Prokofievna, nu se duceau prea departe și se întorceau repede, dar soacra nu se încumeta să facă acest lucru prea des, înțelegea totuși că un bărbat și-o nevastă trebuie să rămînă și singuri. Uneori făceau baie în bulboană. stăteau pe mal, pălăvrăgeau cu vecinii, nu se știe de unde mai aveau forțe ; iar de dormit n-aveau chef să doarmă.

Dar erau, desigur, și zile de ploaie, cînd drumul peste cîmp era numai noroi, un noroi de netrecut și era o plictiseală cumplită cum numai la țară putea fi. Aleksandra Prokofievna scria nu se știe cui scrisori interminabile, Irina se smiorcăia și se plîngea ba de ureche, ba de burtică, și Serioja alerga prin ploaie s-o caute pe infirmiera Aghia...

Klimuk a venit cu mașina, o „Pobedă" veche și a adus și un musafir, pe directorul adjunct al institutului, Kislovski. Pe acest Kislovski nu-l aștepta nimeni. Olga Vasilievna a observat cum, văzîndu-l pe Kislovski ieșind din mașină, Serioja s-a strîns o clipă ca un arici și a făcut o grimasă binecunoscută ; de parcă ar fi zis : „Asta ne mai lipsea !" Cu Klimuk venise Mara, îmbrăcată într-un costum cu pantaloni verde închis ultraelegant — pe atunci

abia ajunseseră la mod asemenea compleuri, și erau toate aduse din străinătate, avea sandale albe. o poșetuță albă, clipsuri albe, te orbea cu eleganța ei. Datorită „henei", își transformase și părul într-un roșu aprins. Totul în Mara, din cap pînă-n picioare, era nou și de nerecunoscut. Olga Vasilievna era uimită și nu se simțea prea la îndemînă : stai acasă în șort, la bucătărie și deodată apare, hai să zicem așa, buna ta cunoștință în asemenea toale... Oricum însă pe Mara nimic nu o putea salva. Prostia deborda din ea. Dacă, săraca de ea, ar fi stat tăcută, zîmbind gînditor, ținînd între degetele ei subțiri țigara, ar fi fost irezistibilă, dar Mara voia neapărat să-și spună părerea. Chiar încerca s-o contrazică pe Olga Vasilievna în probleme de biologie. Nu, Mara nu-i putea strica Olgăi Vasilievna buna dispoziție.

I-a stricat-o cealaltă. Cea care a venit cu Kislovski. Numele ei acum îl uitase. Creatura aceea tînără, parcă toată pe arcuri, țigănoasă la față, slabă, plină de ifose, nu i-a plăcut de la început Olgăi Vasilievna. Toată era împodobită cu argint — brățări, mărgele scumpe și frumoase, care mai și zornăiau. Pentru o plimbare la țară tot acest harnașament era nepotrivit și trăda, firește, prost gust.

Prinzînd un moment potrivit, Olga Vasilievna a întrebat-o deîndată încetișor pe Mara : cu ce se ocupa *soția* lui Kislovski ? La care Mara, așa cum presupunea și Olga Vasilievna, i-a răspuns că îi e soție cum „sînt eu bunica ta".

Într-un cuvînt, o nouă obrăznicie a lui Klimuk. Odată s-a înființat cu niște fetișcane de calitate dubioasă, cică de la televiziune, fără să dea un telefon, fără să-i întrebe, în apartamentul lor din Moscova, și Seriojă, care e cam nebun cînd e vorba de prieteni, se și pregătea să-i servească cu resturi de coniac franțuzesc și cu fursecuri, dar Olga Vasilievna, care se întorsese de la servici, dîndu-și imediat seama de situație, i-a pus capăt cu un aer sever, poftindu-le afară pe intruse. Klimuk a fost atunci foarte furios. Dar acum se simțea în dreptul lui : fusese doar atît de insistent invitat ! Și în afară de aceasta, venise cu Mara.

— Am trecut pentru o clipă... Ne ducem spre lacul de acumulare... Numai să ne odihnim o secundă... spuneau ei, de parcă și-ar fi cerut scuze pentru năvala lor neașteptată.

tată, pentru oamenii străini pe care-i aduseseră cu ei, şi în acelaşi timp cu o expresie de oarecare neglijenţă, de ca şi cum ar fi spus că vizita e întîmplătoare, în trecere, şi nu trebuie luată în serios.

Olga Vasilievna se dădu peste cap cu masa, Irina o ajuta, tuşa Paşa participa şi ea, căra din pivniţă ba varză ba castraveţi acri, ba ciuperci murate ; pe fiul său Kolka îl trimisese la cooperativă după pîine — acesta se duse în fuga mare pe motocicletă, bucuros de băuturica ce se anunţa — şi numai Alexandra Prokofievna, aşezată pe terasa împărţită în două de un paravan, nu se apropie de aragaz, nu se atinse de vase, cufundată în continuare în scrisorile ei. Răspundea cititorilor la rubrica „Consultaţii juridice", la ziarul unde făcea muncă obştească. Odată lucrase pe la tribunale, fusese avocată. Olgăi Vasilievna nu-i venea să creadă că ea putuse fi un avocat bun şi nepărtinitor. Nu, nu-i venea să creadă cu nici un chip, dar nu vorbea niciodată despre asta cu Serioja.

Au luat masa în grădina din spatele casei. Era o zi de arşiţă, la umbra merilor simţeai că te sufoci. Cel mai mult s-a băut apa din puţ, rece ca gheaţa, Kolka o tot căra cu găleţile — apa la Vasilkovo era într-adevăr o minune! Nicaieri Olga Vasilievna nu băuse apă mai dulce şi mai rece... Deşi la Erevan toţi se laudă că au o apă grozavă, minunată, acolo apa e mai proastă... Ei, dar ce să-şi mai amintească ! O apăsa ceva, o enerva tipa aia ce venise cu Kislovski, o agasau privirile ce le arunca lui Serghei şi întrebările ei pline de cochetărie, ca şi faptul că el devenise în mod stupid morcănos şi răspundea aiurea. o plictisea pălăvrăgeala Marei, o îngrijora că nu le va ajunge mîncarea, vinul şi că Serioja nu va apuca să vorbească cu Klimuk despre Franţa. Apoi nu ştia cum să se poarte cu acest Kislovski, un tip lins, parcă de cauciuc, semănînd cu un artist de circ. Totuşi, fusese atunci o stare de fericire, probabil sinceră, tinerească, irepetabilă asemenea verii. Da. Atunci a fost fericire, în grădina aceea de ţară, unde mirosea a pămînt, a bălegar, unde adia o mireasmă proaspătă de iunie, de verdeaţă ; în spate se auzea un guiţat, iar în faţă, pe strada îngustă, muget şi tropăit — Matilda, văcuţa cea cuminte, deschizînd cu un trosnet poarta, se instalase singură în ţarc. Tuşa Paşa.

ușor beată, o amenința cu micul ei pumn cafeniu : „În rai cu tine la domnul, strengăriţo !“ „Clipa“ zburase de mult, trecuse și ziua, se lăsase înserarea, și ei tot mai ședeau, beau, bombăneau, pălăvrăgeau, de mult se goliseră sticlele și Kolka zbura cu motocicleta la celălalt capăt al satului, să ia „Samogon“ de la bătrîna Krendeliha.

Olga Vasilievna a intrat în casa mare și l-a văzut pe Kislovski înlănțuindu-și de mijloc însoțitoarea și încercînd să o răstoarne pe patul înalt al gazdei. Fata, zornăind din podoabe, se împotrivea.

Olga Vasilievna se întoarse în grădină și apropiindu-se de Serioja, care discuta niște nimicuri, lucruri absolut lipsite de orice importanță cu Klimuk, îi șopti la ureche că văzuse acum în casă ceva ce nu era cîtuși de puțin elegant.

— Dar dacă la mijloc e dragoste ? a întrebat-o el cu o privire. Nu era atît de beat pe cît voia să arate. Privirea lui exprima supunere în fața soartei.

— Ei, pentru asemenea dragoste, există anumite stabilimente, spuse ea, iar nu izba tușei Pașa.

Tușa Pașa, neînțelegînd despre ce e vorba, dar prinzîndu-și din zbor numele, se burzului gata să sară :

— Ce tușa Pașa ? Să nu te-atingi de tușa Pașa ! Am să-ți arăt eu, tușa Pașa ! Am să vă fac praf pe toți de pe-aici... Și amenință cu degetul. Am să vă descopăr toate secretele... Kolka, spune-le asta...

Kolka era brigadier de miliție, lucru cu care se lăuda nu puțin, povestindu-l tuturor în secret. Ocupația lui era dulgher la sovhoz. Nu prea înalt, destul de slab, cu o paloare bolnăvicioasă pe chipul blînd de fetișcană, Kolka purta păr lung ca cei de la seminarul de la Zagorsk, cînta mediocru la ghitară și era asaltat de fete seara. Tușa Pașa era necăjită că uite, niba să-l ia, nu se-nsoară și „doar își cheltuiește energia“. Kolka nu a fost luat în armată din cauză că avea inima bolnavă, nu avea voie să bea — maximum un păhărel pe zi, cum reda el cuvintele doctorului, întristîndu-se dar păstrînd în același timp oarecare mîndrie, ca și cum ar fi fost vorba despre o particularitate neobișnuită a organismului său — dar această interdicție, se înțelege, o încălca aproape în fiecare zi.

Aleksandra Prokofievna vădea mare grijă pentru sănătatea lui Kolka, îl mustra întotdeauna cînd îl vedea

beat și, trebuie spus, era singurul om de care el asculta. Ciudată fire avea bătrîna ! Oamenii apropiați nu dădeau doi bani pe ea — și nici n-aveau de ce, oamenii apropiați îi cunoșteau prea bine firea — uite însă că străinii o respectă și chiar se tem puțin de ea. După toate probabilitățile, se făcea simțită în firea ei această dorință puternică de a fi stăpînă, căreia oamenii simpli, fără o inteligență deosebită, i se supuneau imediat, în schimb oamenii care gîndeau i se împotriveau organic.

În seara aceea, pe înserat, după prînzul ce se lungise, s-au dus să se plimbe prin pădure — pe Kislovski abia l-au scos din casă — iar Aleksandra Prokofievna a pornit o discuție sfîșietoare, ca un interogatoriu de tribunal, cu Klimuk, cu care se purtase fără pic de respect. Și-l amintea foarte tînăr, în anii studenției, cînd venea jerpelit, slab și înfometat de la cămin. („Întotdeauna era înfometat, oricînd ar fi venit și întotdeauna putea să mănînce tot ce se găsea și chiar mai mult de atît, cinci pîrjoale, opt pîrjoale, douăsprezece pîrjoale, ceva fantastic"). Serioja îl invita să rămînă peste noapte, jucau șah pînă la miezul nopții, fumau ca niște turci, învățau împreună pentru examene, se certau, se împăcau, ea îi spunea Ghoșa, îl considera un băiat bun, dar puțin cam blegut. Serioja îl ajuta la filozofie, la limba rusă, și uite-i ce carieră a făcut, a devenit șeful lui Serioja. Ea sesizase prima cum se schimbă neobservate de nimeni — nici măcar de Olga Vasilievna — relațiile dintre fiul ei și Ghenadi, ea surprinsese totul la început, încă pe vremea cînd băieții în cămăși cadrilate beau ceai la bucătărie și-și ungeau felii uriașe de pîine cu gem de mere și cînd erau încă în trei, mai era un băiat în cămașă cadrilată, al treilea care vorbea cu voce de bas, se însurase primul și făcuse și un copil, bietul Fedea, la care ea ținuse mult. Acum, bătrîna observa că fiul ei se comportă ca un fontălău cu acest Ghoșa, ca un subordonat în prezența șefului — reținut și chiar ușor intimidat. Asta îi părea de nesuportat, se simțea jignită pentru Serioja. Dacă Klimuk face pe grozavul, se umflă în pene și s-a transformat într-un birocrat din aceia care erau luați peste picior încă în anii douăzeci. Serioja nu trebuie în nici un caz să adopte acest stil, trebuie să-i dea peste nas, să-l învețe pe acest lungan prostălău cum să se poarte.

Şi Aleksandra Prokofievna îl tutuia pe Klimuk în mod ostentativ, îi spunea Gheşa, ca pe vremuri, şi se străduia în fel şi chip să-i dea peste nas.

— Am mai uitat, a început mintea să-mi joace feste, spunea ea. Ciudat ! mă mîndream totdeauna cu memoria mea încă din anii de gimnaziu... Gheşa, în ce an a venit fratele tău de la Kremenciug ? A stat la noi, i-am găsit un avocat...O afacere legată de un furt...

— Alexandra Prokofievna, ce rost are să vă amintiţi de poveşti uitate de demult? se amestecă Olga Vasilievna, intuind că Klimuk s-a bosumflat şi s-a enervat, ceea ce, firește, nu va putea înlesni discuţia ce urma să aibă loc.

— Ba nu, mi-aduc aminte foarte bine, i-am dat telefon Elisavetei Markovna la colegiul orăşenesc al avocaţilor şi dacă i l-am dat Elisavetei Markovna înseamnă că era vorba de nişte treburi economice, ei îi plăceau asemenea afaceri, nu că-i plăceau, dar se descurca bine în ele, ştia contabilitate... Căci ce e improtant în cazuri de-astea ? Cifra delapidată. Trebuie tras de fiecare copeică...

Forţa cu care bătrîna povestea era atît de mare încît toţi, deşi ameţiţi, se potoliră pentru o clipă, îşi veniră oarecum în fire şi începură s-o asculte cu respectul faţă de un om mai în vîrstă. Degeaba se plîngea de memorie, îşi amintea totul foarte bine. Klimuk devenea tot mai sumbru, mai încordat, pentru ca brusc să înceapă să rîdă cu hohote :

— Staţi puţin, dar asta e ca în teatrul absurdului ! Un adevărat circ ! Dumnezeule, de ce să ţinem minte toate astea, cu, dumneavoastră, oricine ar fi ?... Există o noţiune : raţiunea istorică... Ştiţi cine este acum fratele meu ?

Rîzînd zgomotos şi lăudîndu-se, povesti ceva despre fratele său. Toţi începură, fără pricină, să rîdă şi ei în hohote. Şi aşa, rîzînd fără nici un motiv, au ajuns pe malul rîului unde era nisip şi loc bun de scăldat. Ziua aici se vînzoleau copiii, făceau plajă vilegiaturiştii, băieţii din sat săreau în cap de pe un fel de trambulină metalică, acum însă era pustiu, se vedeau doar în amurg ca nişte pete albe ziarele pe nisipul cenuşiu. Apa era rece şi mirosea a nămol. Bărbaţii au făcut baie, femeile s-au aşezat pe iarba de pe malul povîrnit şi au stat de vorbă. Pentru

Aleksandra Prokofievna o asemenea îndeletnicire — să stai de vorbă pe iarbă — era mult prea femeiască şi burgheză, drept care i-a anunţat că va face şi ea baie, separat de bărbaţi şi departe de femei, şi a rugat ca nimeni să nu se ducă dincolo de arin. Peste vreo douăzeci de minute de dincolo de arin s-a auzit un strigăt de ajutor : Alexandra Prokofievna nu putea să urce din apă pe panta de pămînt lunecoasă şi-l ruga pe Serioja să-i întindă mîna.

Deşi nu excela prin inteligenţă, Mara înţelese totuşi ceva şi-i şopti Olgăi Vasilievna :

— Te compătimesc !

Seara aceea i-a rămas întipărită în minte sub un alt aspect. Serioja se agăţase de cuvintele lui Klimuk despre „raţiunea istorică". Era pentru el o problemă dureroasă. La început fusese un schimb de vorbe, pasmate în apă, se jucau, se stropeau unul pe celălalt, ca nişte puştani, apoi disputa a devenit mai aprinsă şi pe drumul de întoarcere spre sat — după băia rece ameţela dispăruse —, ajunseseră să se certe în toată regula, schimbînd cuvinte tari. În cearta lor se amestecase Kislovski. Totul era legat de lucrarea lui Serioja, de alte lucrări, în general, de concepţia despre istorie.

Poate seara aceea de beţie de la Vasilkovo — de fapt, mai mult ca sigur, dinainte, dar în conştiinţa Olgăi Vasilievna seara aceea a semnat începutul — s-a iscat vrajba îndelungată dintre Serioja, Klimuk şi toţi ceilalţi, care l-a chinuit atît de mult şi s-a încheiat în mod tragic. Cînd s-au întors la căsuţa tuşei Paşa şi s-au aşezat pe terasă să bea ceai, Serioja şi Klimuk furioşi ţipau unul la altul. Olga nu-şi închipuia că Klimuk poate fi atît de furios.

Despre Serioja ştia : cînd intra într-o dispută îl apuca turbarea, uita de regulile bunei cuviinţe, nu ceda. Singurul scop este să demonstreze că avea dreptate.

— Iată, tuşa Paşa are în casă un ceas străvechi într-o cutie de lemn ! De unde îl aveţi, tuşă Paşa, striga Klimuk, gesticulînd ca la tribună.

— Păi ce ştiu eu ! L-a adus taica de undeva, spunea că l-a schimbat, în anii de foamete...

— L-a schimbat, l-a adus, totuna. Şi totul e fără importanţă, important e doar faptul că arată ora exact şi la fiecare jumătate de oră cîntă muzică de Strauss. Adevărat, nu-i aşa, tuşă Paşa ?

Tuşa Paşa îşi strîngea înţepată buzele :

— Tot aia mî-e, dragul meu tovarăş, numai că nu vă dau voie să-mi spuneţi tuşa Paşa...

— Aşa e, loveşte-mă pe la spate ! Nimic nu e important şi n-are nici un fel de importanţă, în afară de raţiunea istorică, să ţii minte asta, tuşă Paşa, şi mai toarnă-mi, te rog, niţel ceai ! Mama mea, de altfel, e şi ea o tuşă Paşa ca dumneavoastră, numai că o cheamă tuşa Pavlina şi locuieşte în regiunea Belgorodskaia, raionul Şebekinski...

— Raţiunea istorică despre care tot spui, intervenі Serioja, e ceva neclar şi periculos, ca un fel de mlaştină...

— Este unicul fir sigur pe care trebuie să-l urmezi !

— Interesant cine va stabili ce este raţional din punct de vedere istoric şi ce nu ? Consiliul ştiinţific cu majoritate de voturi ?

Serioja se pornise atît de tare încît uitase că Kislovski e chiar preşedintele consiliului ştiinţific. Olga Vasilievna spera că oamenii care băuseră o zi întreagă cot la cot şi-şi vorbiseră despre tot felul de fleacuri vor uita cine spusese ceva serios, ce şi pentru ce, dar, cum s-a dovedit, aceia au ţinut bine minte toate cele zise de Serioja. Oamenii nu se supără de sensul cuvintelor, ci de tonul cu care sînt rostite, pentru că intonaţia face să iasă la iveală un alt sens, ascuns, dar esenţial.

Cînd Serioja brava glumind : „Ce, consiliul ştiinţific cu majoritate de voturi?“ şi chicotea dispreţuitor, această chicoteală jignea mai mult decît cuvintele. Iar Kislovski nu o va uita. Serioja era flecar, vorbea fără să se gîndească şi asta i-a făcut mulţi duşmani. Cîţi duşmani nu-şi făcuse cu glumele lui, cu ironiile în timpul discuţiilor, neştiind să se oprească la timp şi să chibzuiască. De pildă, să luăm numai porecla pe care i-a dat-o lui Klimuk în perioada în care încă nu erau duşmani pe faţă, dar cînd lucrurile se îndreptau într-acolo : din Ghenadi Vitalici a

făcut Genitalici. Toți la institut au preluat porecla cu entuziasm. Ce rost avea însă, de ce trebuia să-l înfurie într-atît ? În seara aceea se făcuse tîrziu. Ei tot ședeau și ședeau. Bărbații discutau, strigau, fumau, beau resturile — l-au trimis iar pe Kolka la Krendeliha —, femeile picoteau, pe Irina o culcaseră de mult. Olga Vasilievna căsca și arăta în fel și chip că e frîntă de oboseală, iar prin fereastra deschisă de pe înălțimea întunecată a cerului privea luna nouă.

Dar nu, nu plecau ! Căscau și ei, se întindeau, toată înfățișarea lor trăda o oboseală groaznică și dorința de a-și odihni undeva oasele pînă dimineața. Apoi a urmat discuția dintre Serioja și Klimuk, bărbații se duseră în căsuța din celălalt colț al curții și cînd s-au întors musafirii au început de îndată să-și ia rămas bun. Olga Vasilievna a înțeles imediat că între bărbați se petrecuse ceva : seara se ameținseră din nou, acum însă amîndoi erau treji și sumbri. Pe Kislovski l-au băgat în mașină într-o stare de letargie. Mara s-a urcat la volan, nu băuse într-adins pentru a da bărbaților posibilitatea s-o facă lată. Ciudat : prostuța de Mara i s-a părut Olgăi Vasilievna singurul om la locul lui din toți patru. Sărutînd-o pe Olga Vasilievna pe obraz, i-a șoptit mulțumită :

— Foarte bine a făcut că nu i-a lăsat ! Ei... Ce să-ți spun, persoane grate !

Kolka fluiera din fluierul lui de milițian și, agitîndu-și mîinile prin fața farurilor de la mașină, urla :

— Ei, ei, ce-i asta, așa băut la volan ? Cine v-a dat voie ? Ia, dați-vă jos, mașina n-o să plece !

Serioja i-a povestit apoi că Klimuk l-a rugat să-l lase pe Kislovski și pe însoțitoarea lui să înnopteze la ei. De fapt, pentru asta și veniseră. El s-a înfuriat și a refuzat. Klimuk căuta să-l convingă în toate chipurile :

— M-ai invitat ca să rămîn și peste noapte, am dreptul la două paturi în casa ta, ei, cedez aceste locuri prietenilor mei... A trecut apoi la amenințări : Bătrîne, te porți nesăbuit. O să-ți pară rău... Și, în sfîrșit, aproape cu lacrimi în glas, l-a implorat : Bătrîne, fă asta pentru mine ! I-am promis ca ceva sigur ! Bazîndu-mă pe spusele tale ! Cum am să arăt după minciuna asta ?

Serioja i-a spus că a simţit dintr-o dată o scîrbă insuportabilă.

— Mi-am dat seama deodată că am în faţa mea un negustor. Căsuţa noastră trecea drept marfă în nu ştiu ce fel de operaţii ale lui. Îi promisese ceva, iar acela îi promisese altceva, şi acum toată afacerea se ducea de rîpă... Ce isterícale mi-a făcut ! Cum şuiera, cum clocotea de furie ! „Eşti un prieten de nimic ! Pe tine nu se poate pune bază. Tu îi urăşti pe oameni.“ Şi toată ura aceasta neprefăcută nu pentru că îi era milă de prietenul său, ci pentru că el însuşi pierdea ceva. Nu l-am lăsat să cîştige ceva, înţelegi ?

La urma urmei ce era dacă cei doi ar fi înnoptat? Duduia ţigănoasă era, desigur, respingătoare, dar dacă Kislovski este un tip atît de important şi-l rugase Klimuk... Să-i fi culcat în cameră, iar ei pe terasă... Dar Serioja în toate împrejurările, chiar în cazul unor lucruri serioase, chiar cînd era vorba de soarta lui se comporta după cum îi făcea sau nu plăcere. Făcea ceea ce-i plăcea şi nu făcea ce nu-i plăcea. Aici era cauza veşnicelor neînţelegeri.

— Am simţit dintr-o dată că şi eu sînt un negustor şi particip la o afacere lungă şi plicticoasă. Mi s-a făcut silă şi am refuzat. Am dat vina pe tine. Cică tu ai avea principii morale severe... Ei, ia să se mai ducă dracului !

Doamne, acum e limpede, totul fusese un lanţ de prostii şi invenţii fără rost ! Nu trebuia să-i tot cheme la ţară. Nu trebuia, dacă tot i-a chemat, să le răspundă obraznic şi să-i jignească. Nu trebuia să dorească atît de mult să meargă în minunata Franţă...

Bineînţeles, la Vasilkovo Serioja nu i-a spus nici un cuvînt de Franţa şi a procedat corect, dar de ce atunci toată agitaţia cu invitaţia aceea ? Au trecut două zile. Serioja s-a dus la institut. Întorcîndu-se seara acasă, pe Şabolovka, i-a povestit fericit şi agitat : Ghena a fost foate amabil, prietenos, l-a întrebat cum se simte Olga Vasilievna, soacra, Irina, tuşa Paşa şi brigadierul de miliţie Kolea şi dacă la beţie nu au făcut cine ştie ce prostii. Serioja i-a răspuns că totul a fost la un înalt nivel artistic şi că gazda nu are nici un fel de pretenţii. Pe acelaşi ton, pe jumătate glumeţ, l-a întrebat :

— Dar cum a fost cu Eduard Nikolaevici, n-a zis nimic? În legătură cu lipsa de locuri libere la hotel ?

Nu, n-a zis nimic, pentru că n-avea cum să zică : pînă la Moscova nu și-a putut mișca limba în gură. Numai cînd au ajuns în Moscova a rostit cu un glas răgușit primul cuvînt. Nu se știe de ce, a fost o întrebare : „Ați adus ?" Nimeni n-a înțeles ce însemna asta.

Au stat pe coridor, au rîs și s-au despărțit. Dar ce se aude în legătură cu Franța ? Deocamdată nimic. Nu se știe nimic. Klimuk va vorbi el cu cine trebuie, a făgăduit-o.

— Draga mea, nu te mai agita! Ghenka o să facă, nu e o problemă...

În clipa aceea Serioja era sincer convins că așa va fi.

Problema acum era să facă rost de bani. La început Olga Vasilievna a vorbit în taină cu mama ei, care o scotea adesea din încurcătură, dîndu-i cu împrumut sume nu prea mari, uneori și fără să ceară banii înapoi, dar de data asta mama a stat în cumpănă : suma prea mare a speriat-o. Acești bani mama nu-i avea. Gheorghi Maksimovici îi dădea în fiecare lună bani doar de cheltuială.

— Această călătorie este chiar așa de necesară ? Mama încerca să se împotrivească ușor. Aveți atîtea găuri în sacul vostru. Tu ai nevoie de un palton de iarnă, Irinei i-au rămas mici hainele... Și apoi, dacă măcar ar fi să plecați amîndoi !

Olga Vasilievna i-a explicat că de amîndoi nici nu poate fi vorba, de altfel nimeni nici nu le propune să meargă amîndoi, iar pentru el această călătorie ar fi folositoare în toate privințele. Mama nu prea pricepea despre ce privințe era vorba, era greu de explicat, fiind vorba de niște noțiuni misterioase — de exemplu, valoare spirituală, autoafirmare — dar o crezu. Întotdeauna mama îi dădea crezare în cele din urmă. I-a promis că va sta de vorbă cu Gheorghi Maksimovici. A doua zi i-a dat telefon și i-a spus că Gheorghi Maksimovici îl roagă pe Serioja să treacă pe la el.

Erau convinși că „să treacă" înseamnă pur și simplu să treacă să ia banii. Sîmbăta s-au dus toți trei. Mama și

Gheorghi Maksimovici locuiau de trei ani într-o casă nouă, nu departe de vechiul apartament de pe Sușcevskaia, unde rămîsese atelierul. Treburile lui Gheorghi Maksimovici mergeau acum foarte bine, deținea niște posturi înalte, conducea ceva, preda undeva și mai și lucra puțin. Doctorii îi interziseseră să lucreze mult. Lui totuși îi plăcea să se ducă de dimineață la atelier, și dacă nu picta sau nu desena, își făcea de lucru cu tablourile, bătea cu un ciocănaș cuișoare în rame, întărind cartonul, revedea lucrările, îndreptînd pe ici pe colo, fără să-și oboscască ochii, sau invita cîte un prieten de la etajul întîi sau de la parter, încălzeau împreună ceaiul pe aragaz și discutau diferite probleme, își aminteau de trecut și, în același timp, se uitau la reproduceri. — colecția foarte bogată a lui Gheorghi Maksimovici era aranjată prin diferite dosare.

Serioja avea o părere bună despre Gheorghi Maksimovici, îl considera un om cumsecade și chiar nutrea pentru el un sentiment asemănător recunoștinței : nu pentru ceea ce acesta crea, pe pînză și hîrtie, ci pentru felul în care se purta cu Olga Vasilievna, ca tată vitreg. Odată însă i-a spus Olgăi :

— Există niște ilustrații pentru copii : dacă te uiți la ele printr-o peliculă roz, vezi una, iar dacă te uiți printr-o peliculă albastră vezi altceva. Uite, tatăl tău vitreg, iartă-mă, îmi amintește de o asemenea ilustrație. Ba mi se pare un artist adevărat, care sacrifică totul de dragul artei, ba un afacerist care umblă după comenzi...

Olgăi Vasilievna nu i-a plăcut, i s-a părut o umilire a mămcei sale. Aceasta n-ar fi putut îndrăgi un afacerist. Tocmai aici era problema : maică-sa îndrăgise un om nenorocit, fără situație, sărac, care făcea chiar foame, dar un om curat... Cine se căpătuise în refugiu ? De ar fi fost un afacerist s-ar fi căpătuit. Gheorghi Maksimovici nu știa să cîștige bani nici pentru o pîine zilnică. Nu știa să facă nimic, decît să mîzgălească cu pensula pe hîrtie. Unica pereche de ghete pe care o avea, înalte, negre, cu vîrful tocit, uzat de tot — îi rămăsese bine întipărit în minte — și-o lega, de dimineață, cu șireturi de jur împrejur pentru că i se desprinseseră tălpile. Mai tîrziu, după mulți ani,

chiar după zeci de ani, lucrurile se schimbaseră, el începu să cîștige bani.

Mama i-a șoptit o dată că Gheorghi Maksimovici avea destul de mulți bani la cec. Firește că era bine. Olga Vasilievna putea fi liniștită pentru mama ei și chiar și ea, într-un moment dificil, avea la cine să apeleze...

În sîmbăta aceea Serioja însă nu voia să se ducă la socru-său. Parcă ar fi presimțit ceva neplăcut.

— Du-te singură. Te rog...

— Nu, Serioja. Nu se face. Banii îi ceri tu pentru călătoria ta. Dacă nu te duci tu personal, o să pară că fac pe boierul. Și așa treci arareori pe la ei.

— Spune-le că m-am îmbolnăvit. Într-adevăr nu mă simt prea bine.

— Nu, dacă tu nu te duci, nu mă duc nici eu. Amîndoi totul.

I s-a părut foarte jignitor faptul că el nu voia să meargă la părinții ei. Aceștia făceau un gest nobil — de la cine putea împrumuta asemenea sumă ? de la amici și prieteni ? pe dracu ! — și lui i se cerea un minimum de atenție : să stea, să bea ceai, să vorbească cu bătrînii. Ei și, firește, să spună „mulțumesc" sau „vă rămîn îndatorat", două cuvinte în semn de recunoștință. E oare atît de greu ? Nu, nu e greu, e chiar plăcut să stai la taifas cu Gheorghi Maksimovici, care știe atîtea și a locuit la Paris, pe Rue Mouffetard, despre care le-a mai povestit multe, dar... Ei, dar ce să mai discutăm ! Dacă nu înțelege de la bun început, n-are rost să-i explice. Rugămințile lui îi făceau o greață de nesuportat și de aceea toate ceaiurile, vizitele la rude, discuțiile cu ele i se păreau false.

— De aceea te-am rugat pe tine — vezi, iar o rugăminte, iar ceva de nesuportat ! — dacă poți scapă-mă de această încercare. Dar, dacă nu, poftim, să mergem...

Ar fi trebuit să-l înțeleagă, dar nu l-a înțeles, pentru că se gîndea că nici mamei nu-i fusese simplu, poate chiar și pentru ea fusese de nesuportat, totuși le-a depășit pe toate și *a rugat*.

— Uneori în viață trebuie să faci și lucruri neplăcute, a spus ea fără să dea înapoi. Știu că ție nu-ți place. Acum hotărăște : mergem sau rămînem acasă ?

Tot drumul au tăcut. Ea continua să se frămînte : de ce consideră el că are dreptul să se supere? De ce, de fapt ? Pentru că pleacă în Franţa, iar ea rămîne ? Irina tăcea şi ea. Intuia discordiile, neînţelegerile ce se iscau între părinţi şi reacţiona în felul ei — nu, nu se străduia să împrăştie norii, să-i împace sau să-i înveselească, cum se spune că fac alţi copii — nu, ea se comporta aidoma lor : dacă ei doi erau nervoşi, tăceau încruntaţi, şi ea se închidea în sine, dacă ei bombăneau şi ea vorbea tot aşa de nervos, sau bombănea ca o bătrînică.

Aşa, în tăcere, au ajuns pînă la Suşcevskaia, au trecut pe lîngă casa cea veche, s-au afundat în străduţe, unde totul acum era de nerecunoscut, multe case fuseseră dărîmate, altele reconstruite. Ciudat şi neînţeles lucru însă : de ce erau într-o dispoziţie atît de sumbră cînd se apropiau de casa mamei ? Oare şi el era la fel ? Erau doar tineri, munceau, el se pregătea să plece în străinătate, ea spera în timpul acesta să facă o curăţenie generală şi mici reparaţii prin apartament, şi mai spera că el îi va aduce nişte ţoale pariziene şi, întrebînd în dreapta şi-n stînga, se gîndise cam ce anume... Şi toţi trei erau împreună, împreună ! Era *viaţa* lor !

Au intrat în bloc sumbri, sumbri s-au urcat în lift. Unica frază pe care a rostit-o Olga Vasilievna a fost un ordin sever adresat fetiţei :

— Nu pune mîna pe peretele murdar !

Apartamentul părinţilor nu era mare, dar comod, antreul avea un tapet frumos de culoare cărămizie, unguresc, în camera cea mare tapetul imita lemnul. Aici Gheorghi Maksimovici şi-a etalat cu gust resturile de mobilă stil, a pus tot felul de policioare, de etajere şi tot ceea ce în casa cea veche semănase a vechitură fără valoare căpătă aici un aer distins, de obiect scump de anticariat. În afară de aceasta, pe pereţi erau o mulţime de tablouri, gravuri şi desene sub sticlă, nu numai ale lui Gheorghi Maksimovici, ci şi ale altor pictori, printre altele două studii ale lui Levitan şi Korovin, nişte desene ale altor celebrităţi şi — mîndria lui Gheorghi Maksimovici — un desen al lui Modigliani, nişte linii în valuri înfăţişînd ceva neclar şi erotic. Pe toate etajerele, policioarele, pe bibliotecă erau luminări, subţiri şi groase, dante-

late, de o formă și culoare neobișnuită, lumînări parfumate, aduse din străinătate de prietenii lui Gheorghi Maksimovici — el nu călătorea în străinătate, i-o interziseră medicii — și acum ele toate ardeau, sclipeau, răspîndind un miros plăcut și dulce.

— În cinstea dumneavoastră, mesdames et messieurs, am organizat această iluminație ! rosti Gheorghi Maksimovici cu un gest teatral, invitîndu-i în odaie.

Cuvintele fuseseră rostite în franceză cu un anume înțeles și lucrul nu-i fu pe plac lui Serioja : Olga a observat că a făcut un ușor bot, grimasa-i bine cunoscută. Împrumutul acordat rudelor soției — o faptă bună — se amplasa într-o atmosferă solemnă, deși casnică. Însuși Gheorghi Maksimovici avea un aer solemn : în bluza largă din catifea roiată neagră — cum purtau altădată pictorii —, de curînd cusută la atelierul Uniunii Artiștilor Plastici, cu eșarfă violet la gît și cămașă albă ca neaua, în pantaloni de culoare gri „gudron“ foarte la modă ; ce e drept, în picioare avea niște papuci vechi scîlciați.

La început au băut ceai, au mîncat tort. Irina a povestit despre școală — Olga Vasilievna o asculta cu mult interes, pentru că acasă Irina, netrebnica, nu povestea nimic, pe cînd în prezența bunicii și a bunicului sau a altor persoane nu foarte apropiate, dar nici străine, se ivea darul ei de povestitoare cu care îi plăcea să se fălească. Apoi mama le-a luat pe Olga Vasilievna și pe Irina la ea în cameră, iar bărbații au rămas să discute.

Gheorghi Maksimovici începu să povestească despre viața lui de la Paris, pe Rue Mouffetard pe care ei, parizienii ruși o numeau „Muftarka“, despre prietenii săi de atunci, doi erau de la Odessa, unul de la Elisavetgrad și unui din Vitebsk, acela care mai tîrziu devenise cunoscut în toată lumea. Iar despre ceilalți Gheorghi Maksimovici nu mai știa nimic cu precizie : se pare, unul plecase în America, alții muriseră necunoscuți, pe unul îl uciseseră nemții cînd intraseră în Paris. Toate acestea se petrecuseră foarte demult. Fuseseră anii de tinerețe ai secolului, începutul epocii noastre, începutul aeroplanelor, al filmelor, al fotbalului, al artei decadente, al tuturor acelor lucruri care acum fac să înnebunească lumea și — ce

coincidență ! — era propria lui tinerețe, a lui Gheorghi Maksimovici. De aceea i-au rămas în minte fetele, glumele lor, gesturile lor, cum își scoteau rochiile, cum închideau ochii, ce spuneau cu acest prilej, i-a rămas în minte foamea pe care o simțea mereu, i-au rămas în minte cafenelele, i-a rămas în minte munca plină de bucurie și neostoită, noaptea, nu se știe pentru cine și pentru ce, căci nu aducea nici un fel de bani. Amintindu-și de toate acestea, Gheorghi Maksimovici se emoționă, chipul lui rotund și moale cu nasul mare se roși, el scoase din buzunarul hainei o batistă de mătase violet și-și șterse chelia și obrajii.

Olga Vasilievna își putea imagina scena foarte limpede, pentru că, mai tîrziu, Serioja, imitînd gesturile și vocea lui Gheorghi Maksimovici, aproape ca un actor, cum știa el, i-a repetat toată discuția foarte pitorească și în amănunt.

— De fapt, am fost la Paris de două ori... Prima dată, pe cînd eram un băiețandru, în jurul lui 1910, dar atunci nu înțelegeam nimic... A doua oară, în anii douăzeci, am fost trimis în delegație, atunci înțelegeam ceva mai mult... Ce să vă spun ? A doua oară am stat pe strada Vaugirard... E cea mai lungă stradă din Paris...

Serioja se gîndea : introducerea s-a lungit. Cînd va trece la miezul problemei ? Gheorghi Maksimovici a mai vorbit un timp, entuziasmul i se stingea tot transpirînd și făcîndu-și vînt cu batista, povesti ceva despre prima lui soție, cu care locuise pe strada Vaugirard și care lucra ca dactilografă la ambasada noastră, iar el făcea schițe pentru un panou mare despre Comuna din Paris. Din motive nemărturisite tabloul a rămas neterminat.

— Ei, ce să vă spun despre Paris ? a murmurat, cu o voce pe neașteptate obosită, Gheorghi Maksimovici. Parisul, firește, e frumos... Dar nu mai frumos decît Odessa, sau Kiev... Și apoi la Paris nu e nici Marea Neagră, nici Niprul, iar Sena, vorbind cinstit, este un rîu destul de urît și de murdar... Vara e o climă foarte greu de suportat, pur și simplu te sufoci...

Serioja l-a întrebat : nu cumva Gheorghi Maksimovici

vrea să-l facă să înţeleagă că nu are rost să meargă la Paris ?

Gheorghi Maksimovici dădu din cap, zîmbind viclean şi semnificativ. O, nu ! Asta în nici un caz. Ca om bătrîn, care a văzut multe în viaţa lui, Gheorghi Maksimovici voise doar să spună următorul lucru : pe vremuri oamenii se duceau la Paris în două cazuri. În primul rînd, cînd erau foarte săraci, sperînd să biruie nenorocul şi să se îmbogăţească acolo, în al doilea rînd, cînd erau foarte bogaţi şi voiau să-şi facă o plăcere şi să risipească banii. Despre *qu'est-ce que c'est* turismul de azi, Gheorghi Maksimovici nu are nici cea mai mică idee şi nu se încumeta să judece... Serioja rîse : V-am înţeles ! Nu fac parte nici din prima, nici din a doua categorie şi deci... Doamne feresţe, dragă ginere, nu încerc să te conving să te răzgîndeşti şi chiar am pregătit, la rugămintea Galinei Evgheniievna, o anumită sumă de „argent" pentru...

Din buzunarul hainei de catifea apăru un teanc de hîrtii de zece ruble.

— Poftim, spuse Gheorghi Maksimovici, zîmbind binevoitor şi vesel cu toţi dinţii săi de plastic, şi-i întinse lui Serioja teancul.

— Mulţumesc, spuse Serioja fără să ia teancul. Aşa cum a mărturisit mai tîrziu, în clipa aceea simţise o mişcare ciudată : de parcă totul s-ar fi derulat în direcţie inversă.

Gheorghi Maksimovici puse teancul de bani pe masă, alături de Serioja. Au continuat să discute. Gheorghi Maksimovici l-a întrebat despre serviciul lui, despre cum merge teza.

Teza mergea prost şi lui Serioja nu-i plăcea să vorbească despre aceasta. Răspunse în frînturi de fraze, neatent, apoi la o întrebare a lui Gheorghi Maksimovici nu răspunse deloc, tăcu, se închise în sine, şi, bolborosind un cîntecel, începu să se uite pe fereastră, gîndindu-se la altele.

— Aş putea să te ajut cu ceva ? l-a întrebat Gheorghi Maksimovici.

Serioja, după ce i-a mulţumit, a spus că nimeni nu-l poate ajuta. Şi cum era, de fapt, să-l ajute ? Că doar nu

e de vopsit un gard sau de săpat o grădină. Treptat începuse să se enerveze, avea impresia că Gheorghi Maksimovici îl compătimește, iar compătimirea era un lucru pe care-l detesta în mod deosebit, în acea clipă hotărî definitiv să nu ia banii.

— Știi cum făceam eu cînd nu-mi ieșea ceva ? murmură bătrînul, care nu-și dădea seama că era cazul să tacă. Găseam în mine forța de a distruge totul și a porni de la capăt...

— Da, da înțeleg... dădea din cap Serioja, zîmbind.

— Ai intrat într-o înfundătură. Bătrînul descrise ceva cu mîinile. Trebuie să faci cîțiva pași înapoi și să cauți — nu-i așa ? un alt drum, o altă cale... Trebuie să te afli într-o permanentă mișcare și atunci...

— Aveți absolută dreptate, dragă *maître*. Și creația dumneavoastră o confirmă din plin... (Olga Vasilievna tocmai atunci intră în cameră ; auzind aceste cuvinte oftă în sinea ei, înțelesese că Serioja se află în culmea enervării, căci trecuse la faza ironică.) Dar, vă rog, să nu vă faceți probleme, Gheorghi Maksimovici. Totul va fi în regulă. Vă promit. Văzînd-o pe Olga care intrase, spuse repede : Hai să mergem, am stat prea mult. Trebuie să mergem acasă.

Gheorghi Maksimovici exclamă :

— Luați-i ! Ați uitat ceva ! El agita teancul de bani, ținîndu-l deasupra capului ca un stindard.

Acest „ceva" provocă o nouă criză de ironie din partea lui Serioja :

— Nu „ceva", ci o anumită sumă de bancnote pe care dumneavoastră, Gheorghi Maksimovici, foarte amabil și așa mai departe... Vă sînt adînc recunoscător, dar, mulțumesc, m-am descurcat. Mulțumesc foarte mult !

Pe stradă, după o tăcere îndelungată i-a spus Olgăi Vasilievna să nu povestească nimănui, nici părinților, nici nimănui altcuiva, despre problemele lui cu teza. Și în general, despre treburile lui. Prezența Irinei îl făcea să se stăpînească, dar Olga Vasilievna îl vedea cum fierbe. Arunca fraze scurte și șuierătoare, al căror sens fetița nu-l pricepea, nu-l înțelegea, dar vedea că părinții se

ceartă, că tatăl a pornit la atac şi de aceea a luat-o pe maică-sa de mînă şi l-a privit supărată pe Serioja. Avea pe atunci vreo unsprezece ani, dar se obişnuise să participe la discuţiile adulţilor. Serioja spunea că toate întrebările şi sfaturile compătimitoare, recomandările din propria experienţă nu numai că-i sînt de prisos şi nefolositoare, dar, — ducă-se dracului toţi ! Olga Vasilievna s-a stăpînit mult timp, văzîndu-l pornit peste măsură. Dar cînd a rostit o minciună clară : „Te-am prevenit nu o dată să nu povesteşti nimănui despre treburile mele, iar tu nu-ţi ţii gura, flecaro !“ n-a mai răbdat şi i-a spus că nu e adevărat, că ea nu flecăreşte şi că nu e cazul să-şi reverse enervarea asupra ei.

— Atunci de unde ştie el amănunte ?

— Păi chiar tu i le-ai spus !

— Dar tu de ce nu poţi să-ţi scrii teza ? a strigat Irina.

— Numai tu mai lipseai... I-a dat un bobîrnac fetiţei sale în vîrful capului. Ţţîţ !

Irina o luă înainte, sărind şi strigînd :

— Ei, tu ! Ei, tu ! Nu poţi să-ţi scrii teza ! Ei, tu ! Ei, tu ! Nu poţi să-ţi scrii teza !

Această ieşire prostească a fetiţei avu un rezultat neaşteptat : Serioja izbucni în rîs, apoi tăcu şi pînă acasă nu mai scoase nici un cuvînt.

Dar de fapt ce se întîmpla ? Nu putea pricepe. Nu pentru că ar fi fost mult prea ocupată cu munca ei, cu laboratorul, cu relaţiile complicate de acolo, care existau în lumea ei la fel ca peste tot — ca, între altele fie spus, ştia să se împace bine cu oamenii şi să nu se teamă de complicaţii — ci pentru că disciplina lui i se părea o îmbinare ciudată de simplitate şi mister. S-ar zice că nimic nu poate fi mai simplu *decît să studiezi ceea ce deja s-a întîmplat*. Orice ştiinţă este preocupată de mersul înainte, de construirea noului, de crearea unor forme ce n-au mai existat şi numai istória — obiectul de care se ocupa Serioja — reconstruieşte vechiul, recreează ce-a fost. În imaginaţia Olgăi Vasilievna istoria apărea ca o coadă imensă, fără sfîrşit, în care se înşirau la rînd, unele după

altele, state, epoci, mari personalităţi, regi, comandanţi de oştire, revoluţionari, sarcina istoricului asemănîndu-se cu cea a miliţianului, care în ziua premierelor vine la casa cinematografului „Progres“ şi are grijă de ordine, deci să urmărească ca aceste epoci şi state să nu se încurce şi să nu-şi schimbe locurile, ca marile personalităţi să nu o ia una înaintea alteia, încercînd să obţină peste rînd un bilet de intrare în nemurire...

Totuşi Serioja se chinuia foarte mult cu această slujbă simplă de miliţian. Tocmai aici era pentru ea misterul. De ce nu poate să stea în arhive o lună, două, trei, cinci, cît e nevoie, să scoată din această *coadă* imensă tot ce se referă la poliţia secretă ţaristă din Moscova în ajunul revoluţiei din februarie şi apoi să prelucreze cu conştiinciozitate materialul ? Doar nu trebuie să creeze ceva nou, ce nu a mai existat. Uite ea şi Andrei Ivanovici se zbat încercînd să descopere un SBC — stimulator biologic de compatibilitate. Încearcă să creeze ceva ce nu exista încă în lume, nici în America, nici în Japonia, nici în Grecia antică, nici în Egipt, nicăieri. Serioja stătuse în arhive de dimineaţa pînă seara. Umpluse cu notiţe treizeci şi şase de caiete de dictando groase. Treizeci şi şase ! De curînd le numărase. Şi totuşi i-a lipsit ceva — o ultimă informaţie, o ultimă experienţă, sau poate, i-a lipsit pasiunea, entuziasmul...

I se întîmpla asta : deodată îşi pierdea interesul. Mai precis, se năştea interesul pentru altceva.

Aşa a fost cu Franţa — i-a spus dèodată că nu mai are nici un chef să plece : „Acum nu mi-e la îndemînă“. I-au telefonat de la sindicat şi i-au comunicat că grupul s-a redus şi că el, din păcate, nu va pleca. A ascultat cu indiferenţă şi cu o voce moale — parcă din politeţe — a bolborosit cîteva cuvinte : „Ce spuneţi ? Ce păcat...“ iar ei acolo, probabil, au crezut că se stăpîneşte foarte bine, că de fapt este distrus de durere. Dar ea a văzut că într-adevăr nici nu-i păsa : îi pierise interesul.

I-a spus :

— Ce n-am văzut acolo ? Lucrurile de care am eu nevoie le pot găsi numai aici...

La început avusese nevoie de foarte multe materiale. Fără să-şi dea seama întru tôtul de volumul şi conţinutul lucrării pe care o proiecta, Olga începea să bănuiască tot mai mult că tema era prea amplă, nemărginită chiar. Îi dădea drept exemplu teza — de doctor docent ! — a lui Andrei Ivanovici despre stimulatoarele biologice, scrisă foarte concentrat, sintetic. Nu era nici un detaliu în plus. Era toată parcă acţionată de un arc, simplă şi dinamică, ca o yale, iar arcul era ideea. Andrei Ivanovici avea o ipoteză generală : structura difuză a stimulatoarelor. Şi Olga îl tot sîciia, vroia să afle: dar ce idee ai tu ? Ai tu o idee care să reunească, să sintetizeze într-un tot unitar toate caietele, notiţele, faptele, citatele tale ?

I-o spunea din dorinţa de a-l ajuta, nu ca un repros. Dar el nu discuta cu ea despre lucrarea lui în serios, mai precis niciodată nu spunea totul pînă la capăt, simţea că unele gînduri le ţine ascunse, ca o rezervă de neatins. Sau, poate... Dar dacă nu exista nici un fel de rezervă ? Şi toate sînt un bluff sau mai precis un *autobluff* ? Tocmai la acest lucru făcuse aluzie Ghenka Klimuk cînd venise odată — încă la începutul activităţii sale ca şef — să vorbească confidenţial despre Serioja.

Era greu de priceput ce anume voise. Nici atunci nu fusese prea limpede, iar acum şi mai mult, căci unele amănunte le uitase. A venit pe neaşteptate, în ziua aceea, cînd Serioja era plecat la Leningrad. A intrat cu o mimoză, în cămaşă roşie şi şosete roşii, ca un tinerel, a îmbrăţişat-o pe Olga Vasilievna şi chiar a pupat-o familiar pe obraz. Ea i-a spus :

— Genvitalici ! Şi l-a ameninţat cu degetul : Soţiile prietenilor se sărută în prezenţa soţilor...

Iar el i-a spus să nu-i mai spună porecla asta îngrozitoare de cîine care înspăimîntă femeile.

Pe chipul lui de băieţel bătrîn apăru pentru o clipă o expresie de şiretenie. Ea însă simţi — cu inima, cum se întîmpla de obicei cînd era vorba despre Serioja — că şiretenia ascundea duşmănie. Ce scop avusese ? Îi tot explica plictisos ceva despre o „situaţie falsă", despre nişte „obligaţii", despre faptul că Serioja fusese luat la institut

cu anumite condiţii, dar Serioja reuşise — cu ajutorul lui Fedea — să schimbe subiectul tezei, că acest lucru, dintr-un anumit motiv, era rău. Nu putea înţelege de ce. Se dădea peste cap planul institutului sau ceva în genul acesta

— Noi i-am venit în întîmpinare ! spunea el pe un ton tot mai sever. Am foşt de acord cu cererea lui, deşi era în dauna noastră.

Nu vorbea ca un prieten, ci ca un funcţionar binevoitor, ceea cé a umplut-o de uimire. În primele clipe Olga s-a purtat cu el familiar şi uşor dispreţuitor, ştiind că i se urcase puţin la cap şefia şi voind să-i dea peste nas, dar apoi cuvintele şi tonul au uimit-o într-atît încît, dezorientată, fără să vrea, a început să-i vorbească ca un subaltern.

— Bine, spunea ea, am să-i spun. Am să-i transmit.

Un lucru era limpede : ei puteau face în aşa fel încît susţinerea să nu aibă loc.

Totul era prezentat ca o expresie a grijii pentru el : se nenoroceşte, a luat-o pe un drum greşit, s-a rătăcit, a pierdut firul călăuzitor.

— Serioja este îngrozitor de încăpăţînat, a rostit deodată Klimuk prietenește. Şi dacă nu e oprit la timp o să-şi sfarme căpăţîna.

Nu ştia ce să facă, să-i povestească lui Serioja sau, poate, să-i ascundă totul pentru un timp ? Se întoarse de la Leningrad obosit, supărat, toate acolo fuseseră pe dos — vremea, hotelul, cunoscuţii, îndeajuns de amabili, nu-i acordaseră atenţie, şi, cel mai important, nu găsise în arhive ceea ce căuta. Totuşi ea i-a povestit despre discuţia cu Klimuk. Spre uimirea ei, a ascultat povestirea liniştit şi chiar a rîs cu un aer superior :

— Bieţii de ei, ce proşti sînt, tot se mai tem că am să-l apăr pe Brosov...

Era la ei la institut unul Tolea Brosov, pe care îl persecuta Klimuk.

De fapt era vorba despre altceva. Brosov nu avea nici un amestec. Iar doi ani mai tîrziu, cînd s-a discutat „afa-

rea“ lui Serioja, Brosov şi Klimuk au luat cuvîntul pe acelaşi ton, pe aceleaşi poziţii. Nu le plăcea metoda de care el făcea mare caz şi pe care o denumise pe jumătate în glumă, pe jumătate în serios, „dezgroparea morţilor“. Pe multe din caietele lui stă scris pe copertă „DM“, ceea ce înseamnă „dezgroparea morţilor“, ceea ce spune că el lua această metaforă mai curînd în serios, decît în glumă. Căuta firele ce legau trecutul de un trecut şi mai îndepărtat dar în acelaşi timp şi de viitor.

Din ceea ce prinsese ea la un moment dat rezulta că, după părerea lui, omul este un fir ce se întinde de-a lungul timpului, cel mai fin nerv al istoriei, care poate fi scos afară şi detaşat de rest şi în baza căruia se pot stabili multe. Omul, spunea el, nu se împacă niciodată cu moartea, pentru că în el trăieşte sentimentul infinitului, al firului, din care face parte el însuşi. Nu dumnezeu îi conferă omului nemurirea şi nu religia îi insuflă această idee, ci acest sentiment codificat că aparţine unui şir nesfîrşit ce se transmite prin gene... Ea zîmbea, auzindu-l perorînd la cină sau în pat, cînd îl apuca pe neaşteptate dorinţa de a fuma şi de a filozofa. Avea oare rost, ca biolog şi materialist ce era, să infirme aceste opinii ? Doamne, dacă s-ar fi putut schimba ! Măcar pentru o clipă. Dar, din păcate, nu o putea face. Ştia un lucru cu certitudine : totul începe şi se termină cu chimia. Nici în univers, nici dincolo de hotarele lui nu există nimic, în afară de formule. De cîteva ori Serghei a întrebat-o foarte serios :

— Tu crezi într-adevăr că poţi dispare din lume fără a lăsa vreo urmă ? Sau că eu pot să dispar ?

La care ea îi răspundea cu sinceră uimire :

— Şi tu chiar crezi că nu poţi ?

El îi răspundea că oricît şi-ar bate capul, oricît şi-ar sili imaginaţia, nu poate să-şi închipuie...

Şi iată-l că a dispărut. Nu există nicăieri, s-a contopit în acel infinit despre care vorbise atunci cu uşurinţă fumîndu-şi ţigara. Dar, doamne dumnezeule, dacă totul începe şi se sfîrşeşte cu chimia, de unde vine durerea ? Că doar durerea nu e chimie ? Şi *viaţa lor*, stinsă pe neaş-

teptate ca o lumînare. fusese ea oare o asociere de formule ? Omul pleacă, plecarea lui din lume provoacă emanaţii în formă de durere. apoi durerea se stinge şi ea şi la un moment dat — cînd vor pleca cei ce au trăit această durere — ea va dispare cu totul. Cu totul, cu totul. Nimic, în afară de chimie. Chimie şi durere, iată în ce constă viaţa şi moartea.

Ceea ce numea „dezgroparea morţilor", şi-ceea ce, de fapt, era palparea firului — a început-o cu propria lui viaţă, cu acel fir căruia el însuşi îi aparţinea. A început cu tatăl său. Ţinea foarte mult la amintirea vagă ce i-o purta. I se părea că tatăl lui fusese un om excepţional, ceea ce era probabil o exagerare şi-ntr-un anumit sens un orgoliu neîntemeiat. Era în bună parte influenţa Aleksandrei Prokofievna care-şi idolatriza soţul şi pentru care ordinea era cam aceasta : Gorki, Lunacearski, Nadejda Konstantinovna şi Afanasi Dementievici Troiţki. După războiul civil, tatăl lui Serioja lucrase în domeniul învăţămîntului. Iar în nouă sute şaptesprezece, după revoluţia din februarie, fiind student al Universităţii din Moscova, făcuse parte din comisia ce inventariase arhiva direcţiei Jandarmeriei. Comisia căuta să identifice pe colaboratorii secreţi ai fostei Ohrana *. Cînd Serioja a aflat acest lucru — colaborarea tatălui său la această comisie — s-a apucat să cerceteze, s-a înfundat în arhive, toată povestea a devenit o pasiune pentru el. De aci a mers mai departe — cum ? de ce ? de unde ? — a început să studieze familia tatălui, a bunicului, chiar a străbunicului, drept care a făcut şi o călătorie la Penza.

Ea îşi dădea seama că o apucase pe un drum ce ducea prea departe. Toate acestea erau captivante, interesante, dar la ce bun ? Într-o zi cineva i-a spus că i-ar putea face cunoştinţă cu strănepotul unui poet celebru, dar ar trebui să meargă în vizită la o familie. El a sărit în sus bucuros :

— O să mergem neapărat !

I-a dus o colegă de servici de-a Olgăi Vasilievna. Le-a spus că strănepotul poetului are puţin timp la dispoziţie, că după ce-şi va bea ceaiul va mai sta vreo jumătate de

---

* Ohrana — poliţia secretă ţaristă (n. tr.).

oră cel mult și nu va putea întîrzia peste ora cinci. Întîlnirea a avut loc într-un bloc nou din prefabricate, în cartierul Ceriomușki. În odaia aceea, standard, cu tavanul jos, totul părea a fi fost cules din rămășițe. În jurul mesei, acoperite cu o față de masă obișnuită — gazda a ridicat o margine ca să arate incrustațiile de pe tăblie, bine lăcuită ca la muzeu — stăteau printre scaune obișnuite, luate din oraș, două jilțuri, opere modeste de la începutul secolului trecut, purtînd pe spătarele înalte capete de sfinx aurite. Ceaiul l-au băut din cești Kuznețov sau Gardner, bineînțeles, tot vestigii ale unor servicii dezmembrate.

Strănepotul poetului era un om de vîrstă mijlocie, foarte blond, ridat, cu favoriți tunși modern. Purta o haină albastru închis, plină de medalii și insigne. Ciocănea cu lingurița în pahar, bătea darabana cu degetele pe masă și povestea grăbit, în cuvinte multe și de neînțeles, o istorie încurcată cu un schimb de locuință, repetînd mereu : „În privința faptului". La început Olga Vasilievna, fistîcită, îl sorbea din ochi pe strănepot, și nu îndrăznea să vorbească cu el. Serioja tăcea și el mohorît. Apoi Olga Vasilievna intră în vorbă cu strănepotul, dîndu-i sfaturi despre schimb, dat fiind că și ea făcuse unul de curînd.

— În privința faptului, bombănea strănepotul, că se apropie jubileul... În privința faptului acesta am făcut o scrisoare... Academicianul Veleglasov a promis să semneze, artistul Sonin a semnat...

Bătrînele vorbeau între ele franțuzește. Strănepotul s-a sculat curînd grăbit să plece, pe una din bătrîne a pupat-o pe obraz, celorlalte le-a sărutat mîna și, luînd de pe masă un sandvici și învelindu-l în șervețel, a spus:

— Acolo prin apropiere nu e nici măcar un bufet, un loc nenorocit în privința faptului acesta.

Una din bătrînele l-a întrebat :

— Unde mergi azi, Alexis ?

— O, departe, *ma tante*. Strănepotul fluieră ușor. Dar am o legătură minunată de aici. Cu metroul pînă la Sokolniki și de acolo cinci minute cu autobuzul...

După ce a plecat, bătrînele au povestit că duminicile arbitrează meciuri de fotbal. Ce să facă ? El e inginer, salariul nu e mare, soţia îi e bolnavă, are doi copii...

La întoarcere au străbătut un bulevard întunecat. Serioja era sumbru.

— Mai bine nu ne-am fi dus... Una din două : ori în nerodul acesta există ceva ascuns, nedescifrat, ori în poetul celebru era ceva „în privinţa faptului“...

I se părea că firul ce leagă generaţiile e asemenea unui sistem de vase prin care trec elemente ce nu dispar. Era de fapt o viziune mai curînd biologică decît istorică. S-a apucat cu sîrg de studierea poliţiei secrete ţariste, în specia celei din Moscova în ajunul revoluţiei din februarie şi, în baza documentelor, a făcut liste de colaboratori indicînd toate „succesele“ lor în servici şi toate „meritele“ lor în faţa patriei — muncă migăloasă ce i-a luat nu mai puţin de doi ani, fiind însă numai o parte din teză — — preocupat mai ales de aflarea firului de legătură, adică acelaşi motiv ce-l împinsese şi să caute întîlnirea cu strănepotul poetului. I se părea că aici se ascunde ceva extraordinar de important. În unele zile lucra cu un entuziasm nemaipomenit, se întorcea acasă de la bibliotecă sau de la arhive palid, abia se ţinea pe picioare, şi nici nu putea să se aşeze imediat să mănînce : trebuia să stea întins cîteva clipe ca să-şi liniştească inima. În ultimii doi ani se simţise atît de slăbit încît nici nu mai avusese chef să bea. Prietenii îl invitau şi el refuza. Într-atît era de cufundat în muncă. Punea mai mult suflet decît era nevoie, decît merita.

Într-o seară veni acasă cu un aer de parcă ar fi băut. Avea un zîmbet ciudat. Ea s-a speriat pentru că dacă băuse însemna că se întîmplase ceva.

— Ai băut ? l-a întrebat ea.

— N-are a face. Numai ceva la bufet.

Continua să surîdă ciudat. Ea îşi dădea seama că era ceva la mijloc.

Şi soacra simţise ceva, drept care se tot învîrtea pe la bucătărie, unde Olga Vasilievna pregătea cina. Ştia că Serioja nu era totdeauna dispus să povestească de faţă

cu mama lui, de aceea s-a abţinut să-l întrebe atît timp cît soacra s-a tot învîrtit. Iar el şedea picior peste picior, legănînd unul din ele şi se uita pe fereastră de parcă ar fi fost un străin. Imediat ce a ieşit soacra, Olga Vasilievna a spus încetişor :

— Explică-mi ce s-a întîmplat... Vă doar...

El a dat din cap şi n-a zis nimic. Omleta era gata. Şi-a înfipt furculiţa în ea, dar a lăsat-o de o parte. Soacra a intrat din nou în bucătărie, trăgînd cu urechea la fiecare cuvînt şi Olga Vasilievna, într-adins, s-a apucat să povestească nişte bîrfe neimportante auzite la servici. Pe urmă el a băut nişte ceai tare şi s-a simţit mai bine, paloarea i-a dispărut. S-au dus în camera lor — acum după ce făcuseră schimbul de locuinţă, fiecare îşi avea camera sa, Irina, soacra, şi ei amîndoi ; acolo se desfăşura *viaţa lor* — el a închis bine uşa, a luat-o pe Olga Vasilievna de mînă şi i-a spus :

— Ce să-ţi spun, m-au făcut praf... A fost discuţia tezei în cadrul sectorului. Mi-au făcut atîtea observaţii încît ar trebui să mai stau alţi doi ani, dacă nu... Numai mamei nu-i spune nimic !

Spuse toate acestea cu glas pierit, dar ultimele cuvinte : „Numai mamei nu-i spune nimic !“ le-a rostit nervos şi apăsat şi-n glas i se simţea o adevărată spaimă. Să nu afle mama ! Nu putea înţelege ce e : grijă pentru liniştea mamei, să n-o supere sau, ceea ce era îngrozitor, veşnica lui supunere faţă de ea, de părerea ei, de dispoziţia ei, obligaţia de a-i da socoteală şi de a se disculpa în faţa ei.

Vestea, desigur, era proastă. Ea ştia ce înseamnă susţinerea preliminară şi mai ales faptul că teza nu e acceptată ; aşteptase cu nelinişte această zi, dar îi ascunsese că discuţia are loc astăzi. Ciudaţi oameni sînt şi el şi mai-că-sa ! Tot timpul subliniază : noi singuri, noi înşine, noi ne descurcăm. El pleacă la discutarea tezei fără s-o spună, că se duce la spital pentru o operaţie grea — cum s-a întîmplat cu opt ani în urmă — şi tot aşa nu ştie nimeni. „Bunica a plecat de dimineaţă şi a spus că va veni tîrziu“, a spus Irina. Iar bunica a dat telefon seara, spunînd că se află la spital, că totul a trecut — dar ce-a trecut, doamne dumnezeule ? ! — şi peste o zi se va întoarce acasă. Cuvin-

tele lui Serioja au distrus-o pe Olga Vasilievna. Şi a supărat-o fraza rostită cu adevărată spaimă în glas : „Numai mamei nu-i spune nimic !“ I-a spus că e o prostie şi, de altfel, nu de asta trebuie să-i fie grijă acum. A întrebat-o : dar de ce să-i fie grijă ? Trebuie să aibă grijă de lucruri serioase, să se gîndească cum să iasă la liman, nu să-l preocupe fleacurile de acasă. Desigur, n-avea nici un rost să-şi arate ciuda. Şi ce dacă e un fiu exemplar ? De altfel, nici nu era un fiu exemplar, ea o ştia bine şi de aceea se enerva şi mai tare cînd el insista, vrînd să pară un fiu exemplar. Toate acestea ar fi trebuit să şi le spună sieşi, tăcînd din gură.

Căci asupra lui se prăbuşise o adevărată nenorocire. Învinsul nu trebuie lovit. Dar demonul o împingea, o înghiontea, nu putea să-l stăpînească; fără să ridice vocea — temîndu-se că soacra poate bate la uşă, sau chiar să intre fără să bată — plină de un venin pe care nu se ştie de unde îl luase, îi zise :

— În loc să ai grijă cum să nu-ţi superi mama, mai bine ai fi avut grijă de susţinerea ta...

O privi cu o căutătură ciudată, ca de fiară hăituită sau de om gata să suporte orice, apoi întrebă :

— La ce te referi ?

— Trebuia să pregăteşti totul. Să vorbeşti cu oamenii. Cu toţi cei de care depindea ceva... Iar tu, aşa cum ţi-e obiceiul, din nepăsare, ai lăsat totul să meargă de la sine. Eşti vinovat tu singur. Nu aşa se face.

El a ridicat din umeri :

— Dar credeam...

— Ce credeai ? De ce erau ei obligaţi ? Cine eşti tu pentru ei ?

Şi mai departe tot aşa, dăscălindu-l şi cicălindu-l. Serioja tăcea privind-o cu ochii aţintiţi : avea această privire cînd se cufunda pe neaşteptate în gînduri.

— Vorbeşti serios ? o întrebă.

Ea continua să-l dăscălească plină de avînt. Clocotea toată de enervare. El făcu un gest din mîna a lehamite şi ieşi, i este o clipă se întoarse purtînd un geamantan. Ea n-a înţeles deîndată că se pregătea să plece. Cînd i-a spus

că se duce pentru cîteva zile la țară, la tușa Pașa — ceea ce era o aiureală, nimeni nu-l chemase la Vasilkovo, nu avea unde să stea acolo, toată familia tușei Pașa se mutase deja din colibe și șoproane în izbă, vara se terminase — ea s-a înfuriat, nu s-a mai putut stăpîni și a strigat în gura mare că această fugă este o dovadă de lașitate și că, dacă el va pleca acum la țară, ea își declină orice responsabilitate pentru sănătatea lui, pentru condițiile de viață de fiecare zi și, de altfel, n-o să-i dea nici bani. Urla absurd, rușinos, cum poate striga numai un om la mare mînie. La țipetele ei a venit soacra. A apărut în grabă Irina din camera ei. Dintr-o suflare, în aceeași clipă Serioja i-a spus totul maică-sii, că teza s-a discutat, că l-au făcut praf, că susținerea se amînă cu cel puțin un an. Nu putea înțelege : îi ceruse atît de sever să nu care cumva să-i povestească și acum îi spusese totul, cu toate amănuntele !

Desigur, pentru maică-sa era o lovitură, dar nu atît de mare ca pentru Olga Vasilievna. În clipele grele, cînd trebuia să dea dovadă de înțelepciune și de sînge rece, bătrîna reușea totdeauna să fie tare. I se părea că în asemenea ocazii este de neînlocuit.

— Calmați-vă, tovarăși, nu intrați în panică ! Nu intrați în panică ! rosti ea pe un ton de comisar ce-și îmbărbătează soldații. Ce s-a întîmplat, de fapt ? S-au făcut observații ? Foarte bine ! Cu cît sînt mai multe observații cu atît e mai bine pentru noi. Cu atît va fi mai valoros conținutul tezei. Nu înțeleg de ce ești deprimat, fiul meu..

— Nimeni nu e deprimat. Numai că toată această porcărie nu mi-e pe plac.

— Nu poate fi nimănui pe plac. Cui îi poate fi ? Dar nu se poate, la urma urmei... Cînd tatălui tău... Dacă tatăl tău...

Îl liniști treptat, trecînd de la tonul de comisar la tonul de bunicuță blajină. L-a și mîngîiat ușor pe obraz. Acest gest i s-a părut fals Olgăi Vasilievna. Îi vorbea ca unui băiețel de zece ani. Și el se preta la acest stil. Olga Vasilievna a răspuns că de fapt nimeni nu face panică, dar totul trebuie gîndit în liniște, ținut seama de observații, făcute modificările necesare cu care e de acord în sinea

lui, într-un cuvînt, trebuie să se apuce de muncă din plin, nu să se lase pradă slăbiciunii. Serioja, în schimb, vrea să plece la ţară, ceea ce nu e corect, pentru că asta înseamnă fugă din faţa greutăţilor.

Poate că spusele Olgăi Vasilievna erau adevărate în esenţă, dar cîtuşi de puţin potrivite în clipa aceea. Nu trebuia rostit cuvîntul „slăbiciune". Serioja asculta posomorît, continuînd să-şi azvîrle lucrurile în geamantan.

— Nu, n-ai dreptate, Olia, i-a spus Aleksandra Prokofievna, trecînd din nou de la tonul de bunică la asprimea metalică de comisar. Te înşeli amarnic ! Dacă simte nevoia să plece, să se ducă la Vasilkovo. Să-şi ia cărţi, caiete, să lucreze în linişte.

— Dar n-o să lucreze ! O să bea votcă împreună cu Kolka. Iar noaptea o să i se facă rău.

— Tăticule, mama nu vrea, de-aia nu trebuie să te duci ! spuse Irina şi, apropiindu-se de geamantan, începu să scoată de acolo lucrurile.

El a atins-o, ea a luat-o la fugă, ducînd cîteva rufe şi aparatul de ras. Discuţia — să meargă sau să nu meargă — s-a întins pînă la zece seara, fără să se ajungă la vreo concluzie. Era tîrziu ca să mai plece. Aleksandra Prokofievna continua să-şi joace rolul de judecător, plin de noblеţe şi dreptate :

— Nu înţeleg, de ce aveţi amîndoi un aer atît de abătut ? Ce, a murit cineva ? S-a amînat susţinerea ! Înseamnă că s-a amînat sporul de salariu, aşa e ? Nu-i nimic, se poate suporta. Noi, la vîrsta voastră, nu ne gîndeam deloc la bani. Cine se gîndea la bani? Nepmanii, chiaburii şi foştii exploatatori. Noi nu aveam timp de aşa ceva. Pe noi ne interesau viaţa, munca, prietenii, evenimentele. Da, da, evenimentele ! Nu mai zîmbi, Irina, la vîrsta ta eu eram la curent cu toate noutăţile politice, cu mişcarea trupelor, făceam tăieturi din ziare, iar tu ai în cap numai cinematograful şi îngheţata. În anii douăzeci Afanasi Dementievici avea un salariu foarte mic, apartamentul nostru avea mobila dată de la servici... Nu aveam nevoie de nimic în afară de cărţi... De altfel, Afanasi Dementievici şi cărţile le lua de la bibliotecă... N-a avut niciodată un cos-

tum negru, nu a purtat cravate... Nu-ţi face probleme, băiatule, la ananghie te ajut eu dacă e nevoie. Trebuie să lucrezi fără să ai griji.

Peste două zile Serioja a plecat la Vasilkovo.

Iată ce o chinuia : cînd avea necazuri, el voia neapărat să plece undeva, dar nu cu ea, ci singur. Ceea ce însemna că ea nu-i era de nici un sprijin. Aşa socotea mama lui, ceea ce era o neobrăzare. După cum neobrăzare era şi ideea ei de care căuta să-l convingă, şi anume că, după părerea ei, a Olgăi Vasilievna, toată nenorocirea cu teza consta în faptul că s-a amînat sporul de salariu. Dar ea nu se gîndea la bani ! Nu-i era mintea la nici un fel de bani! Şi nimeni din familia lor nu se gîndeşte la bani, în afară de Irina care strînge ba pentru un disc, ba pentru nişte mărgele de trei ruble. Nu e cazul să se fălească atît că e o dezinteresată. Olga Vasilievna s-a simţit foarte lovită, şi aceasta a făcut-o să explodeze şi să strige atît de ruşinos, pentru că reacţia lui imediată a fost *să plece de la ea*. Ce, parcă ea i-ar fi adus toată nenorocirea. De parcă fără ea era salvarea. Mai tîrziu, liniştindu-se puţin, s-a împăcat cu gîndul, iar el, calmîndu-se şi reflectînd, hotărî să nu se mai ducă la Vasilkovo. Dar venirea lui Klimuk a stricat iar totul.

Klimuk a venit a doua zi după discutarea tezei. S-a dus să se plimbe împreună cu Serioja. S-au plimbat mult timp. Olga Vasilievna începuse să fie îngrijorată. Serioja s-a întors pe la unsprezece şi jumătate.

— Gata ! a spus el. Finita la commedia ! M-am certat definitiv cu Ghenadi.

În vocea lui nu era nici un fel de regret. Se întîmplase ceea ce se putuse prevedea demult, într-acolo se îndreptaseră lucrurile. L-a întrebat doar : din ce cauză ?

— A ! — făcu un gest din mînă a lehamite. Din multe cauze...

Avea un aer distrat, s-ar fi zis că n-avea chef să povestească, nu merita osteneala s-o facă. Dar a povestit-o în curînd, chiar în ziua aceea. A fost o noapte de dragoste. Nu ştia de ce i se întipărise în minte noaptea aceea de dragoste cînd el i-a povestit pentru prima oară despre

Kislovski. De obicei el adormea imediat, făcutul dragostei acționa asupra lui ca un narcotic, ca, dimpotrivă, nu putea adormi multă vreme, și cu cît fuseseră mai puternice senzațiile, cu atît adormea mai tîrziu : dar în acea noapte el era tulburat, simțea nevoia să stea de vorbă ; i-a spus că Klimuk a căutat să-l convingă să-i dea lui Kislovski niște materiale de care acesta avea nevoie pentru teza de doctor docent. Serioja a refuzat. I-a spus că nu vrea să se lipsească de materiale atît de prețioase, care nu se găsesc nici în arhive, pe care numai el le are. Klimuk i-a spus că e mai bine să se lipsească de niște materiale decît să rămînă fără teză. Și de aici a pornit cearta. A ieșit la iveală că e o poveste veche. Klimuk l-a făcut idiot, iar el i-a spus lui Klimuk : „Ești un rahat !"

Despre ce anume era vorba ? Ce materiale ? Își amintea doar că Serioja s-a bucurat nemaipomenit atunci cînd a făcut rost de ele, ceea ce s-a petrecut întîmplător și pe neașteptate. Listele cu colaboratorii secreți ai poliției țariste din Moscova de la o mie nouă sute zece pînă la revoluția din februarie 1917. Erau desigur niște materiale foarte prețioase pentru că arhivele poliției țariste fuseseră distruse, arse. El a făcut rost de undeva de listele astea. A găsit un individ, sau un bețiv, sau un pungaș, sau pur și simplu un coate-goale nenorocit, un decăzut — ca nu-i văzuse niciodată, avea un nume ciudat, Selifon sau Selivan, ceva de genul acesta — care i-a vîndut aceste liste contra treizeci de ruble. Se pare că bunicul aceluia avusese legături cu poliția secretă țaristă, fusese pe acolo un funcționar mărunt și păstrase listele ca să șantajeze oamenii și să stoarcă de la ei bani. Un timp, Serioja fusese înnebunit de toată această poveste, absolut fantastică. Unii nu-l credeau și-i spuneau că Selifon l-a tras pe sfoară, că listele sînt false, contrafăcute, dacă nu acum, atunci în anii douăzeci, și e posibil să fi servit la șantaj. La institut îndeosebi un profesor, Viatkin, era împotrivă. Discuția cu Viatkin l-a făcut pe Serioja să se hotărască să plece la Gorodeț. Firește, la liste — în dosarul cu șireturi rozalii — se referise Beziazicinii, pe ele voia să pună mîna Klimuk.

Pentru ce ? Kislovski nu mai e la institut. N-o să le dea nimic. Ar fi chiar ciudat să-l ajute cu ceva pe Klimuk.

Atunci cînd el a plecat de unul singur la Vasilkovo — erau zile calde, în jur de douăzeci septembrie — au început suferinţele ei. A trecut o zi, a doua, a treia... La început a luptat cu sine însăşi. Voia să învingă neliniştea ce o rodea, dorul de el şi grija pentru el, ceea ce însemna de fapt o *dependenţă înjositoare şi totală faţă de el*, şi zicea că nu trebuie să se gîndească, să-şi amintească de el, trebuie să se cufunde în propria-i muncă. El nu voisc ca ca să vină, voise să rămînă puţin singur. Şi ea îl înţelegea, îl înţelegea ! Dar spaima, sau dorul, sau dumnezeu ştie ce era, o tulburare nemiloasă, îi ardea sufletul, creştea, fără să o poată opri : ştie că se va duce să-l vadă, trebuia doar să găsească motivul. Şi tocmai atunci a venit o scrisoare cu ştampila institutului, o comunicare oficială din partea sectorului : avusese loc discutarea tezei, se făcuseră următoarele observaţii, — o listă lungă — data susţinerii se amînă pînă în luna cutare anul viitor. A plecat în grabă cu scrisoarea asta, chiar fără să aştepte sîmbăta, luîndu-şi o zi liberă — vinerea.

Vasilkovo apăruse în *viaţa lor* demult. Irina avea vreo patru sau cinci anişori, casa de pe Kliazma nu mai era liberă, au început să caute alta, au fost sfătuiţi să încerce pe linia de cale ferată spre nord şi într-o zi au pornit fără nici un fel de adresă, au coborît după vreo cincizeci de minute — pur şi simplu le-a plăcut peronul pustiu, coroanele copacilor, cîmpul întins — s-au îndreptat spre satul ce se vedea la orizont. Casa tuşei Paşa avea la poartă o tăbliţă cu topor. Acest topor i-a şi făcut să se oprească din drum. De ce un topor? Pentru ce un topor ? Stăteau şi-şi dădeau cu părerea împreună cu Irina şi tocmai atunci ieşi tuşa Paşa în curte ; ei au întrebat-o : uite, fetiţa se interesează. Iar tuşa Paşa le-a explicat : în caz de incendiu trebuie să vină cu toporul, asta înseamnă. Iar pe alte case sînt alte tăbliţe, ba o găleată, ba o cange. Şi aşa au rămas la tuşa Paşa. la „casa cu topor". Au locuit la tuşa Paşa mulţi ani. cîteva veri, unele călduroase, altele înnorate, unele umede, altele însorite. Bărbatul ei, unchiul Vanea, Ivan Panteleimonovici, om şters şi tăcut, mic de statură, era dulgher şi umbla mereu cu artelul, aşa că vara nu prea era pe acasă. de altfel nimeni nu-l considera stăpîn. Toată

lumea o știa pe tușa Pașa ; tușa Pașa în sus, tușa Pașa în jos, o muiere puternică, masivă, muncitoare, cu gura mare și bună la suflet. Fiul ei, Kolka, era brigadierul de miliție. După ce i-a cunoscut mai bine, Serioja s-a întors nu o dată cu gîndul în discuții la toporul de la care a început totul. Îi plăcea să reflecteze la această temă, mai ales după ce bea puțin : „Casa cu topor ! Asta, măiculiță, nu e așa pur și simplu... Aici e un simbol... Doamne, doamne, cîte sînt ascunse aici...“

Uneori părea să filozofeze în serios, alteori, în prezența vilegiaturiștilor care treceau să bea ceai sau să guste niște ciuperci, cum era Lev Semenovici, fizicianul, sau Gorianski, un actor de la estradă, un bătrînel foarte cumsecade, îndruga multe despre topor, prostindu-se, imitînd un stil pompos de pe timpuri : „Domnilor, dar aveți oare cunoștință, în ce loc beți votcă ? E izba cu topor... Să fiți mai cu luare aminte pe-aici...“ S-a prostit ce s-a prostit și pînă la urmă așa a și ieșit : a cobit.

Ziua era foarte senină, dar deja răcoroasă, cerul înalt, drumul prin pădure mirosea a frunze moarte, mireasma preferată a Olgăi Vasilievna, aducîndu-i aminte de mirosul de vin vechi. Ea se grăbea, aproape fugea, nu observa nimic în jur, respirînd doar aerul, parcă îmbătîndu-se cu el. Se grăbea atît de tare să-l vadă, de parcă nu s-ar fi văzut de mulți ani ! Dar trecuseră doar patru zile. El ședea pe terasă cu o carte. Văzînd-o, rosti :

— A, tu ești...

Nu i-a zîmbit, nu a sărit de pe scaun, nu a sărutat-o și nici măcar nu i-a luat din mîini sacoșele grele cu alimente, cu borcane, cutii și două sticle de vin roșu unguresc „bikaver“ — simpatia lor pentru vinul roșu sec, ce se ivise demult de tot, părea să continue, deși acum era mai curînd o tradiție, care se cuibărise în conștiință ca o amintire din vremuri mai bune : Olga Vasilievna păstra cu multă grijă această amintire a vinului roșu, faptul că se cărase din oraș cu două sticle însemna foarte mult în limbajul lor ; dar el a făcut o mișcare abia perceptibilă din mînă ce ar fi putut fi un fel de salut, sau un gest că „totul s-a dus...“ și s-a dus de pe terasă în cameră. Așa a întîmpinat-o. Ea era hotărîtă să iarte totul. A luat cartea pe care o citea :

Puşkin. Cartea era destul de jerpelită şi de murdară. Probabil din biblioteca lui Kolka.

Olga şedea pe terasă, neştiind de ce şi unde s-a dus şi ce să facă acum. A pus sacoşele jos.

Peste puţină vreme, Serioja s-a întors şi a întrebat-o cu o privire plină de răutate :

— Pentru ce ai venit ?

Ar fi trebuit să-i explice că pur şi simplu n-a mai putut suporta viaţa fără el, că nu are puteri să treacă prin această încercare, e o prostie, doar nu sînt certaţi, s-au despărţit normal şi ea înţelege că îi este necesar să fie singur, dar — ce să facă dacă nu are puterea ? În locul acestor cuvinte ea îi flutură scrisoarea de la institut, spunînd pe un ton oficial nişte prostii. Serioja strigă :

— Pentru ce ai venit ? Şi-şi agită pumnii în faţa ochilor.

Ba s-a speriat că el va putea să înceapă să plîngă, să cadă jos şi fugi în casă, chemînd-o pe tuşa Paşa; Casa era pustie. Luă apă din găleată în cană — apa de puţ de la Vasilkovo e minunată ! — şi apoi ieşi în fugă pe terasă. S-a aşezat alături de el, l-a mîngîiat pe păr şi i-a spus cu jumătate de glas că era neliniştită căci el plecase într-o stare atît de proastă. Toţi erau neliniştiţi, şi mama, şi Irina. Amintirea mamei şi a fiicei ar fi trebuit să-l îndulcească, dar el a exclamat dintr-o dată :

— Nu mai minţi ! Nu le mai amesteca pe Irina şi pe mama !

Ea încerca să-i explice, el nu voia s-o asculte.

— Nu mai minţi ! Nu mai minţi ţi-am spus ! repeta el. Ai venit din propriie iniţiativă şi numai pentru că te urmăresc nişte bănuieli idioate...

— Dar deloc ! Spui prostii !

Nega cu sinceritate, pentru că nu-şi mărturisea nici ci bănuielile care o chinuiau într-adevăr. I se părea că o chinuie altceva. De aceea bănuielile parcă nici n-ar fi existat şi putea cu o mînie sinceră să nege acuzaţiile lui. Dar, doamne, ce bine, ce linişte i se făcuse în suflet, cînd îl văzuse singur pe terasă cu cartea în mînă.

— Despre ce vorbeşti ? Ce bănuieli ? Linişteşte-te, dragul meu, nu e pentru vîrsta noastră... Ai întîrziat, şi eu la fel...

Avea pe atunci doar treizeci şi opt, iar el patruzeci. Dar nu pierdea nici o ocazie să-i repete : trenul tău, vezi doamne, a plecat, nu-ţi mai arunca înapoi privirile, nu te mai obosi. O amuza totdeauna cînd se aşeza în metro şi începea să se chiorască la cîte o fetişcană de vizavi. Uneori pornea cîte o discuţie pe această temă, dar el se supăra... Olga i-a spus de scrisoarea de la institut, pe care tot o mai ţinea în mînă. El i-a smuls scrisoarea, a mototolit-o şi a aruncat-o pe geam.

— Nu vreau să citesc, ştiu totul... La dracu... bolborosea. Deşteaptă ce eşti ! Trebuie să uit, să mă desprind, să uit de toată povestea asta, iar ea, parcă într-adins... N-am nevoie de scrisoarea lor !

Ea voia să-l ajute, dar nu ştia cum. Au venit tuşa Paşa şi Ivan Pantcleimonovici, săpaseră nişte cartofi pe un cîmp îndepărtat. S-au bucurat tare mult cînd au văzut-o :

— Ia te uită ! Olga Vasilievna ! Bărbatul tău fără tine s-a ofilit de tot...

Doamne ce încurcătură ! Oamenii ăştia nu pricepeau ce se întîmplă cu ei. Ei îi era îngrozitor de milă de el şi voia să-l ajute. Ce-l mînase încoace, să stea între aceste scînduri înnegrite ale casei de ţară, cu terasa ei, cu legături de ceapă la fereastră şi nişte borcane şi saci pe podea ? Mîinile tuşei Paşa, cînd punea masa, miroseau a pămînt. Ivan Panteleimonovici umbla la tranzistor şi vorbea cu Serioja despre preşedintele american şi despre Canalul Suez, tuşa Paşa, cu emoţie sinceră şi plină de rîvnă, întreba de Irina şi Aleksandra Prokofievna, precum şi de mama Olgăi Vasilievna şi de Gheorghi Maksimovici, care, deşi rar, veniseră pe la Vasilkovo, iar Gheorghi Maksimovici spusese că tuşa Paşa are „o faţă interesantă“ şi o pusese să-i pozeze. Apoi tuşa Paşa şi Ivan Panteleimonovici s-au plîns că anul acesta cartofii sînt mărunţi, că au întîrziat cu scosul, că nu au reuşit să facă rost cu nici un chip de un cal şi o căruţă, iar de cărat în spate e departe, acum cîmpul de cartofi e „la stîlpi“ : acolo pe unde trece linia de înaltă tensiune au săpat şi au sădit de ambele părţi. Se numeşte

„la stîlpi". Olga Vasilievna asculta, se uita la tușa Paşa şi la Ivan Panteleimonovici şi se gîndea : sînt oameni bătrîni, tuşa Paşa are peste şaizeci, el aproape şaptezeci, dar muncesc, se străduiesc din răsputeri, sapă pămîntul, cară sacii cu cartofi, fac în fiecare zi munci deosebit de grele şi nu se vaită că viaţa lor ar fi foarte grea. Şi spuse aşa, într-o doară, glumind :

— Serioja, tu citeşti cărţi, iar oamenii aceştia bătrîni fac eforturi, sapă la cartofi, ce-ar fi să te duci să-i ajuţi...

Tuşa Paşa se năpusti, Ivan Panteleimonovici începu să-şi agite braţele :

— Pentru ce ? Nici să nu te gîndeşti, el să se odihnească ! Şi să nu mai discutăm niciodată despre asta !

Se auzi uruitul motocicletei lîngă pridvor, venise Kolka. Cei doi bărbaţi, şi tatăl şi fiul, erau mici de statură, slăbuţi, aveau faţa palidă cu trăsături şterse, ochii le erau albaştri, părul deschis la culoare, — bătrînul avea părul cărunt, cu nuanţe galbene. Amîndoi aveau acelaşi fel de a-şi subţia buzele cînd surîdeau, iar Kolka cînd vorbea îşi mai dădea şi ochii peste cap ca o fată mare. Numai după ce bea puţin devenea îndrăzneţ şi guraliv.

Înfulecînd ciorba şi muşcînd ba dintr-o felie de pîine intermediară, ba dintr-un crenvuşti — adusese o grămadă întreagă de crenvuşti, vreo două kilograme, într-o pungă, şi tuşa Paşa băgase la fiert vreo zece bucăţi, foarte mîndră de achiziţia lui Kolka — el povestea cum la depozitul de lemne de la Istomino, unde şi pusese mîna la bufet pe crenvuşti, au apărut stinghii, scînduri şi grinzi pentru poartă ; el voise să se înţeleagă cu moşul, dar acela nu se lăsa nicicum convins. Kolka părea jenat şi n-o privea pe Olga Vasilievna în timp ce vorbea. Ea observase de multă vreme că flăcăul se fîstîceşte în prezenţa ei. Odată i-o spusese şi lui Serioja :

— Ştii, mi se pare că Kolka... pentru mine...

— Ei ?

— Îi plac oarecum...

El s-a uitat la ea cu mirare :

— Şi de ce-mi spui mie asta ?

El se arătă rece și indiferent într-adins cînd apărea chiar cel mai neînsemnat motiv de gelozie. Dar motive... de unde să fie ? Nu erau deloc. Uneori mai inventa ea cîte ceva ca să-l aţîţe, să-i trezească tulburarea, dar el se obișnuise, ghicea totul, dintr-o dată și nu îi mai dădea nici o atenţie. Cu Kolka era ceva ce aducea a adevăr. Ea simţea acest lucru. Poate simţea și el ? Și, nu-i păsa ? Gîndurile lui erau duse în altă parte. Puţin cîte puţin s-a împăcat cu venirea ei, iar pe la sfîrșitul zilei — după plimbarea la rîu — s-a arătat chiar bucuros, spunea că bine a făcut că a venit. Noaptea a fost bine. N-au dormit deloc. Au adormit spre dimineaţă. I-a povestit despre lucrarea lui, tot-tot, cu de-amănuntul. Se sfătuia cu ea : ce să facă ? Cel mai important lucru era că și-a stricat cu desăvîrșire relaţiile cu ceilalţi. Lui Klimuk i-a spus obrăznicii, și l-a făcut dușman și i-a spus cuvinte jignitoare în prezenţa altora, lucru ce nu-i va fi iertat. În ce-l priveşte pe Klimuk, ruptura era evidentă, nu se putea ocoli, dar ce rost avusese să vorbească tăios cu profesorul Viatkin, un om influent? Nu, nu, n-a procedat în mod inteligent, nu! Dar cu Kislovski? Cu omul ăsta foarte viclean, ca de cauciuc, care Olgăi Vasilievna i se părea foarte periculos și gata de orice? Dă-le naibii de materiale nenorocite, pentru care plătise treizeci de ruble, să i le fi dat și gata ! A salvat treizeci de ruble, iar teza a fost respinsă. Îi era limpede de unde provenea lipsa de noroc a acestei familii puţin ciudate : tatăl fusese odinioară un mare activist, dar nu reușise să facă nimic, mama era o juristă casnică cu principii și pretenţii, el aidoma lor. Și mai fusese și sora de același calibru. Murise fată bătrînă, lipsa de noroc și tristeţea o duseseră la boală ; se spune că cineva ar fi putut s-o facă fericită, dar ea toată viaţa iubise un coleg de școală, un om de nimic. Un fel de absurditate interioară și dorinţa de a face numai ceea ce le place îi distrugea pe acești oameni...

Noaptea el spuse pe neașteptate :

— Știi de ce toate îmi merg anapoda ? Murmurul abia i se auzea : Pentru că firele care vin din trecut... înţelegi ? sînt încărcate de... Sînt foarte încărcate. Înţelegi ?

Nu înţelegea.

— Încărcate de ce ?

— Cum de ce ? Se porni să rîdă. Ei i se făcuse frică, i se păruse că el înnebunește. Nimic în viață nu se rupe fără să lase o urmă... Nu există rupturi definitive ! Înțelegi ! Trebuie să existe o continuitate, nu poate să nu existe, e atît de simplu de înțeles...

Îl privea, simțind fiori reci de spaimă.

O nebunie ! Era lucrul de care se temea cel mai mult, cunoscîndu-i sistemul nervos instabil. L-a cuprins cu brațul gol, i-a pus capul pe pieptul ei, mîngîindu-l ușor pe păr. El chicoti încetișor ; rîsul o făcu să tresară din nou.

— Crezi, probabil, că m-am scrîntit ? Aiurea ! sînt sănătos. Cunoști doar ideea mea : firul ce leagă o generație de alta... Dacă ajungi să sapi tot mai adînc, să mergi înapoi, poți să găsești firul care duce înainte...

Nu era nebunie. Poate că o parte era, probabil, o nebunie, o parte glumă și o parte era lucru serios. Nebunie și lucru serios însemnau la el același lucru. Olga începu să plîngă, ascultîndu-i pălăvrăgeala de neînțeles. Atunci, în noaptea aceea, i s-a părut că s-a zis cu el. Povestea ceva încîlcit despre propriii lui strămoși, țărani albi evadați și rascolnici, de la care pornea firul spre un preot răspopit de la Penza, iar de la el către niște coloniști din Saratov care alcătuiseră o comunitate, apoi la un învățător care trăise într-un fund de țară, într-o regiune mlăștinoasă, al cărui fiu, viitor student la Petersburg, jinduise schimbări și dreptate — în toți oamenii fiersese și clocotise *noncon-formismul*... Această trăsătură nimic n-o putuse distruge, nici securea, nici biciul, nici secolele, pentru că era încrustată în trunchiul genetic... Pe neașteptate senzația de delir dispărea și părea că vorbește logic, consecvent, poate foarte inteligent, pentru ca în aceeași clipă să se ivească senzația de groază : nu cumva a înnebunit ? Ce legătură putea să existe între preotul răspotit din Penza, care trăise cu o sută douăzeci de ani în urmă, și dificultățile legate de teză, de discutarea ei la sector ? El spunea că există o legătură. Tot atunci, în noaptea aceea, se născu ideea de a pleca la Gorodeț.

Profesorul Viatkin se îndoia de autenticitatea listelor obținute de Serioja pe căi nu tocmai științifice.

Foarte curînd, Olga deschise dosarul cu şireturi roz-alii, îngropat sub un maldăr de alte dosare, pe raftul de jos al bibliotecii celei mari. Dosarul era din carton cerat de culoare gălbuie marmorată, la modă prin anii nouă sute zece. Citea, înţelegea cu greu, literele îi dansau în faţa ochilor, şi se gîndea cu amărăciune că viaţa e un şir de lucruri ireparabile. Ce parte uriaşă din fiinţa lui rămăsese necunoscută ! Iar ea crezuse că îl cunoaşte destul, prea mult chiar. Foile păreau că sînt îngrozitor de neinteresante. Nimic nu se mai putea îndrepta. Răsfoia paginile fragile, mirosind a mucegai, încerca să le pătrundă sensul şi înţelegea cu deznădejde că sensul lor îi scapă : pustiu şi fără viaţă el pleca în zbor, şi zbura...

Nume de familie, ani, sate, plase, oraşe, porecle, ocupaţii, adrese. Mulţi aveau mai multe porecle. Ce să facă cu toate astea ? E de neînţeles. Dorul îi strîngea inima. Înainte de a aşeza foile la loc în dosar, de a lega şireturile într-o fundă şi a pune dosarul la presă sub alte zeci de dosare, mai groase şi mai grele, găsi printre alţii numele lui Koşelkov Evgheni Alekseevici, născut în 1891, ţăran din satul Gorodeţ, gubernia Moscova, croitor ce lucra la magazinul „Jacques“ de pe Petrovka.

De acest Koşelkov era legată o amintire unică, o dimineaţă de septembrie, în ceaţă, liniştea drumului pustiu, pămîntul deja puţin răcit şi îngheţat în timpul nopţii, o dumbravă de mesteceni îngălbeniţi şi foşnitori, miros de ciuperci (Serioja bolborosea ca de obicei : „Ciupercile au trecut, dar mirosul e tare...“ şi alt vers, preferat : „Ce toamnă rece. Pune-ţi şalul şi haina...“). Mergeau pe cărare fără să se grăbească, dar nici foarte încet, aveau drum lung de făcut, el era într-o dispoziţie minunată, vesel, glumea, se prostea şi-o lua de mînă, obligînd-o să şi-o mişte prinsă de a lui, de parcă ar fi fost doi şcolari îndrăgostiţi. Şi chiar spunea cuvinte de-a-ndoaselea. Pe neaşteptate redevenise cum fusese odată, demult. Ea s-a întrebat atunci : Să fie oare asta fericirea ? O dimineaţă senină, drumul, crîngul îngălbenit... Nu, lipsea Irina... Odată, cînd au venit la Vasilkovo în martie, în timpul vacanţei Irinei, au mers prin pădure pe schiuri — Serioja le-o lua cu mult înainte. Irina abia se tîra, se făcuse aproape seară, se vedea un apus

galben-roşiatic printre trunchiuri, zăpada sclipind îi orbea — şi Irina a întrebat-o : „Mamă, dar ce e fericirea ?" : avea vreo zece ani, la toate întrebările trebuia să i se răspundă serios, şi ea s-a gîndit serios ca să-i răspundă pe scurt şi limpede, dar cum nu reuşea să găsească, nimic. zise deodată : „Iată seara asta în pădure, noi trei pe schiuri. aceasta e fericirea. Înţelegi ? Asta e..." Irina, firește, n-a înţeles. Chiar şi ea, atunci, nu înţelegea cu adevărat, deşi o spusese ca să înţeleagă. A trebuit să dispară *viaţa lor*.

Iar atunci, în dimineaţa aceea de septembrie, cînd mergea de la Vasilkovo la gară, se tot temea să n-o roadă pantofii. Erau noi, tari. Nu erau buni pentru un drum lung. Dar se pare că totul s-a terminat cu bine. Au plecat deci în satul Gorodeţ în speranţa de a găsi măcar nişte urme de-ale lui Koşelkov Evgheni Alekseevici, care figura în listele poliţiei secrete din Moscova cu porecla Tamara şi Filipciuk. Serioja spunea : bineînţeles, n-or să găsească nici un fel de rude sau urme, trecuseră atîţia ani, ca un tăvălug s-a distrus totul, totuşi ceva trebuie să fi rămas, nişte fire rupte, nişte străfulgerări în memoria cuiva. Dacă se va găsi măcar ceva — măcar o însemnare la biserica satului, data naşterii sau a botezului — înseamnă că lista nu minte. Au ales Gorodeţ pentru că era locul cel mai apropiat de Vasilkovo, numai douăzeci şi opt de kilometri. La început au mers cu trenul electric, apoi cu autobuzul. Satul se transformase într-un orăşel. În jurul fabricii de textile de altădată, construită de un francez, se ridicaseră blocuri din prefabricate cu trei etaje, cu antene de televizor pe acoperişuri. Cînd au trecut podul peste un rîuleţ pe nume Voprea, acoperit tot de lintiţă verde şi mîl, au văzut, în stînga, o pantă pe care erau lipite şoproane şi căsuţe negre şi putrezite ; nu se înţelegea ce putea fi acolo, trăia cineva în ele sau se păstrau ca o relicvă istorică, drept mărturie a sărăciei şi nedreptăţilor de dinainte de revoluţie. În faţa unei case de cărămidă, numai cu parter, purtînd firma „produse alimentare", stăteau cîţiva bărbaţi ; aveau aerul unor oameni ce nu au nimic de făcut, leneş-distrat, care desemnează fără greş pe cei ce trîndăvesc din obligaţie, sau au concedii de boală, fac schimburi de noapte sau poate duc lipsă de ceva ce le este necesar în acea clipă. Serioja s-a dus să-i întrebe. Peste un sfert de oră stătea deja în tovărăşia a

trei dintre ei lîngă peretele de cărămidă al casei și bea votcă dintr-un pahar de hîrtie, mușcînd în același timp dintr-o roșie. Ea se enerva, toate astea nu-i erau pe plac. Bărbații glumeau. Serioja era foarte bine dispus. Era o zi minunată, aurie, cu cer albastru. Au umblat prin orășelul care pe alocuri amintea de un sat, au intrat prin case, au discutat prin livezi unde mirosea a mere. Pe la sfîrșitul zilei au găsit un bătrîn foarte rumen la față, voinic la înfățișare, care umbla încet, cu niște pași mici-mici de tot, în pîslari negri : anul trecut avusese o congestie cerebrală, credea că o să moară, dar iată scăpase cu viață. Bătrînul vorbea zîmbind cu dinții albi și frumoși :

— Ce toamnă minunată avem...

Era chiar Koșelkov Evgheni Alekseevici.

În martie, imediat ce s-a întors de la Leningrad — cu avionul, într-atît i se făcuse dor de Irina — a auzit plîngeri din ambele părți. Irina i-a spus că bunica a ținut-o ca-ntr-o cazarmă, nu i-a dat bani, nu i-a dat voie nicăieri, iar cu prietenii care au venit în vizită s-a purtat revoltător. I-a dat afară într-un mod grosolan. Nu era tîrziu, cel mult unsprezece și jumătate. Prietenii, firește, au plecat, ea s-a dus să-i conducă, s-a întors peste o oră, iar bunica făcuse isterícale — le telefonase la toate pe rînd. Dașei, Tamarei, Belei. Oamenii se culcaseră, ea i-a sculat din somn. *A luat-o razna* de tot.

— N-am mai vorbit cu ea trei zile după asta.

— Dar, poate, nici tu nu ai întru totul dreptate ?

— În ce sens nu am dreptate ?

— De ce te-ai dus să-i conduci așa tîrziu ? După părerea mea nu avea rost. Ea și-a făcut griji pentru tine.

— Dar de ce s-a purtat grosolan cu ei ? Nu trebuia să se poarte grosolan cu ei...

Discuția asta s-a iscat imediat, ea n-a apucat nici să se schimbe, nici să-și desfacă geamantanul în care erau cîteva mici daruri cumpărate la Gostînîi dvor. Buna dispoziție nu-i dispăruse încă. În timp ce o asculta pe Irina și o mustra, o mîngîia pe spatele-i costeliv: omoplații îi ie-

șeau în afară, tricoul bleumarin cu mînecă scurtă îi era evident mic, nu-l mai putea purta la vară. Dar peste un sfert de oră, cînd Olga Vasilievna, după ce-și pusese halatul, se dusese în baie și dăduse drumul la apă caldă, apucîndu-se să frece cu îndîrjire baia cu un burete vechi și cu detergent „Igiena", fredonînd ceva cu jumătate de glas (nu mai fredonase de multă vreme, poate de o jumătate de an, se dezvățase să fredoneze, iar acum se trezise fredonînd fără să-și dea seama, căci dacă și-ar fi dat seama, probabil, că ar fi încetat), ușa de la baie scîrțîi și răsună vocea Aleksandrei Prokofievna :

— Să n-o mai lași niciodată pe Irina în seama mea. Nu mai vreau, îmi ajunge, e fată mare, să trăiască așa cum vrea ea.

— Bine, vorbim mai tîrziu, a spus Olga Vasilievna.

— Sau rămîi dumneata acasă, mai și plictisește-te puțin. Eu am de lucru, trebuie să-mi văd de treabă.

Bătrîna era foarte mîndră de munca ei de doi bani la ziar, la rubrica „Consultații juridice" ; i se dădea de lucru din cînd în cînd, după multe telefoane și rugăminți : pur și simplu celor de acolo le era milă de ea ca pensionară și veterană a legislației socialiste. Dar, fiind un luptător experimentat al bătăliilor de la tribunal, bătrîna știa în general să te înțepe acolo unde te durea cel mai mult. Ca acum cuvintele : „mai și plictisește-te puțin" care au jignit-o pe Olga Vasilievna, totuși nu avea chef să se certe și răspunse pașnic :

— Bine, Aleksandra Prokofievna, lăsați-mă să fac un duș și vorbim după aceea.

Pe urmă a început să plouă cu învinuirile : Irina a luat-o razna complet, n-o poți ruga nimic, nici să se ducă la magazin, nici la spălătorie, nici măcar să mănînce, răspunde obraznic, în schimb, cere, cere, cere mereu. Irina, care între timp apăruse în ușa de la bucătărie, asculta învinuirile bunicii cu un aer batjocoritor, pentru a întreba în cele din urmă :

— Ce ți-am cerut ? Glasul avea într-adevăr ceva obraznic și mitocănesc.

— Nu vreau să vorbesc cu tine. Îi explic mamei tale, să-și bată ea capul să vadă ce-i de făcut cu tine.

— A, nu vrei ? Află că nu ţi-am cerut nimic.

— Irina, te rog să nu răspunzi pe tonul acesta,. Du-te în camera ta, lasă-ne să stăm de vorbă.

— Sigur, eu o să plec, iar ea o să mintă...

— Ai auzit ? „Ea“, „o să mintă“...

— Irina, du-te !

— Am să mă duc, dar te rog să nu-i dai crezare. Unicul lucru de care am rugat-o a fost să-mi dea bani pentru „Gustul cireşei“ la Sovremennik. Nu mi-a dat. Am împrumutat de la Daşa trei ruble. Iar cizmele de iarnă pe care mi le promisese ştiam oricum că n-are să mi le cumpere. Aşa că nu e nimic de mirare.

— Mi se pare că ţi-am explicat care e problema şi de ce nu pot să-ţi dau bani nici pentru teatru, nici pentru cizme, i-a spus Aleksandra Prokofievna. De speculanţi nu m-am folosit şi n-am să mă folosesc niciodată. N-ai să apuci tu să mă vezi făcînd asta. Pe pungaşi nu-i susţin. Cînd ai să vezi în magazin nişte cizme frumoase, ai să-mi spui şi o să mergem să le cumpărăm. Dar acum, din păcate, o să trebuiască să amînăm.

Olga Vasilievna a simţit cum o năpădeşte o durere în cap, deasupra sprîncenelor. Irina plecase. Soacra continua s-o acuze pe Irina : susţinea că e rea, proastă, prost crescută şi, vinovată de toate acestea, e, desigur, mama ei. Toate acestea strînse într-un nod care nu oferea nici o soluţie, nici o altă soluţie în afară de ameninţarea cu o migrenă, o făcură pe Olga Vasilievna să izbucnească prosteşte şi cu răutate, apărîndu-şi fiica :

— Pentru Dv. Irina nu are nimic bun. Dar fetiţa are nevoie de bunătate, de mîngîiere, căci a rămas fără tată...

— Îndrăzniţi să-mi explicaţi !

În ochii înguşti ai soacrei se iviră lacrimi, faţa îi păli, buzele i se pleoştiră. Expresia schimbată pe neaşteptate a feţei Alksandrei Prokofievna parcă o biciui pe Olga Vasilievna ; se ridică şi, strîngîndu-şi cu o mînă fruntea, de parcă ar fi vrut să-şi ţintuiască locului durerea ce se străduia să iasă afară, cealaltă agitînd-o în faţă-i — stăpînirea de sine a părăsit-o —, se porni să vorbească tare şi fără şir :

— Dv. nu aveţi pic de bunătate ! Sînteţi o femeie rea ! Dar n-am să permit ! N-am să vă las... Dacă nu are tată credeţi că n-are cine s-o apere ? N-am... n-am să vă las ! Un spasm i s-a oprit în gît. De ce nu i-aţi dat nenorocitele alea de trei ruble ? Vă era teamă că n-am să vi le dau înapoi? Fetiţa trebuie să cerşească ca o sărăntoacă! Nu e o cerşetoare, nu ! Atîta timp cît are o mamă, nu e o cerşetoare, auziţi ? De ce aţi minţit-o şi aţi ademenit-o cu cizmele, fir-ar să fie de cizme ?...

Soacra, privind-o dispreţuitoare şi scîrbită, clătina din cap şi se dădea înapoi spre uşă. Faţa îi împietrise. Olga Vasilievna nu-şi auzea glasul. Deodată un strigăt :

— Mamă ! Taci !

A văzut chipul Irinei alterat de spaimă. Fetiţa a îmbrăţişat-o, a dus-o undeva. Apoi a dispărut şi ea, poate s-a dus la şcoală sau la magazin, oricum nu mai era în casă. Olga Vasilievna stătea întinsă în semiîntuneric, cu perdelele trase şi se gîndea : „Fata e mare. Ea o să mă apere. Nu pot fără ea. Să-i spun bătrînei o dată pentru totdeauna : să nu îndrăzniţi...“

S-a sculat pe înserat. A mîncat la bucătărie singură, Irina fugise la cinema. Soacra scotea ceva din frigider, punea în tăcere pe aragaz. De ce a şters-o Irina la cinema ştiind că mama ei e supărată, că a fost certată ? Ce fire ciudată, avea aceeaşi instabilitate, maleabilitate şi totodată cruzime ca tatăl ei. Aceleaşi „evadări“, dispariţii. Pe neaşteptate e afectoasă, miloasă, compătimitoare, dă dovadă pentru o clipă de o minte matură şi limpede, pentru ca apoi să te lase cu gura căscată cu o ieşire semicopilărească, cu un capriciu sau cu un egoism feroce. Aşa e, înrîuririle au fost diferite. Tatăl îi spunea un lucru, bunica altul. Pentru Olga Vasilievna cel mai important era s-o înveţe să fie independentă, să nu depindă de alţii. Nu e nimic mai jalnic decît un nenorocit care depinde sufleteşte de alţii. Ba, mama Irinei, fusese toată viaţa aşa. Acum totul se terminase. Şi apăruse alt chin : sufletul ei este independent şi pustiu.

Cu tot răsfăţul, răbufnirile de egoism şi mitocănie, Irina avea această slăbiciune : era lipsită de apărare în faţa unei voinţe străine. Povestea aceea cu teatrul, din ianuarie,

din timpul vacanței. Înainte, de bilete la teatru făcea rost Serioja. El mai păstrase relații cu prietenii de la cercul de teatru din timpul anilor de studenție : unul din aceștia devenise actor la Teatrul Mossoviet, celălalt ajunsese un administrator de teatru atotputernic. Era o problemă însă să-l facă să le dea telefon. Tare nu-i plăcea să se roage de cineva ! Se puneau amîndouă pe capul lui. Îl băteau la cap o săptămînă în șir. Dacă reușea să facă rost de trei bilete, se duceau toți, dacă numai de două, ceda locul său fetiței. Irinei îi plăcea să meargă cu tata : era mai darnic la bufet. Și iată, după acel noiembrie, pentru prima dată mergea la teatru. De bilete făcuse rost Dașa. Și tocmai la teatrul la care mergea Irina cel mai adesea cu tatăl ei, la Mossoviet. Olga Vasilievna era neliniștită, multe lucruri de acolo îi puteau trezi Irinei amintiri. Ea nu s-ar fi dus la teatru acela pentru nimic în lume. Toată seara, Olga Vasilievna s-a chinuit, a suferit, i-a telefonat mamei lui Dașa : o să le aștepte cineva pe fete la terminarea spectacolului ? Mama Dașei era o persoană complet nepăsătoare. Irina a venit aproape de douăsprezece, posomorîtă și fără să spună nici un cuvînt, s-a dus în camera ei, refuzînd să mănînce : „Mă doare capul !“ După un sfert de oră, Olga Vasilievna a aruncat o privire în odaie : fetița plîngea. A copleșit-o mila. A îmbrățișat-o, a mîngîiat-o, a liniștit-o, ea însăși abia stăpînindu-se. Dar după ce s-a potolit, Irina i-a povestit ceva cu totul neașteptat : Dașa a venit la teatru cu încă o fată și toată seara a vorbit numai cu ea și nu cu Irina. În pauză s-au plimbat la braț amîndouă, Irina se simțea ca o străină. Își șopteau secrete. Irina s-a supărat așa de tare că după spectacol a plecat fără să-și ia rămas bun. Olga Vasilievna era uluită. Își iubise atît de mult tatăl ! Și suferă pentru o fetișcană de nimic, o prefăcută. Irina s-a împăcat însă repede cu Dașa ei, și i-a amintit fericită Olgăi Vasilievna : „Dașa a spus că Maia e o proastă ! N-ai ce să discuți cu ea. Nu-l recunoaște pe Fellini...“

Clinchet, zgomot, uși trîntite, alergătură prin coridor. Irina se întorcea de la cinematograf pe la unsprezece. Încă înainte de a fi apucat să se dezbrace, desfăcîndu-și fularul lung de lînă în mijlocul încăperii, Irina îi anunță o noutate: mîine vrea să plece pentru vreo două zile la Dașa,

la casa ei de la țară. Înțelegea, firește, că-i dă o lovitură. Olga se perpelise de dor, voia să-și petreacă sîmbăta și duminica cu fata. Ochii Irinei trădau o viclenie meschină. Olga Vasilievna se străduia să nu-și arate uimirea.

— Întîi dezbracă-te.

Irina s-a dezbrăcat, s-a așezat lîngă masă. Ar fi putut să se așeze pe divan, alături, dar s-a așezat mai departe, ceea ce însemna că era gata să opună rezistență. În acea clipă a intrat Aleksandra Prokofievna anunțînd că ceaiul e fierbinte. Olga Vasilievna a întrebat-o cu cine se va mai duce la țară.

A urmat o înșiruire de nume, în parte necunoscute, vreo opt persoane. Trebuie și ca să mai respire puțin aer, are nevoie pentru sănătatea ei, nu-i așa ?

— Și cum s-ar zice, chiuliți de la școală ?

— Ei, na ! a dat din mînă. Sîmbăta n-avem decît o singură oră. Toată lumea e bolnavă, e o gripă atît de groaznică în Moscova.

— Ce oră e ?

— De fizică.

— Nu, a spus Olga Vasilievna, asta nu-mi place.

— Mămică, dar de ce ?

— Nu-mi place să chiuleşti de la ore.

— Dar de ce, de ce ? Ce dacă ? E doar o lecție, mare lucru !

— Dacă nu înțelegi n-am chef să-ți explic. Nu-mi place asta.

Ei nu-i plăcea nu numai asta ci, probabil, cu mult mai mult decît asta, nu-i plăcea faptul că Irina o părăsește atît de ușor după ce abia se văzuseră în urma unei despărțiri de zece zile. Doamne, cum așa ? Putea fi cineva atît de obtuz încît să nu înțeleagă nimic din ce se petrece cu oamenii apropiați ? Asta e de la taică-său. El avea uneori asemenea perioade de obtuzitate. Soacra stătea alături și asculta în tăcere. Nu putea, firește, să aprobe aventura Irinei, dar îi era și peste puteri să spună două cuvinte în apărarea Olgăi Vasilievna.

— Ei și ce dacă ție nu-ți place. Nici mie, poate, nu-mi place cîte ceva... Irina ședea țeapănă lîngă masă, picior

peste picior, cu un aer trufaş privea faţa de masă. Piciorul drept şi-l legăna. Avea exact acel aer de independenţă pe care-l dorise Olga Vasilievna.

— Ce nu-ţi place ?

— Cîte ceva.

— De exemplu ?...

— Ei, acum... De exemplu că pleci des de acasă. Ba la Celiabinsk, ba la Leningrad.

— Plec, draga mea, în delegaţii. Mă trimit, vreau sau nu vreau. („Am ajuns să mă şi disculp în faţa ei".) Crezi că o fac aşa după capul meu ?

— Ştiu că în delegaţie, dar ai şi tu chef să mai schimbi aerul, să te distrezi, nu-i aşa ?

— Să mă distrez ? Ce tot îndrugi prostii ?

Dar astea nu erau prostii. Sîngele i se urcase la cap Olgăi Vasilievna. Soacra continua să stea tăcută.

— De unde ai scos-o că eu vreau să mă mai distrez ? Cine ţi-a spus asemenea aiureli ? Olga Vasilievna nu se uita la soacră, dar îi simţea prezenţa. I se părea că soacra ei zîmbeşte.

— Nouă tuturor, firesţe, ne e greu fără tata, continua să murmure fetiţa, dar bunica şi cu mine nu putem pleca nicăieri. Iar tu...

— Eu ce ?

— Ei, îţi găseşti nişte posibilităţi să mai uiţi... Poate şi mie mi-e greu cînd stau acasă, vreau şi eu să ies de aici. Măcar vreo două zile.

— Prostuţă ce eşti, prostuţo... spuse Olga cu glas slab, ştergîndu-şi ochii cu palma. Eu în delegaţiile astea nu-mi găsesc locul, mă tot trage aţa acasă... Dau telefon în fiecare seară... Număr zilele pînă să te văd pe tine... n-ai pic de suflet... spui că vrei să te distrezi... Nerecunoscătoare ce eşti. Pleacă, nu vreau să te văd !

Irina a ieşit în fugă.

Aleksandra Prokofievna rosti în gol :

— Firesţe, nu trebuie lăsată să meargă la ţară.

— De ce nu i-aţi spus asta ei ? a întrebat Olga Vasilievna. Vreţi să păreţi bună ?

Pe urmă a spălat rufe pînă la miezul nopţii. Irina, diavoliţa, nu spălase nimic din lucrurile ei. Oricum, după ea tot trebuie să speli din nou, doar întinde murdăria. În ziua următoare, prinzînd un moment cînd bunica ieşise din bucătărie, Irina şi-a cerut iertare. Ca de obicei, a făcut-o cu o frază rapidă, oficială, rugătoare : „Mamă, iartă-mă, te rog, dacă vrei n-am să mă duc". Olgăi Vasilievna i s-a părut că este un gest de smerenie, important. A iertát-o, spunîndu-i că va vorbi cu mama Daşei la telefon, după care va lua o hotărîre. Dar cel mai important : iar s-a simţit cuprinsă de milă, pierzîndu-şi puterile. S-a uitat iar la feţiţă ca din afară şi i s-a strîns inima : o orfană, mereu singură-singurică în odaia ei, n-are tată, mama e pe drumuri... Cum să nu-i dea voie ? Şi i-a dat voie.

Bătrînelul în pîslari negri umbla fără zgomot prin grădină, de nu foşneau nici frunzele, şi surîdea :

— Frumoase zile de toamnă s-au făcut anul ăsta...

Olgăi Vasilievna bătrînelul nu îi plăcea. Se gîndea cu nelinişte : „Doamne, de ce spune *s-au făcut ?*" În ziua aceea aurită, în fundul grădinii, în amnezia bătrînului ea simţea ca o alarmă, o simţea foarte clar numai că nu putea înţelege : de unde şi de ce ? Toate aceste cercetări erau o distracţie fără rost. Poftim, l-a găsit pe acest bătrîn parcă acoperit de praf, care odinioară lucrase în magazinul „Jacques" de pe Petrovka, l-a extras ca pe un as din teancul de cărţi, ei, şi mai departe ? Bătrînelúl nu-şi amintea nimic, nu ştia, nu voia să ştie, pentru că, după magazinul „Jacques", se prăbuşise asupra lui o viaţă uriaşă ca un munte de pietre, care căzuseră peste el şi striviseră tot ce i se mai mişca cît de cît în minte.

— Iar domnul Jacques ştiţi cum era ? Aoleu ! Dacă nu era ceva cum vroia el...

— Dar sfîrşitul lui februarie ? Vă amintiţi ?

Nu, nimic nu se lămurea, nu se arăta din adîncurile peşterii. Trecuseră războaie, ani de zbucium, ţări îndepărtate, frig de crapă pietrele, morţi şi distrugeri, iar Gorodeţ, cu grădina şi liniştea lui, apăruseră abia de curînd,

ca o zare tîrzie la marginea vieţii. Şi aşa, mulţumescu-ţi ţie doamne, că, fie şi tîrziu, totuşi l-a găsit ! Serioja a scos un caiet şi un creion, dar n-a reuşit să noteze nimic ca lumea. Fiica bătrînelului, o muiere sumbră, mică de statură, i-a chemat la cină pe terasă. Tot acolo era nora acestei muieri, o infirmieră, şi doi copii ai ei ; curînd a venit şi soţul infirmierei, nepotul bătrînului, pe care-l chema Pantiuşa, numele i-a rămas întipărit în minte.

Pantiuşa era masiv, cu un cap mai scund decît Serioja, negricios, cu sprîncene stufoase, din orbitele ieşite în afară îi străfulgerau nişte ochi mici, răi şi împungători, ca de un şobolan. Sau era beat, sau era bolnav, sau pur şi simplu clocotea răutatea în el şi-l sufoca, aşa cum pe alţii îi sufocă un sînge prea gros. La început a tăcut şi a tot examinat pantalonii, pantofii, ceasul şi puloverul lui Serioja, apoi a studiat, la fel de atent, pantofii Olgăi Vasilievna, haina ei de antilopă, pe atunci încă nouă, fără nici o pată şi foarte frumoasă. La haină s-a holbat foarte mult timp. Olga Vasilievna chiar şi-a zis : „Ce privire neplăcută". Serioja nu observa privirea atentă plină de răutate a lui Pantiuşa — aşa cum în genere nu observa aspectul exterior, privirile şi expresia de pe feţele oamenilor, pe ei îl interesau cuvintele — şi continua cu aceeaşi îndîrjire să scoată de la bătrînel cîteva amănunte în legătură cu poliţia secretă din Moscova. Deodată Pantiuşa a întrebat, atingînd mîneca hainei de antilopă :

— Da, unde se găsesc haine de-astea ?

— E din Ungaria, i-a explicat Olga Vasilievna.

— A ! Nu de-a noastră deci ? Ia te uită, ca o catifea...

— Păi e antilopă, a spus infirmiera. Ce, nu vezi ?

— Văd. Eu văd foarte bine.

— Ei, atunci stai jos şi taci din gură. Nu pune mîna. Pe mîini nu te-ai spălat, mai mult ca sigur, iar pe antilopă se aşază imediat orice murdărie ! Vai de mine ! Parcă ai şi murdărit-o puţin !

Femeia a luat o batistă şi s-a năpustit spre mîneca hainei de antilopă s-o şteargă. Copiii au sărit şi ei, arzînd de dorinţa de a pune mîna pe haina neobişnuită. Pantiuşa scrîşnea din dinţi. Bătrînelul care părea cufundat în dis-

cuţia cu Serioja, şi pe deasupra mai era şi destul de tare de ureche, s-a băgat în discuţia despre haină pe neaşteptate şi la momentul potrivit :

— Şi la noi de ce să nu fie ? În strada Kamergerskaia, la magazinul fraţilor Schultz, se numea „Zemisch-leder“... Mănuşi, cordoane...

Pantiuşa a făcut un gest cu mina a lehamite spre bunic.

S-au adus nişte cartofi în oala de tuci. Pe neaşteptate, s-a lăsat amurgul, au aprins lumina. Serioja a început să-şi noteze ceva. Tot încerca să afle ceva în legătură cu incidentul din februarie nouă sute şaptesprezece : cine a dat ordinul, cine l-a stins, cine comanda pe atunci. În perioada aceea, bătrînelul fusese mult prea neînsemnat, un fir de praf în furtună, totuşi au trecut cincizeci şi trei de ani, în mod ciudat firul acela de praf mai există, mai joacă în lumina razei de soare, deşi totul împrejur a fost spălat de ape, luat de vînt... Olga Vasilievna îl înţelegea pe Serioja care asculta cu atîta nesaţ bolboroseala pe jumătate de neînţeles. Un lucru o mira şi ar fi vrut să-l întrebe : cum de a scăpat cu bine ? Oare chiar niciodată, nimic... nu a fost tras la răspundere ?

— Cum să nu mă tragă ? Era neapărat... spunea bătrînelul surîzînd. Ba la război, ba surplusurile... Eu, desigur, aveam o specialitate bună, aşa că niecăieri nu aş fi pierit... Noi pe şefi îi ungeam, veneam totdeauna cu o bucată de pîine... Şi chiar dacă ne cereau într-un alt loc, şeful nostru, tovarăşul Gravdin, nu ne dădea, chiar se certa pentru noi...

Şi bătrînelul făcea cu ochiul, bucuros.

Pantiuşa, care dispăruse nu se ştie unde, apăru iar la masă.

— Ce tot vreţi să scoateţi de la bunicul ?

— Bunicul dumitale a avut o viaţă foarte bogată, i-a spus Serioja. Discutam despre viaţă...

— Da de ce notaţi ?

— Sînt istoric, pentru mine asta e important pentru istorie.

— Care istorie ?

— Istoria din Februarie nouă sute şaptesprezece. A revoluţiei din februarie şi a tot ce e legat de ea. Este o perioadă complexă, care nu a fost încă studiată pe deplin şi fiecare nouă mărturie este valoroasă pentru noi. Aşa că vă rog să ne scuzaţi că vă sîcîim, plecăm imediat.

Serioja vorbea liniştit, răbdător, dar celălalt avea chef de ceartă. A început deodată să urle :

— La naiba cu interogatoriile ! Marş ! Istoricilor, duceţi-vă... acolo cu voi ! Şi-şi agita degetul plin de noduri în faţa lui Serioja. N-am să vă îngădui !

Mama şi nevasta căutară să-l liniştească pe Pantiuşa, dar cu oarecare sfială. Olga Vasilievna se sperie. Era cazul să plece. Serioja însă nu ştia niciodată să plece la timp, tot i se mai părea că mai era nevoie să facă ceva : să bea pînă la capăt, să mănînce pînă la sfîrşit, să mai explice ceva sau să se certe definitiv. Şi deodată, cu ceafa înroşită, s-a năpustit să-i explice prostului beat ce este istoria şi de ce este necesară. Pantiuşa asculta ironic şi duşmănos, agitîndu-şi degetul :

— Da, am citit istoria asta în şcoală. Ştii-i-im ! Ce-mi tot împúiaţi capul ? Istoria, istoria... Ajunge, există o istorie, de mai mult nu e nevoie.

— Ascultă, Pantelei, dumneata de fapt ce meserie ai ?

Cînd Serioja stătea de vorbă cu oamenii simpli, mai ales cînd isca cu ei o discuţie în contradictoriu, fără să vrea, lua un ton neplăcut de superioritate, lucru care îi enerva pe oameni. Pantiuşa i-a răspuns grosolan : da, tu ce treabă ai ce fac eu ? Poate lucrez la cimitirul Maicii Domnului şi pentru trei ruble sap un mormînt. Dar voi, întîmplător, nu sînteţi de la miliţie sau de la spaţiul locativ pentru verificări ? Vorbea pe un ton ameninţător şi nu-şi mai agita degetul, ci chiar pumnul în faţa nasului lui Serioja. Olga Vasilievna îl tot trăgea pe Serioja de la masă. Dar acesta rămînea cu încăpăţînare, se angrena în scandal.

— Staţi puţin, ascultaţi, mi se pare că nu v-am jignit cu nimic... E chiar interesant, de ce v-aţi luat de mine ?

— La naiba am eu nevoie de istoria ta ! Nu trebuie să trageţi oamenii de limbă !

— Istoria nu e a mea, e şi a voastră, şi a bunicului vostru. Ea aparţine tuturor. Iată, de exemplu, satul Gorodeţ este foarte vechi...

Infiermiera îi şoptea Olgăi Vasilievna să nu se supere pe bărbatul ei, e cam înapoiat, e slab la minte şi dacă bea pe dată i se năzare ceva şi se agaţă de oameni. de aia îl şi bat îngrozitor, iar de lucrat lucrează ca mecanic pe elevator şi în general e om bun. Bătrînelul Koşelkov, fostul colaborator al poliţiei secrete — pentru care totul fusese atît de demult, încît nu mai avea nici o mireasmă şi nici o culoare, totul pierise şi se evaporase — dormita acum liniştit cu capul în piept, încununat de un perişor albicios ca de copil. Serioja povestea ceva despre cnejii de altădată din aceste ţinuturi, despre tătari. Copiii ascultau. Pantiuşa îşi preumbla privirea turbată, intransigentă.

— Nu vrei două după ceafă ? Ei ? Scrîşnea din dinţi. Să vezi istorie atunci.

Pînă la staţia de autobuz era mult de mers : au mers pe întuneric. Olga Vasilievna tremura, sau de spaimă, sau de frig. După ziua aurită se lăsase o seară friguroasă de toamnă. Îl zorea pe Serioja, dar el abia îşi mişca picioarele, moleşit de votcă, mergea în tihnă şi pălăvrăgea, bucurîndu-se de reuşita cu bătrînelul. Ei toate astea i se păreau nişte aiureli. Cine are nevoie de ele? Lătrau cîinii, unii dintre ei, deosebit de răi, ieşeau în drum şi alergau în urma lor, el îi ameninţa, arunca cu pietre, ei se înfăţişau şi mai tare.

— Încetează ! îl ruga ea.

Dar se părea că această luptă cu cîinii îi face plăcere. În fiecare clipă puteau să apară din curţile întunecoase nişte flăcăi cu beţe, cu furci. Of, cît era de supărată pe el ! Totul era o prostească absurdă de băietan : călătoria, statul pînă noaptea tîrziu, discuţiile cu bătrînul care nu mai era întreg la minte.

— Mrrr ! Mrrr ! întărîta el cîinii şi hohotea la auzul lătratului.

„Doamne, dumnezeule, se gîndea ea, uite-te la el, aproape bătrîn, aproape doctor, aproape savant... Nu, nu

va reuși să facă nimic". Această concluzie, amestecată cu spaimă, a străpuns-o în seara aceea pe stradă, în bezna unde el se lupta cu cîinii. Îi înconjurase o haită întreagă de dulăi cît ușa pînă la cățeluși care scîrceau sărind în jurul lor ca niște purici. Deodată : salvarea, huruitul unui motor. Împrăștiind cîinii și orbindu-i cu farurile, s-a apropiat de ei pe la spate și a oprit o motocicletă.

— Suie ! Istorio ! scuipă Pantiușa. Casca lui albă de motociclist și mănușile albe cu manșete ca ale unui milițian. se zăreau lucind în beznă. 'Aide pînă la tren. vă duc pînă la Voronovskaia ! Șapte kilometri, acuși ajungem !

Olga Vasilievna se codea — tipul era slab la minte și beat pe deasupra — dar Serioja, gata, o și împingea cu sila în ataș. El s-a suit în spate pe șa, l-a cuprins pe dușmanul de adineauri ca pe cel mai bun prieten (desigur bărbații te uluiesc în acest sens — cît de ușor îi apropie și-i unește beția și cît de repede se iartă după o jignire) a fluierat ca tîlharii, cum nu mai fluierase de multă vreme și au pornit-o în goana mare. Călătoria nu a fost prea lungă, vreun sfert de oră doar, dar de neuitat. Olga Vasilievna era de părere că nu vor scăpa cu viață din această aventură. Sălta, se apleca, se agăța, dinții îi clănțăneau, voia să țipe dar nu-și putea deschleșta fălcile și să ia destul aer în gură, și cea mai groaznică dintre toate era spaima pentru Serioja, care tot încerca să se salte de pe locul său și, ridicîndu-și mîna în sus, striga cu un glas tunător, de paradă : „Gloriosilor muncitori din Gorodeț — ura-a-a !" sau „Colhoznicilor eroici din satul Baranovka — ura-a-a !" Lui Pantiușa, după cum se vede, îi plăceau lozincile astea, striga și el „ura", iar drumul era încîlcit, izbe fantomatice zburau în întîmpinarea lor, străfulgerau stîlpii luminați pentru o clipă, ca niște umbre călătoare. „Trecătorilor singuratici — ura-a-a !" urla Serioja și-și flutura mîna cu șapca, smucindu-se de pe șa.

Olga Vasilievna era ușor înspăimîntată, dar rîdea în sinea ei, îi curgeau lacrimi de atîta rîs, sau, poate, din cauza prea multelor sentimente care îi umpleau sufletul atunci. Era și supărată pe el, dar îl și iubea. Puțină vreme îi mai era sortit acestui veșnic băiețandru ce striga să mai rămînă pe pămînt. Pe neașteptat, Klimuk i-a cerut

lui Serioja să confirme că Kislovski i-ar fi pretins documentele pentru teza lui, și în schimb i-ar fi promis că-l va ajuta la susținere. Probabil așa și fusese, numai că Serioja știa acest lucru doar de la Klimuk însuși, el fusese mijlocitorul, iar acum, nu se știe de ce, roata se întorsese cu o sută optzeci de grade și voia să-l prindă-n plasă pe Kislovski. Serioja nu știa să țească intrigi, lucrul îi repugna și-l înfuria, și din răutate făcea acțiunile cele mai absurde. Doamne ! Dacă s-ar fi aliat atunci cu Klimuk ! Acela îl rugase atît de mult ! Totul ar fi putut lua o altă întorsătură. Ar fi rămas în viață. Ar fi trăit bine mersi, ar fi muncit, glumit, s-ar fi plimbat cu schiurile pînă la adînci bătrîneți și ar fi făcut încetul cu încetul carieră. Dar cine poate ști de ce mor oamenii. Pe neașteptate se usucă ceva, *izvorul vieții*, cum spunea Tolstoi. *Izvorul vieții* lui mai dura, el mai avea probleme, mai voia să obțină ceva.

Mai putea face cunoștință cu oameni noi și să aibă, cum i se părea lui, noi prieteni. Deodată a apărut Daria Mamedovna. Olgăi îi venea greu să-și amintească de ea. Dar nu putea nici să scape de amintirea ei. Această femeie a speriat-o pentru prima dată cu adevărat pe Olga Vasilievna pentru că pe neașteptate a simțit limpede că Serioja o ia razna. Cu ea. A și luat-o razna mai tîrziu și ea s-a dovedit a fi vinovată. A fost acel punct îndepărtat din care s-a desfășurat apoi tot ghemul nenorocirii nemăsurate, așa cum viscolul din „Fiica căpitanului" s-a dezlănțuit dintr-un norișor abia zărit. De-a lungul vieții îndelungate oamenii ce ne înconjoară se adună în niște grupuri de prieteni : pe neașteptate acestea se cristalizează și tot așa pe neașteptate dispar, se supun unor legi neclare. Cîndva au existat prieteni din tinerețe ca Vlad ; grupurile din timpul studenției au dispărut fără urmă ; apoi Sușcevskaia, pictorii, bătrînii, chefuleții, Valerka Vasin cu Zika — s-au dus și ei pe apa sîmbetei ; apoi oamenii de la muzeu, unii, alții, Ilia Vladimirovici — de parcă n-au existat niciodată ! Apoi cei de la institut, cei de la Vasilkovo — acum și aceștia s-au prăbușit în lumea de apoi... Iar apoi a apărut Daria Mamedovna...

De cum a văzut pentru prima oară obrajii măslinii, ușor verzui, albul ochilor cu reflexe albăstrii, părul ca

până corbului, lins, fără cea mai mică ondulație, fără o buclă, ca și cum capul mic de șarpe ar fi ieșit de sub un șuvoi de apă, Olga Vasilievna a intuit cu sufletul : vine o nenorocire ! Avea puțin peste patruzeci, dar o siluetă de fetișcană de douăzeci de ani. Nu silueta o înspăimîntase, nu fața măslinie, nu picioarele frumoase, ci faima ei întreținută și exacerbată de adulatori și amici, șarlatani de diferite feluri : faima că era neobișnuit de deșteaptă. O prostie ! O invenție ! Olga Vasilievna a întîlnit-o de cîteva ori în vizite, la teatru, la familia Lujski, și chiar o dată în propria-i casă, a stat de vorbă cu ea pe diferite teme, începînd cu preaiubita ei parapsihologie și terminînd cu poezia contemporană și a înțeles repede : regina e goală. Era o cultură superficială, cunoștințe prinse în zbor, aproximative, dar, desigur, cu toate acestea, avea o siguranță infernală și un fel de a se exprima ferm și categoric de parcă ar fi rostit o sentință, care nu poate fi pusă la îndoială. O creatură neplăcută. Dar erau proști care se prindeau în nadă.

Ei, și mare lucru, doctor în științe, „aproape doctor docent" — amuzant e că așa o și prezentau, probabil ea însăși se prezenta cu acest titlu „aproape doctor docent" — ei, și, filozof, psiholog, a citit o mulțime de cărți, limba îi e ascuțită, dar asta nu e tot. Poți să fii plină de informații, dar nu o să-ți crească deșteptăciunea.

Se împlineau șase ani de la moartea lui Fedea. Luiza și-a invitat prietenii — pe Lujski, Borea și Verocika, pe Șciupakov cu Krasina lui, pe încă cineva de la institut și pe Ghena Klimuk cu Mara. La data aceea Serioja și Klimuk erau ca și dușmani. Luiza era nervoasă din cauza asta, se sfătui cu Olga Vasilievna la telefon: ce să facă? Să nu-l cheme pe Klimuk era imposibil. El se schimbase, doar *după* moartea lui Fedea, iar cît trăia Fedea se purtase acceptabil, Luiza îl știa de prieten bun și vechi. Serioja spuse :

— Dracu să-l ia, să-l invite, n-am să mă leg de el.

Luiza îl iubea pe Serioja și, firește, el era pentru ea cel mai drag oaspete — pentru că și Fedea îl iubise — dar și Klimuk fusese colegul lui Fedea și tovarășul lui în ultima călătorie, și, în afară de aceasta, îi făcuse rost Luizei

de un ajutor din partea institutului. Îi aranjase un împrumut nerestituibil — şi cum a aflat Olga Vasilievna mai tîrziu, suma nu fusese deloc mică, cam de două ori mai mare decît primise ea — apoi în fiecare vară îi trimitea pe copilaşii lui Fedea în tabăra de pionieri organizată de institut. În concluzie, nu putea să nu-l invite.

— Ştiu, mulţi nu-l iubesc, îl consideră un ticălos, dar cu mine a fost bun. Nu pot să fiu o măgăriţă, îi explica ea Olgăi Vasilievna. Mă felicită de fiecare dată de Anul Nou. Şi de ziua de naştere a lui Fedea dă telefon, mi-a adus chiar şi flori. Pe cînd Serioja uită...

Serioja uita. Au fost ani cînd uita s-o felicite şi pe Olga Vasilievna de ziua ei de naştere, ori mereu încurca ziua — în loc de patru iunie o felicita pe trei. Klimuk nu încurca nimic. Se vedea că avea un motiv pentru care căuta să fie bun cu Luiza. Se pare că Luiza spera că Klimuk va refuza să se aşeze la aceeaşi masă cu Serioja, să bea cu el votcă şi, invocînd un motiv oarecare, nu va veni. Dar iată-l că a venit. Nevastă-sa avea chef să se dea mare în faţa fostelor prietene, să povestească despre noul ei apartament, despre faianţa bleu, despre tapetul imitînd stejarul, despre minunile cockerului Pedi şi, desigur, despre impresiile din străinătate, se strînseseră multe de cînd nu se mai văzuseră. Şi nu se văzuseră, ce e drept, de mult. Frumoasa bulgăroaică, Krasina, soţia lui Şciupakov, se îngălbenise la faţă. Borea Lujski, medicul-psihiatru, cu care Olgăi Vasilievna îi plăcea atît de mult să stea de vorbă, se transformase într-un om în vîrstă uscat, mai purta şi nişte ochelari cu rame grele americane, care-l îmbătrîneau. Soţia lui Borea, Verocika, se plîngea de ficat şi nu mînca nimic. Dar cel mai vizibil se schimbase Luiza, slăbise, se încovoiase, iar rochia de pe ea era atît de îngrozitor de vulgară şi de doi bani, încît Olga Vasilievna s-a înspăimîntat : Luiza nu se mai sinchisea de cum arată ! Îi era tare milă de ea. Bineînţeles, Luiza făcuse eforturi supraomeneşti pentru a-i invita pe oameni şi pentru a-i ospăta cum se cuvine, masa era bogată, dar după privirile avide ale copiilor, după felul cum trăgeau încetişor din farfurie ba o bucată de şuncă, ba o bucată de caşcaval, se vedea că nu mănîncă des aşa ceva. Erau două sticle de votcă,

înainte le-ar fi dat gata într-o clipă şi ar fi dat fuga şi după supliment, iar acum, cu greu, într-o seară, au „biruit“ o sticlă şi pe aia fără chef : unul avea tensiune, altul trebuia să scrie la noapte o comunicare, Klimuk şi Borca Lujski erau cu maşina. Serioja nu refuza desigur dar cel mai mult s-a străduit Mara. Ea era, se pare, singura căreia aceşti şase ani îi priiseră : devenise mai suculentă, se făcuse mai bună, devenise o femeiuşcă grăsulie, feţişoara ei rotundă, de culoarea zmeurei datorită votcii, radia, exprimînd plăcerea deplină de a trăi. Nu avea chef să stea de vorbă cu ea, cu atît mai puţin să-i audă lăudăroşenia.

Imediat ce Mara se apucă să vorbească despre cockerul Pedi care înţelege o sută patruzeci de cuvinte sau despre călătoria ei : „Închipuiţi-vă, ce grozăvie, mergeam prin Nisa pe bulevard...“ Olga Vasilievna într-adins o întrerupea cu voce tare, rugînd-o să-i dea un platou sau să dea drumul la televizor sau altceva. Desigur, era o mitocănie, dar Olga Vasilievna nu se putea opri : era de nesuportat s-o asculte pe Mara atît de mulţumită de sine. Şi ea şi Klimuk parcă într-adins uitaseră cu desăvîrşire că Serioja luptase mult timp să plece în Franţa şi că această călătorie îi fusese necesară, dar, nu se ştie de ce, n-a reuşit s-o facă, iar această codobatură, această nulitate care nu lucra nicăieri, apucase să se ducă şi la Nisa, şi la Paris, şi la Roma, şi dracu mai ştie pe unde. Bine, v-aţi descurcat, aţi fost abili, dar măcar nu fiţi lipsiţi de tact, nu vă mai lăudaţi pe la toate colţurile, mai ales de faţă cu Serioja.

Serioja, de altfel, părea că nici nu ascultă toată această pălăvrăgeală despre străinătate, cufundat în gîndurile sale, dar Olga Vasilievna era furioasă pe Mara. De oamenii cărora, pe măsură ce au succese mai mari în viaţă li se îngroaşă tot mai mult obrazul îi fusese întotdeauna silă şi se străduia să se ţină cît mai departe de ei. Înainte era răbdătoare cu Mara, chiar binevoitoare. Îi părea o prostuţă plină de viaţă, departe de orice capricii şi intrigi, acestea rămînînd apanajul soţului ei. Dar iată că totul răbufnise : cu ce poftă erau înfulecate roadele acestor capricii şi intrigi !

— Luiza mea dragă, ce bun e totul, aproba ea cu condescendenţă, luînd o fructă din vas. De ce nu mai facem „o generală“ ? Haideţi să convocăm „o generală“ !

Copiii priveau cu tristeţe cum dispăreau perele zemoase, ca pe o bandă rulantă, una după alta, în gura cu dinţi de cal a acestei doamne cu obraji zmeurii şi perucă albastră.

Klimuk era destul de posomorît sau, poate, suprasaturat de sentimentul propriei sale importanţe : nu vorbea mult, cum îi era obiceiul; nu făcea glume, iar cînd Luiza a adus ghitara — ghitara vestită a lui Fedea, la care el ştia să cînte atît de bine — şi l-a rugat să cînte melodia cea mai dragă lui Fedea „Repede, repede, cît mai repede", Klimuk spuse că nu-l mai amuză asemenea lucruri şi roagă să fie scuzat, dar i-a pierit vocea.

Era un om mult prea important ca să cînte, ca un student în tren, în acompaniament de ghitară, un cîntecel ieftin. Ei, dacă ar fi fost ceva de tipul „Draga mea capitală, Moscova mea de aur" ! Asta da ! Aşa îşi bătuse joc de el Serioja după aceea, acasă, amintindu-şi de toate întîmplările din seara aceea care se terminase cu certuri şi scandal. A fost îngrozitor că nu au putut să se stăpînească şi au făcut scandal într-o zi ca aceasta. Şi Serioja nu a fost mai puţin vinovat decît Klimuk. La început totul s-a desfăşurat paşnic, doar că nu îşi vorbeau, şedeau la capetele opuse ale mesei. Relaţiile dintre ei nu erau încă foarte duşmănoase, aşa cum au devenit mai tîrziu, se disprețuiau însă făţiş : Serioja îl disprețuia pentru că era carierist, iar Klimuk pentru presupusa lui invidie. Socotea că Serioja nu-i poate ierta ascensiunea miraculoasă.

Totul s-ar fi terminat cu bine, mai ales că şi Klimuk şi Mara aveau intenţia să plece devreme, dar, pe neaşteptate, o cucoană de la institut — i-a uitat numele — trupeşă, cu fire cărunte în părul negru, a început apăsat şi foarte înflăcărat să-l laude pe Fedea, pentru dezinteresul lui şi *neştiinţa de a trăi*.

— Asemenea oameni acum nu mai există ! exclama ea. Feodor Aleksandrovici a fost, în acest sens, un om unic. Nu s-a procopsit nici atîtica, nu voia nimic pentru el...

Glasul doamnei tremura de emoţie, desigur exagera, Fedea fusese un om bun, dar nici chiar un sfînt de pus

în ramă cum îl descria ea. Şi altcineva s-a apucat să vorbească pe aceeaşi temă, au început să-şi depene amintiri despre Fedea, cît era de bun, cum îi plăcea să-i ajute pe toţi şi, totodată, cu oarecare înduioşare — pentru că tot venise vorba — cît era de lipsit de simţ practic, gospodăresc, trăsătură care într-adevăr îl deosebea de ceilalţi. Luiza, pe neaşteptate, a început să plîngă şi să se lamenteze : nu fusese nicăieri mai departe de Crimeea, nu a avut un palton de iarnă ca lumea, n-a făcut schimb de locuinţă, tot voia să facă schimb prin biroul de schimburi de locuinţe, dar de ce nu prin serviciu, cum fac toţi ? Acum nu mai are la ce spera.

— La el se gîndea numai în ultimă instanţă, mereu la ceilalţi, numai la ceilalţi, şoptea Luiza, clătinîndu-şi capul încărunţit vizibil.

Nimeni nu dorise aceste lacrimi, aceste lamentări. Atmosfera calmă se curmase brusc, toţi începură să vorbească laolaltă, cuprinşi de un elan de dragoste pentru Fedea, un om atît de pur, care nu seamănă cu oamenii obişnuiţi — doamne, o mare exagerare, dar în clipa aceea părea că se rostise adevărul absolut ! — şi, mişcaţi de durerea acestei femei, de imaginea sărăcăcioasă a apartamentului micuţ, plin de lucruri vechi şi, de bună seamă, incitaţi de povestirile Marei despre viaţa înfloritoare a familiei Klimuk... Dar cum o să arate apartamentul ei peste şase ani ?

Rezultatul a fost că, tot lăudîndu-l pe Fedea, fără să vrea dădeau în Klimuk. Acesta s-a încordat ca un arc, i-a ridicat şi el osanale lui Fedea, dar în glasul lui se simţea enervarea. Totul se îndrepta vertiginos spre explozie. Bărbosul Şciupakov, prietenul lui Fedea din anii de şcoală, om venit din alt mediu, s-a interesat naiv :

— Dar ce, secretarul ştiinţific dispune de posibilităţi speciale ?

Probabil nu era chiar atît de naiv, doar că a dat primul lovitura. Doamna cu fire cărunte în părul negru a replicat imediat :

— Dar dumneavoastră cum credeţi ?

— Nu ştiu, d-aia mă şi interesez.

— Are, şi nu puţine. Iată, Ghenadi Vitalievici, care stă în faţa dumneavoastră, vă poate, cred, confirma acest lucru.

Klimuk făcu sincer ochii mari, clătină din cap şi mărturisi că, deşi o doreşte cu orice preţ, nu poate înţelege despre ce posibilităţi e vorba :

— Ei, pe cuvînt, nu pot să-mi dau seama...

— Ei, cum aşa, Ghenadi Vitalievici ? Aveţi doar totul în mînă ! se miră sincer doamna.

— Ce anume am în mînă în mod special ? Klimuk rîdea. Uite că nu ştiam !

— Păi, totul, totul, absolut totul !

Doamna rîdea şi ea, uşor linguşitor. Klimuk ridică din umeri. Totul putea să rămînă o glumă, o pălăvrăgeală, dar deodată, Serioja, pe un ton cu totul diferit — apăsat şi oarecum obraznic —, a spus că teza de doctorat, foarte bună, a lui Fedea nu s-a publicat nicăieri, iar a ta, absolut mediocră, ce să vezi, a apărut deja în două ediţii, într-o culegere şi în volum separat.

Klimuk s-a făcut că nu aude. Nici măcar nu i-a aruncat o privire lui Serioja. Au mai urmat replicile cuiva, care nu se refereau la această problemă, după care Klimuk a rostit cu un oftat :

— Îmi pare tare rău pentru tine, Serioja... Cît de greu trebuie să-ţi fie: să urmăreşti tot timpul succesele altuia!

Cuvintele fuseseră rostite fără răutate, oarecum compătimitor. Serioja a explodat: ce succese, naiba să te ia? Îmi vine să fac ceva pe ele ! Nu succese, ci rahat ! Şi încă nişte cuvinte cu aceeaşi furie, cu ţipete, Luiza s-a făcut albă ca varul. Olga Vasilievna îi făcea semne lui Serioja să tacă. Era speriată pentru el. Mara s-a năpustit să-şi apere bărbatul şi striga ca la piaţă. Unii dintre cei prezenţi — inclusiv doamna cea trupeşă şi înflăcărată — s-au ridicat împotriva lui Serioja. Klimuk surîdea răzbunător. Doamna cea trupeşă exclama :

— Expresii neacademice ! V-aţi permis expresii neacademice !

Klimuk şi Mara au plecat. Curînd au plecat şi ceilalţi invitaţi de la institut. Pe feţe lor, atunci cînd îşi luau ră-

mas bun de la Serioja, se putea citi dezaprobarea. Iar doamna cea trupeşă, care, după cum s-a aflat mai tîrziu, avea un post important, era membră a unei comisii, şopti preocupată :

— Serghei Afanasievici, trebuie să vă necăjesc : e ceea ce se numeşte *casus belli !*

Serioja a surîs fără să-i pese :

— Ei, drace... Aşa să fie !

Era bine dispus.

Deveni guraliv, zgomotos, povesti cu mult haz — aşa cum ştia el — despre călătoria lui la Gorodeţ şi întîlnirea cu bătrînul Koşelkov. Luiza se linişti, toţi se îmbunară, Şciupakov şi Krasina erau, bineînţeles, de partea lui Serioja, lucrurile neplăcute şi ţipetele s-au domolit, s-a trecut la altă discuţie — nu puteau uita, dar se străduiau să uite — şi atunci a fost rostit pentru prima dată numele de Daria Mamedovna. Serioja spunea că în lista colaboratorilor secreţi ai poliţiei secrete ţariste existau trei persoane importante nedescoperite, ascunse sub porecle. Probabil de ele, sau de una dintre ele, erau legate arestările din 1916. Problema îl preocupa mereu. Olga Vasilievna chiar îşi bătea uşor joc de el :

— Da' ce eşti tu, istoric sau detectiv particular ?

Şi aşa cum înainte de asta, Krasina, o femeie bună şi drăguţă, dar destul de limitată, povestise despre o ţărancă dintr-un sat de munte din sudul Bulgariei, care are darul prezicerii şi alte talente parapsihologice — atît de uimitoare încît vin la ea oameni din străinătate, iar o cunoştinţă a Krasinei căpătase de la ea un răspuns care explica exact cum murise un prieten dispărut în chip straniu — cineva i-a dat lui Serioja un sfat : să se adreseze acestei ghicitoare şi s-o întrebe în legătură cu colaboratorii secreţi. Poate că se descifrează taina ? În hohotele de rîs generale, cineva a propus : ce ar fi să chemăm la o şedinţă de spiritism pe colonelul Martînov şi să aflăm toate de la el ? Atunci Borea Lujski a povestit despre Daria Mamedovna. Dar acum nu mai era glumă, femeia aceasta se ocupă în mod serios de parapsihologie şi, pe lîngă toate, se interesează de ştiinţele oculte, de magii orientali, de mediumuri şi de alte lucrări asemănătoare. E cu studii

superioare, știe patru limbi, ține conferințe. Tatăl ei este din Caucaz, de aceea după tată este Mamedovna, a fost medic homeopat, a murit în timpul războiului, iar mama îi e de origine nobilă.

Atît de tare i-a incitat, încît toți au început să-i ceară să le facă cunoștință cu ea, s-o invite la vreunul din prietenii comuni. Cel mai tare se înfierbîntase Serioja. Cred și eu, o personalitate exotică : era și de viță nobilă, și orientală, și medium, și profesoară ! Borea a promis să facă neapărat acest lucru. Soția lui, Verocika, a domolit entuziasmul general, spunînd că Borea însuși o cunoaște pe Daria Mamedovna foarte puțin, s-au întîlnit la familia Kostin, niște fizicieni tineri și foarte talentați, și n-ar crede că o asemenea cunoștință făcută în treacăt îi va permite s-o invite pe această femeie acasă.

Faptul că Verocika a numit-o pe Daria Mamedovna cu răceală *această femeie*, a făcut-o pe Olga Vasilievna să-și ciulească și mai tare urechile. Înseamnă că și Verocika adulmecă un pericol. Iar Verocika nu e genul să se păzească de ceva fără motiv, e rațională, deșteaptă. Olga Vasilievna a întrebat-o :

— Vera, tu o cunoști pe Daria Mamedovna ?

— Am văzut-o o singură dată. Atunci, la familia Kostin.

— Ei, și cum e ? O Cosînzeană orientală ?

— Nu, nu cred... răspunse, după o mică pauză, Verocika. Cum se spune, depinde de gustul fiecăruia, cui îi place. Dar lui Borea al nostru îi place. După părerea mea, l-a cucerit definitiv.

— Borea, imediat să-mi faci cunoștință ! se prostea Serioja. Ce fel de prieten îmi ești ? Cum de nu te mustră cugetul ?

— Nu te mai agita, n-ai tu trecere acolo.

— N-am eu trecere ? Dar tu ai ?

— Eu sînt sub semnul întrebării. Dar există totuși o șansă. Pentru că mă ocup de psihiatrie, e un domeniu care îi e apropiat. Dar tu, dragul meu, cu istoria revoluției din februarie n-ai cum să fii necesar...

Așa se prosteau și pălăvrăgeau, iar Olga Vasilievna simtea cum i se strînge inima ca de un presentiment sumbru. Au început să iasă la iveală amănunte : are patruzeci și ceva, dar arată minunat, e foarte sportivă, înoată în piscină. A fost măritată, soțul i-a murit. Anul trecut i s-a publicat în revista „Știința și viața“ un articol de parapsihoiogie, ceva de genul „Misterele din jurul nostru“, revista e imposibil de găsit, la biblioteci se înscria lumea la rînd pe listă ca s-o capete. Borea o amenința pe Olga Vasilievna cu degetul :

— Olenka, tipul ăsta s-a ambalat serios. Ai grijă de el...

Toți rîdeau. Olga Vasilievna se străduia din răsputeri să zîmbească și să răspundă pe același ton glumeț. Au trecut vreo trei luni. N-a mai auzit nimic de Daria Mamedovna. Apoi a aflat că Serioja a făcut cunoștință cu ea, i-a spus-o în treacăt, fără să dea importanță, ca și cum ar fi fost vorba despre un fapt absolut nesemnficativ. Poate că așa îl și considera sau, poate, se prefăcea. Povestind despre expoziția pictorului animalier Presnin, s-a scăpat:

— Apropo, am făcut cunoștință acolo cu Nigmatova aia.

— Cu care Nigmatova ?

— Cu aia, cu Daria Mamedovna, despre care, ții minte, povestea Borea cînd am fost la Luiza...

Cum să nu țină minte ! A rămas stupefiată. Jenea Presnin îl cunoscuse pe soțul ăleia, pictor și el. Dar ce, totul a fost pus la cale dinainte ? Nici vorbă, o cunoștință făcută întîmplător. Nu seamănă cu o femeie fatală. Uscățivă, aduce a țigancă. Spunea că acum este criticată peste tot, i se aduc tot felul de acuzații. După vernisaj, Jenea a dat un minicocteil pentru prieteni, au fost și cunoștințe de-ale lor din casa de pe Sușcevskaia. Cineva i-a spus că Gheorghi Maksimovici e bolnav...

Cuvintele despre tatăl ei vitreg, Olga Vasilievna le-a considerat ca pe o perdea de fum și n-a reacționat deloc la ele. Ea știa de la mama ei — vorbeau aproape in fiecare zi la telefon` — că lui Gheorghi Maksimovici îi ieșiseră prost analizele, că slăbea, că se plîngea că are dureri și că,

probabil, se va interna. Toate acestea îi erau cunoscute, şi Olgăi Vasilievna îi părea tare rău de Gheorghi Maksimovici şi era foarte preocupată pentru mama ei. Dar acum o uimise altceva : un minicocteil unde Serioja făcuse cunoştinţă şi stătuse de vorbă cu această fiinţă. Olga Vasilievna încă nu o cunoştea, nu o văzuse nici măcar o dată, dar cînd i se pomenea numele, simţea un fel de tulburare astmatică ciudată, ca un nod în gît. Despre ce era vorba? Şi în această stare de enervare, uşor sufocîndu-se, s-a apucat să-i reproşeze că se foloseşte de orele libere pe care le are şi de faptul că ea este ocupată la serviciu, de la începutul pînă la sfîrşitul programului, şi se preumblă singur, pe la prieteni, pe la expoziţii, face noi cunoştinţe. Ca un burlac...

Cuvinte vulgare, gînduri vulgare... Ceea ce spusese era ruşinos... Dar era ca o boală, ca o alergie, o incompatibilitate. Se sufoca şi nu se putea stăpîni.

Spre iarnă, a venit tuşa Paşa de la Vasilkovo, cu lacrimi în ochi : Nikolai a fost arestat, va fi judecat, îl aşteaptă o pedeapsă aspră. Cei din Semkovo şi cei din Vasilkovo s-au încăierat la club, iar Kolka, ca brigadier de miliţie a vrut să-i despartă şi l-a căsăpit pe unul din Semkovo. Ăla a fost la un pas de moarte, acum e la spital. A scăpat, mulţumită medicilor. Pe băiatul ăla din Semkovo nu-l ştia deloc, nici nu auzise de el, şi iacă-tă ce tărăşenie, ce întîmplare nenorocită. Cu ce l-a căsăpit ? Păi, cu toporul. A vrut, bineînţeles, să-i despartă ca brigadier de miliţie, iar ei, nişte berbeci beţi, s-au năpustit asupra lui, iar el a lovit. Aleksandra Prokofievna a remarcat că toporul este o armă ciudată pentru un brigadier de miliţie.

— Ce, aţi uitat ? a spus Serioja. Casa lor e cu toporişcă, ţineţi minte ?

Tuşa Paşa plîngea şi cerea ajutor. Să-i găsească un avocat, o să plătească oricît, de bani face ea rost, vinde vaca, vinde motocicleta. Aleksandra Prokofievna începu să se agite, deşi situaţia i se părea deznădăjduită. S-a dus la Vasilkovo şi la centrul raional Reabţevo, unde Kolka era ţinut la arest, a discutat cu anchetatorul, cu şeful miliţiei. Şi chiar după primul drum făcut (era toamnă tîrziu,

la sfîrșitul lui noiembrie, timpul era inect, un ger neobișnuit și lapoviță, toți duceau muncă de lămurire cu ea să nu se ducă, Serioja țipa : „Îți interzic ! Nici să nu te gîndești ! Ești o babă și trebuie să te porți ca o babă !" — asemenea mitocănii nu-și permitea prea des, dar era speriat ; ea însă îi răspunse : „Niciodată n-am să mă port ca o babă, și dacă am promis, înseamnă că trebuie să mă duc, femeia mă așteaptă", el a mai țipat puțin a amenințat și a plecat la institut convins că maică-sa nu s-a scrîntit de tot și va rămîne acasă, Olga Vasilievna a plecat la serviciu, Irinka la școală, iar bătrîna și-a luat umbrela, și-a pus echipamentul de turistă de pe vremea comisarului poporului Krîlenko, cizme de cauciuc și a plecat la gară), seara, cînd s-a întors, obosită și înghețată, semănînd cu o sperietoare de ciori cam jalnică și totuși îngrozitoare, a povestit că treaba nu stă deloc așa cum a prezentat-o tușa Pașa. Pe de o parte, mai prost, pe de alta mai bine. Serioja era supărat pe maică-sa, nu a vrut s-o asculte și-a-tr-adins s-a sculat de la masă, iar cum Olga Vasilievna niciodată n-a fost pentru bătrîna cea mai bună interlocutoare, soacra s-a apucat să povestească toate Irinkăi. Vocea îi era oricît ar părea de ciudat, plină de vioiciune.

Iată ce aflase. Kolka fusese, desigur, la fel de beat ca și toți ceilalți, iar bătaia nu s-a iscat din nimic. Era amestecată o oarecare Raisa. Cei din Semkovo se legaseră de ea, voiau să se răzbune pentru că îl părăsise pe unul din satul lor pentru Kolka. Acest Kolka, molcom, bolnăvicios și șters, umbla cu o mulțime de fete și era considerat nu se știe din ce pricină un mire de invidiat. Se părea că Raisa aștepta de la el și un copil, dar tușa Pașa era de părere că ea minte și Kolka nu avea nici cea mai mică intenție s-o ia de nevastă.

— L-am convins că trebuie să ocupe o poziție cu totul opusă, înțelegi ? explica Aleksandra Prokofievna Irinkăi. Numai asta e speranța noastră. Într-un acces de gelozie și apărînd cinstea mamei viitorului său copil...

Vorbea cu Irinka ca un om mare. Iar puștoaica nu avea decît paisprezece ani. Olgăi Vasilievna nu-i plăcea acest lucru, dar nu putea face observații, căci s-ar fi iscat supă-

rare, cuvinte tari. A suportat toată plictiseala cu problemele lui Kolka, discuţiile soacrei, agitaţia ei, telefoanele, telegramele — căci bătrîna se băgase în mod serios în afacere şi găsise într-adevăr un avocat, un bătrînel vioi pe numele de Lupovzorov —, mirîndu-se tot mai mult : de unde această dornire, această înflăcărare pentru a apăra cauza unor oameni străini ? Cine erau pentru ea, chiar şi pentru ei toţi, tuşa Paşa şi Kolka ? Nişte gazde intîmplătoare, proprietarii care-i jecmăneau fără milă vara. De vorbit nu aveai ce vorbi cu ei. Şi Aleksandra Prokofievna vorbea arareori cu ei, doar uneori le dădea poveţe. Desigur, de Kolka ţi-era milă...

Toate aceste evenimente au coincis cu boala gravă a lui Gheorghi Maksimovici, cu supărările mamei. Şi cu umbra Dariei Mamedovna planînd deasupra capului. Olga Vasilievna era nervoasă. O enervau nevolnicia mamei, egoismul fiicei, viaţa nedesluşită a soţului — ce face el în zilele cînd ea e la serviciu ? — şi acum amestecul în treburile altora al soacrei cîrcotaşe. În loc s-o ajute în gospodărie, să ţină casa în curăţenie... Să se ducă la şedinţele cu părinţii la şcoală, cum fac toţi bunicii şi toate bunicile atunci cînd părinţii sînt ocupaţi... De la Serioja nici o nădejde... Olga Vasilievna simţea cum cade din picioare de oboseală... Să plătească măcar chitanţele la casierie ziua, cînd nu e lume multă, oare şi asta îi e greu ? Totul îi e greu. Cu mult mai greu decît să se ducă pe o vreme infectă la ţară cu trenul, să umble pe drumurile pline de noroaie, să stea ore în şir pe la tribunale pentru oameni aproape necunoscuţi, pentru oameni care oricum nu-i erau apropiaţi. O făcea mai ales demonstrativ. Cum făcea totul această femeie.

Şi, într-o zi, foarte enervată de toate — nu enervată de fapt, ci copleşită de o oboseală totală, ca atunci cînd capul încetează să mai gîndească şi cazi pradă tuturor enervărilor ascunse în străfunduri — i-a spus că pe ea o interesează Kolka mult mai puţin decît boala lui Gheorghi Maksimovici. Şi s-o mai lase în pace Aleksandra Prokofievna cu iubirea ei demonstrativă de oameni. Era nedreaptă. Aleksandra Prokofievna o sîcîia cel mai puţin, dar Olga Vasilievna auzea mereu consultaţii juridice date

la telefon, informaţiile cele mai amănunţite la cină, şi, pe deasupra, pe Serioja povestind cele auzite de la mama lui. În afară de asta, tocmai se întorsese de pe strada Suşcevskaia, unde mama ei se zbătea fără puteri şi se chinuia în durere privind cum îi moare un om foarte apropiat. Gheorghi Maksimovici era de o jumătate de lună în spital. Se simţea tot mai rău. Fusese operat cu trei zile în urmă de profesorul Rodin, un specialist renumit ; spitalul era bun, l-au internat acolo cu mare greutate, cu ajutorul lui Vlad, făcuseră tot ce le stătea în putere şi totuşi mama se frămînta : i se părea că ar fi trebuit să-i dea profesorului Rodin două sute de ruble înainte de operaţie. Cineva îi sugerase nerozia asta. Ea nu-i dăduse nimic. Pentru că i se spusese prea tîrziu. Şi acum o rodea gîndul că poate din cauza aceasta operaţia nu-l va putea salva. Profesorul Rodin fusese cu ea cam aspru, îi vorbise sec, spunîndu-i : „Din păcate nu vă pot da speranţe, dar nici nu vă pot spune că s-a sfîrşit".

Mama s-a simţit lovită în moalele capului de această frază.

— După părerea mea e o bătaie de joc să vorbeşti astfel cu rudele ! se indigna ea printre lacrimi. Cine i-a dat dreptul ?... Vorbea cu mine ca un funcţionar...

Şi pe loc se autoînvinuia că fusese slabă, că nu-i venise să-i propună bani profesorului Rodin. E adevărat că i se spusese tîrziu, dar şi ea se gîndise mai înainte la acest lucru, doar că nu se putuse hotărî. Acum, după operaţie, trebuiau să facă rost de un medicament elveţian foarte rar, eritrin. Trebuiau să dea telefoane pe la diferiţi oameni. Mama era sleită de puteri, stătea în pat cu tahicardie, iar Olga Vasilievna şi-a petrecut două ore la telefon. Unii îi promiteau să afle cîte ceva, să întrebe, dar majoritatea spuneau că şi ei caută tot felul de medicamente rare şi nu pot face rost de ele. Olga Vasilievna s-a întors de pe Suşcevskaia pe la nouă seara, a băut nişte ceai şi a avut intenţia să-i telefoneze mamei pentru că nu plecase de la ea cu inima liniştită. Doar ca s-o întrebe cum se simte, dacă i s-a mai potolit tahicardia. Dar nu reuşea să prindă telefonul liber.

Alekandra Prokofievna vorbea cu avocatul Lupovzorov. Conversaţia a durat fix [illegible] de minute. În

sfîrșit Olga Vasilievna s-a dus drept la bătrînă și i-a șoptit că are nevoie să dea un telefon urgent. Soacra a dat nemulțumită din cap și a mai vorbit cîteva clipe, iar apoi a lăsat receptorul în furcă.

— Aleksandr Ivanovici mi-a povestit despre proces. Pentru mine e un lucru foarte important ! a rostit aspru.

Olga Vasilievna i-a răspuns la fel de aspru :

— Iar eu trebuie să-i telefonez mamei. Nu se simte bine.

Nu, soacra nu a întrebat-o : ce e cu Galina Evgheni-evna ? nu are nevoie de ajutor ? de vreun medicament ? Cîte ceva mai putea face și ea rost de la o policlinică de pe Kirovskaia. De eritrin, puțin probabil. Dar cel pūțin putea :ă întrebe. Soacra nu era pornită împotriva mamei Olgăi, niciodată nu se certa cu ea, chiar dacă existaseră niște conflicte neînsemnte, dar asta demult, cînd mama se ocupa de Irinka, iar Aleksandra Prokofievna îi tot dădea sfaturi. În zilele acelea, din cauza exaltării comune și a dragostei pentru copil, izbucneau uneori fulgere. Dar de multă vreme toate fuseseră uitate. Și acum se instaurase o indiferență pașnică. Oricum însă, un străin care avea nevoie de ajutor tovărășesc îi era mai apropiat soacrei decît mama nurorii sale.

După înfruntarea de o clipă de la telefon, care nu s-a finalizat în nici un fel, Olga Vasilievna, intrînd din coridor în cameră, spuse ceva, așa, într-o doară, despre „dragostea demonstrativă de oameni". Serioja sări imediat ca o sentinelă încordată, gata să tragă :

— Flăcăul a căpătat trei ani în loc de șapte !... Și asta ți se pare demonstrație ? Nu, draga mea, este un lucru adevărat... pe care tu nu-l poți înțelege...

I-a răspuns ceva. Pentru că prea sărire în sus. Prea îi luase apărarea mamei. Ei, poate nu avusese dreptate, mai mult ca sigur că nu avusese dreptate, soacra venea în ajutor oamenilor uneori din toată inima — nu putea face altfel, era un obicei, așa fusese educată, nu era un merit al ei —, dar trebuiau să o înțeleagă și pe Olga, în ce stare se întorsese de pe Sușcevskaia. Iar el n-a găsit de cuviință decît să se supere. L-a văzut că intră în cameră în palton,

cu căciulă, cu acea expresie de încremenire sumbră și cu fălcile strînse care îi erau caracteristice în clipele de maximă supărare, și s-a învîrtit prin cameră căutînd ceva.

— Unde te duci ?

— La Feodorov.

A găsit ce căuta — servieta — și a aruncat în ea niște hîrtii.

Feodorov era prietenul lui de pe vremea cînd lucra la muzeu, un om de nimic, o nulitate, unul din flecarii aceia de care el se lipea în mod ciudat și care-l trăgeau înapoi. Din fericire, acum se întîlneau mai rar, pentru că Feodorov se mutase undeva foarte departe, dincolo de Kuzminki. L-a întrebat : ce treabă urgentă e ? Nu e nimic urgent, pur și simplu i-a promis să treacă pe la el. După o clipă de tăcere a adăugat : vine și Daria Mamedovna. Feodorov s-a dovedit a o cunoaște foarte bine. Ea va veni tîrziu, după conferință. Pentru Olga Vasilievna această veste a fost ca un fulger intrat în camera vecină, umplînd-o de lumină, urmat de o bubuitură.

Cu glasul pierit — i s-a părut că totul s-a terminat, că el pleacă pentru totdeauna — l-a întrebat cum are de gînd să se întoarcă. Era zece trecute. I-a răspuns că va rămîne peste noapte acolo. Vorbea liniștit, pe un ton puțin cam călitor, de parcă l-ar fi zgîndărit cu întrebări inutile, iar ea nu avea puteri să se indigneze și să urle : dar ce dracu de porcărie mai e și asta ? De ce pleci de acasă să înnoptezi dracu știe pe unde ?

Se comporta ca un om care face ceva absolut normal : bineînțeles, să pleci la zece și jumătate la Kuzminki sau mai departe înseamnă să rămîi să dormi acolo. Ce e ciudat să-ți petreci o dată o noapte la un prieten ? Dar nu e nimic ciudat, dumnezeule ! În *viața lor* însă nu existaseră asemenea obiceiuri. Nu mai existaseră pînă atunci. Și iată că el, folosindu-se de cearta lor, liniștit și oarecum obraznic, introducea această noutate. Olga Vasilievna tăcea, uluită mai ales de noutatea cu Daria Mamedovna.

Serghei i-a spus : „La revedere !“ și a plecat.

Li se mai întîmplase să se certe uneori groaznic, el să plece, să fugă de acasă sau ea să fugă la maică-sa, dar ca

să plece așa, tăcut, fără zgomot, să-și ia servieta și să spună „la revedere !"... asta nu ! Era despărțirea unor oameni străini : pentru o oră sau pentru toată viața, tot una era.

La funeraliile lui Gheorghi Maksimovici a plîns nestăpînit, gata să leșine — era o primăvară rece, urlau ciorile deasupra crematoriului — o țineau ca să nu cadă, voia să cadă, nu mai avea sens să trăiască ; în ajun el îi spusese „poate" și plecase iar pînă noaptea tîrziu. Îi ceruse *să înceteze să-l mai chinuie*. Nu putea să rostească cea mai simplă frază, să-i facă o observație mărunță, că el se ridica imediat și pleca. L-a întrebat doar :

— Poate ai o aventură cu Daria aia ?

Ba pleca la Feodorov, ba în altă parte. Spunea că parapsihologia îl interesează foarte serios. Și, într-adevăr, citea cărți vechi, niște prostii de genul „Glasul tăcerii" de Blavatskaia, revista „Rebus" și „Buletinul vieții de dincolo de mormînt" — cine i le dădea ? — și reviste noi englezești și americane, ședea cu dicționarul în mînă, lua notițe, glumind pe propria-i socoteală, dar ei nu-i ardea de glume. Ca biolog știa foarte bine cît valorează toate aceste aiureli. Pe el îl îmbrobodise o femeie. Voia să pună stăpînire pe el.

— De ce ai nevoie de toate astea ?

— Pentru nimic. Vreau să înțeleg cu ce s-au ocupat oamenii timp de milenii. În afară de aceasta, colonelul meu, Martînov, a fost spiritist și membru al unui cerc secret. În legătură cu aceasta a avut chiar neplăceri în nouă sute șaisprezece...

Cînd, parcă în glumă, povesti că fusese la Feodorov la o ședință de spiritism și chemaseră spiritul lui Pobedonostev, iar acesta le-ar fi spus o frază neclară : „Nu astfel veți învinge" — și ei au discutat furibunzi două ore ce ar putea însemna aceste cuvinte, mama lui Serghei nu a mai rezistat și-a făcut în sfîrșit scandal: A țipat că tatăl lui ar fi murit de rușine, dacă asemenea lucruri s-ar fi petrecut pe cînd trăia el. Fiul lui Afanasie Troițki și spiritismul! Fiul unui participant la revoluție, al tovarășului de luptă al lui Lunacearski ! Dacă taică-său s-ar scula din mormînt... El a remarcat caustic :

— Aha, deci și tu admiți o asemenea posibilitate ?

Bineînțeles era în multe privințe un joc, niște glume — încă nu se transformase într-un cretin patentat — și contau și insuccesele care-l chinuiau permanent. Și mai era și cel mai îngrozitor lucru, de care Aleksandra Prokofievna nu-și dădea seama : Daria Mamedovna. La început, cînd se ducea la Feodorov la dracu'n praznic, o chema și pe Olga Vasilievna să meargă cu el, dar ea n-avea nici un chef să bată un drum atît de lung ca să asculte niște prostii și refuza, rîdea, își bătea joc de el. Toate degeaba. A pierdut o seară întreagă citind revista „Spiritualistul" din 1906 și broșuri rupte cu coperți de hîrtie ce zăcea pe masa lui : cît erau de jalnice în provincialismul lor ! Uneori rîdea, uneori se enerva, dar cel mai mult o uimea faptul că toate aceste aiureli — toate aceste mediumuri, spirite înalte, spirite joase, voci de pe lumea cealaltă — persistau pînă în zilele noastre. După ce citi cu vîrf și îndesat aceste revistuțe, ajunse la două concluzii care o speriară îngrozitor. Prima — cele mai entuziaste în toată această horă erau femeile. Simțeau o momeală ascunsă pentru ele. Celebra Blavatskaia, autoarele „Spiritualistului", Bîkova, Speranskaia, Șcegolkova, o oarecare Kapkanșcikova, foarte activă. „De prea mult bine or fi înnebunit, sau ce naiba ? Ia să fi umblat ele prin magazine, pe la cooperative, să fi stat la coadă la GUM pentru cizme..." Și a doua concluzie, mai teribilă : lipsa de sens a tot ceea ce se referea la chemarea spiritelor și la comunicările cu lumea de dincolo era atît de evidentă, încît dacă Serghei continua să se dedice tuturor acestor prostii, însemna că existau *alte motive*. Iată de ce, cînd i-a spus „poate" și a plecat, a simțit că-i fuge inima în călcîie, pentru că se aștepta la un asemenea răspuns. Și nimeni n-a plîns mai amarnic la sicriul lui Gheorghi Maksimovici lîngă Mînăstirea Donskoi ca Olga Vasilievna.

Serioja o susținea dintr-o parte, Vlad din cealaltă. Simțea calmul de piatră al lui Serioja. La un moment dat el i-a șoptit rece :

— Trebuie să te stăpînești !

Pe urmă, Vlad a luat-o cu grijă deoparte — era în clipa în care a început să cînte muzica — și ducînd-o spre zid, a scos din buzunar o sticluță cu medicamente, un păhărel

și i-a dat să bea. Privindu-i fața îmbătrînită și ciupită de vărsat, i-a spus :

— Gheorghi Maksimovici te iubea, Vladik...

Vlad dădea din cap cu întristare, dar și cu ascunsă îngîmfare. O mașină neagră, de la servici, îl aștepta în piața de la intrarea în crematoriu. Olga Vasilievna se gîndea : toate ar fi putut fi altfel, astăzi ea nu s-ar fi chinuit, dacă Vlad nu l-ar fi adus atunci pe Serioja. Ce repede trece viața ! Serioja stătea cu spatele, fără să întoarcă capul, acum o susținea de braț pe mama Olgăi Vasilievna. Muzica îi distrusese pe toți. Pe urmă s-au dus pe Sușcevskaia. vecinele, niște femei cumsecade, organizaseră totul, iar o doamnă necunoscută, cu numele de Ghenrietta Osipovna, de la organizația de Moscova a Uniunii pictorilor, energică și descurcăreață, exact așa cum trebuie, dădea dispozițiile. Îi spunea mamei „draga mea". Pictorii s-au îmbătat rapid, discutau țipînd, despre Gheorghi Maksimovici vorbeau exagerînd peste măsură, și de aceea cuvintele lor sunau a ipocrizie, iar toate obiectele din atelier — tablourile, ramele, modelele de ghips, borcanele, pensulele — păreau orfane, străine, nimeni nu avea nevoie de ele. Unchiul Petea, devenit un bătrînel alb și slab, tuși toată seara ca o trompetă, strigînd mereu : „Lăsați-o baltă !"

Mama se pierduse cu desăvîrșire în toată această înghesuială și agitație, avea aerul că nimerise aici din întîmplare. Olga Vasilievna se gîndea cu îngrijorare la mama ei : cum va trăi de acum înainte ? A rămas peste noapte la ea, iar Serioja cu Irinka și Aleksandra Prokofievna s-au dus acasă.

Prima soție a lui Gheorghi Maksimovici fusese la crematoriu și apoi venise pe Sușcevskaia, dar nu la ei în atelier, deși fusese invitată, ci făcuse — comediantă nenorocită — o altă pomenire a ei, la același etaj, în camera unei pictorițe. Unii oaspeți gustau ba din niște bucate, ba din altele. Unchiul Petea deschidea din cînd în cînd larg ușa și striga amenințător în coridorul pustiu :

— Acuși vin să fac țăndări toate farfuriile ! Ce pomenitori s-au mai găsit !

Din camera pictoriței i se răspundea ceva, dar nu se auzea ce. Iar Olga Vasilievna ședea pe o canapea alături de Lihnevici, un bătrînel bărbos, care nu mai pleca, își tot turna ba vișinată, ba ceai și-i povestea, plîngînd, despre viața pe rue Moufetard cu un veac în urmă, cînd el și Gheorghi Maksimovici, niște tineri obraznici, și-au pus în cap să lase cu gura căscată Parisul, și mai era cu ei și Marc Chagall, și ...ce-a ieșit din asta, pomenirea de pe strada Sușcevskaia ! O sfătuia ca cele două desene în creion, catedrala din Montmartre și autoportretul cu fața strîmbă, să le vîndă, iar celelalte să le dăruiască cui o fi, cui le-o lua, pentru că cele mai bune lucrări ale sale Gheorghi Maksimovici le-a ars cu propriile mîini în anii treizeci. Ce prostie, o clipă de slăbiciune și viața s-a rupt în două, ca acest ghips spart în două, n-o mai poți nici aduna, nici lipi, au urmat fleacuri, ședințe, comisii, comenzi („Să nu crezi, Olia, că-l invidiam, mi-era milă de el, bietul Georges"). Olga Vasilievna, care își vărsase deja toate lacrimile, iar inima i se frînsese cu gîndul la mamă-sa, ședea buimăcită, nu putea înțelege ce-i aduce viitorul și se gîndea că Serioja ar fi trebuit să rămînă cu ea și Irinka ar fi plecat cu soacra. Așa ar fi trebuit să fie. Dar el nu a vrut. „Ei, noi am plecat, a spus. Am s-o duc pe Irinka. E timpul să se culce."

Acum ducea o viață independentă, a lui. Munca nu-l mai interesa, teza stătea pe loc. În schimb, povestea despre răspunsurile amuzante și prorocirile uimitoare auzite la „serile de spiritism". Ea continua să nu dea crezare acestor prostii — cum poți să consideri un lucru serios faptul că el a reușit să se pună în legătură cu un oarecare frate Arnoulf, un călugăr franciscan care a trăit în secolul al XVI-lea în Elveția, cu care acum poartă discuții în mod regulat. I se întărea tot mai mult convingerea că Daria îl prinsese în mrejele ei.

Prima dată a văzut-o întîmplător la teatru. Se duseseră la teatru „Sovremennik", la o premieră. Se plimbau în pauză prin foaierul de la etajul întîi și, deodată, a strîns-o puternic de braț — a fost mai tîrziu o dovadă de netăgăduit, prea o strînsese tare, ca un cleste, un gest pur reflex — și i-a șoptit :

— Acolo în colţ este Daria Mamedovna !

Înainte de a se uita în colţ, îl privi pe el. Se roşise tot. Daria Mamadovna era oacheşă, slabă, cu fire argintii în părul negru. Îl privi pe Serioja, cînd acesta se apropie de ea, fără să zîmbească şi, chiar, s-ar zice, fără prea multă prietenie. Alături de ea era un tînăr, prost ras, într-un pulover pe gît alb, destul de murdar. Serioja a salutat-o şi i-a prezentat-o pe Olga Vasilievna. Tînărul avea cu vreo douăzeci de ani mai puţin decît Daria Mamedovna. Nu li l-a prezentat. Nu s-a înfiripat nici un fel de conversaţie, deşi Serioja a mai rămas în faţa ei vreo două-trei secunde, jenante — Olga Vasilievna simţise atunci o ruşine chinuitoare — şi apoi au plecat.

— Îmi pare tare rău pentru tine, i-a spus Olga Vasilievna.

— De ce ? Ce tîmpenie ! Nu înţeleg ce tot îndrugi acolo ! se răţoi el la ea şi, supărat, nu îi mai vorbi pînă la sfîrşitul pauzei.

Spectacolul era vesel, dar ei nu rîdeau. Olga a simţit o adiere — ca de vînt rece — prevestitoare de nenorociri.

A doua oară a fost în casa de pe chei cu cariatide, ce-i aminteau de camera de demult de pe Şabolovka. Acolo locuia un prieten de-al lui Feodorov, inginer de drumuri, spiritist şi colecţionar de cărţi despre magie şi ocultism. Le arătă o carte ciudată cu titlul „Tulburarea fermecată". Serioja o chemase de cîteva ori să vină să vadă cum se petrec toate astea, dar ea nu avea chef, nu avea chef deloc : simţea că nu o invită sincer, că minte cînd insistă.

— Hai să mergem, să ne ducem... O să ne distrăm.

Dar, de fapt, *nu voia ca ea să apară pe-acolo*. De aceea trebuie să-şi biruie repulsia. *Viaţa lor* se destrăma, era numai aşchii, particule de mozaic, totul părea ca un vis, căci visul e întotdeauna din fragmente, mozaical, în timp ce lucrurile reale sînt întregi, compacte. A venit cu durere de cap. În coridor era un afiş : „Linişte, tu eşti lucrul cel mai bun din cîte mi-a fost dat să aud". Stăruia un miros dulceag, de fum de lumînare şi ceară caldă, ca-ntr-o biserică. Toţi vorbeau abia auzit, îşi aruncau cum nimereau paltoanele şi blănurile în coridor pe nişte cufere.

Olga a observat că parchetul nu fusese spălat de multă vreme, era cenușiu de murdărie.

O stăpînea o hotărîre tîmpă, cum se întîmplă numai în vis : să vorbească cu această femeie. Nu era acolo. A venit peste vreo două ore cînd totul se terminase. Oamenii care ședeau în jurul mesei aveau un aer încordat și oarecum jenat. Nimeni nu glumea, nu zîmbea, se străduiau să nu se privească ; priveau spre mijlocul mesei unde, pe o foaie de hîrtie cu literele alfabetului desenate pe un cerc, se afla un pahar nu prea mare. Erau cinci femei și patru bărbați. Serioja i-a spus că sînt tehnicieni sau ingineri, dar una dintre femei, cum s-a aflat mai tîrziu, era casieră la teatru. Tot aici era și Feodorov, nefiresc de tăcut și de sumbru. Toată treaba o dirija inginerul de drumuri, un om palid cu o bărbuță roșcată aducînd a căpitan de vas, care vorbea sacadat și repede. Fiecare frază a lui răsuna ca un ordin, ceea ce era foarte neplăcut. De altfel și omul acesta, îmbrăcat cam pretențios, într-o haină roșie tricotată pe andrele mari, cu un șiret în loc de cravată, nu-i plăcu Olgăi Vasilievna. Avea degete lungi cu o nuanță alburie în jurul unghiilor. Toată seara nu i-a aruncat nici o privire Olgăi Vasilievna, deși ea simțea că o urmărește. Cineva propuse să se deschidă un geam. alții se împotriviră, de aici izbucni cearta. Cele două femei care ceruseră să se deschidă fereastra se apucară să discute cu o neobișnuită înflăcărare, pline de furie, amenințînd chiar că vor părăsi adunarea dacă nu li se va face pe plac și atunci adunarea își va pierde tot rostul. Era clar că nu se punea problema aerisirii, ci se avea în vedere ceva mai important, global. Gazda, după o scurtă îndoială, găsi, plin de hotărîre, soluția : deschise ușa spre camera vecină, iar acolo deschise fereastra.

Serioja ședea vizavi de Olga Vasilievna. Avea o expresie de nepătruns pe față. La ce se gîndea ? Ea simțea strîngîndu-i-se inima de neliniște și de milă pentru el : și nici el și nici ea nu se simțeau aici la îndemînă. Acasă o așteptau atîtea treburi, curățenia, cumpărăturile, trebuia să ducă rufele la spălat și spălătoria era deschisă pînă la nouă seara, dar în fiecare zi o împidicase ceva, ba obo-

seala, ba alte preocupări. Trebuia să scrie darea de seamă, iar pe el îl aşteptau notiţele din caietele cele groase, cărţile, mapele, tot ceea ce rămăsese împietrit la jumătate de drum şi nu se mai urnea, şi în loc de asta... Omul în haină roşie comanda :

— Mîna stîngă pe mîna dreaptă a vecinului... Piciorul pe picior... Faceţi un lanţ...

Păhărelul părea într-adevăr să prindă viaţă sub mîinile lor, la început se mişca nesigur, apoi se plimba convulsiv pe hîrtie, trecînd brusc de la o literă la alta, şi, din această aiureală fără sens, se năşteau fraze. Părintele Paisie spuse : „Nu te calici să faci bine, vei fi răsplătit, prostule, cu vîrf şi îndesat.“ Nelămurire trezi cuvîntul „prostule“. De ce spui această expresie de dispreţ la adresa celui ce face un bine. O doamnă a explicat : spiritul părintelui Paisie ironizează, probabil, morala pămîneană, unde cei ce fac bine în logica noastră cinică sînt consideraţi nişte proşti. Spiritul lui Torquemada vorbi îndelung şi încîlcit, dar frazele lui erau, nu se ştie de ce, stereotipe, de ziar, ceea ce decepţionă.

Apoi s-a făcut o experienţă de psihografie : una din femei s-a aşezat deoparte cu un creion şi o foaie de hîrtie, ceilalţi stăteau ca mai înainte, în jurul mesei. S-au străduit să invoce spiritul lui Herzen, acela se încăpăţîna, nu voia să vină, făcea nazuri. Cineva propuse să fie lăsat în pace, dar ceilalţi nu erau de acord; atunci stăpînul casei şopti furios să se înceteze cu certurile şi să se continue treaba — lumina era stinsă, încordarea creştea şi, în sfîrşit, toţi, în mijlocul liniştei de mormînt, auziră scîrţîitul creionului. Femeia care stătea deoparte *scria!* Nimeni nu se îndoia că creionul ei era impulsionat de mîna lui Herzen. Cînd au aprins lumina, s-au năpustit asupra hîrtiei. Femeia şedea, sprijinită de speteaza scaunului, extenuată, cu faţa transpirată, foarte palidă — i s-au dat imediat picături de valeriană — iar pe hîrtie au văzut nişte mîzgăleli uriaşe cît toată foaia.

Stăpînul casei, apucînd hîrtia, citi cu glasul pierit de emoţie :

—, ..Rifugiul... meu... rîul...“

Olga Vasilievna îl auzi pe Serioja chicotind. Îi cunoştea foarte bine chicoteala maliţioasă, nu putea să greşească, dar cînd îl privi, văzu aceeaşi expresie de nepătruns. Se auzi o voce :

— Dar mai departe ? Ce e ? Nu mai e nimic ?

— Atît, numai aceste trei cuvinte, a răspuns repede stăpînul casei, tot aşa de tulburat.

Examinau hîrtia, studiau mîzgălelile şi discutau fără sfîrşit. Ce înseamnă „rîul“ ? Şi de ce „rifugiu“ ? Au căzut de acord că „rîul“ este, probabil, simbolul timpului, rîul timpului, iar spiritul lui Herzen, deci, speră în timp. Această comunicare li s-a părut importantă şi profundă. În ceea ce priveşte „rifugiul“, aici s-au aflat în impas. Oare putea spiritul lui Herzen să facă o greşeală ortografică atît de grosolană ? O interogau cu patimă pe femeie : e convinsă că ştie cum se scrie cuvintul „refugiu“ ? Femeia — era tocmai casieriţa de la teatru, care se remarcase printr-o deosebită *senzitivitate*, adică sensibilitate, cea ce-i explica aptitudinile de medium — nervoasă şi indignată, respingea presupunerea că ea ar fi putut face o greşeală.

— Cum vă puteţi închipui că aş fi atît de agramată ? spunea ea cît pe-aci să plîngă.

În acest caz, remarcă Serioja, trebuie să recunoaştem că agramat este Herzen. De aci s-a iscat o nouă discuţie, toţi vorbeau în cor, dar gazda a clarificat problema : greşelile de ortografie nu au importantă, importantă este esenţa celor comunicate, nu forma. Cînd la banchetul lui Baltazar, a spus el, au apărut cuvintele mistice „mene, tekel, fares“, nimănui nu i-a trecut prin cap să se întrebe dacă e corectă ortografia. Toţi au fost cuprinşi de groază. De altfel, în cartea proorocului Daniil se spune că aceste cuvinte au fost „mene, mene, tekel, uparsin“, o tautologie şi o schimbare a literelor obişnuite în psihografie... Olga Vasilievna simţi că-i creşte durerea de cap şi nemaiputînd sta jos, se sculă. Se duse să se întindă pe divanul din camera vecină. Era întuneric şi frig. Cineva intră în urma ei şi închise geamul.

A avut o migrenă ca în timpurile cele mai rele, pînă la greaţă. Serioja i-a adus un pahar de ceai fierbinte şi

un medicament. A învelit-o cu ceva. Ar fi vrut ca el să stea lîngă ea, să rămînă singuri în întuneric, îl luă de mînă şi-l întrebă :

— Îţi dai seama că toate astea sînt nişte aiureli ?

A spus că da. În durerea îngrozitoare care-i strîngea tîmplele ca-ntr-un cleşte, pătrunse ca o înţepătură o altă durere : dacă înţelege, atunci de ce vine aici ? Dar nu avu putere să-i pună această întrebare. Se simţea mult prea slăbită.

— E cea mai banală experienţă ideomotorică... Am învăţat-o în anul cinci la cursurile de psihologie... şopti Olga Vasilievna.

Peste vreo douăzeci de minute sau o jumătate de oră în odaie intră o femeie şi aprinse veioza.

— Cum vă simţiţi ? întrebă femeia şi Olga Vasilievna o văzu pe Daria Mamedovna.

Cu un efort nemaipomenit, îşi impuse să se scoale şi să se aşeze. Serioja nu era în cameră. Simţea cum îi zvîcneşte capul ca şi mai înainte.

— Mai bine, spuse.

Privea uimită la femeia cu faţa oacheşă şi cu trăsături ascuţite. De ce a venit ? Nu o dată se gîndise : să-i vorbească între patru ochi, să-i arunce în faţă cuvinte pline de venin, de ură, dar acum cuvintele pieriseră dintr-odată, de parcă vîntul i-ar fi spulberat toată furia. Singurul lucru pe care-l mai simţea Olga Vasilievna era respiraţia greoaie ca de astmatic.

— Nu vreau ca Serioja să-şi piardă vremea cu toate aceste aiureli, a spus ea, sufocîndu-se uşor.

Femeia i-a întins un pahar.

— Beţi !

Olga Vasilievna se supuse ascultătoare.

Daria Mamedovna s-a aşezat alături de ea pe divan şi a început să vorbească liniştită : şi ea e împotrivă ca el să-şi piardă timpul cu aiureli. De fapt, nu sînt aiureli, e o distracţie, un joc. Un amuzament de sîmbătă pentru oameni obosiţi şi plini de griji. Unii joacă pocher, alţii ma-djong, alţii, cu disperare, joacă şah, alţii... Şi mai zise alte banalităţi... Era totuşi o obrăznicie : *şi ea e împotrivă !* Nimeni pe lume, în afară de Olga Vasilievna, nu avea

dreptul să fie împotriva vreunui lucru care ţinea de viaţa lui Serioja. „E o proastă ! se gîndi Olga Vasilievna. Şi se spune că ar fi deşteaptă.“ Acest fapt o linişti, îşi simţi capul mai uşor.

Daria Mamedovna mai zise :

— Sînt bucuroasă că ne-am cunoscut. Trebuia de multă vreme să stau de vorbă cu dumneavoastră...

„Asta de ce oare ?“ se gîndi Olga Vasilievna fără nici un fel de spaimă. Cu voce tare rosti :

— În primul rînd ne-am mai cunoscut. La teatru, vă amintiţi ?

— Da ? Am uitat.

— Vreţi să vorbim acum ?

— Dacă nu vă simţiţi prea rău. Căci cine ştie cînd o să ne mai vedem ? Daria Mamedovna scoase din poşetă ţigările, bricheta şi, fără să ceară voie — un amănunt foarte drăguţ şi caracteristic pentru ea —, îşi aprinse o ţigară. Serghei Afanasievici mi-a spus că vă ocupaţi de probleme legate de incompatibilitatea biologică...

A, asta era ! Şi asta e tot ? Problemele incompatibilităţii erau legate de unele din cercetările ei. În plan secundar. Olga Vasilievna îi povesti cîte ceva. Daria Mamedovna o întreba de Andrei Ivanovici, pe care-l cunoştea de la universitate. Pe urmă începu să vorbească despre munca ei, despre percepţia extrasenzorială, despre tot felul de probe, experimente şi scopuri, despre mii de experienţe, care s-au făcut colo şi colo, şi despre faptul că noi, din păcate, am rămas în urmă şi trebuie să recuperăm ce-am pierdut. Dumneavoastră, ca biolog care studiază problema relaţiilor şi a incompatibilităţii biologice, trebuie permanent să vă loviţi... Dar liliecii cu locatorul lor ? Dar peştii ? Trebuie să fiţi de acord că nu aveţi nici un fel de motive să negaţi relaţii deosebite, extrasenzoriale şi în structura... Nu avea chef să pornească o discuţie, totuşi, cu voce slabă, sufocîndu-se, uşor, replică : în parapsihologie e prea multă înşelăciune. Nicăieri, în nici o ştiinţă, dacă parapsihologia poate fi considerată ştiinţă, nu au existat atîţia escroci. Dar dumneavoastră cum credeţi, de ce ? Pentru că, dragă Olga

Vasilievna, oamenii se găsesc într-o permanentă autoînșelare : socotind că totul ar fi deja cunoscut.

Olga Vasilievna a spus :

— Dacă e să vorbim de incompatibilitate... Tainele alergiei... Știți că există oameni care reacționează bolnăvicios la prezența unei anumite persoane : încep să tușească, se sufocă...

— O, da ! Bineînțeles ! Deci, care este mecanismul ?

Olga Vasilievna îi răspundea ceva, privindu-i fruntea mică, oacheșă, caucaziană, și se gîndea : vor să afle originea lucrurilor, să scoată la iveală structura, să găsească mijloacele de comunicare ce transmit ura, invidia, spaima. Și dragostea. Și dacă se vor găsi mijloacele de comunicare, atunci să le dirijeze ? Cineva deschise ușa, vru să intre. Daria Mamedovna a rostit sever : „Închideți !" și ușa se închise.

— Daria Mamedovna, aș vrea să vă... despre un singur lucru... — a rostit dintr-o dată Olga Vasilievna cu o voce jalnică, întrerupîndu-se. N-are rost ca Serghei Afanasievici să se înflăcăreze de toate aceste lucruri foarte interesante... Înțelegeți, nu mai e tînăr, nu prea e sănătos, are o mulțime de treburi, are obligații...

Daria Mamedovna căsca ciudat ochii ei negri, încercuiți de un alb albăstrui, înclinîndu-și tot mai mult capul spre umărul drept.

— La ce vă referiți ? Nu înțeleg.

— La faptul, Daria Mamedovna, că Serghei se distruge... Se păbușește, nu mai face nimic, teza nu și-o mai scrie...

— Draga mea, dar ce pot face eu ? Nu-și scrie teza ? Deodată se porni să rîdă. Foarte bine că n-o scrie... Zău așa, nu vă supărați, Olga Vasilievna... Mie, în genere, nu-mi plac filologii, nu, nu-i adevărat că nu-mi plac, îi deplîng pe toți filologii, pe toți acești literați, istorici, toată confreria scriptologilor, care sînt nevoiți să flecărească, să flecărească, care nu fac nimic altceva decît să flecărească. Mi-e milă de ei, săracii. Ce mai prostie — într-adevăr o prostie — și tema asta de care el se ocupă de o viață : colaboratorii secreți ai poliției secrete țariste din

Moscova. Cine are nevoie de așa ceva ? Am rîs cînd mi-a povestit despre, vezi doamne, descoperirile lui în acest microcosmos, și cu atîta pasiune...

În camera de alături s-a auzit un hohot de rîs, cineva a bătut cu pumnul în perete și a strigat :

— Nigmatova, vino încoace !

— Și asta, într-o vreme cînd se hotărăsc soarte... Cînd întrebarea shakespeariană...

Apoi, pe neașteptate, povesti cum a ajuns să se ocupe de parapsihologie. Cu cîțiva ani în urmă, soțul ei, pictorul Nigmatov, a pierit într-o catastrofă de aviație. În noaptea aceea i-a văzut în vis chipul schimonosit de groază.

Faptele au fost povestite cu absolută indiferență, ca un fapt de comunicare extrasenzorială, telepatică. Și Olga Vasilievna n-a simțit nici un fel de milă pentru Daria Mamedovna. Și-a zis că dacă el s-a îndrăgostit de această femeie nu poate fi decît nefericit.

Era tîrziu, acasă o aștepta Irinka, căreia îi promisese ceva în ziua aceea, așa încît, de cum a intrat Serioja pe ușă, i-a spus că trebuiau să meargă acasă și s-a ridicat. Repede și pătrunzător le-a prins pe amîndouă cu o privire și, după cum se vede, a rămas mulțumit, pentru că a răspuns liniștit :

— Să mergem.

De obicei, cînd erau în vizită, trebuia să-l scoată cu macaraua.

Cînd au ieșit în stradă, i-a spus că toți au fost foarte intrigați, întrebîndu-se despre ce a discutat atît de mult cu Daria Mamedovna ?

— Nu-i prea stă în obicei, nu-i place să flecărească. Înseamnă că i-ai plăcut.

— Da. I-am plăcut, confirmă Olga Vasilievna. Am discutat despre tine. Îi e milă de tine...

— De mine ? Milă ? Mă rog, n-are decît. Are și de ce.

— Consideră că te ocupi de prostii.

— Ei, nu mai spune ! A izbucnit în rîs și a clipit viclean din ochi, ca un om pe care nu-l poți trage pe sfoară.

Totuși Olga Vasilievna simți o ușurare.

Peste cîteva zile totul reîncepu ca mai înainte : pleca de acasă, dispărea, avea o viaţă a sa ascunsă, iar Olga se chinuia.

În copilărie, pe la vreo şapte-opt ani, Irinka avea manifestări ciudate. Se trezea noaptea şi umbla somnambulă, se poticnea de lucruri şi, o dată, pe cînd locuiau pe Şabolovka, i-a speriat pe musafiri apărînd în uşă ca o mică fantomă, în cămaşă albă, şi, apropiindu-se de masă — faţa îi era adormită, ochii închişi —, spuse întinzînd mîna goală : „Vreţi ţiganca mea ?“ Ţiganca era păpuşa ei preferată. Apoi lucrul s-a repetat tot mai rar, iar pe la zece ani crizele au dispărut cu desăvîrşire. Amintindu-şi de ciudăţeniile Irinkăi, Serghei s-a gîndit că ea poate face parte tocmai din acele firi *senzitive* pe care el le căuta pentru hobby-ul său. Se pasionase în mod serios pentru experimentele parapsihologice. I-a adus la disperare pe toţi ai casei, încercînd să ghicească la ce se gîndesc sau au intenţia să facă şi străduindu-se să le insufle voinţa lui. Voinţa în prima perioadă se referea, bineînţeles, la nimicuri : să aducă o cutie de chibrituri sau să stingă lumina în coridor. Uneori pe neaşteptate exclama bucuros :

— Bravo ! În sfîrşit ! O jumătate de oră ţi-am insuflat să închizi fereastra...

Alteori, la fel de neaşteptat, se supăra, se înfuria şi-şi permitea chiar observaţii jignitoare :

— Ei, naiba să te ia, dar tare mai ai obrazul gros, nu trece nimic prin el. Îţi insuflu, îţi transmit, iar tu nimic...

Erau purtări de băieţandru, ce aminteau de jocurile de elevi de la cercul „Psihologia distractivă“. Şi Olga Vasilievna ar fi putut să le şi ia ca atare, pe jumătate în glumă, pe jumătate acceptînd, pentru că Serioja parcă mai prinsese viaţă, se remontase, tonusul îi crescuse evident, căpătase culoare în obraji, ceea ce demonstra foloasele noii pasiuni. Totuşi, e bine să fie măsură în toate. În cazul de faţă, jocul se transforma în ceva mai serios. Şi Olga Vasilievna îşi dădea seama, alarmată, de semnele care spuneau că e vorba de abordări preliminare, de căutarea metodei şi că, în momentul cînd se va simţi un pic mai liber, el se va ocupa de psihologie şi parapsihologie în

mod temeinic. I-a spus că e o naivitate, ca și cînd ai spune că ai intenția să te ocupi de fizică și metafizică.

— Nu ți-e teamă că ai să te transformi în „vecinul savant“ din nuvela lui Cehov ?

A privit-o distrat :

— Fii mai cu băgare de seamă cînd faci glume. În momentul de față sînt singurele lucruri ce mă interesează în viață.

Ce-i mai rămînea să facă după asemenea cuvinte ? N-a mai glumit, a început să aștepte să vadă ce se întîmplă. Totuși i se părea că farmecele se vor termina.

Doamne, dumnezeule, ce greșeală făcuse ! N-ar fi trebuit să aștepte, nu ar fi trebuit să părăsească lupta, să-l lase în stăpînirea deplină a acestei Daria și a amicilor ei. Ce proastă cumsecade mai fusese ! Era doar evident că el se îndepărtează, se desprinde ca o corăbie de chei, cu toate pînzele și steagurile sus, în timp ce ea continua să aștepte ceva, să mai spere. Nu înțelegea că el se găsește la o cotitură a destinului. Cel mai important chin era lipsa de înțelegere. La un moment dat s-a gîndit să acționeze energic, de parcă nu s-ar fi întîmplat nimic, de parcă între ei nu s-ar fi interpus blestematul acela de hobby : fără să-l mai întrebe, a cumpărat bilete la un film extraordinar, la care toată Moscova se înghesuia să se ducă. El i-a răspuns că tocmai la zece este ocupat. Cu ce e ocupat ? Pleacă ? Nu, va fi acasă. Dar de la zece e ocupat.

S-a simțit foarte jignită, dar nu s-a apucat să-l descoasă, s-a dus singură, domolindu-și mîndria rănită. N-a putut suporta să stea la cinema mai mult de un sfert de oră și a fugit înapoi acasă. Oare, colac peste pupăză, mai și minte ? Era stăpînită de un sentiment de neputință : dacă o minte este numai pentru că s-a încurcat, drumurile vieții sale s-au încîlcit definitiv — înainte n-o mințise niciodată — și ea nu-i poate veni în ajutor. Nu există chin mai mare decît neînțelegerea și imposibilitatea de a ajuta ! Dar cînd a venit în fugă acasă a văzut că era într-adevăr ocupat.

Ședea în cameră, zăvorît, sumbru, concentrat : întinsese cărțile lui Zener, acelea parapsihologice, cu pă-

trate, stele. El și Daria Mamedovna își fixaseră pentru zece seara o ședință : ea, în calitate de *percipient*, adică ghicitor, se găsea la Bolșevo, în casa de odihnă a cineaștilor.

Cu cărțile acestea îi sucise completamente capul Irinkăi. La început spunea că fetița are mari aptitudini, că e uimitor procentul de reușite, care depășește cu mult calculul probabil.

— Poți să devii o celebritate mondială ! Nu glumesc. O să fii invitată peste hotare, iar eu și mămica o să te însoțim.

Cu asemenea basme voia s-o atragă și s-o îmbuneze, pentru că, bineînțeles, fetița se plictisi foarte repede, ghicea din ce în ce mai puțin. El se enerva, se supăra. Puncte atît de multe ca în primele zile nu mai reușise să facă niciodată.

— Gîndește-te mai serios ! Concentrează-te ! spunea el enervîndu-se. Ce se petrece cu tine ?

Nici altădată, cînd încercase s-o ajute pe Irina la lecții, nu avusese răbdare. Meditațiile lui se terminau întotdeauna cu o ceartă. Și acum se întîmpla același lucru. Într-o zi Irina izbucni în plîns. Atunci bunica lovi cu pumnul în masă :

— Ei, gata, ajunge ! Nu pot să mai văd cum nenorocești copilul ! N-ai decît să faci orice nebunie vrei, să te ocupi de științele tale oculte, ești om pe picioarele tale și ai să răspunzi pentru tine, dar pe Ira las-o în pace...

Au început să se certe. Ca de obicei se certau fără să strige, fără să se jignească, dar cu răutate. Probabil să pentru amîndoi cearta era dureroasă. Aleksandra Prokofievna mai era incitată, poate, și de amintirea disputelor lui Lunacearski cu mitropolitul Vvedenski.

— Dacă acceptăm, chiar și pentru o clipă, existența lumii de dincolo de moarte și a puterii supranaturale, adică a lui dumnezeu...

— N-am spus asta. Nu mai denatura lucrurile după obiceiul tău avocățesc.

— Ce sînt toate astea, dacă nu agnosticism ?

— După părerea ta, locomotiva a ajuns la ultima stație ? Calc mai departe nu este ?

— Calea ta, Serghei, nu duce înainte, ci înapoi, în întunericul evului mediu. Numai că nu înţeleg : de ce duci o viaţă dublă ? Fii măcar consecvent. Îmbracă haina monahală, du-te în sihăstrie, pleacă undeva într-o peşteră sau într-o carieră de piatră părăsită — de altfel, pe şoseaua Paveleţki, nu departe de Moscova, există nişte cariere vechi de piatră — stai acolo şi contemplă-ţi propriul buric, ca un călugăr tibetan. Rabdă de foame, mănîncă viermişori, gîngănii. Soţia o să-ţi aducă viermişori şi gîngănii de la magazinul „Vînătorul şi pescarul"... (Trebuie spus că bătrîna era uneori sclipitoare în umorul ei plin de venin. În afară de aceasta, nu voia nicicum să admită că numai el este vinovat de toată această aiureală, fără sprijinul Olgăi Vasilievna.) Dar ţie această soluţie nu-ţi convine : nu pleci de la institut, îţi iei salariul...

— Poate că am să şi plec. Chiar aşa, mi-ai dat o idee care nu-i de lepădat. Dacă s-ar crea, aşa cum se promite, un laborator de comunicare extrasenzorială pe lîngă un institut pe care-l cunosc m-aş muta acolo cu mare plăcere.

Deocamdată toate acestea se spuneau în focul certei. Şi pentru a-şi face reciproc în necaz, Serghei afirma insistent că-l interesează ştiinţa şi numai ştiinţa. În această lume sînt prea multe ciudăţenii. Şi de vreme ce există antimaterie, quasari, particule tainice, fără masă în repaus, fără sarcină electrică, de ce nu s-ar putea presupune că există ştiinţe necunoscute, mijloace de comunicare supra-senzoriale.

— Serioja, mă îngrozeşti, văd că în capul tău, timp de patruzeci de ani, s-a făcut o încîlceală de neînchipuit...

— În schimb, tu, mămică, în toţi aceşti ani ai rămas absolut neschimbată. E şi asta o realizare în felul ei.

— Şi mă mîndresc cu ea ! Nu mă gîndesc la moarte ca alte bătrîne. Da, ştiu că o dată cu ultima suflare voi dispare de pe această lume fără să las vreo urmă. Asta e totul. Şi n-are rost să discutăm.

— Da, da, n-are rost să discutăm... bombănea Serioja, dînd din cap. Ce clar, ce minunat... Şi acelaşi lucru în privinţa morţii celor apropiaţi ţie ? Şi ei vor dispare fără să lase absolut nici o urmă ?

— Sper că cei apropiaţi mie, pe care soarta mi i-a lăsat încă, nu vor pleca înaintea mea. Dar dacă o aseme

nea nedreptate, doamne ferește, se va întîmpla, cei apropiați mie pentru mine — repet, pentru mine ! — nu vor pleca fără să lase absolut nici o urmă. Ei vor rămîne aici. Și lovea cu palma locul din mijlocul pieptului, unde punea prișnițe cu mușlar atunci cînd se simțea rău cu inima.

Olga Vasilievna nu putea suporta asemenea discuții. Era conștientă de un singur lucru : nu putea să-i vină în nici un fel în ajutor. Și acest lucru o ducea la desperare. Cînd, după cîtăva vreme, intră în cameră, îl găsi pe Serioja singur.

Stătea într-o poziție nehotărîtă, pe jumătate întors spre geam — sau avea intenția să plece de lîngă el, sau să facă un pas spre el — și se uita afară, în jos. Părea că se gîndește la ceva, cu o deosebită încordare. Olga Vasilievna i-a văzut spatele încovoiat, umerii căzuți și firele încărunțite în părul rărit. Avu pe neașteptate impresia că e un bătrînel.

— Bătrînelul meu..., a șoptit, apropiindu-se și îmbrățișîndu-l.

Serghei nu s-a întors, n-a reacționat, a continuat să stea și să privească jos, afară. Venea vara. Ea se tot frămînta. Mama se stingea în singurătate pe Suşcevskaia. Pentru prima oară nu închiriaseră pentru vară o casă la țară. Era ca o prevestire a viitoarei singurătăți. Faina o asculta cu ochii mari, în care licărea o curiozitate pătimașă, îi era milă din toată inima de Olga Vasilievna, se sufoca de milă ce-i era : „Am să mă duc la comitetul sindical al oamenilor de știință ! Am să-i arăt eu acestei Daria cum să sucească capul bărbaților însurați !“ Vocea îi tremura de mînie. Nimic nu e mai plăcut decît să împărtășești durerea celei mai bune prietene. Slavă ție, doamne, nu s-a dus nicăieri. Dar i-a povestit Marei. Și atunci toate s-au învolburat și au început să se umfle, să crească aidoma unui copac fermecat, dirijat de un fachir. Ea nu știuse amănuntele pînă în ziua cînd s-au dus în pădure după ciuperci. Știa un singur lucru, că el își înaintase demisia.

Deodată i s-a părut că așa va fi mai bine pentru el.

Toamna, era un octombrie încă destul de călduros și copacii își mai purtau frunzele — totul se terminase, în afară de căldură, de ciuperci, de pădure —, au plecat la patru dimineața cu autobuzul institutului. Era aproape

tot laboratorul unde lucra Olga Vasilievna. Serghei şedea lîngă ea, sprijinindu-şi capul pe umărul ei şi dormea. Ce plăcere era să-i simtă greutatea capului. Ar fi vrut ca toţi să stea liniştiţi, iar el să doarmă. O dorea din răsputeri. Împrejurimile Moscovei, cenuşii, învăluite de fum, treceau în zbor prin faţa geamului. Întîi valurile de pămînt, munţii albi, murdari de construcţii noi, pe urmă cîmpul de verdeaţă învolburat, mestecenii, plopii, apoi brazii, drumul cobora brusc; din nou ca nişte munţi albi printre brazi apăreau blocurile, ploaia măruntă ba se lipea de geam, ba deodată dispărea. Cînd s-au dat jos din autobuz la kilometrul cincizeci şi doi, dincolo de Pahra, ploaia stătuse. În pădure era umezeală. Mirosea a iarbă obosită, umedă. Pămîntul golaş de sub brazi, acoperit de ácele cafenii, părea umflat şi întunecat. Erau puţine ciuperci. Toţi s-au risipit care încotro. El i-a spus : dacă chiar s-ar fi autocondamnat pentru toată prostia cu păhărelul, s-ar fi înţepat singur ca un scorpion cu propria-i coadă şi ei tot nu l-ar fi lăsat în pace. Klimuk e acum director adjunct, l-a dat jos din scaun pe Kislovski, iar în locul lui e Şaripov. Acest Şaripov are douăzeci şi opt de ani, un puşti de oţel, e doctor în ştiinţe, autorul unor lucrări, el a rezolvat afacerea fără să-i tremure mîna. Nu i-a fost greu ! Cu Serioja nu fusese prieten la cataramă, pentru prima dată s-au întîlnit atunci pe scară, cînd, oprindu-se pentru o clipă, l-a întrebat repede pe un ton prietenesc : „Iertaţi-mă, Serghei Afanasievici, este adevărat că frecventaţi şedinţe de spiritism ?“ Serioja i-a răspuns la fel de uşor, în treacăt : da, am frecventat iarna trecută, doar din curiozitate, şi în afară de aceasta am căutat persoane care să se distingă prin sensibilitate. Pe el îl interesează experimentele parapsihologice. Sînt foarte interesante. Parapsihologia este, fără îndoială, ştiinţa viitorului. Şaripov îl asculta zîmbind compătimitor. Aceşti băieţani de oţel ştiu să alerge iute pe scări, să pună întrebări care merg drept la ţintă şi să zîmbească compătimitor. Klimuk s-a ţinut deoparte de toată afacerea. Nu i-a semnat cererea, deşi putea s-o facă — directorul era în Bulgaria — şi, invitîndu-l pe Serioja în biroul său, l-a sfătuit, de ochii lumii, să se răzgîndească şi chiar a bolborosit nişte cuvinte complet stupide, care i s-au părut monstruoase :

„Ce mai face Olga ! Dați-ne un telefon într-o zi...", la care Serioja, pufnind în rîs, l-a întrebat : „Glumești ?". Nu, nu, nu s-a întîmplat nimic îngrozitor, nu s-a petrecut nimic. El este fericit că s-au întîmplat toate acestea, pentru că trebuie să înceapă o altă viață. La naiba, ce puțin timp îi rămîne pentru altă viață. Trebuie s-o înceapă în sfîrșit. Cu ce să înceapă ? Are să se ocupe de ceea ce-l interesa cu adevărat. Fiecare om trebuie să aibă ceva ce-l interesează cu adevărat. Dar trebuie să ajungi s-o înțelegi, să depui eforturi pentru asta.

Ne mirăm : de ce nu ne înțelegem unul pe celălalt ? de ce nu sîntem înțeleși ? Ni se pare că tot răul de aici provine. Ah, dacă am fi înțeleși ! Nu ar mai fi certuri, războaie... Parapsihologia este o încercare, un ideal de a pătrunde în alții, de a ne dărui altcuiva, de a ne vindeca prin înțelegere, e ca un cîntec al unei datorii nebuncști... Dar bieții de noi, cum putem năzui să-i înțelegem pe ceilalți, cînd nu ne putem înțelege pe noi înșine ? Doamne, *să ne înțelegem pe noi înșine* pentru început ! Nu, nu ne ajung puterile, nu ne ajunge timpul sau, poate, nu avem destulă minte, destul curaj... Iată ea, de exemplu, este biochimistă, șefa unui laborator, e bine cotată, ia prime și îi crește salariul, dar oare adevărata ei chemare este aici ? Mărturisea ea însăși ce rău îi pare că nu s-a ocupat de arta aplicată ! Îi place atît de mult să facă ceva cu mîinile, să sculpteze, să modeleze. Dar și el parcă spunea că istoria este ca o oglindă magică în care se poate ghici viitorul, că este gata să o studieze toată viața, să se privească în ea... A spus-o, a spus-o ! Și așa o simțea, așa gîndea. Se prea poate însă ca aici să fi acționat un alt magnet, ascuns : să studiezi, ca să descifrezi niște mistere... Pentru că acum i se pare că toate aceste amănunte ale amănuntelor, toate aceste firimituri măturate de pe masa unor chefuri îndepărtate, pe care el le pescuiește pe fundul puțului, nu sînt necesare nimănui în afară de vreo cinci sau șase oameni de pe tot globul... Dacă e să te gîndești la tine, care ai nevoie tot mai mult și mai mult de aceste vicleșuguri abile și insignifiante, atunci, poate, are sens să continui să arunci undița cu cîrligele. Dar e atît de plicticos. Și, deodată, ca o străfulgerare, ca o bănuială, ca zorii cei dintîi, apare printre copaci — altă viață...

Simţca cum i se strînge inima, de groază. De unde, dumnezeule doamne, să apară o altă viaţă ? Să te muţi dintr-o casă în alta ? Să cumperi o servietă nouă ? Să începi să mergi la serviciul ăsta în loc de ăla ? Că doar, pretutindeni, de fapt, e acelaşi lucru. I-a răspuns : ei bine, nu ! Să judeci aşa e ca şi cum ai spune că toate femeile sînt la fel. Dar este îngrozitor să trăieşti o viaţă cu o femeie care nu ţi-e dragă. Majoritatea oamenilor însă aşa trăiesc. Vorbea liniştit, ca despre ceva ce nu-i interesa şi le era absolut străin, iar ea oricum se simţea cuprinsă de spaimă. Purtaţi de discuţie s-au afundat în adîncul pădurii, uitînd de ciuperci. Ciuperci nici nu erau. Le-a ieşit în cale o femeie cu o găleată pe jumătate goală în care se vedeau albicioşi nişte bureţi flocoşi. Au început s-o întrebe : se mănîncă asemenea ciuperci ? Femeia le-a explicat binevoitor cum să le fiarbă, apa în care au fiert s-o scurgă, sau mai bine să le înmoaie în apă cu oţet. După ce le-a povestit, femeia a dispărut. Au uitat s-o întrebe cum să meargă înspre şosea. Plopii şi mestecenii se răreau tot mai mult, începuse pădurea de brazi, deşi şi grei de apă, aici chiar nu se găsea nimic, iar ei se grăbeau să străbată desişul de conifere, pentru că, undeva în faţa lor, mijea mai multă lumină, se întrezăreau luminişuri, poieniţe. Acolo începëa o altă viaţă. S-au aşezat pe nişte buturugi, el obosise, faţa îi era cenuşie şi răsufla greu, apoi au mers mai departe — umezeala pădurii îl apăsa, ácele risîpite pe jos, rîpele emanau iz de putregai — pe alocuri intrau în mlaştina neagră, mergeau, mergeau, vorbind mereu, lumina îl atrăgea, ziua înnorată se lumina treptat, dar nici luminişuri, nici poieni nu se deschideau în spatele copacilor. Ea îşi dă seama că se rătăciseră. Deodată apăru Irinka, mergea alături, Olga Vasilievna îi strîngea puternic mîna rece. Irinka era mică, de vreo doisprezece ani. Trebuia neapărat să-l întrebe pe Serioja ceva ce o chinuia, ceva ce-i privea numai pe ei doi, Irina o deranja. Dar pe urmă fetiţa a dispărut nu se ştie unde. A întrebat despre Daria Mamedovna. E adevărat ? Un singur lucru o chinuia : e adevărat ? El a început să rîdă şi a spus că nu-i adevărat. Atunci l-a întrebat „Dar banii aceia pe care i-ai luat de la casa de

ajutor reciproc ? Au venit după ce-ai murit să ceară să-i dau înapoi. Cum i-ai cheltuit ? Spune însă sincer, nu ne aude nimeni, sîntem în pădure.“ I-a răspuns : „Nu i-am cheltuit. Pur și simplu i-am împrumutat unor oameni, iar ei nu mi i-au dat înapoi.“ Era un răspuns atît de aiurea și atît de bine se potrivea cu firea lui ! A dat cîteva nume. Niște nume necunoscute. Oricum l-a crezut în aceeași clipă fără tăgadă, pe cuvînt. S-a gîndit : cum să trăiesc în această pădure singură ? Trebuiau să fugă cît mai repede, întîrziau, autobuzul aștepta pe șosea, dar nu știau unde e șoseaua și încotro să alerge. Și totuși — alergau de-a dreptul prin rîpe, printre crengile de brad ruginite, zgîriindu-și fața și mîinile. În sfîrșit a apărut un gard. Masiv și înalt, vopsit în verde închis, l-au văzut pe neașteptate, chiar cînd s-au apropiat de el. Ce era acolo, în spatele gardului ? Nu se vede, nu se aude nimic. Cresc brazi aici ca în pădure. Au mers de-a lungul gardului pe o potecă ce nu se deslușea prea bine — se umblase puțin pe aici și cu cît mergeau mai departe, cu atît le rămîneau mai puține speranțe. În fața porții, pe o bancă, stăteau patru bărbați și o femeie. Între bărbați era unul masiv, puhav, cu o frunte mare, bombată și cu ochi de purcel, cu acea expresie de prostie binevoitoare care se întîlnește la cei suferind de boala lui Down. Mai era un bătrîn, care tot timpul clătina din cap, și mai erau doi indivizi de vîrstă mijlocie, unul bărbos, cu o privire sumbră de tăciune, și altul scund, cu o față plată și o expresie nenorocită, care-și bălăngănea picioarele scurte ce nu atingeau pămîntul. Toți patru tăceau, iar femeia într-un halat cenușiu de spital citea ziarul. Olga Vasilievna i-a întrebat cum să ajungă la șosea. Oamenii nu știau. Bărbatul masiv, cel cu boala lui Down, răspunse că aici nu există șosea. Serioja se supără și încercă să demonstreze că șoseaua există, că au venit cu autobuzul și autobuzul îi așteaptă la șosea. Nu, au spus ei, autobuzul nu vine aici și șosea nu există. Serioja s-a înfierbîntat. „Nu discutați cu ei, a spus femeia lăsînd deoparte ziarul. Ei nu știu. Haideți, am să vă conduc.“ Cînd s-au îndepărtat la oarecare distanță de bărbații care rămăseseră pe bancă, femeia le-a spus : „Sînt bolnavi. Nu știu unde e șoseaua.“

Femeia i-a condus prin hăţiș. Probabil era vreo scurtătură. Olga Vasilievna o strîngea pe Irinka de mînă. „Ne scuzaţi, îi spunea ea femeii. Întîrziem. Autobuzul ne aşteaptă pe şosea.“ „Înţeleg, răspundea femeia. De aceea vă duc pe drumul cel mai scurt.“ Cobora amurgul. Se făcu întuneric. Pe neobservate, lumina zilei se topi. Nu se ştie de ce, trebuiau să coboare pe o pantă abruptă acoperită de brazi, apoi iar să se afunde în pădure. „Repede, repede“, spunea femeia. Nu mai aveau puteri să meargă. Obosiseră foarte tare. Deodată femeia le-a spus : „Uite aici“.

Se aflau în faţa unui ochi de apă în pădure. „Ce-i aici ?“ a întrebat Olga Vasilievna. „Aceasta este şoseaua, a spus femeia. Iacă-tă autobuzul dumneavoastră.“ Întindea mîna, arătînd spre lăstărişul de plopi de pe partea cealaltă a bălţii. Olga Vasilievna simţi cum amuţeşte, împietreşte, cuprinsă într-o clipă, pe neaşteptate, de o moleşeală de gheaţă. Şi în acea clipă o pocnitură în conştiinţă. Peste o clipă izbucni vestea dintr-o altă lume : sculareа...

Deşteptătorul suna la şapte. O smulgea din toropeala morcirloasă, pustiitoare. Şi aşa a fost multe zile, una semănînd cu cealaltă, deşi uneori era soare, alteori ploua sau ningea, dar odată s-a sculat înaintea deşteptătorului şi, în picioarele goale, s-a apropiat de fereastră, a tras perdeaua şi a privit spre parc : acolo, deasupra copacilor, a conturului întunecat, zimţat, al acoperişurilor şi coşurilor se rostogolea pe cerul puţin luminat globul roşu al soarelui. A deschis oberlichtul. Vîntul, zburînd dinspre parc, i-a mîngîiat pielea obosită şi pieptul i s-a încordat de frig. Cu picioarele goale a simţit cum tremură podeaua de un vuiet nedeslușit, subpămîntean.

Dacă se întîmpla să aibă vreo trei ore de timp liber, plecau să se plimbe la Spasskoe-Lîkovo : cu troleibuzul pînă la capăt, acolo puţin pe jos şi apoi o jumătate de oră cu tramvaiul fluvial. Satul era aşezat pe niște dealuri înalte, acoperite de păduri de pini. Moscova luase de mult cu asalt din toate părţile acest colţişor — pe jumătate sat, pe jumătate loc de vilegiatură —, ocolindu-l,

îndreptindu-se mai departe spre apus, dar nu-l înghiţise complet : creşteau pini, lunca inundabilă înverzea, iar sus pe deal, deasupra rîului, a pinilor, plutea clopotniţa verticală a vechii biserici, care se vedea de departe, de peste tot. Coborînd de pe cheiul de lemn pe poteca care şerpuia de-a lungul malului, mergeau, mergeau vorbind, respirînd aerul rîului, ocolindu-i pe pescari şi privind duşmănos la micile maşini care, nu se ştie cum, pătrunseseră aici, deşi nu era drum de mers cu automobilul spre mal, şi stăteau, barînd poteca, chiar lîngă apă. Căci aici era refugiul lor, malul lor, iarba lor. Toţi ceilalţi care se nimereau pe aici erau nişte venetici, nişte străini.

În Moscova nu era loc. Prea mulţi oameni îi cunoşteau, şi pe el şi pe ea. Nici unul din aceşti oameni, prieteni şi cunoscuţi, nu putea înţelege nimic. Nici ea nu înţelegea, se minuna şi se ruşina de ea însăşi : atît de neaşteptat şi de repede venise o altă viaţă ! Odinioară visaseră o altă viaţă, încercaseră să ajungă la ea. Dar de ajuns e imposibil, ca vine de la sine. El avea plămînii sensibili, răcea, se îmbolnăvea. Şi întotdeauna bolea greu, o mică răceală dura mult, pentru că avea un organism deosebit, nu lua antibiotice, trăia ca în secolul al nouăsprezecelea, se trata cu zmeură, cu ceai. Şi ea se chinuia pentru că el bolea departe de ea. I se părea că cei ce-l înconjoară nu-l puteau ajuta cum trebuie. Mergeau pe potecă pe panta lutoasă, ea îi povestea despre noutăţile de la serviciu, despre experienţe, termostate, povestea despre Irina care se pregătea să se mărite şi nu se jena să povestească despre ea lucruri intime, şi el îi povestea despre treburile sale, despre problemele de la serviciu, despre oamenii care îi erau subordonaţi, se sfătuia cu ea, dar despre casă vorbeau fără chef. Şi ea îl înţelegea.

Odată s-au urcat în clopotniţa bisericii din sat. A fost greu să se suie, de vreo două ori el s-a oprit pe scara de piatră, s-a odihnit, iar cînd au ajuns în locul cel mai de sus, sub clopot, îi bătea inima să-i spargă pieptul şi au luat amîndoi validol. Dar au văzut : Moscova dispărea în amurg, străluceau şi dispăreau turlele, se stingeau luminile, totul se întuneca, se estompa ca în memorie, dar dacă îşi încordau privirea, ea putea deslui clădirea înaltă a

Institutului Hidrologic nu departe de casa ei, iar el putea descoperi scufia ceţoasă a zgîrie-norului din piaţa Vostania, lîngă care locuia. Sus sufla puternic vîntul, pe neaşteptate i-a izbit o rafală puternică. Ea s-a tras spre el, ca să-l acopere, să-l apere, el a îmbrăţişat-o. Şi ea s-a gîndit că nu are nici o vină. Nu e vina ei, pentru că o altă viaţă era acum împrejur, nesfîrşită ca această imensitate rece, ca acest oraş fără margini, pălind în aşteptarea serii.

CUPRINS

Casa de pe chei 5

Altă viaţă 151